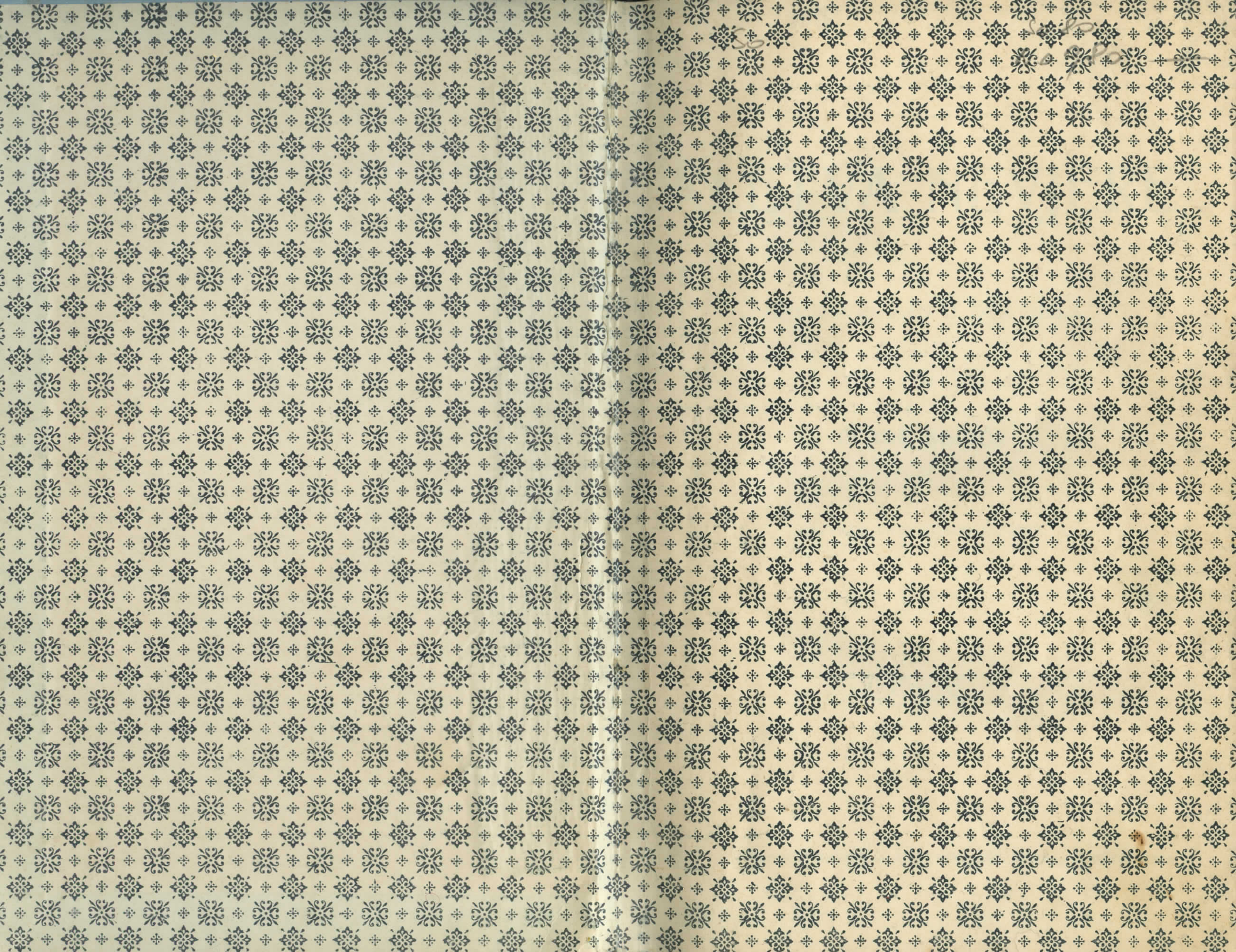
BECIĆ

Kletva nevjere

KLETVA NEVJERE

IZVORNI ROMAN U DVA DIELA

OD

FERDE BECIĆA

ČETVRTO PRERADJENO IZDANJE.

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE L. HARTMANA (ST. KUGLI), ZAGREB, ILICA

I.

DVA PRIJATELJA

Tko nije bečki život svojim očima gledao, taj si nemože predstaviti utisak, što no ga poćuti svatko, koji prvi put zakorači u tu svagda liepu i svagda bučnu priestolnicu.

Krasan položaj i ogroman joj obseg, u kom divni spomenici graditeljstva rek bi stari viek sa novim spajaju, — veličanstvena krasota pojedinih, osobito novijih djelova, — čarobni perivoji usried grada i u bujnoj mu okolici, — bogate sbirke umjetnosti i zanimivosti svake vrsti, — a uz sve to u svako božje doba vrveće množtvo silne svjetine svakoga stališa i svake dobe — zanimaju Bečliju neizcrpivom raznolikošću i ogromnošću prvoga utiska, — i ostavljaju u svačijem srcu ugodnu uspomenu na dane, proživjele usred vreve, buke, sreće i jada veleliepog tog svjetskog grada.

Čim pako mladjahno proljeće ograne, te milu narav prviu zelenilom okiti, prenapune se ulice prama raznim perivojem silnom množinom raznolikog obćinstva. Bogato i ubogo, sjajno i neznatno, mlado i staro: sve to tada hrli izvan grada, bud da se raztrese i zabavi, bud da koju tugu na kratak čas zaboravi, budi pako da si oslabljelo zdravljice svježim zrakom ponešto okriepi. — Kad je pako nedjelja ili drugi kakav blagdan, pa uz to liepo vrieme, tad se ne možeš dosta nagledati silne svjetine, koja onda svojom šarovitošću i silesijom pravoj seobi naroda nalići. Takav dan bijaše jedne nedjelje mjeseca svibnja godine 1865. Prekasno posljepoldašnje vrieme izvabi veći dio bečkoga pučanstva u zeleni Prater.

Pod večer bijaše malko zahladilo, te se s toga stadoše već poslje šeste ure mnogi vraćati u grad, da se još po krasnom »ringu« malko ogledati ili pokazati uzmognu.

U velikoj stisci mnogobrojnih kočija i fijakera, vrvećih gore dole ulicom Praterstrasse zvanom vidimo u fijakeru mladoga ulanskoga poručnika, Kazimira Lobinskoga, vozećeg se prema sjevernomu kolodvoru. Na licu mu lebdi izraz velike nestrpljivosti, u kojoj ni nehaje za svjetinu, što oko njega vrvi.

Dojuriv do kolodvora, skoči iz kola, i poletiv naglo preko stuba gore, upita prvoga željezničkoga činovnika, koji mu u susret dodje u koje li doba imade prispjeti vlak iz Krakova.

— Za deset časova! — odvrati činovnik uljudnim odzdravom. Poručnik se zahvali, te se stade nestrpljivo šetati gore dolje.

Bijaše krasan mladić visoka i vitka stasa. Jedva mu je 21 godina. Bielo rek bi djevojačko lice, nadahnuto ružičastim rumenilom mladosti, naliči vedromu proljetnomu jutru. Izpod visoka i vedra čela, obasuta kratkimi kovrčastimi pramovi gustih crnih lasi, gledju dva velika modra oka veselo i objestno u ovaj sviet, u kom mu mlado srce još nikakova jada nedoživi. Krasna pako modra ulanka, dolikuje kao salivena njegovomu vitkomu stsu, povećavajuć još većma ljepotu mladoga junaka.

Bijaše jedinac bogatoga plemića u Galiciji, koji je posjedovao veliko imanje blizu Novoga Sandeca. Buduć je Kazimir od malih nogu težio da vojnikom postane, to ga pošalje otac o svom trošku u vojničku akademiju u Bečko Novo Mjesto, gdje se on nabrzo sprijatelji sa sinom našega juga Ivanom Kneževićem, kojemu je otac kao pukovnik poginuo junačkom smrću u bitci kod Solferina godine 1859. — S njima dvama raslo je ujedno i njihovo prijateljstvo, prem su oba sasvim različne naravi i ćudi bili. Kazimir bo bijaše veoma živahna temperamenta i svagda objestan do zla boga, nu kraj toga veoma dobra srca te napredovaše u naucih više uslied bistra uma, nego li uslied marljivosti.

Ivan Knežević pako bijaše više mirne i ozbiljne ćudi. Oštrouman, a kraj toga neumoran u naucih zadrža si uvieke prvo mjesto medju svojimi sudrugovi, sbog čega se doskora svi učitelji složiše u mnienju, da je mali »Trenkov pandur« (tako ga zvahu u šali) najdarovitiji i najpametniji pitomac u cielom zavodu. Svojom razboritošću odvraćao je često objestnoga Lobinskoga od kojekakovih budalaština i svagda mu u pomoći bio svojim

pametnim savjetom, uslied čega si steče doskora veliki moralni upliv nad njim.

Buduć su oba bogatih roditelja bili, to su se zadnjih godina svog drugovanja pohadjali medjusobno tako, da je jednih praznika boravio Knežević kod Lobinskoga u Galiciji, drugih pako ovaj kod Kneževića u Slavoniji gdje mu je majka na liepom imanju nedaleko od Pleternice udovovala. Bijahu veliki rodoljubi: Lobinski vatren Poljak dušom i tielom, a Knežević domoljuban Hrvat, koji nije poput mnogih drugih u podpuno njemačkom zavodu svog materinskog jezika zanemario i zaboravio. U svagdanjem obćenju naučiše brzo oba svoja jezika, što im medjusobno prijateljstvo još većma učvrsti.

Prije izstupa iz zavoda godine 1863. zamoliše, da budu u jednu te istu konjaničku pukovniju uvršteni. Nu pošto su Lobinskove lakrdije već svima učiteljem, najvećma pako zapovjedniku zavoda dozlogrdile bile, to im ovaj pomrsi osnove svojim uplivom, te tako dodjoše oba doduše konjanikom, nu k raznim pukovnijam. Lobinski dodje u Beč, a Knežević u neko malo mjestance na ruskoj medji u Galiciji. Nu kod razstanka zavjeriše se medjusobno poštenom riečju, da će na svaki način nastojati o tom, da se što skorije u jednoj te istoj pukovniji snadju. I eto ne prodje još ni druga godina, a Kneževiću podje za rukom, izposlovati svoje premještenje k Lobinskovoj pukovniji, a danas javi on svomu pobratimu brzojavkom, da će večernjim vlakom u Beč stići.

Iz ugodnog čuvstva uspomene zajedno proživljenih dana probudi Lobinskoga najednom ljuto zviždanje iz daleka, koje mu objavi, da se približuje vlak, koji mu nosi najljubljenijeg mu prijana i pobratima. Još nekoliko časova — i raširenih rukû padoše si jedan drugomu na grudi, nemoguć u prvi mah u silnoj buri svojih čuvstva niti slovca prosloviti.

Pustimo ih neka se do sita nagrle i izljube i za junačko zdravlje upitaju, a mi prosborimo medjutim koju o našem zemljaku. Kneževićeva majka, kći veoma bogate vlastelinske obitelji u Slavoniji, htjede poslje junačke smrti svoga supruga na silu da izvadi maloga Ivana iz vojničkoga zavoda, bojeć se, da joj ne bi krvavi boj još i jedinca oteo. Nu Ivan se ne htjede ni za boga

da posveti drugomu kojemu stališu, te bi na sve molbe i grožnje svoje majke jedino odgovorio: Hoću da si otca osvetim, te s toga moram i ja vojnikom postati! — Tako ostade u zavodu. Bijaše godinu dana stariji od Lobinskoga, te istoga stasa i uzrasta kao i ovaj. Crna mu kosa i crne vatrene oči, koščunasto, nu pravilno i liepo crnomanjasto lice, veliki i ravni nos, kazuju na prvi pogled, da je sin našega juga. Ozbiljni izraz lica, ublažen nekom melankolijom, kazuje ti, da spada medju one ljude, kojim se duša tako rekuć na licu čitati može, i kojim nije kadar nitko ni časak samo zla poželiti.

Kad su se za junačko zdravlje i za ine stvari dosta napitali bili, primi Knežević svoju sitnu prtljagu, te zapovjedi svomu momku Marku, da odmah i ostalu težku prtljagu primi.

— Čuješ Ivane, — prihvati na to Lobinski, — biti će kod toga duge šeprtljanije, s toga sam evo zapovjedio svomu momku Kubi, (Kuba = Jakov) da pomogne i da onda tvoju težku prtljagu s tvojim momkom u naš stan odpremi. Mi se pako za toga možemo odmah kući odvesti.

Knežević se obazre i nehotice se brecne, opaziv pred sobom ogromnu ljudesinu preko šest stopa visoku, zaodjenu u ulansku odoru. Bijaše to Kuba, Lobinskov momak, najveći i najjači vojnik ciele tadanje bečke posade. Tko je sa strane pogledao u njegova orijaška pleća, i njegov gorostasni stas i košćunaste šake morao je i nehotice pomisliti, da nebi bilo probitačno ni za šalu pokeckati se s tim Mastodontom. Nu ako mu zaviriš u široko rumeno lice i u velike zelenkaste oči, pune krotke blagosti, pogodit ćeš umah, da u tom orijaškom tielu živi dobroćudna, poštena i vierna duša.

— Odakle si ti delijo? — upita Knežević orijaša, motreć ga izrazom udivljenja.

— Iz Gorczkova blizu Novoga Sandeca, gdje je i moj gospodin poručnik rodjen! — odgovori Kuba nekim ponosom.

U tom pristupi Kneževićev momak Marko, rodom Slavonac iz Pleternice, te htjede upitati svoga gospodina, kamo bi prtljagu dopremio. Nu opaziv ogromnoga Kubu, zape mu rieč u grlu. Promjeri ga od pete do glave nekim poštovanjem, te uzkliknu: Ala, koliki je, krst mu se njegov izvalio!

Knežević se nasmija, te prihvati: Čuješ Marko, ti si se dosada hvastao, da bi uviek na dva Poljaka mogao udariti, nu ja dvojim, da bi se ti usudio na ovoga jednoga navaliti!

— Bog me sačuvao njegovih šaka! — odvrati Marko, oboriv oči k zemlji i kimnuv nekoliko puti glavom. — Takove nemani još nigda nevidjoh.

Kuba, razumeć slabo o čem se govori, stajao je sveudilj osovljen kao stup, čekajuć na zapovjed svoga gospodina.

— Hajde momci, — prihvati sada Kazimir ozbiljno, — primite prtljagu gospodina poručnika, a ti Kuba pokazati ćeš svomu novomu drugu Marku put do našega stana, i pomoći ćeš mu kod iztovarivanja. Jesi me razumio?

— Jesam, — odvrati Kuba, odsjekav desnicom vojnički pozdrav te odjuri sa Markom, da zapovjed izvrši. Oba poručnika pako uzeše se izpod ruke, te sišav niz stube, sjedoše u fijaker i odjuriše u zajednički stan, što ga je Lobinski već u tu svrhu u prvom katu neke kuće na Parkringu priredio bio. Ovaj stan imao je četiri liepe sobe sa izgledom u gradski vrt.

Pošto se je Knežević presvukao bio, uhvate se oba izpod ruke, te podju, da se prije večeri još malko prošeću.

— Pa jesi li ti Kazimire još uvjek onakav vjetrenjak u ljubavi kao što si do sada bio? — upita Ivan putem svoga prijana, pogledav ga prijatnim posmjehom.

Lobinski ga premjeri malko nepouzdano, nu videć, da se Ivan sveudilj smije, odvrati objestnim posmjehom: Brate Ivane, da nisam do sada vjetrenjast bio, morao bi ovdje u Beču vjetrenjakom postati! — Ta tko bi i mogao hladan ostati kraj divnih krasotica, što no ih Beč u sebi goji? — Ti ćeš se vremenom sam osvjedočiti, da neima na blizu grada, gdje bi mlad junak naše »fele« mogao tako lahko i brzo više djevojačkih srdaca osvojiti, nego li baš ovdje u Beču. Ta imam ti brate mal ne u svakom dielu grada po jednu ljubeznicu.

— Hm, hm, — prihvati Knežević, motreći svoga prijatelja izpod oka čudnim posmjehom. — A šta bi ti učinio, da te koja ljepotica ozbiljno uplete u svoje mreže? Šta bi druge onda od tebe uradile?

— Ha, ha, — nasmija s Kazimir objestno, — toga se lje nebojim, do toga nemože doći; jer ja letam kao leptir od jednoga cvietka k drugomu, neupuštajuć se s nijednom u ozbiljno ljubakanje, koje bi me možda na uvjek zaplesti moglo, jer sam, kako ti je poznato, zakleti dušmanin ženitbe, koje ću se ako Bog da, vazda dobro čuvati! — S toga sam ti u tom veoma oprezan, te se brzo okanim djevojke, čim stane pomišljati, da se zabavljam s njom možda zato, da ju uzmem, te da si tim okujem zlatnu slobodu nerazriešivimi verigami! — Nu to mi se je dosada ovdje veoma riedko kad dogodilo, jer ti bečke ljepotice i same vole promjenu u ljubavi, te prije nego što se udadu za kojega filistra, rado se naužiju romantične ljubavi u naručju kojega Marsovoga sina!

Knežević slušaše sve to većim ozbiljem vatrene rieči svoga prijatelja. Na njegovom poštenom licu otimao se izraz žalosti i nutarnjeg nemira. Nu on se uzpregne te upita Lobinskoga prisiljenim posmjehom: Pa iz kakovih li stališa biraš svoje ljubeznice?

— Eh kako se snadje. — Moje ti ljubeznice zastupaju sve moguće granice stališe, jer ti ja negledam na rod ni na obitelj van jedino na liepo lišce i na zabavu, kojoj se od dotične golubice andati mogu.

Knežević se zamisli. Njegovo se srdce uznemiri, da mu nebi prijatelj kraj takovih pustolovija na strancutice zabasao, s kojih bi ga poslie težko odvratiti bilo. S toga primjeti kao u šali: Kazimire, Kazimire vidim, da je skrajnje vrieme bilo, što sam došao ovamo, da te malko zauzdam i tvojim nesmotrenim pustolovijam kraj učinim.

— Oh toga se nimalo ne bojim, — prihvati Kazimir nasmjehnuv se lukavo, jer sam unapred osvjedočen, da ćeš ovdje i sam doskora postati najvećim pustolovom u ljubavi. Ja se pače bojim, da ćeš mi kod koje ljubeznice još i premcem postati! Ha, ha, to bi bila liepa šala, da se nas dva kod jedne te iste snadjemo! — Nu dopusti mi sada, da i ja tebi malko žilicu ljubavi napipam! Sanjaš li još uviek o liepoj onoj Emici, kojoj si još u zavodu osobito zadnje godine spjevao toliko nježnih pjesmica? Mora da je sada divna krasota od djevojke! Šteta što je tako daleko.

Knežević se očevidno uzbuni, te odvrati razdraženim glasom: Kazimire, neuplići moju ljubav prama Emici u svoje lahkoumne šale, jer je moja ljubav istinita, te joj je jedinom svrhom naše što skorije bračno sjedinjenje!

Kazimir se zapanji te stade kao prikovan, motreć Ivana začudjeno i dvojeć o sbiljnosti njegovih rieči.

— Jest, jest, — dragi moj, — nastavi ovaj nasmjehnuv se malko, čista je i ozbiljna istina, što ti sada velim. Znajuć unapried, da ti moje nakane neće po ćudi biti, radio sam na svoju ruku, nepriobćiv ti o tom ni slovca, van nakaniv, razložit ti sve potanko istom onda, kada stvar u redu bude. Slušaj dakle: prošloga mjeseca bio sam četrnaest dana kod svoje majke u Slavoniji na dopustu i — Emica postade mojom milom zaručnicom. Molim te dakle unapried, da o njoj drugačije ne govoriš, van kano o budućoj supruzi svoga prijatelja.

Lobinski stajaše kao izgubljen. Nije pravo znao, da li sanja ili da li istinu čuje. Nije mogao nikako pojmiti, da bi moguće bilo, da bi mu se prijan toli brzo u jaram ženitbe sam i drage volje upregnuti htio.

Pogleda ga s toga još jednom izpod oka, te upita dvojećim posmjehom:

— Ma Ivane, šališ li se, ili mi istinu veliš?

— Rekoh ti već jednom, da čistu istinu govorim! — odvrati mu Knežević ozbiljno.

Lobinski mahne rukom te si nategne kapu na oči. Lice mu se namrgodi. Kimnuv glavom otrese se ljutitim glasom:

— Ivane, toga si nebi bio o tebi nikada pomislio, — nikada, jer mi se nevjerojatnim čini, da bi se ti tako brzo htio odreći zlatne slobode, — ti, koji si istom prije dvie godine zavirio u ovaj sviet, ne nauživ se u njemu još ničesa. — Ne, ne, to nije moguće, toga ja nevjerujem, te se nadam, da ćeš se predomisliti, dok se samo upoznaš sa divnimi čari naših bečkih ljepotica!

Oba podjoše nekoliko koraka dalje, negovoreć ni rieči. Ivan se ljuto namrgodi, te htjede nešto odriešita da odgovori, nu u tom nastavi opet Lobinski razdraženim glasom:

— Ta to bi bilo Bogu plakati, kad bi se takov mlad i liep junak odrekao toli brzo našega veseloga družtva! A moram ti

kraj toga unapried reći, da je naš pukovnik Hüttenbach neoženjen, te veliki vjetrenjak u ljubavi i zakleti neprijatelj svih oženjenih ili zaručenih častnika naše pukovnije. To ćeš kod sutrašnje predstave odmah opaziti, jer će mu prvo pitanje biti: Kanite li se ženiti? — a kad mu rečeš: — ne kanim — odmah će ti kazati: Ah to mi je drago, to je pametno, — samo nikada ne mislite na ženitbu, jer sam za vrieme svog dugog službovanja izkusio, da su neoženjeni častnici u službi mnogo točniji a u boju mnogo hrabreniji, nego li oženjeni!

Knežević stade na to, te ošinu Lobinskoga ljutitim pogledom. Bijaše mu veoma neugodno baš kod prvoga sastanka sa najboljim prijanom o takovih stvarih razpravljati. Nu brzo proguta svoju ljutinu te odvrati:

— Dragi Kazimire, da te neljubim kano svog najboljeg prijatelja, i da nisam osvjedočen, da o pravoj ljubavi ni pojma neimaš, — mogle bi me te tvoje rieči doista ljuto uvriediti! Nu tako mi neostaje drugo, nego žaliti te, što su u tebi strasti plemenitija čuvstva ugušile! — Što se pako mene tiče, to me nemože odvratiti od moje nakane nikoja sila ovoga svieta, pa makar time strovalio na se gnjev gospodina pukovnika dapače i ciele pukovnije, jer ću im kod prve sgode pokazati, da može i oženjen čovjek junakom u boju biti. Nu prestanimo o tom govoriti. Doći će vrieme, kad ćeš i ti pristati uz moje nazore, samo kad se u koju čestitu djevojku istinski zaljubiš.

— Ne, ne nikada, — prihvati naglo Kazimir, dignuv svečano desnicu u zrak. — Ja nevjerujem, da bi se ja ikada u jednu te istu djevojku tako zagledati mogao, da bi joj na uvieke žrtvovao slobodu cieloga života. Nu prestanimo o tom, te hajdemo da štogod večeramo. — Hoćeš da još večeras dodješ medju častnike naše pukovnije, — ili voliš, da na samu ostanemo?

— Ostanimo danas na samu.

— Ha, sad mi pade na um, da je danas u Volksgartenu Štrausov koncerat. Hajdemo tamo. Možemo se ondje uz dobru večeru naslušati glasbe i nagledati krasnih djevojaka.

— Hajdemo de, — odvrati Knežević, — barem ću se nakon dugog vremena opet naužiti liepe Štrausove glasbe! — — —

II.

NOVA I STARA LJUBA.

Negovoreć putem ni rieči odputiše se oba prijatelja raznimi čuvstvimi prama Volksgartenu.

Oba uvidjahu, da se nalaze na raznih stazah, i da imadu sasvim protivne nazore o glavnom čuvstvu mladosti: o ljubavi. S toga razmišljahu kako bi jedan drugoga na svoju ruku predobiti mogao. Lobinski bijaše osobito zlovoljnim postao, jer ga je Ivanovo očitovanje u njegovih osnovah o budućem zajedničkom življenju u Beču iznenadilo kao grom iz vedra neba.

Došav u Volksgarten nemogaše nigdje više mjesta naći. Svi stolovi bijahu otmjenim obćinstvom zaokupljeni. Odputiše se malo dalje u odiel vrta, opredieljen za slušajuće obćinstvo, nebi li gdjegod mjesta našli; nu uzalud.

Već htjedoše otići, kad al u jednom kutu opaze kod stola malo družtvo: dvie u crno zaodjevene gospodje i jednog lovačkog častnika. Približiše se oklievajuć i bojeć se, da neuzmire družtvo svojom prisutnošću. U tom ih spazi lovački časnik, ustade, te reče uljudnim pozdravom:

— Izvolite samo k nam, gospodo. Nećete nigdje mjesta naći. Ja sam Artur barun Weber lovački poručnik, ovo je moja majka, a ovo moja sestra Paulina!

Predstaviv se malomu družtvu, sjednu naši junaci k njihovom stolu, Knežević medju barunicu i Artura, a Lobinski medju Paulinu i barunicu.

Barunica Weberova mogla je imati kojih 40 godina. Na pravilnom joj licu opažavahu se jošte jasni tragovi njegdašnje sjajne ljepote, osobito kad bi joj velike crne oči munjevitim plamom sjevnule.

— Kćerka Paulina pako, djevojče od kojih 17 godina, bijaše pravi angjeo ljepote i nedužnosti.

Obilni zlatni pramovi okružiše joj liepo, ružičastim rumenilom nadahnuto lice, odsievajuće nekim divnim rek bi vilinskim čarom.

U velikim joj modrim očima zrcalio se bajnovit izraz nedužnosti i čuvstvene duše, da bi se svakomu od milinja srce raztapalo.

Kad se medjusobno predstavljahu, obasu joj se milo lišce silnim žarom, oči joj se oboriše nice, dočim joj grudi uzdrhtaše od neznanog straha. Vidjelo se na njoj, da je dosad malo bivala u družtvu mladih mužkaraca.

Brat joj Artur, krasan i krjepak mladić, bijaše obličjem sasvim njena slika i prilika, te bi svatko na prvi pogled odmah pogodio, da su blizanci, pošto su si naličili jedno drugomu rek bi kao jaje jajetu.

Doskora se zametnu u malom družtvancu živahan razgovor. Weber pripoviedaše našim junakom, kako je istom prije nekoliko tjedana poručnikom postao, kako mu je otac lani u bitci kod Oeverseja težkih rana dopao i poslje nekoliko mjeseci umro, i kako je on, Artur, sada iz Insbruka ovamo na dopust došao, da si kod majke i sestrice tužno srce malko razbistri, te kako je danas silom htjeo, da još jednom čuje obljubljenu Štrausovu glasbu, i u tu svrhu sa svojima došao ovamo, jer bog zna, kad li će opet ovamo moći, buduć mu je dopust jur na izmaku.

— Zar ne stanuju gospodje u Beču? — upita na to Lobinski.

— Ne, — odvrati Artur, — majka i sestra stanuju ljeti u Dornbachu u našoj vili, zimi pako u Lincu kod tetke.

— Niste li vi gospodine poručniče Poljak? — upita sada barunica Lobinskoga, kao da želi zametnuti drugi razgovor.

— Jesam, barunice, odvrati ovaj ponosnim posmjehom, — Poljak dušom i tielom, rodom iz Novog Sandeca.

— A imate li rodbine i u ruskoj Poljskoj? — nastavi barunica.

— Od materine strane imam, — odgovori Lobinski, — jer mi se je otac iz Waršave oženio.

— Oprostite moju ljubopitnost, — prihvati na to barunica prijaznim posmjehom, — nu ja ćutim mnogo simpatije za vitežki

poljski narod, koji je prvi na svietu što se tiče domoljublja i požrtvovanja za »ojczyznu!«

U tom zače glasba izvoditi poznatu uverturu opere »Vilim Tel«, i družtvo umuknu, da sluša taj krasni glasbotvor.

Kada glasba opet umuknu, zače razgovor iz nova. Jedini je Lobinski mučao, kao da je zaniemio, kazujuć sve to većma neku smetenost. Vatrene mu se oči otimahu sveudilj za liepom Paulinom. Nu i ona ga je kadkada kradimice motrila poduljim pogledom, te bi ju svaki put obasulo rumenilo kadgod bi joj se pogled sa njegovim susreo. Knežević, koji je kraj sve živahnosti razgovaranja oboje njih pomno motrio, uvjeri se doskora, da je njezina česta zamišljenost sigurni predteča zlatne zore prve ljubavi. Stoga se nehotice raztuži, sažaljujuć unapred ubogu djevojku, ako bi joj sudjeno bilo, zaljubiti se zbilja u njegova vjetrenjastoga prijatelja.

U to presta glasba. Razna čuvstva nedadoše dulje vremena nikomu razgovor opet zametnuti.

Napokon prihvati Weber, pogledav naša dva junaka osbiljnim nekim izrazom: Preksutra se moram vratiti k svojoj četi u Insbruck; nu čini mi se, da neće ni godina proći, te ću vas gospodo i bez dopusta opet vidjeti!

— Kako to? — upita Lobinski naglo, — misliš li da će tvoja četa doskora u Beč doći?

— Ne — odvrati Weber ozbiljno, — meni se u zadnje vrieme nekako najbolje ne dopadaju odnošaji Pruske prama našoj državi, te se bojim, da će Pruska, ohrabrena dobitkom, stečenim u Šlesvig-Holstajnskoj stvari, tražiti kavge sa Austrijom, a onda nije rat daleko.

— Kamo sreće, da do toga dodje! — uzklikne Lobinski oduševljeno. — Bilo bi i vrieme, da jednom pošteno pomlatimo te pruske oholice, koji svakom zgodom u nas zadirkuju. — Uh jedva čekam, da se jednom s njimi ogledjemo, jer mi je i sama narav usadila neku neugasivu mržnju proti tim nadutim junkerom!

Gospodje uzdrhtaše uslied toga razgovora. Majka se pobojala za svoga sina, kćerka pako za brata a možda za još nekoga, koji joj se je danas neodolivom silom u mlado srdašce ukrao.

— Ne želite si toga gospodo moja! — prihvati barunica uplašena lica. — Bog odvratio od nas takovu nesreću! Ta zar nije dosta krvi proliveno u zadnja dva rata? zar nije i odviše obitelji uslied njih u crno zaodjenuto? — Ljute rane jošter pravo ni zacielile nisu, pa da se opet iznova krv prolieva? Ah, moja obitelj najbolje znade, što je rat, jer nam ote milu i nezaboravnu glavu našu! — Oh Arture, da mi još i ti pogineš kud bi ja jadna onda?

Artur opazi, da je skupa sa Lobinskim veoma pogriešio, što je o takovu predmetu razgovor zapodjeo. S toga htjede odmah da majku umiri, te odvrati mirno:

— Ta neboj se majko, još nije rat navješten, a možda do toga ni nedodje. Tri put će Prusi promisliti prije nego li zagrizu. Pa i naša će se vlada, uvaživ naše poremećeno nutarnje stanje i našu financijalnu biedu prije nego li se zarati, po svoj prilici radje odreći prvenstva u njemačkom savezu, kamo mi gledeć na veći dio naših naroda pravo rekuć niti nespadamo.

Knežević i Lobinski zadiviše se uslied ovih rieči golobrada mladića, a Lobinski prihvati laskavim posmjehom: »Arture, čestitam, ta ti sboriš mudro, kao kakav stari diplomat!«

Weber se nasmjehnu. Nu njegova ga majka pogleda tužno te reče: Sinko, ah kamo sreće, da si se posvetio kojemu drugomu stališu, te ja nebi sada radi tebe uvieke drhtala.

— Ta mila majko, — neboj se odviše sbog mene, ta svako tane nezgadja, a ako mi je sudjeno izgubiti glavu prije reda, poginuti ću i bez vojne!

Uslied ovih Arturovih rieči svi nekako nehotice protrnuše, i zamuknuše razmišljajuć o čudnovatom pojavu, što im danas nikako nemogaše za rukom poći, zametnuti razgovor o ugodnijem kojem predmetu.

Barunica se obrati zlovoljno prema občinstvu, a najednom joj se lice razvedri.

— Ha, — prihvati ona naglo, — eno nas traži naš momak Jure; kola su tu, a bogme je i doba, da kući krenemo.

Na to pristupi obrijan momak, zaodjeven finom livrejom, snimi klobuk, te javi barunici, da kočija pred vrtom čeka.

Družtvo ustade. Barunica plati i nadari obilno konobara koji joj se duboko nakloni.

Artur stisne Kneževiću i Lobinskomu ruku, te reče prijazno.

— Gospodo moja, bilo mi je veoma drago upoznati vas! Ako vam dodje do sgode, a vi pohodite kadkada i moje, da ih u njihovoj samoći malko porazgovorite i vrieme im prikratite!

— Da, da, prihvati na to barunica, — biti će nam vrlo drago, ako nas svojim pohodom počastite.

Naši junaci zaželiše još jednom Arturu sretan put, a gospodjam lahku noć i družtvo se razstade.

Kad se je Lobinski s liepom Paulinom praštao, te joj umiljatimi riečmi sladku nadu očitovao, da će možda doskora sretan biti i opet ju vidjeti, porumeni ona, i dugi očarajući pogled divnih joj očiju kaza Lobinskomu više, nego li krotke joj rieči: da će joj drago biti, ako se gdjegod opet sastanu.

Stojeć nepomično kod stola, gledao je on sveudilj sjevajućima od ljubavi očima za odilazećom djevojkom te opaziv, da se ona kod izlaza još jednom na njeg obazrje, metnu si ruku na srdce i sjednuv naglo, reče svomu prijanu:

— Čuješ Ivane, ja sam ti do pomame zaljubljen u tu divnu ljepotu, a ako se nevaram, biti će to ona vrst ljubavi, koju si ti tolič proti meni toli vatreno branio. Ala je to krasno djevojče, ta pravi angjeo ljepote i nedužnosti. — Na prvi me je pogled očarala toli silno, da sam nakanio predobiti joj srdašce, pa makar joj doživotnim robom postao! — A sve mi se čini, kao da mi je to već danas na pole za rukom pošlo. Nisi bo opazio, kako su joj se oči često za mnom otimale? — Je li de Ivane, je li da se ne varam — nu šta ti je za boga, što si se tako zabušio, šta mi neodgovaraš? Jesi li se i ti možda u nju zaljubio? Ha, ha, ha, to bi zaista krasno bilo, da se nas dva sbilja u jednu te istu djevojku zagledjemo!

Uze se grohotom smijati, dočim se Knežević kao iza sna brecne, mjereć ga mrkim pogledom.

Zagroziv mu se napokon, prozbori Ivan ozbiljno:

— Težko li griešiš Kazimire sa svoje lahkoumnosti proti najsvetijim čuvstvom čovječjega srdca. Nu čuvaj se, da ti se nebi ljubav sama jednom ljuto osvetila! Kasno će ti bo onda biti

svako kajanje, kad ti jednom u srdcu ograne sunce prave i svete ljubavi. Tvoji bo će se onda griesi, počinjeni proti ljubavi podići proti tebi poput sablasti, i uzdrmati ti kao vihor oslabljenu dušu te gromovitim glasom doviknuti i tebi i cielom svietu, da nisi više vriedan božanstvenog tog čuvstva, a vlastita će te savjest tada spopasti i strmoglaviti te u ponor sdvojenja! Ja kano da to unapred vidim, te mi srce od žalosti puca, što je ta sudbina namienjena baš mojemu pobratimu, uz kog me veže zadužbina toli dugog prijateljevanja. Za to te još jednom molim i zaklinjem, okani se tog lahkoumja, te nesmatraj više nedužna srca poštenih djevojaka pukom igračkom! — Ta lahko je predobiti neizkusno srce i najpoštenije djevojke; jer šta je djevojka uzporediv ju s nami? — Ništa van jadno robče bez ikakove slobode i samostalnosti, koje mora paziti na svaku svoju rieč, na svaki mig oko svog i na svaki svoj korak jedino da si dobar glas uzčuva! — Nu čim ona više za vrieme djelovanja pregara i robuje, tim joj silnije u srcu plane žar prve ljubavi! — Pa da mi toli čisto i uzvišeno čuvstvo nevjerom i prevarom oskvrnjujemo, da zlorabimo neštićen joj položaj mimogrednomu slavju i nasladi za volju, mjesto da joj se sami drage volje na zaštitu i obranu ponudimo? — Ne dragi moj to nemože biti zadaćom plemenitoga muža, a dapače po mom mnienju nema bezdušnijeg čina pod nebom, van zametnuti u djevojci klicu ljubavi jedino s toga, da ju prevarimo i razcvilimo!

Knežević zamuknu, te okrenuv se licem na stranu zače ljutito odbijati ciele oblačine dima iz svoje smotke.

Njegove se rieči očevidno duboko kosnule Lobinskovoga srca. Bijaše kano poparen, te se je na njem jasno vidjelo, da mu je prijatelj pogodio najtanju žicu srca to jest poštenje.

Pogladiv si čelo nekoliko puti desnim dlanom, odvrati nakon poduljeg mučanja zabunjena lica:

— Moram priznati, Ivane, da pravo govoriš. Bio bi doista odviše bezdušan, da toli krasnog i nedužnog angjela razcvilim. Nu što da učinim, kad me je ona danas toli silno občarala, da je neću nikada više zaboraviti moći, a s druge mi se strane opet nekako pravo neće, da se odmah s mjesta odrečem na uvjek svoje slobode?

Kneževićevo se lice razvedri. Godila mu misao, da mu se je prijan možda zbilja istinski zaljubio. Pogledav ga prezimice, prihvati živahno:

— A ti ju barem izprosi, te ju učini svojom zaručnicom, da se u zaludnoj nadi ne gubi! — Opazio sam ja dobro, kako si se ti gursuse danas odmah u prvi čas ukrac u njeno nedužno srdašce, te kako je u njoj uztinjala prva iskra ljubavi prama tebi. Sad je dakle tvoje, hoćeš li tu iskru ugasiti, izbjegavajuć svaki daljnji sastanak ili pako potaći iz nje silni žar prave i svete ljubavi. — Daj mi dakle poštenu rieč, da ćeš ili jedno ili drugo učiniti.

Lobinskovo lice zasja od oduševljenja, a oči mu zablisnuše vatrom ljubavi.

— Neka bude! — reče on odvažno, te pruži desnicu prijatelju. — Dosad nije još nijedna djevojka u meni toli sveta čuvstva uzbudila! Evo ti dakle moje poštene rieči da ću Paulinu čim prije učiniti svojom suprugom, nu nota bene, ako i ona mene istinski i vjerno ljubila bude!

— Tako valja, sad si moj, dragi Kazimire! — uzklikne na to Knežević veselo, stiščuć prijateljevu desnicu. — Ako bog da, te se skoro oženimo, nastojati ćemo oko toga, da naše prijateljstvo predje i na naše obitelji. — Nu mislim, da bi sada vrieme bilo da i mi kući podjemo.

— Meni je pravo, prem ću ove noći težko spavati moći!

Platiše i odputiše se polagano kući iduć izpod ruke i gradeć kule po zraku o budućem raju ljubavi.

Najednom stade Lobinski, te lupiv se šakom o čelo, reče nekim čudnim humorom: Ha, ha, ja već snujem osnove o budućem blaženstvu u naručju božanstvene Pauline, a ni nemislim na to, kako bi se prije svega riešio svojih dosadanjih ljubeznica. Biti će to još vražji posao, prekinuti s njimi tako naglo svaki daljni odnošaj. Nu sve su one lahkoumne ćudi, pa se nadam, da im neće za mnom srdca popucati! — Samo se radi jedne bojim. To ti je takodjer divna ljepota, kći ovdješnjega draguljara Weisa imenom Julija. Upoznadoh se snjom prigodom jednoga plesa. Kašnje sam se s njome često dopisivao, a kradimice i sastajao ili u crkvi ili u kojem vrtu. Ona ti me silno ljubi i obožava, pak

se bojim, da nebi uslied moje nagle nevjere kakovu budalaštinu počinila.

Knežević stade, prekrsti ruke, te reče:

— Hm, hm, — to će biti doista težak posao, osobito ako te ona i zbilja ljubi. S toga mislim, da ti drugo neostaje, van okaniti se Pauline, te uzeti Juliju. Ako je ona inače dobra i čestita djevojka, to možeš i s njome sretnim biti!

— Kako? — Što ti to reče? — Odreći se Pauline? — Ne nikada! — prihvati na to naglo Lobinski, mahnuv desnicom u vis. — A Juliju uzeti, to po gotovo nemogu; jer jedno nećutim prama njoj nikakova čuvstva, koje bi samo s daleka naličilo pravoj ljubavi, — a drugo mi se njezina ćud i narav nikako nedopada. Ona ti bo ima u sebi nešto demoničkoga, što u meni većma strah, nego li simpatiju prama njoj uzbudjuje. Njezini nazori dolikuju većma mužkarcu, nego li djevojci, te mi se čini, kao da bi ona bila kadra opasati sablju, pa poći u boj poput Pustovojtove; to pako neslaže se s mojim idealom prave ljubovce.

— Pa šta si se nesretniče tako daleko s njome zapleo? — upita Knežević.

Evo ti poštene rieči, da nisam prvi počeo! — odvrati Lobinski svečano. — Kad sam se ono s njome prvi put sastao, opazio sam odmah na njezinih vatrenih pogledih, da se za me sve većma zanima. Kad bi s njome plesao, sva bi u mojih ruku uzdrhtala, a kad bi joj koju rieč rekao, čas bi probliedila kao snieg, čas pako porumenila kao krv. — Slične pojave nagnuća prama meni opažao sam i kod drugih djevojaka moga poznanstva. Nu čudnovato! Dočim sam za takove djevojke obično slabo mario, jer me je dosada jedino odpor zanimao i dražio, — slučilo ti se sa mnom kod Julije baš protivno, jer me je ona rek bi nekom nedokučivom silom k sebi privlačila i silila, da joj udvaram i da joj sve po volji činim. Osim toga sililo me neko čuvstvo sažaljenja prama njoj, da se s njome bavim i da joj odgovaram na vatrena pisma, što mi ih je često pisala. U svojih sam pismih s početka oprezno izbjegavao svako priznanje, koje bi u njoj moglo poroditi misao, da ju ljubim. Nu baš ovo moje uzprezanje uzplamti ju još većma i to takvom silom, da mi je jadna jednoga dana, skršiv sve njegove djevojačke pristojnosti, priznala u jednom pismu, da joj bez mene neima obstanka na ovom svietu. Ustraših se uslied te burne izjave silnoga njezinoga čuvstva, te ju zamolih u mom odgovoru, neka se samnom drugoga dana na samu u Prateru sastane. Odlučih, očitovati joj iskreno, da ju neljubim i da ju nemogu nikako ljubiti žarom prave ljubavi.

Bijaše ti to nekako koncem prošloga mjeseca. Drveće i šikarje bijaše već prolistalo bujnim zelenilom. Nadjosmo se sami u nekom gustom zaklonu točno u urečeno vrieme. Čim me ugleda, pade mi na grudi i poče gorko plakati. Uzdrhtah od smilovanja, te ju privinuh čuvstvom zdvojenja na svoje grudi.

— Ah Kazimire, huknu ona jecajuć, — ah meni je umrieti, jer me vi ne ljubite!

Ja se okamenih. — Grozna vreva raznih misli, što da uradim, malo da mi mozak ne pomete!

— I ja vas ljubim! — promucah na to drhćućim glasom.

Ona podiže naglo glavu, te uperiv u me liepe svoje oči pronićućim pogledom, upita: Da li iskreno ili samo pod izliku ili — prisiljeno?

— Iskreno! odvratih čvrstim glasom u stalnoj nakani, žrtvovati joj se radi njezine neizmjerne ljubavi prema meni. Zagrlih ju na to strastveno i poljubih ju nebrojeno puti u suzno lice.

Sva zastravljena od silnog milinja podade se ona mirno i krotko burnom mom milovanju. Oči joj se zaklopiše, a lice joj zasja žarkim rumenilom preobraziv se izrazom neopisivog blaženstva. Činilo se kao da spava u mom naručaju snivajuć neku sladku sanju.

Najednom opet naglo progleda te ogledav se u okolo, zagrli me strastveno i uzklikne: Ah koli sam sretna i blažena, kad me ti ljubiš! Ah ljubi me ljubi, Kazimire mili, ljubi me makar samo malko — malko, — nu ljubi me dugo — dugo — dragi moj!

Najednom se opet snuždi, te pogledav me plaho i zabrinuto progovori muklim glasom: Ah Kazimire, Kazimire, ako mi se iznevjeriš, morati ćemo oboje umrieti!

Sgrozih se, te me i nehotice prodjoše čami uslied ovih rieči. Umirih ju nekako, te ju odpratih do kuće. Nu već drugoga dana pokajah se nemilo, što sam se toli nesmotreno odrekao

zlatne svoje slobode, žrtvovah ju djevojci, koju nebi nikada bio kadar pravo obljubiti!

Spopade me zdvojenje, te već htjedoh zamoliti svoje premještenje, nu misao na te, da ćeš skoro doći, spasi me još u pravo vrieme od nove ludorije! Nije li to dakle nesreća po me, dragi Ivane — završi Kazimir, — osobito sada, gdje mi je iznenada sinulo žarko sunašce prave ljubavi, i gdje mi srce prvi put udara tim svetim čuvstvom?

— Doista si nesretan dragi Kazimire! — odvrati Knežević turobno, te produlji: A tvoja je nesreća tim težja što joj nije moguće toli lahko lieka naći. Jer uzmeš li Juliju, biti ćeš nesretan za cieloga vieka, ginuć za drugom. Ako joj se pako iznevjeriš, upropastiti ćeš ju, i obteretiti time svoju dušu. A bog zna, ne bi li Julija bila kadra, osvetiti se tebi na grozan način; jer je ona po tvom opisivanju nalika upravo strastvenoj kakvoj Španjolki, koja bi bila pripravna, osvetiti nevjeru svog ljubovnika bodežom ili otrovom! — Ne domišljam se baš ničemu pametnomu, što bi ti mogao savjetovati u toj kritičnoj stvari, te će biti najbolje, da prepustiš vremenu razvitak toga romana.

— Ne dragi Ivane — prihvati Kazimir naglo i odvažno, — neću dulje oklievati u toj stvari. Kud puklo da puklo! Tvoje rieči porodiše u meni nakanu, učiniti toj neprilici kraj veoma drastičnim načinom.

— Pa kako to misliš učiniti? upita Ivan naglo.

— Pisati ću Juliji jednostavno, da mi nije nikako moguće, pobuditi u sebi toliko ljubavi prama njoj, a da bi mogao na se primiti odgovornost za sreću cielog njenog življenja. To će povriediti ženski njen ponos i pretvoriti brzo u njoj ljubav u mržnju, koja nije nikada srcu toli pogibeljna kao zdvojenje!

Knežević se zamisli. Nu pošto mu nije moguće bilo dosjetiti se boljemu, odvrati ozbiljno: Radi što ti drago, te dao Bog da sretno izplivaš iz te neprilike, i da jadna djevojka sretno preboli ranu, što si ju njoj namienio.

Završiv ovako svoj razgovor, unidjoše oba prijatelja u svoj stan, te zaželiv si lahku noć, odoše k počinku svaki u svoju ložnicu.

III.

RAZCVILJENA ZARUČNICA

U liepom nekom predjeliu požežke županije, nedaleko od Pleternice, prostire se veliko imanje gospoje Kneževićke. Sa sjevera proteže se bujna romantička planina Krndija, prama jugu pako širi se prostrana plodna ravnina, koju protiče bistra Orljava bjelucajuć se čistinami a skrivajuć se gdjegdje izpod bujnih i dugačkih gromada vrba, glogovine i jasenja, obraštenih gustom vinjagom, iza koje gdjegdje krović i dimnjak kojeg mlina ili druge koje male kućice proviruje.

Nedaleko od ceste diže se vlastelinski dvor, ukusno sagradjena jednokatna sgrada na maloj visočini, s koje se otvara s jedne strane krasan vidik na zelenu planinu, s druge pako na široku ravninu tja do modrih vršaka planina gradiških i bosanskih.

Oko dvora zasadjen je prostran perivoj, u kom ljeti dovoljno hlada daju skladno ponamještene gromade jela, lipa i pomanjih šikara.

Blagi svibanj bijaše već milu narav nakitio mnogovrtsnim proljetnim cviećem, te uzbudio pjesme slavulja i ostalih krilatih pjevača.

Rano je jutarnje doba. U bujnom cvietnjaku, štono leži južnoj strani dvora nasuprot, blista se jošte rosa na nježnom lišću rumenih i bielih ruža i ostaloga cvieća u zlatnih tracih tek izašloga sunašca, razprostiruć na daleko opajajući miomiris.

Usred ovih nježnih i dražestnih kćeri božice Flore šeće se gore dolje divna liepota djevojka, o kojoj bi čovjek u prvi mah mogao pomisliti, da je gorska vila, sišla ovamo, da se za časak naužije dražesti i miomirisa proljetnih ruža.

Lahka biela haljina čedno zastire njeno vitko tielo, dočim joj se sa liepe glavice razlieva preko ramenica niz ledja u bujnom metežu gusta množina zlatnih pramova, neimajuć drugoga nakita, van po jedan cvietak biele i rumene ruže.

Poštar jutarnji zrak nadahnuo joj okruglo lice ružičastim rumenilom. U nježnih ručicah drži zatvorena Gundulićeva Osmana, nu čini se, kao da joj divne modre oči još nisu danas unj ni

zavirile, jer nešto snuždeno prama zemlji gledaju, a eto u tinji čas opažaš bogme i biser-kapliu gorke suzice, kako joj se eno niz raztuženo lišce oskliznu, pa da stupiš bliže, pa da joj možeš zaviriti u razcviljenu dušu, čuo bi ju, kako eno prema nebu vapi i uzdiše: Ah nesmiljeni udesu, što sam ti skrivila, da si me jadnu toli razcvililo? Zašto mi odgadjaš tako daleko žudjenu sreću, o kojoj sam mislila, da mi je već toli blizu, i koja mi se sada iznenada tako daleko izmače? — Ah Ivane moj mili, ti si jedina dika i nada srca moga, te ću ti do groba ostati vjernom, pa makar se sav sviet proti meni urotio! — Nu hoćeš li i ti meni uzčuvati vjernost u tudjem svietu — daleko od mene — kraj nebrojenih kićenih varoških ljepotica? Ah brzo bi me nestalo s ovoga svieta, da mi se iznevjeriš!

Djevojka se sgrozi kod te misli, te pritisne desnu ruku na uzrujano si srdašce, a modre joj se oči vinuše plačnim izrazom boli prama nebu, kao da gori pomoći traže. Glavica joj opet klone, a usta prošapću:

— Ah Ivane moj, ti se jadan možda sada raduješ u sladkoj nadi, da ćemo, kako smo si zavjerili, jošte ove zime na uvjek sdruženi biti, — a niti neslutiš, da —

Nedovrši, što htjede reći, jer se za njom začuše nagli koraci. Liepo joj se lišce još većma snuždi, kad opazi da se približava srednjom stazom vrta neki gospodin, zaodjeven lovačkom opravom, dostojanstvena obličja i krupna visoka stasa. Može mu biti nešto više od četrdeset godina. Lice mu takorekuć sieva rumenom bojom krepka i kremenita zdravlja. Mali sivi lovački škrljak dobro pristaje njegovim kratko ostriženim svjetloplavim lasim, dočim odugački sarmatički brci okruglo mu lice poljepašvaju.

To vam je gospodin Dubski, upravitelj imanja gospodje Kneževićeve i poočim djevojke u vrtu, a djevojka je Emica, zaručnica Ivana Kneževića.

Lice gospodina Dubskoga bijaše danas nešto uzbrinuto i ozbiljno, a u očijuh mu se vidio izraz nutarnje boli i straha.

Stupiv k Emici, nazva joj dobro jutro te poljubiv joj bielo čelo i zaviriv zabrinutim pogledom u snuždeno joj lišce, pograbi joj obe ruke i reče:

Diete moje, vidim da te je moja jučeranja odluka malko odviše raztužila! Nu da znaš, koliko se brinem za tvoj boljak, dojista bi uvidjala, da je moj postupak namienjen jedino sreći tvojoj budućnosti. Ta i sama moraš priznati, da si još premlada za ozbiljne dužnosti bračnoga življenja. Jedva ti je 16 godina, istom si se tako rekuć s lutkom razstala, pa bi se već udavala, nepoznavajuć još nimalo tegote i nevolje vanjskoga svieta. Pa i tvoj zaručnik Ivan još je premlad i premalo izkusan za ženitbu. Ta ja ne dvojim, da je vaša sadanja ljubav iskrena. Nu nije li moguće da biste se oboje mogli s vremenom osvjedočiti, da vam je ono, što ste pravom i svetom ljubavlju smatrali, bilo pukom mimogrednom sanjkom neizkusnih srdaca? — Kasno bi bilo onda svako kajanje, ter bi za ciela života morali trpiti žalostne posliedice svoje prenaglosti! Ta šta je to dvie godine? Ta one prodju osobito mladu srcu kao dva dana. U to vrieme pako izkušati će se stalnost vaše ljubavi, — moći ćete se medjusobno bolje proučiti, pa ćete donle dovoljno prosuditi, da li ste jedno za drugo stvoreni. Pa ako donle u ljubavi i viernosti uztrajete, tad vam u ime božje svog blagoslova više kratiti neću! Danas ću i Ivanovoj majci kazati, da na vaše vjenčanje, prije no što dvie godine ne minu, pod nipošto pristati nemogu. Budi dakle kao i do sad moje dobro i poslušno diete, te se pouzdaj u me i u moju očinsku ljubav! — Vrieme nije daleko, gdje ćeš sama uviditi, da sam pravo imao, i da je moja odluka sasvim razborita bila. — Nu ajdemo sada u dvor, eno čuj, zovu nas na kavu. Razvedri se pa se ne kazuj odviše tužnom pred gospodjom Kneževićevom, jer znam, da će i njoj moja odluka neugodnom biti, nu ja nemogu inače!

Emica uzdahne duboko te otiruć si suze sa očiju izidje ponikņute glave sa svojim poočimom iz cvietnjaka.

Radi krasnoga jutra bijaše danas zajutrak priredjen pred dvorom u hladovitoj sjeni jorgovana. Kava bijaše jur na stolu. Gospodja Kneževićeva u jutarnjem odielu, natakala je već svakomu njegov obrok.

Bijaše ona jošte liepa gospodja, kojih 40 godina, malo okrupna visoka stasa. Na pravilnom crnomanjastom licu lebdio uviek simpatički izraz plemenite dobroćudnosti i prijaznosti.

Na prvi pogled opazi ona tugu na Emičinom licu prem je ova nastojala, da svoje bolno čuvstvo pred njom sakrije. S toga ju uze motriti zabrinutim pogledom te ju napokon upita pogladiv ju rukom po licu:

— Što si tako tužna, draga Emice? Jesi li ružno spavala, ili te možda šta boli?

— Nije mi baš najbolje! — odvrati Emica, oboriv oči prama zemlji.

Na to se nakašlja gospodin Dubski, te progovori malo nesigurnim glasom:

— Ja ću vam milostiva gospo razjasniti uzrok njezine tuge, a i dužnost mi je učiniti to, jer se tiče i vašega gospodina sina.

Na to stade dugim govorom razlagati kako nemože mirnom sviešću pristati na to, da se Ivan i Emica vienčaju prije, no što dvie godine neminu, te napokon završi time, da bi u najskrajnjem slučaju volio, da mu poćerka i neudatom ostane, nego da ona na se primi težko breme bračnoga stališa u toli mladjahnoj i neizkusnoj dobi.

Gospodja Kneževićka slušaše ga sve to većim udivljenjem, te mu onda odvrati:

— Ja vas gospodine nepojmim! Ja sam doduše odmah prigodom Ivanovih zaruka opazila, da vam nekako nije baš najbolje po volji, što se je tako slučilo. Nu upravo za to nemogu se sada dosta načuditi, što niste odmah onda tu pogodbu utanačili van ste prividno rado privolili na to, da nam se djeca još ove zime vienčaju, a sad najednom iznenada poslie mjesec dana stavljate takvu pogodbu, koja će nam djecu bez nužde raztužiti!

— Milostiva gospo! — promuca na to Dubski, — ja sam vam onda uslied toga nenadanoga dogadjaja toli uzbunjen bio, da ni sam u prvi mah mogao razsuditi moguće posljedice. Nu kašnje sam počeo dublje razmatrati važnost te stvari, te sam došao napokon do neuzkolebivoga osvjedočenja, da će po njih oboje bolje biti, ak se bude radilo onako, kako sam ja odlučio!

— Ta koliko se i mladjih djevojaka udaje pa su sretne supruge i dobre majke! odvrati gospoja Kneževićka nešto živahnije. — Ta i ja sam se u šestnaestoj godini udala, pa sam

hvala bogu sretno živila sa milim mojim pokojnikom sve do njegove smrti.

Dubski se uzbuni. Slegnu onda ramenima te oboriv oči prama zemlji, odvrati izrazom neprilike:

— Milostiva gospo, veoma žalim, što o tom pitanju nemogu pristati uz vaše nazore, prem bi mi bila velika čast, kad bi moja Emica postala članom štovane vaše obitelji. Nu moram vas upozoriti na to, da su moje odluke neuzkolebive, te da me od njih nitko na ovom svietu odvratiti nemože.

— Eh pa dobro! — huknu gospoja Kneževićka malko uvriedjena; — meni je pravo, prem žalim moje i vaše diete! Nu moram vam otvoreno reći, da se sve većma čudim vašemu ponašanju u toj stvari pa da mi se nekako čini, kao da se vaš kruti postupak neosniva baš na onih razlozih što no ste ih malo prije izjavili! Nu bilo kako mu drago; ako djeca u ljubavi uztraju, to će im i te dvie godine brzo proći.

Na te rieči pogleda dobra gospa u Emicu pogledom sućuti i sažaljenja, te upita:

— Hoćeš li Emico za toga vremena uzčuvati sadanju ljubav i viernost tvomu Ivanu?

Djevojka gorko zaplaka i spusti glavicu na grudi gospoje Kneževićeve, nemoguć jadna dulje uzpregnuti težku si bol.

Ah, zajeca ona kroz plač, — kako mu nebi ostala vierna, kad ga ljubim većma, nego li sve na svietu! — Ta volila bi i umrieti, nego li za ikog drugog poći. Nu ja se bojim, da nebi njegova ljubav u to vrieme ohladila, te da nebi na me zaboravio, ili se tja zagledao u drugu koju djevojku!

Gorki glasni plač zaguši joj zadnje rieči. Gospoja Kneževićeva bijaše do suza tronuta, te ju stade miriti tješiti na svaki način, opisujući joj sladkimi riečmi žar i stalnost Ivanove ljubavi.

Gospodin Dubski duboko zamišljen, buljaše za toga u zemlju prekrštenih nad grudima ruku. Razna čuvstva: čas nemir, čas žalost, čas pako žestoka ljutina naganjahu se u njegovoj duši odsjevajuć se na njegovom licu.

Gospojine sladke rieči utješiše i umiriše napokon ponešto razplakanu Emicu.

Na to se digoše, te se uputiše mučeć svako k svojemu poslu.

Gospodje unidjoše u dvor, da se late jutarnjega rada, a gospodin Dubski odjaši na vatrenom vrancu, da prigledje radnikom na polju.

Bijaše on čudan čovjek, a njegovi osobni odnošaji bijahu svim u okolici nerješivom zagonetkom.

Tajinstveno njegovo ponašanje i hotimično izbjegavanje svakoga razgovora o prijašnjem životu učini vremenom, da su se o njem u okolici raznašali svakojaki čudni glasi.

Jedni kazivahu, da je nekakov postradali plemić visoka roda, koji neće, da mu se znade za pravo ime i poriekło.

Drugi opet nagadjahu, da je bogati ruski bjegunac, pa da je poprimio tudje ime jedino za to, da mu se lahko u trag ne udje.

Nu Dubski nije mnogo mario za takove glasove, van bi odriešito presjekao svakomu rieč, koji bi ga o njegovih osobnih odnošajih pobliže izpitkivati stao.

Jedino se znalo izvjestno o njemu to, da mu je pokojni pukovnik Knežević prije šestnaest godina povjerio upravu svog imanja, stečenog u ono vrieme nenadanom baštinom.

Dotični ugovor bijaše tada utanačen u Mletcih, gdje je pukovnik u ono vrieme kao četnik u posadi boravio. Dubski se prijavi usljed oglasa uvrštena u bečke novine, pa pogodiv se sa sa pokojnim Kneževićem, odputi se odmah sa pokojnom si suprugom i sa Emicom, kojoj je onda istom nekoliko tjedana bilo, u Slavoniju, te preuze upravljanje povjerenog mu imanja neumornom i svjestnom revnošću i radinošću.

O Emici bi on sam pripoviedao, da ju je jednoga jutra u proljeću godine 1849. našao kao čedo od nekoliko dana pred vratima svoga stana u nekom malom českom gradiću, te da ju je onda u sporazumljenju sa svojom suprugom pokćerio, pošto su sve potrage za njezinimi roditelji bezuspješne ostale.

Čudnovatim glasovom, raznešenim o njem po cieloj okolici, doprinašalo je mnogo i to, što bi on često poštom dobivao znatne svote novaca, te što je na izobraženje svoje pokćerke silno trošio, držeć joj učitelje svake vrsti, koji su ju podučavali u glasbi, u jezicih i u ostalih predmetih modernog finog naobraženja.

Nu najčudnovatije od svega bijaše to, što bi počam od njegovog došašća u Slavoniju kadkada on kadkada njegova pokojna

supruga svake godine sa Emicom na dva tri tjedna odputovali, a da nebi nitko unapried znao kuda i kamo.

Gospodja Kneževićka izpitivala bi doduše svaki put Emicu, kad bi se s puta povratila, gdje je bila, šta je radila, i kog je vidjela, da možda od nje šta izvjestna čuje, nu uzalud. Jer prem bi joj Emica uvjeke iskreno pripoviedala, kako ju je njezin poočim vodio radi promjene zraka jedanput u Firencu, drugi put u Pariz, London, Bruselj ili drugi koji velik grad, — to nebijaše, ipak moguće, iz njenih prem iskrenih i istinitih rieči razabrati pravi uzrok čestog tog putovanja.

Usljed toga je gospodja Kneževićeva s početka mislila, da mora svemu tomu neka obiteljska tajna uzrokom biti. Nu vremenom se priuči na to pripisujuć i to vjekovito putovanje Dubskovoj čudnovatoj ćudi i naravi.

Prije dvie godine umre naglo Dubskova supruga usljed upale pluća. Od to doba preuze gospodja Kneževićeva sasvim daljnje odgojivanje omiljele joj Emice, koju vremenom radi njena dobra i plemenita srca toliko obljubi, da je zadovoljnim srcem motrila razvitak ljubavi medju njom i Ivanom, te radostno privolila da se zaruče.

Nu današnja Dubskova izjava pobudi u njoj na novo svakojake misli. S toga si je glavu mučila snujuć amo i tamo, što bi joj moglo pravim uzrokom biti.

Prije podne izidje sa Emicom pred kuću. Sjedoše k stolu pod hladovitom lipom, gdje su obe običavale ljeti do objeda šivati ili vezti ili štiti. Gospoja Kneževićka poče opet svim naporom svoje rječitosti tješiti Emicu, nu videć, da je to danas malko pretežak posao, pokuša svrnuti njezine misli na druge stvari, te ju s toga upita iznenada:

— Emice draga, nečini li se možda i tebi, da bi čudnomu postupanju tvoga poočima osim tvoje mladosti još nešto drugo uzrokom biti moglo?

Emica se prene iz svojih tužnih sanjarija, te odvrati:

— Ja si nemogu drugoga razloga pomisliti, prem mi se samoj sve to nekako čudnovato vidi. Još one iste večeri, kad smo zaruke slavili, opazila sam na njem dobro, da je njegovo veselje, kojim je prividno pristao, da se još ove zime vjenčamo, nekako

prisiljeno i smućeno bilo, pa da je ciele one noći nekakova pisma pisao.

Jučer pako nekako u ovo doba vidjela sam, gdje mu je Knez Borošić donesao s pošte neko pismo, koje je, pročitav ga odmah spalio, i koje ga je, koliko sam opazila, veoma uzbunilo i uznemirilo.

Gospoja Kneževićeva zagleda se u vis, te progovori uzbrinuta lica: Čudne li su to stvari! Bože samo daj, da se sve dobro svrši i da se tebi diete moje koja nevolja nedogodi!

U to stupi u dvorište seoski knez Borošić, častni starac kakovih šestdeset godina, odjeven na pole po seljačku, na pole pako po gradjansku. Nosio je u ruci jedno pismo, koje je već iz daleka veselo u vis dizao.

— Pomoz Bog gospo! — reče pristupiv k stolu — evo vam pisma od dobroga vašega sina Ivana. Poznam mu ruku na prvi pogled! Bog vam dao, da iz njegovih pisama uvieke vesele viesti čitate i da vam nikada tudja ruka o njem zle glase nejavlja! — A još bi bolje bilo, da se on okani te svoje nesretne sablje, pa da se lati gospodarstva, jer mu lje nije nužda nositi glavu u torbi!

— Ta i moj jadni sin Tunja, Bog mu dao duši lahko, nosio je sablju, prem u kožnatih korica — bio je felbaba — pa bi mi srce u grudih zaigralo od veselja i pusta ponosa, kad bi ga gledao onako liepa, čila i vilovita u bieloj uniformi! — Nu jaoh i naopako, — dodje nesretna kob, dodje Solverino, i kleto dušmansko tane sastavi i njega i vašega pokojnoga gospodina sa crnom zemljom!

Starcu kod tih rieči glas uzdrhta, a na oči mu navrieše suze.

Medjutim bijaše već gospoja Kneževićka pismo pročitala i u njem još jedno pisamce za Emicu našla.

— Hvala vam dragi kneže! — reče ona prijazno, — tješite se samnom zajedno! Šta je fajde oplakivati ono, što nam cielo more suza više povratiti nemože! Nu idite dragi kneže u dvor, pa utažite svoju bol kojom čašom vina ili rakije!

— Eh, bog vam dao, dobra gospo! — reče knez mahnuv širokim svojim klobukom do zemlje. — Nu kako je mladomu gospodinu, je li zdrav i zadovoljan ako smijem pitati?

— Jest, hvala Bogu!

— Eh, hvala Bogu!

Knez se odšulja prama dvoru, produljujuć sve većma svoje korake, jer ga je kuhinja i pivnica gospodje Kneževićeve u svako doba neodoljivom silom privlačila.

— Evo i tebi pisma diete moje! — prihvati gospodja, čim kneza nestade. Emica se zažari od radosti te primi i otvori drhćućom rukom pruženo joj pismo, i pročitav ga, povrati ga opet gospodji, da ga i ona pročita.

Cielo to pismo odisalo je čistim žarom prve ljubavi nepokvarenog srca. Svi mogući pojavi božanstvenog tog čuvstva: čeznuće, nada, bojazan i mutne slutnje srtahu tu iz prepunog srca poput ljute gorske bujice.

I o Lobinskomu bijaše u tom pismu spomena. Moj prijatelj Lobinski — tako pisaše Ivan, — veliki je vjetrenjak u ljubavi. S toga mi je veoma drago, što sam odmah na dan našega sastanka doživio, da se je on, kako mi se čini, baš ozbiljno zaljubio. Ako u toj ljubavi uztraje, priobćiti ću ti kasnije pobliže potankosti. Za sada ti mogu samo reći, da mu je nova ljuba krasna djevojka iz poštene i kako se čini bogate kuće.

— Jadni moj Ivan! — uzdahne gospodja pročitav to pismo. — Da on bolan znade kako su se stvari od jučer promienile, uvidio bi, da ga zle slutnje prevarile nisu. Ja ću mu odmah danas pisati, što se je dogodilo, te se nadam od njega, da će se muževnom strpljivošću prilagoditi okolnostim, koje se za sada promieniti nedadu. — Tješi se dakle Emice, ta iz tog pisma možeš dovoljno viditi, kolikim te on žarom ljubi! — Kada ljubav do svog cilja dodje, tada je tim sladja, čim je više zaprieka bilo, koje je svladati morala! — Nu hajdmo sada u kuću, jer eno vidim, gdje ti dolzi učitelj glasbe.

Rekav to, pospremi švelo te uze snuždenu djevojku pod ruku i podje s njome prama dvoru, iz kog sad baš knez Borošić zažarena lica izstupi.

— No kneže, — upita ga gospodja prijazno, — je li istina, što čujem, da udajete liepu Anku za kramara Jocu?

Ponizan posmjeh na kneževu licu pretvori se uslied tog pitanja brzo u komični kiseli izraz. Mahnuv rukom po zraku odvrati malo razdraženim glasom:

— Jok valaj gospo, iz toga brašna nebude nikada pogače! On bi ju doduše i te kako rada uzeo, nu ona ga samo izsmjehava, te ga je bogme neki dan kad joj je već dodijao bio, pograbila i bacila na sokak ko kakvu staru prnju! A recite pravo molim vas, kako bi ja i dao svoje diete takvomu — da oprostite kržljavcu — svoje diete, svoju Anku, koja bi lahko u carevoj vojsci mogla služiti kao grenadir!

Gospoja se srdačno nasmija.

— Eh dragi kneže, ako ćete vi tako, onda ćete se bogme načekati, dok joj pristaloga djerza nadjete! Nu radite kako znate; samo vam velim to, da sam za nju pripravila liep vjenčani dar. Pozdravite ju i recite, neka češće k meni dolazi! S Bogom!

— Eh, Bog vam dao svietla gospo, ljubim ruke! — viknu knez cakleć se od veselja i ponosa i mašuć klobukom do zemlje, te krenu malo nesigurnim korakom prama selu.

Pohvaliv se uzput njekim dobrim znancem, kako je u dvoru primljen bio, naperi prama liepoj zidanoj kući blizu crkve. Bijaše to njegova kuća.

Iz dvorišta čulo se na daleko zvonko pjevanje djevojačkog glasa.

Čim on u dvorište unidje, poleti mu na susret djevojka neobično visoka stasa.

Zlatni joj prami spleteni u dvie duge i debele kite spuštahu joj se niz biela i čista ramena skoro tja do zemlje. Crne joj oči sievahu od obiesti, a kad bi joj se rumene i pune ustne otvorile u vragoljastom smiehu, kazivale bi dva niza krasnih biser zuba.

— Ćako, dragi ćako, — povikne ona skakutajuć oko starca, — vidim vam na šeširu, da dolazite iz gospinog dvora, ha, ha, ha!

— Kako to?

— Eh, jer vam je uvjek šešir malko naero, kad odanle dolazite!

Starac se od šale namrgodi, te mahne rukom, nu djevojka mu se objesi oko vrata, te ga stade grliti, ljubiti i vrtiti oko sebe tolikom snagom, da joj se je jedva oteti mogao.

— Idi vraže k vragu, — viknu on sav usopljen, — ta ti bi me svojim milovanjem još i zadaviti mogla! Nu slušaj sada ne šta pametna. Naša te gospa pozdravlja, te ti je poručila, da se

skoro za čestitoga kojega momka udadeš, jer da je za tvoju udaju liep dar priredila.

— Ha, ha, — nasmija se djevojka, — bajage, kao da neznam, da vi mi to velite samo za to, da me se doskora mentujete! Nu ja neću i baš neću da se udajem, dok god po me nedodje djuvegija, kog mi srce voljeti može.

Starac podiže na nju u šali svoj štap, nu ona odskakuta u kuću pjevajuć srebrozvučnim glasom:

Ah težko je umrijeti,
Kad ništa neboli,
Još teže je ljubiti,
Što srce nevoli!

Starac se nehotice nasmjehnu, te reče na pol glasa: Sam bies je u tu crnu uljezo! Težko li ga si onomu, koji ju dobije, a nebude za nju pristajao. Ta zadaviti će ga kao pile! Vidim, da mi nije fajde, van tražiti joj čestitoga deliju!

To rekav, unidje u kuću, gdje se je liepa Anka u kuhinji već oko ručka bavila, cvrkutajuć neprestano vesele pjesmice.

IV.

Post nubila Phoebus.

Gospodin pukovnik Ferdo pl. Hüttenbach bijaše pravi pravcati kremen vojnik, koji osobito u službi nikakove šale poznavao nije.

Nu kraj sve svoje nesmiljene strogosti bijaše ipak u svačemu pravedan, te bi se otčinskom skrbi brinuo za boljak svakoga ma i zadnjega konjanika svoje pukovnije.

Uslied junačke hrabrosti, kojom se je odlikovao u svih ratovih, počam od godine 1848. promaknuše ga brzo od jedne časti do druge, tako, da mu nije bilo više nego 35 godina, kad no je u ratu proti Dancem pukovnikom postao.

Bijaše krasan muž, visoka, vitka i kriepka stasa, dugoljasta pravilna i liepa lica, i orlova nosa, nad kojim sievahu poput dvajuh munja dva vazda plamteća crna oka. Crne mu duge brčine povećavahu jošte martijalnost njegove vanjštine.

Kad je na čelo pukovnije stupio, bijaše momčad (izključivo Poljaci) veoma razkalašena, te osobito radi nasilja u pijanstvu na zlu glasu. Nu pod njegovom željeznom rukom promieniše se stvari brzo. Nekoliko momaka bude radi težkih zločina postrieljano, nekoliko ih se od straha samo postrieljalo, a kraj toga padahu batine svakoga dana poput kiše, tako, da su već Bečke novine počele grditi ga radi toli okrutne strogosti.

Nu on se nije mnogo starao za javno mnienje, pošto mu je u ono vrieme, kadno se je vojnička stega jedino batinom držala, — samo do toga stalo bilo, da mu bude pukovnija poslušna i okretna poput jednoga jedincatoga tiela, kojim možeš krenuti kad god i kamo god pomlisliš.

I gle, za nekoliko mjeseci podje mu to i zbilja za rukom. Momčad postade poslušna i krotka, odreče se vutke, priuči se redu i stegi, te uvidjajuć, da joj je pukovnik kraj sve nesmiljene strogosti ipak pravedan i dobar, obljubi ga vremenom toliko, da si je i sama željela, imati uviek takova zapovjednika.

Izvan službe bijaše Hüttenbach sasvim drugi čovjek. Vesel do obiesti i prijatelj dobra vina u veselu družtvu svojih častnika, a kraj toga osobiti ljubitelj ženskoga spola i pustolovina u ljubavi — znao bi kadkada s istimi častnici, koje bi kod vježbe radi kakove malenkosti izružio do zla boga — malo kašnje sasvim prijatno kao brat s bratom postupati ili s njimi cielu božju noć junački probalandovati.

Jedina mu bijaše mahna, što je bio veliki neprijatelj braka, te što je uslied toga mrzio sve oženjene častnike, kojih je na sreću malo bilo u njegovoj pukovniji. — Čim bi dakle koji častnik više lakrdija sa ženskimi sbjao, tim bi ga volio, te si uslied toga možemo protumačiti, što mu je poručnik Lobinski vremenom osobitim ljubimcem postao, kojega je uviek rado oko sebe vidio a dapače mu i u samoj službi kadkada kroz prste gledao.

Naš zemljak Knežević pako imao je odmah drugi dan poslie svoga došašća š njime ljuta okršaja. Kad mu se je predstavljao, primi ga pukovnik s početka veoma prijazno, te mu izjavi laskavimi riečmi, da mu je veoma drago, što je dobio u svoju pukovniju častnika, koga službeni sposobnik dosta nahvaliti nemože.

— Vi ste krasan mladić, — reče mu on prijaznim posmjehom,

— te vas uslied vaše svestrane naobraženosti čeka sjajna budućnost. Samo pazite, da se ne bi ovdje u Beču možda pomamili za kojom djevojkom, te ju oženili. Ima ih ovdje bogme vragometno liepih, te s toga morate biti na oprezu, da vam ne bi srdce nad razborom prevladalo! Više od puke mimogredne zabave nesmijemo od njih nikada tražiti, jer inače propadosmo! Vi me razumijete? Junaci naše vrsti ne trebaju se ženiti, dok se drugi kojekavi filisteri žene!

Knežević nehotice porumeni, i čim se je većma silio da se nehajno ponaša, tim mu se je na licu sve veća neprilika pokazivala.

Pukovnik to opazi te upita zlоćudnim posmjehom:

— Niste li vi moga mnienja?

Knežević probliedi. Učini mu se, kao da mu zemlja izpod nogu gori. Tisuć misli, što da odgovori, prosjevnu mu glavom. Nu napokon se ohrabri te se odvaži, kazati zlokobnomu pukovniku odmah istinu u brk, pošto ju je i onako prije ili kašnje saznati morao.

S toga odvrati: — Oprostite gospodine pukovniče, što ne mogu u tom pitanju vašega mnienja biti, pošto sam zaručen sa čestitom djevojkom, koja će mi, ako bog da još ove zime suprugom postati!

Pukovnik posrne dva koraka natrag te premjeri Kneževića biesnim pogledom a na licu mu se pojavi zloban posmjeh, koji je svim častnikom kao najsigurniji znak predstojeće oluje užasan strah zadavao. Pristupi opet blizu k njemu, te zaviriv mu u lice udari u grohotan smieh:

— Ha, ha, ha, vi se kanite ženiti, vi golobrado momče, vi koji ste istom u sviet zavirili? Pa se usudjujete meni to u brk kazati otvoreno, i mirno kao da se tiče kakove malenkosti? — No, to će biti liepa parada kad se vi oženite! ha ha ha!— Al to ne rodi, jer dok sam vam ja zapovjednikom, vaših svatova lie nedoživjeste. Nije to pravi konjanik, koji teži za drugom vjerenicom van za junačkom sabljom, za drugim djeverom van za svojim konjem, i za drugim pirom van za krvavim bojem! — To je moje mnienje, a tko u mojoj pukovniji inače misli, taj neka se slobodno za vremena dade uvrstiti u pješake! — Nu nadam se,

da će vas te sanjarije minuti, te ću i sam nastojati da razrgam mrežu, u koju ste možda i nehotice upali, jer bi vas doista šteta bilo!

Na to se hladno nakloni i Knežević izidje snužden, poništen i uzbrinut za budućnost svoje ljubavi. Uvidjao je unaprijed, da će mu u novoj pukovniji biti težak obstanak kraj takvog goropadnjaka. S toga se časak ljuto pokaja, što je Lobinskomu za volju ostavio svoju dosadanju pukovniju, u kojoj je mirno živio i gdje su ga svi častnici ljubili.

Nu naskoro se ohrabri te odluči trpiti radje što bilo, ljubavi i prijateljstvu za volju, nego li odustati od svoje stalne nakane.

Vraćajuć se ovako poništen iz vojarne, susretne Lobinskoga te mu odmah pripoviedi kako je prošao.

— A i pravo ti je bilo, — odvrati ovaj namrgodiv se, — jer tko te je tentao, da mu odmah kod prvoga sastanka ideš takove stvari izpoviedati. Zar on mora baš sve znati? A da je on sve to kašnje i po drugih saznao ipak bi bolje bilo, nego što si mu to sâm u brk očitovao, te time tako rekuć rat naviestio! Bog zna šta se može još iz toga izleći.

— Kud puklo da puklo! — odvrati Knežević zlovoljno. — Promieniti se više neda. Nu gle, eno za nami trči stražmeštar; možda nam ima što javiti. Počekajmo ga malo, da čujemo šta je.

U tom pristupi stražmeštar te javi vojničkim pozdravom obrativ se prama Kazimiru, da gospodin pukovnik umoljava gospodina poručnika Lobinskoga, da bi danas s njime u šetnju jašio, te da u tu svrhu odmah k njegovu stanu dojaši.

— Eto ti vraga! — prihvati Lobinski nategnuvši si kapu na čelo, pošto je stražmeštar otišao. — Sad znam, da ću i ja još s toga tvoje nesmotrenosti u napast doći, jer će mi on prigodom našega izleta za stalno pripoviedati kako si mu se zamjerio, a ja ću ga onda razjediti do zla boga, ako te budem branio.

— Radi što te je volja! — reče Knežević slegnuv rameni.

U tom dodjoše do svoga stana.

Lobinski zapoviedi Kubi, neka mu odmah osedla bielca Rolanda, te odjaši oštrim kasom. Bijaše deset sati prije pol dana, kad je pred pukovnikovim stanom stao. Ovaj ga već spreman

čekaše, te uzjašiv vatrenoga vranca, odputi se polagano sa Lobinskim prema Schottenringu.

— Danas i onako neima više muštre, — prihvati pukovnik, — pa bi za to mogli kamo izvan grada odjašiti. Kako bi bilo da krenemo u liepi Dornbach?

Lobinski se nehotice potrese, čuvši ime mjesta, gdje mu je prebivala sladka dika prve i istinske ljubavi. Drugom bi ga zgodom takova ponuda do neba uzniela, nu danas mu bijaše veoma neugodno ići onamo sa razdraženim pukovnikom, jer se je bojao, da nebi pred njim u neuzprezivom čeznuću za ljubljenom Paulinom i nehotice svoja tajna čuvstva izdao. S toga pokuša odvratiti ga od te nakane, te reče:

— Ja mislim gospodine pukovniče, da je danas vrieme odviše sparno, a da tako daleko jašimo. A osim toga eno od zapada tmastih oblaka, te bi nas mogla usried put oluja zateći!

— Oho, začudi se na to pukovnik — od kada se vi bojite kiše? — Nu umirite se, oblaci će se razići, pa napokon ako malo i pokisnemo, neće nam biti ni prvi ni zadnji put.

Lobinski se morade mirno prepustiti svojemu udesu, jer nebijaše probitačno protusloviti razdraženomu pukovniku.

Ovaj svrne malo kašnje razgovor na Kneževića.

— Pomislite, šta mi se danas dogodilo. Vaš dobri pobratim, kog ste mi u zviezde kovali — izjavio mi je danas kod predstave ni pet ni šest, da se kani ženiti, prem sam ga netom prije otčinski upućivao, neka se čuva takove budalaštine. Nije li to očita drzovitost prema meni? — Da je bar malo stariji, nebi mu toliko ni zamjerio, nu takovo golobrado momče da se ženi, ha, ha, ha, čudne mi komedije! — A poznate li vi tu njegovu golubicu, je li bar čemu, — kakove je obitelji?

— Poznam ju dobro, veoma je krasna i plemenita djevojka, nu nezna joj se ni za otca, ni za mater, van je počerka nekoga Dubskoga, upravitelja Kneževićeva imanja.

— Tko lievo, to je još trebalo, — viknu pukovnik ljutito, — kći bog zna kakovih skitalica, pa da postane zakonitom ženom častnika moje pukovnije! — Ne, toga nebude, dok je meni na ramenu glave!

— Eh, gospodine pukovniče — prihvati Kazimir živahno, — ljubav je najveći kozmopolita na svietu, jer nepazi nit na narodnost, nit na stališ, ni porodicu, van proiztiće iz nekog, ja bih reko, unapried dosudjenog saveza ljubećih se srdaca, koji se neda tako lahko raztrgnuti!

— Oho, začudi se pukovnik, — od kada se vi tako dobro poznajete u teoriju ljubavi? Jeste li možda i vi gdjegod već zagrizli?

— Nu toga se ja od vas nebojim, jer sam osvjedočen, da ste u tom sasvim mojih nazora, te se dapače nadam, da ćete svoga Kneževića prijateljskim uplivom sklonuti na to, da si takove ludorije iz glave izbije! — Bilo bi mi mnogo do toga stalo, jer vrag zna, ja do njega nekako mnogo držim! Obećajte mi dakle dragi Kazimire, da ćete to učiniti!

Kazimir se nemilo uzbuni. Čega se je najvećma bojao, evo se sada dogodi. Mislio je časak amo tamo, šta da odvrati, nu napokon se ohrabri te reče sasvim odriešito:

— Žalim gospodine pukovniče, što vam toga obećati nemogu. Pa sve da i mogu, volio bi se prije odreći svega na svietu, nego li ma i najmanje doprinjeti k tomu, da se silom razstavi dvoje srdaca, koje se tolikom vatrom i vjernošću ljubi. — Osim toga sam podpuno uvjeren, da će mili moj pobratim, postigav svoj cilj, sretnim i zadovoljnim biti, te bih ja za to veoma bezdušno i bezznačajno radio, da ga idem odvraćati od te njegove žudjene sreće.

— Grom i pakao, — viknu pukovnik ljutito — ma to je očevidna urota proti meni, — ta takova šta još nikada iz vaših ustiju nisam čuo! — Nu znam, da vaše rieči proiztiću jedino iz prijateljskoga čuvstva prama Kneževiću, ne pako iz vlastitog osvjedočenja. — Ali vam kažem, čuvajte se, da nebi i vas primjer vašega pobratima zaveo na kakovu budalaštinu! Nu k vragu, eto kiše, a mi smo još dobrano daleko od Dornbacha! — Vidim da znate dobro proricati vrieme. Jašimo bogme ljudski, jer ćemo do kože pokisnuti!

Lobinski podbode svoga konja, te primjeti lukavim posmjehom:

— Gospodine pukovniče, ja bih se usudio izreći još jedno proročanstvo!

— No, na primjer?

— Da ćete se i vi doskora ljuto zaljubiti, te se napokon i oženiti!

Pukovnik udari u grohotan smieh.

— Ha, ha, ha, ha. Ja se oženiti? Ja? — Ta prije će mjesec na zemlju pasti, nego li bi se meni takova šta dogoditi moglo!

U tom se spusti strašan pljusak. Kiša je sve to jače lievala, a uz to su se počeli nad njima razliegati gromovi strašnim praskom.

Poćeraše konje u najžešći propanj, te uhvatiše za nekoliko časova prve kuće Dornbacha.

— Skrenimo kamogod dok oluja mine, viknu pukovnik — jer dok do koje gostione dodjemo, možemo još većma pokisnuti! Ha, eno gle, villa barunice Weberove! Skrenimo onamo! — Stara vam je to moja znanka još iz Milana!

Lobinski probliedi, čujuć te rieči, a čudan strah stegne mu uzrujane grudi, te mu se učini, kao da mu je doći na razkrižje života i smrti. Nemoguć ni rieči progovoriti, pogleda prama vili. Bijaše u švicarskom slogu sagradjena jednokatna sgrada, zaokružena prekrasnim cvietnjakom.

Projuriše kroz otvorena velika vrata i za čas bijahu pod prostranim prikrovom, gdje im njeki momak preuze konje, vodajuć ih gore dolje, da odahnu.

U to priskoči podvornik zaodjeven finom livrejom, nakloni se duboko te reče:

— Milostiva gospodja barunica opazila je gospodu s prozora, te ih umoljava da bi izvoljela gore doći.

Na brzu ruku urede si častnici u predsoblju pomoću podvornika poremećenu odoru te stupe onda raznimi čuvstvi u salon, gdje ih dočeka barunica sa svojom kćerkom.

Pukovnik se pokloni gospodjam onom samosvjestnom sigurnošću, koja bijaše sigurnim dokazom, da se je mnogo kretao u finih i elegantnih krugovih.

Barunica pozdravi obadvojicu vrlo prijazno, te prihvati:

— Nemogu zlu vremenu dosta zahvaliti, što mi je dovelo u moju samoću toli mile i ugodne goste.

Posjedaše na to oko stola, a pukovnik sjeti tečajem razgovora barunicu na liepe one dane, što ih prije jedno desetak godina u

posadi u Milanu proživieše. Zametnuše na to živahan razgovor o prijašnjih vremenih. Medjutim pako zabavljao se je Lobinski sa liepom Paulinom.

Čim je on u sobu stupio, uzdrhtala je ona s nekoga nepoznatoga joj straha i probliedila kao biela ruža. Nu malo po malo joj se uzburkano srce opet umiri, a ružičasto rumenilo zamieni opet prijašnje bliedilo na milom joj licu.

— Baroneso! — huknu mladić sjevajućim očima — nemogu dosta zahvaliti udesu, koji me je toli brzo opet pred vaše oči doveo. Čovjek kadkada ni nemisli, da ga i neugodna stvar do najveće sreće uznieti može. Proklinjući zlu nepogodu, nisam ni slutio, da ću ju malo kašnje blagosivati. Oh baroneso, od kad vas onomad prvi put vidjeh, nemogu ni časa preživjeti, a da mi pred dušom nelebdi andjeoska vaša slika, pa me stoga sveudilj mori neodoljivo čeznuće, da vas vidim i da vam u te divne oči zavirim. — Za to bih bio sretan i presretan, kad bi si smio iz današnjega slučaja proricati dobru sreću, da će nakon ove blagoslovljene oluje sinuti žarko sunašce, — — ne samo ovomu svietu, nego i sreći srca moga!

U tom se diže barunica i pozove pukovnika u treću sobu, da mu pokaže tamo o stieni viseću uljevnu sliku pokojnog si spruga.

Paulina slušaše uzburkanom dušom sladke rieči ljubljenoga mladića, koje joj se odzivahu u srcu poput mile glasbe. Silno rumenilo obasu joj lice, grudi joj se dizahu poput talasa, a oči gledahu neopisivim milinjem u dragog joj junaka, i kad joj ovaj napokon uhvati ručicu i uzdahnu: — Ah baroneso ja vas ljubim, — ja vas obožavam! — nemogaše se jadna više uzpregnuti van mu se vinu glavicom na grudi, te huknu drhčućim glasom: Ah i vi ste mi mio i drag!

Nekoliko časova držahu se ovako zagrljeni, nemareć za nikakvu pogibelj, a usne im se i nehotice snadjoše u prvom i dugom cielovu sretne i čiste ljubavi.

— Kada dakle smijem zaprositi vašu ruku? šapnu Lobinski drhčuć od milinja.

— Ah bojim se, da nam neće toli lahko biti, doći naskoro do cilja! Majka bo moja misli, da sam još premlada, te uviek veli, da prije osamnaeste godine na udaju ni pomisliti nesmijem. Kraj

toga pako mrzi ona vojnički stališ valjda uslied smrti moga otca toli silno, da je višeputa spomenula, da bi me voljela viditi i mrtvu, nego li udatu za kojega vojnika. — A osim toga — moram vam iskreno reći — da — da — mi se nekako čini, — — ko da joj niste baš najbolje po ćudi! — Jučer bo spomenuh mimogredce nešto o vami, a ona me sbog toga odmah strogo ukori i reče, neka se neusudjujem više ni rieči o vami spomenuti. Strpimo se dakle još malko, jer bi nam sada prenagao postupak samo škoditi mogao, dočim ćemo malo po malo možda ipak majku predobiti moći.

— A šta ću ja jadan donle činiti? — upita Lobinski snuždena lica. — Hoću li ja moći izdurati toli blizu a ipak toli daleko od svoga žarkoga sunašca, a da me barem kad i kad neogriju mili mu traci?

— Možete nas češće pohadjati, — odvrati Paulina zamišljeno, — toga vam majka valjda zmjeriti neće. Osim tog dolazimo češće u Beč, te se možemo i ondje naći i vidjeti.

— A zar nam nebi moguće bilo dopisivati se? upita Lobinski.

Djevojka ga pogleda začudjeno.

— Ta šta mislite, ta majka bi me odmah upitala, s kim dopisujem.

— Nu poste restante?

— Poste restante? toga ja nerazumijem, ta mi je vrst dopisivanja jošte nepoznata!

U tom stupi barunica s pukovnikom opet u salon niti nesluteć, da su se ovdje u njezinoj odsutnosti dva srca snašla za budućnost, dok se je ona sa pukovnikom u drugoj sobi o prošlosti razgovarala.

Medjutim se bijaše razvedrilo i poslie nekoliko časova opomene pukovnik Lobinskoga, da bi vrieme bilo, da se u grad povrate. Barunica silom htjede, da častnike pri objedu zadrži, nu pukovnik se uljudno zahvali izpričavajuć se, da ima važnih službenih poslova, koji mu nedopuštaju dulje izostati.

Zamoliv častnike neka ju češće pohadjaju, izprati ih do vrata, niti neopaziv, kako je Lobinski iza njenih ledja kradomice poljubio ručicu njene kćerke, te primio od nje rumenu ružu, što ju je na grudih imala, sakriv ju brže bolje u svoja njedra.

Dugo je još Paulina gledala s prozora za ljubljenim junakom, a on se još dugo za njom obazirao dok ih daljina jedno drugomu vidu neote.

— Krasna li je to djevojka! — uzkliknu pukovnik uzhićeno. — Lahko bi mogla očarati čovjeka ma i najčvršćih načela. Njena bo ljepota nekako mi neide iz glave, te neznam, što bi od mene bilo, da se češće s njom sastajem.

— Oho, — prihvati na to Lobinski, sileć se na smieh, — ta na taj bi se način moje proročanstvo brzo izpuniti moglo, gospodine pukovniče; ha ha ha, to bi me veselilo, da vam mogu doskora čestitati! Ah koli bi to krasno bilo, kad bi mi vidjeli ukroćena lava, gdje uzdiše za liepom golubicom!

Pukovnik se namrgodi, te podbodši svoga konja da se je visoko propeo, odvrati ljutitim glasom:

— Ne — nikada! Toga sviet neće od mene doživjeti! Nema te žene pod suncem, koja bi me ikada svojim doživotnim robom učiniti mogla! Sve su one jednake, sve su himbene zmije, stvorene jedino za to, da onomu, koji ih njeguje i na srcu goji, prije ili kašnje otruju svu sreću života. — To nam pokazuje svaki dan stotinu primjera. S toga ih se valja čuvati, te ih smatrati pukom igračkom, stvorenom jedino za našu mimogrednu kratku zabavu i nasladu.

— Nu čujete Kazimire! — nastavi on za čas, a lice mu se poet razvedri — ako se nevaram, mogao bi vam ja danas čestitati, jer mi se nekako vidi, kao da se je jedna od gospodja u vas vragometno zaljubila!

Lobinski pomisli odmah na Paulinu, te mu sva krv u lice udari.

— Samo žalim, — nastavi pukovnik zlobnim posmjehom, — što se to nije mladoj, van staroj pripetilo!

Lobinski pogleda sav u čudu u pukovnika, a ovaj nastavi, smiešeć se sveudilj: Da, da, to vam je gotov posao, stara se u vas zagledala sad ili vam bilo pravo ili ne! Opazio sam ja dobro, kako je u vas dugo i dugo gledala sad sladkim, sad tužnim sad pako čeznuća, ljubavi, straha i nade punim pogledom, nu uviek tako, kao da vas ni nevidi, van kao da ste daleka utvora njezine duše, a to su vam sve sami sigurni znaci ljubavi!

Lobinski se još većma smete neznajuć, jeli šala, ili istina, što pukovnik govori. Nu svladav brzo svoju smetenost, odvrati obijestnim posmjehom:

— Ha ha, to bi onda još ljepše bilo, da vi uzmete mladu a ja staru, jer bi ja onda imao prilike, biti vam strogim tastom.

Pukovnik se grohotom nasmija, te šaleć se ovako, dojezdise oštrim kasom u grad i razstav se srdačno, odjaši svaki k svomu stanu.

Knežević je medjutim već dugo izčekivao kod kuće svoga prijana, šečuć se nestrpljivo gore dole iz jedne sobe u drugu, te se sav preseneti, kad najednom Kazimir unutra nahrupi, pa kada ga zače strastveno grliti i cielivati.

— Ah, ona me ljubi! — bijahu jedine rieči, što ih je s početka izustiti mogao. Nu kad se ta bura sladkoga blaženstva ponešto sleže, izpovjedi on Ivanu sve svoje današnje doživljaje u Dornbachu.

Knežević se nemogaše dosta naradovati sreći svoga prijana, te je s njime sav dan gradio kule po zraku o budućoj sreći!

Nu u brzo dodje nemila kob, naglo, iznenada kao grom iz vedra neba, te pomuti Ivanu sav raj snivane sreće. Za nekoliko dana stiže mu poznato nam pismo njegove majke, u kom mu ona nježnim načinom priobći, kako mu se, po volji gospdina Dubskoga, ima vjenčanje sa Emicom na dvie gdine odgoditi.

Ova ga viest naravno sasvime poništi i raztuži, te je sada Kazimir imao posla oko njega, da ga barem ponešto umiri i utješi.

— Ne tuguj odviše, dragi Ivane, — reče Lobinski obuhvativ nježno svoga prijana, koji je pročitav to pismo sav poništen kod prozora sjedio. — Stalna i vjerna ljubav može sve zaprieke prevladati, a osim toga je još moguće, da se taj nesmiljeni poočim tvoje dike s vremenom boljemu domisli, te od svoje nakane odustane. — Sad mi pade na um liepa ona latinska poslovica, što si mi ju neki dan spomenuo. Kod mene se je prije nekoliko dana djelomice izpunila, kad mi je ono poslie nemile oluje sinulo iznenada žarko ono sunašce, koje će mi, ako Bog da, za ciela života sjati! Ta će se poslovica i kod tebe izpuniti. Kako ono glasi? Već sam ju zaboravio!

— Post nubila Phoebus! — odvrati Ivan tužnim posmjehom, stisnuv prijateljevu desnicu.

V.

Nenadani prevrat

Na 29. svibnja iste godine bijaše za veći dio Bečke posade urečen veliki manever, kod kojega je imala i pukovnija naših junaka sudjelovati.

Točno u pet sati u jutro sastadoše se razne čete na ravnom polju blizu mjesta Simeringa.

Malo kašnje zače manever tim, da su dvie pukovnije pješačtva i četiri eskadrone konjaničtva krenule po dobivenom nalogu prama Simeringu, za kojim je stajala neprijateljska vojska, sastavljena od pet bataljuna pješačtva, jedne eskadrone konjaničtva i pol baterije poljskoga topničtva.

Zače najprije amo tamo pucketanje vedeta. Nu brzo se zametnu prividno ljuti okršaj pješačtva. Topovi budu jurišem oteti, a neprijatelj stade uzmicati. Na to budu dvie eskadrone Hüttenbachove pukovnije izaslane, da neprijatelja progone, i ako je moguće, da mu povratak presieku.

Pukovnik bijaše toga dana neobično zlovoljan. Ništa mu ne bijaše po volji, te su svi častnici pred njim upravo striepili.

Predavši zapovjedničtvo svomu podpukovniku Hrabinskomu, postavi se sa pobočnikom u kraj, da vidi, kako će mu konjanici navalu obaviti.

Divno li bijaše pogledati, kad su se eskadrone jašeć najvećom brzinom, pružile širokim zelenim poljem vlažnim jošte od jutarnje rose, i kad u zlatnih tracih proljetnoga sunašca blisnu tisuć britkih sabalja.

Nu gle, eno na lievom krilu prve eskadrone poremeti se sada red u sred trke, a uzrok tomu nebijaše nitko drugi, van naš zemljak Knežević.

Na svoju nesreću jašio je on danas mlada i prebiesna konja, koj ne bijaše jošte sasvim privikao pucnjavi pušaka i gruvanju

topova. Sam pako bijaše zamišljen i turoban, te ni nespazi, kako mu je konj, poplašen ognjem jednoga neprijateljskoga bataljuna na jednom na lievo skrenuo, uslied čega i njegov odjel za njim istim pravcem naperi. Nu sbude se po njega još i gore. Snadje bo se najednom pred širokom i dubokom vododrtinom, pred kojom mu se konjic usred najveće trke tolikom silom brecnu, da se Knežević za malo ne sruši. Podbode konja dva tri puta, nu uzalud. Zviere ne htiede jame da preskoči. Medjutim pako bijahu ostali konjanici njegovoga odjela vododrtinu stranom preskočili, a stranom obišli, te tako neosta ni Kneževiću drugo, van ju takodjer obići. Nu u tom ga zaprieći gromki glas pukovnika, koji je odmah nered opazio, te na vilovitu konju poput striele dojurio.

— Grom i pako! — zagrmi on razjarena lica, — ta šta vi to radite gospodine poručniče? Zar morate baš vi u svačem zadnji u mojoj pukovniji biti? Nije li to sramota, bojati se ovakove male jaruge?

Knežević uzdrhta od ljutine, te odvrati oštrim glasom:

— Gospodine pukovniče, izvolite se vi sjesti na moga konja, pa ćete se osvjedočiti, — —

— Tiho, grom i pako, tiho! — zagrmi pukovnik pomodriv sav od najžešće bjesnoće. — Ne primam nikakva izgovora, a najmanje od vas, komu bi bolje pristojala preslica, nego li sablja. Ovakovi bo sentimentalni platonici nisu za vojnika, a najmanje za konjanika!

— Knežević problieđi ko krpa, a iz nadimljućih mu se grudi provali muklo nesgrapivo jecanje. Potamni mu pred očima, te podbode konja i stisnu grčevito desnicom sablju, da utamani onoga, koji ga je toli težko uvriedio. Nu u tinji čas domisli se inače. Dodje mu pred oči slika milene Emice, a na um mu pade strogi vojnički kazneni zakon. Prignuv sablju pred pukovnikom, podbode konja toli ljuto, da mu je odmah krv procurila.

Konjic vrisnu, prope se dva tri puta u vis, te odjuri biesnom brzinom, preskočiv vododrtinu toli silnim skokom, da se je sam pukovnik tomu skoku zadivio.

S toga se odmah pokaja radi svoje prenaglosti, uvidjajuć dobro, da je Kneževića bez nužde težko uvriedio.

To uvidjanje pako razjari ga još većma, kada pomisli, kako li si je Knežević u brzo stekao ljubav i štovanje ciele pukovnije, i kako je tu uvriedu čulo više častnika i konjanika.

Ljut kao zmaj, sazva on poslie dovršena manevera oko sebe sve častnike svoje pukovnije, te im odčita, radi kojekakovih malenkosti, toli oštre litanije, da su se svi čudili toj neobičnoj, do sad još nedoživljeloj razjarenosti svoga zapovjednika.

Kada se čete u grad povratiše, stade se Knežević dogovarati sa Lobinskim, kako li će težku uvriedu osvetiti.

Potužiti s višoj oblasti, bilo bi ne samo bezuspješno nego i pogibeljno. Jer prvo, štitilo je uvieke pukovnika službeno dostojanstvo, drugo pako, izgubio bi Knežević takvim postupanjem sav ugled u pukovniji, jer bi svatko pomislio, da je jedino radi malodušnosti tako uzradio.

Željenu zadovoljštinu mogao je dakle jedino u dvoboju naći, te se s toga odmah za to i odluči.

Istoga još dana pošalje Lobinskoga k pukovniku sa izazivom na dvoboj do mrtva.

Pukovnika to nimalo ne iznenadi, jer je unapried vidio, da će do toga doći.

— Pa na kakovo oružje želi gospodin Knežević da se potučemo? — upita on Lobinskoga zlovoljno.

— On vama prepušta izbor oružja! — odvrati Lobinski.

— A znade li on, kolik sam ja vieštak u mačevanju i zgadjanju?

— Znade! — odvrati Lobinski mirno.

— Eh dobro, dati ću mu željenu zadovoljštinu, sutra, na svoj imendan. Izbirem sablju, i dvoboj na konju, kao što konjanikom dolikuje. Mjesto pako i vrieme ustanoviti ću kašnje, te priobćiti vam pred večer po mom pobočniku Wasiljeviću, koji će mi svjedokom u dvoboju biti. Izvolite to izručiti mojemu gospodinu protivniku.

Lobinski ode, te došav kući, priobći Kneževiću pukovnikovu izjavu. Ovaj se uslied toga ponešto umiri, te poče mirnom dušom rediti svoje stvari. Napisa dva pisma, jedno majki, a jedno Emici, te ih preda Kazimiru, da ih odpremi, ako bi u dvoboju poginuo.

Drhćućom rukom primi Lobinski pružena mu pisma. Pobojа se za svog pobratima, a kraj toga ga opet morila misao, da je on posredni uzrok sve te neprilike, pošto je sklonuo Ivana, da u njegovu pukovniju stupi, u kojoj je u malo vremena toliko neugodnosti doživio. Ova ga je misao morila tim većma, što je unapred predviditi morao, da Kneževića svakako zla kob čeka.

Jer ako bi mu u dvoboju sreća i poslužila, te ako bi pukovnika ubio ili ranio, to ga je čekao s druge strane vojni kazneni zakon, koji bi ga kao podčinjenoga častnika strogo i bez milosti sudio.

Te misli pobudiše u njemu toliku bol, da je na jednom uzdahnuo, te zagrlio prijatelja, moleć ga jecajućim glasom, neka mu oprosti, jer da je on jedini svemu tomu kriv.

— Ta ne budi diete, — prihvati na to Ivan blagim posmjehom, — ta to isto moglo bi se i tebi i svakomu drugomu dogoditi, koji nije pukovnikovih nazora. Nu ja ću mu pokazati, da me moja ljubav ni malo bojazljivim učinila nije!

Kazimir se ponešto umiri, te stisnuv Ivanovu desnicu, prihvati plamtećim pogledom: Evo ti moje svete poštene rieči, da ću te ljuto osvetiti, ako te ma kakova nevolja snadje!

Dočim su se prijatelji ovako tješili i bodrili, nije pukovnik nigdje mira naći mogao. Nije se on nimalo žacao dvoboja, — ta to mu bijaše pukom igračkom, — pošto je on već često u životu mejdan dielio, a kraj toga u ratu toliko puti stovrstnoj smrti u oči gledao. Nu pekla ga je vlastita savjest i morilo osvjedočenje, da je nepravično postupao sa Kneževićem i da ga je bez pravoga razloga do smrti uvriedio.

Zlovoljan do zla Boga, izadje oko pet sati na ulicu, da se malo razbistri.

Idući polagano, i iza ledja skrštenih ruku, dodje do blizu gradskoga perivoja, gdje se sukobi sa dvim djevojkama. Slučajno svrne pogled na nje, te opazi da su obje prekrasne a osobito ona crnka, koja mu se pričini, kao da je idealna utvora razigrane mu mašte. Nehotice stade, te se obazrie za nepoznatom ljepoticom. Nu i ona stade, te razvali svoje liepe crne oči u pukovnika izrazom, o kom se nije moglo u prvi mah razabrati, da li je poteklo iz začudjenja, iznenadjenja ili pako iz ljubopitnosti.

Pukovniku se dapače učini, kao da se je ona na njega malko i nasmjehnula, kad je obrnuv se dalje pošla.

Neodoliva sila povuče ga za njom. Pohiti naglo za djevojkami, te ih još jednom preteče i zaviriv starijoj u divne oči, prione za njom korak za korakom.

Čudna bol stegnu mu grudi, te mu se učini, kao da je sve do sada čamio u dubokoj tmini, a sad da mu se je ukazalo čarobno lice neznana andjela, koji bi ga do svjetla dovesti imao.

Susretnu putem mnogo vojnika, častnika, a dapače i generala, koje bi pozdraviti morao, nu on prodje kraj njih, kao da ih ni ne vidi, gledjuć nepomično za nepoznatom djevojkom, za kojom su mu se sve misli i predstave neodolivom silom otimale.

I da mu je tkogod u onaj par zakrčio put i poviknuo: Ej pukovniče, ta gdje su ti tvoja dosadanja načela? Ta ti si jadan za ljubljen kao mače! — nebi ga doista ni razumio, van bi ko bez glave posrnuo dalje za neznanom ljepoticom, koja je divnom krasotom svoga bliedoga lica, i rek bi čarobnom moćju svojih očiju uzbudila u njem toli silni, nagli i nenadani prevrat.

Medjutim skrenu ona sa svojom pratilicom u Praterstrasse, te ogledav se još jednom na pukovnika dugim pogledom, udje u krasnu dvokatnu kuću i pokaza se malo kašnje na jednom prozoru prvoga kata, razgledjuć po ulici amo i tamo.

Nu spaziv, da pukovnik još uviek na ulici stoji te da kao okamenjen prama njenom prozoru gledi, promjeri ga ona nekim rek bi prezirnim pogledom i izčeznu sa prozora.

Zaljubljeni pukovnik stade se gore dole šetati, nebi li milo njeno lišce još jednom vidio. Nu ona mu se više ne pokaza.

Težkim srdcem krenu napokon prama svojemu stanu, zapamtiv si dobro kuću, u koju je njegov andjeo izčeznuo, i na kojoj je povrh sjajnog skladišta draguljarske robe visila velika ploča sa napisom: Ljudevit Weiss, draguljar.

— Bi li to moguće bilo, da se i ja zaljubiti mogu, — razmišljaše on putem, — ili je to sladka utvora ili obsjena moje duše, kao pred smrt, koja me možda već sutra čeka? — Nu kakova bi to druga moć mogla biti, koja me od prvoga trenutka, od prvoga pogleda neodolivom silom privlači k toj djevojci, koja nije ništa

drugo, van slaba ženska, slabija možda nego li sve moje dosadanje mimogredne ljubeznice?

A da je to čuvstvo i zbilja prava ljubav, bi li onda meni moguće bilo, pobuditi u njoj isto čuvstvo naprama meni? — Ta nije li ona u mene prezirno pogledala i pobjegla s prozora predamnom, kao pred kakovim strašilom? — Oh, i ona je možda već čula, da sam dosad čuvstvo ljubavi prezirao i izsmjehavao! — Nu da mi zbilja podje za rukom, dokazati joj, da sam još uviek vriedan njezine ljubavi — što bi tomu rekli moji častnici, koji su me do sada poznavali kao ljuta protivnika ljubavi? Ha, ha, čudne li sprdnje, što bi ju onda samnom sbijali!

Namrgodi se, te mahnuv rukom po zraku, nastavi svoja razmišljanja: Ne, ne, to nije moguće. To su tek puke obsjene razdražene mašte. Nije mi sudjeno, viditi i ujedno ljubljenim biti! S toga ću radje ta sladka i bolna čuvstva slaboga mi srca sahraniti na uviek u najskromnijem mu kutu, nego li da odstupim ma samo za dlaku od svojih dosadanjih načela.

Nu čim je on većma nastojao oteti se svomu srdcu, tim ga je silnije obuzimalo čeznuće za neznanom ljepoticom.

U takvoj borbi prispije on napokon u svoj stan te sjede k stolu, zadubiv se u turobne misli.

— Sutra se moram ogledati sa Kneževićem, — pomisli on gledjuć mrko preda se. — A šta je povod tomu dvoboju? Ništa drugo, van moja tašta mržnja proti njemu i proti svakomu, koji u srdcu goji ono sveto i uzvišeno čuvstvo ljubavi, s kojega je možda i moje srdce danas postradalo! — Ah, nesudjena vilo, zašto mi se nisi ukazala prije, van istom u oči onoga dana, gdje ću morati novim ruglom sagriešiti proti svetinji čuvstva, kojim si me ti prva, nu žalibože prekasno, nadahnula!

Poniknutim u oba dlana licem, sjedio je još dugo kraj stola, zadubljen u ovakva turobna razmatranja. Najednom se prene, a lice mu se razvedri, kazujuć izraz vesele odvažnosti.

— Ne, — viknu on na pol glasa, — ne smije do toga doći, sve mora drugčije postati! Daleko sam zalutao svojimi izpraznimi načeli, nu još je vrieme, te se može sve na bolje okrenuti.

To rekav, pograbi pero i artije, te napisa sliedeću pukovnijsku zapovjed:

»Sutra dne 30. svibnja 1865. u 7 sati u jutro ima ciela pukovnija izaći u svečanom odielu na poljanu Schmelz«.

Podpisav ovu zapovjed, posla ju svomu pobočniku Wasiljeviću, neka ju odmah priobći svim zapovjednikom pojedinih odjela pukovnije.

Dočuv tu zapovjed, začudiše se svi častnici pukovnije, snujuć amo i tamo, što bi toj zapovjedi povodom bilo, i izčekivajuć jedva sutrašnji dan.

— Neće li ga još vrag natentati na to, da se samnom pred cielom pukovnijom pobije! — reče Knežević svojemu pobratimu zlovoljnim licem.

— Ta nije valjda poludio! — odvrati Kazimir, — nu dao bih glavu za to, da je ta njegova odredba u savezu sa današnjom uvredom!

Sutradan točno u 7 sati u jutro dojaši pukovnija pod zapovjedničtvom podpukovnika Hrabinskoga na široko polje Schmelz. Istom se postaviše u bojni red, kad al eto ti već dojuri pukovnik na vatrenom bielcu sa svojim pobočnikom. Lice mu bijaše nešto bliedo i preobraženo izrazom svečane sbiljnosti, dočim su mu oči oprezno izbjegavale pogledati komu u lice.

Poslie običnoga pregledanja pojedinih odjela, zapovjedi on, da se eskadrone postave u slici poluokruga, te dojašiv u sred praznoga prostora, zače krepkim i zvonkim glasom:

— Gospodo častnici i vriedni moji konjanici!

Davno nas izkustvo a i povjest uči, da su sloga i jedinstvo glavni stožeri svake vojske. Mi, koji smo zvani, da životom našim branimo dom i cara našega proti svakomu dušmaninu, moramo svagda, vršeći sdušno dužnosti naše, svuda i u svačemu najvećim požrtvovanjem jedan drugomu u pomoć priskočiti i svagda, gdje je nužda, ustati svi za jednoga i jedan za sve! — Razni bo stepeni časti u vojsci, postavljeni jedino za uzdržanje reda i pokornosti, nesmiju nikoga od nas niti časa odvratiti od osvjedočenja, da svaki nas sam za se malo, svi pako zajedno mnogo učiniti možemo! — Prem sam ja od početka svoga službovanja ovakova načela uvieke gojio i štovao, to sam ipak žalibože proti njim jučer nehotice ljuto sagriešio. Svim vam je poznato, kako sam kod jučeranje vježbe bez uzroka težko uvriedio

vriednoga častnika naše pukovnije, gospodina poručnika Kneževića! — Nu znajte, da sam se radi te moje prenagljene uvriede odmah ljuto pokajao, tim ljuće, što sam osvjedočen, da je bez uzroka uvriedjeni, vriedan junak, koji može svakomu izmed nas u svačemu uzorom biti! Nu žalibože razjareno srdce često ni ne misli, što na usta izleti! — S toga ja kao glava pukovnije, uvidjajuć težku tu svoju nepravdu — evo javno opozivljem svoje prenagljene rieči, izrečene jučer proti gospodinu poručniku Kneževiću, te ga molim evo pred cielom pukovnijom, neka mi ih oprosti i neka ih pripiše jedino mojoj jučeranjoj prenagljenosti i razdra»enosti!

Mukli žamor uzhita i udivljenja razlježe se na te rieči redom svijuh švadrona. Pukovnik pako obrati se sada blagim pogledom i turobnim posmjehom prama Kneževiću, te pruživ mu desnicu, nastavi tronutim glasom:

Gospodine poručniče, jeste li voljni, zaboraviti moje jučeranje nagle rieči, te biti mi odsele vriednim prijateljem?

Knežević uzdrhta od ganuća, a na oči mu navrieše suze.

— Jesam, gospodine pukovniče! — viknu on tronutim glasom, te dojašiv u dva skoka do pukovnika, pograbi i stisne pruženu mu desnicu.

Pukovnik pako privuče ga k sebi, te ogrliv ga desnom rukom, poljubi se s njime kao brat s bratom.

Opet se začu sve to glasniji žamor, i u tinji čas zaoriše iz tisuć grla gromoviti uzklici: Živio naš plemeniti pukovnik, živio poručnik Knežević!

Divno bijaše u onom trenutku pogledati, kako se u tinji čas poremeti red ciele pukovnije, kako nasta metež i vreva, te kako se je momčad natjecala, da kličuć u sav glas i dižuć čapke u vis, svojemu uzhitu oduška dade.

Kad se žamor opet ponešto sleže i red opet povrati, nastavi pukovnik vedra lica:

— Gospodo častnici, poznato vam je, da je danas moj imendan. Kanim ga u slavu našega pomirenja čim sjajnije i veselije proslaviti. Stoga vas gospodo sve pozivljem na svečanu večeru u svratište Munsch! — Mojim pako vrlim konjanikom dozvoljujem danas odmor i poklanjam im iz svoga džepa trostruku plaću

na jedan dan, želeć, neka se i oni u moje zdravlje što bolje porazvesele.

Opet nasta velika graja i vika, nu pukovnik ju brzo utaži, poviknuv gromkim glasom: Pozor!

Pukovnija se opet postavi u bojni red, častnici se vratiše na svoja mjesta, i na zapovjed: Hajd! — udari glasba poputnicu i pukovnija se vrati veselim uzhitom u grad.

Tim činom steće si Hüttenbach još veće štovanje i ljubav ciele pukovnije. Nu častnici, a osobito Knežević i Lobinski ne mogahu se tomu dosta načuditi, što se je on toli naglo i silno promienio bio.

Nagadjahu amo i tamo, što bi tomu uzrokom moglo biti. Nu kada dodje večer, i kada su se počeli sabirati u svečano urešenoj i razsvjetljenoj dvorani svratišta Munsch, doživješe nješto, čemu su se još većma čuditi morali: pukovnik bijaše pozvao i obitelji oženjenih častnika i nekoliko drugih poznatih obitelji vojničkog i gradjanskog stališa.

Mnogi častnici, koji su se već radovali na bakanalsku orgiju, vidieše se na taj način iznenadjeni usred kite krasnih ljepotica.

Večera bijaše najsjajnijom i najfinijom obilnošću priredjena. Prvu zdravicu nazdravi podpukovnik Hrabinski pukovniku kao današnjem godovnjaku. Na to pograbi ovaj čašu, zahvali se i nazdravi kićenu zdravicu ženskomu spolu tolikim uzhitom, da su njegove vatrene rieči pobudile skrajnje začudjenje cieloga družtva, koje je njegova dosadanja načela dobro poznavalo.

— Vi ste, — zaključi on obrativ se oduševljeno prama prisutnim gospodjama, — vi ste melem našemu životu; bez vas bi nam sviet pust i prazan bio! Vaše dražesti i vaša ljubav potiču naše junačtvo na slavna i neumrla djela, i blažen onaj, koji je sretno preplovio burne talase divlje mladjahne dobe, te si za vremena stekao ljubljenu diku, da na njenom srdcu uzmogne uživati rajsku mirnu sreću, ne mareć više za ništetnu i taštu buku ovoga svieta!

Družtvo bijaše tim govorom s početka ugodno iznenadjeno, kašnje pako uzhićeno, te zaori napokon gromoviti: živio! Lobinski pako prišaptne Kneževiću: Čuješ Ivane, dao bi svoju glavu za to, da se je naš pukovnik zaljubio!

— Ma i meni se čini! — odvrati Knežević, — nu ako mu se je to sbilja dogodilo, tada je to dobro po nas, jer nam barem ne će više dosadjivati svojimi prijašnjimi »načeli!«

Poslie večere zasvira pukovnijska glasba, stolovi budu odstranjeni, a stolci uz stiene postavljeni i družtvo poče plesati. Vesela i neprisiljena zabava godila je svim prisutnim. Sve se razigra i uzobiesti, a u obćem veselju nitko ni ne opazi, da je pukovnik kraj sve svoje prijaznosti i ljubežljivosti kadkada zamišljen, te da mu se kad i kad na licu pokazuje odsjev tajne nutarnje boli.

Upotriebiv zgodu za jedne brzopolke, izčezne na nekoliko časova u sobu, gdje bijahu spremljene oprave njegovih gosti, te sjednuv u jedan kut, uzdahnu i šapnu:

— Ah, nesudjena diko moja, da si mi i ti ovdje, koliko bi sretan i presretan bio!

VI.

Osujećene osnove

Dugo je još Lobinski oklievao, priobćiti Juliji iskreno, da im se je na uviek razići. Bilo mu je samomu težko, razoriti iznenada najljepši i najblaženiji san djevojke, koja ga je svom vatrom prve ljubavi ljubila.

Nu napokon morade popustiti vlastitomu uvjerenju, da je bolje odvažiti se na to prije nego li kašnje.

Napisa i odpremi joj kratko pisamce, u kom joj nježnim nu odlučnim načinom očitova, da nikako nemože poćutiti prama njoj toliko čuvstva prave i istinite ljubavi, koliko je neobhodno potrebito za sreću bračnoga života.

Kad je Julija to kobno pismo primila, spopade ju s početka zdvojenje i očajanje, koje ju za malo nedovede do samoubojstva.

Nu malo po malo pretvore joj se sva dosadanja čuvstva u neugasivu težnju za osvetom. Osvetiti se onomu, koji se je usudio, razoriti joj najslađje nade i prevariti ju toli nesmiljeno, — bijaše joj odsele jedinom težnjom, jedinim ciljem daljnjega življenja.

Prvom mišlju pogodi ona dobro, da se je Lobinski u drugu djevojku zaljubio. S toga nakani prije svega, učiniti sve moguće, da toj njegovoj novoj ljubavi u trag udje.

Bijaše ona djevojka divne ljepote. Bilo joj je istom osamnaest godina. Njene lasi, kojim je crnina već u modro prelazila, i njene velike svagda plamteće crne oči, koje bi čas sjevnule munjevitim plamom odvažnosti, čas pako zablistale blagim i sladkim žarom melankolije i čeznuća — zadavahu u savezu sa sniežnim bliedilom nježnog i prozirnog joj lica cielomu njenomu biću neki tajinstveni demonički čar.

Budući je za Lobinskim svom vatrom i žestinom prve ljubavi ginula, to bijaše njegovo nenadano očitovanje za nju strašnim udarcem, tim strašnijim, što ju je zgodio iznenada i baš u vrieme. kad se je vidila u duhu sasvime blizu žudjenoga cilja te u živahnoj mašti već unapred gradila osnove buduće svoje sreće

U prvoj navali duševne bure zamisli ona krvavu misao. Nakani ubiti Lobinskoga, a onda samu sebe. Nu kašnje zasnuje drugu osnovu, o kojoj je mislila, da će po njega još ubitačnijom biti. U tu svrhu si odabra dva saveznika: mladjega si brata Vilima kao tajnoga uhodu, a pukovnika Hüttenbacha kao sliepo orudje svojih osnova.

Bijaše ona dobro opazila, da se je pukovnik onomadne u nju zagledao. Njegovo je ponašanje s početka iznenadi, smuti, a kašnje i razljuti, jer ga je poznavala »par renome« kao velikoga pustolova i vjetrenjaka, te joj bijaše veoma neugodno, što je sad najednom za njom prionuo.

A kad primi Lobinskovo pismo, i kad joj se misli opet razrediše, sjeti se odmah na pukovnika, te odluči, upotriebiti njegovu ljubav kao sredstvo za oživotvorenje svoje osvete.

U tu svrhu poče se prama njemu pokazivati sve to prijaznijom. Kad bi on izpred njezine kuće gore dole prolazio, nebi ona više s prozora pobjegla, premjeriv ga prezirno, van bi ga motrila sladkimi pogledi. Pukovnik izgubi usljed toga i pamet i srce, pošto si je utvarao, da mu je već jednom pošlo za rukom, steći si njeno nagnuće svojom stalnom i strpljivom uztrajnošću. Dan i noć snivao bi o njoj, te snovao amo i tamo, kako bi mu moguće bilo, upoznati se s njezinimi roditelji.

Napokon se jednoga dana odvaži, te unidje u skladište njezinoga otca, da si kupi zlatni lanac. Od toga se je dana višeput s njime prividno slučjno sastajao ili u kavani ili na ulici. Tako se upozna i sprijatelji sa starim Weissom i ovaj ga jednom zgodom napokon zamoli, neka ga svojim posjetom počasti, da ga uzmogne svojoj obitelji predstaviti.

Pukovnik to jedva dočeka. Nu prem je u boju velik junak bio, to se pokaza odmah prvom sgodom, da je u ljubavi veoma malodušan, te si morade sam na svoju sramotu priznati, da je kod prvog sastanka sa Julijom veoma žalostnu ulogu igrao. Cielo bo je vrieme bio zabunjen i smeten poput malog dječaka, koga je učitelj ulovio, da nezna svoje zadaće.

Juliji nebijaše dakako ni na kraj pameti, upuštati se s njime u ozbiljno ljubovanje, koje bi ih do bračne sveze dovesti moglo. Videći, da joj je snivana sreća na uvieke izgubljena, utvarala si je u prvoj boli, da su svi mužkarci u ljubavi jednako nestalni, te da poštena djevojka nijednomu povjerovati nesmije. S toga nakani, zamamiti i občarati pukovnika čim većma moguće, samo da ga tim laglje može upotriebiti za svoje osvetne osnove proti Lobinskomu, izbjegavajuć kraj toga oprezno svako očitovanje, kojim bi možda u pukovniku nadu na uspjeh uzbuditi mogla.

Ovu njezinu namjeru podupirao je nehotice sam pukovnik svojom nespretnošću u ljubavi, neusudjujuć se nikada spomenti joj ma i slovca samo o svojih čuvstvih prama njoj.

Imade inače veoma oštroumnih i naobraženih ljudi, koji se, zaljubiv se ozbiljno, prema svojoj ljubovci veoma nespretno, dapače smiešno ponašaju. Uzrok tomu obično je to, što su takovi ljudi u prvoj mladosti bili veliki vjetrenjaci, pustolovi i preziratelji svake ozbiljne ljubavi. Pa kad ih u malo zrelijoj dobi iznenada koja ljepotica do prave ljubavi uzplamti, tad izgube ne samo srce nego i pamet, videći se najednom u sasma novom različnom duševnom životu, uz koji nemogu više prionuti onom mjerom, koja je u takovu položaju uvieke potrebna, da se uzčuva muževno dostojanstvo. Uvidjajuć onda, da su im dosadanja načela netom razpršena poput pljeve, prionu najednom uz sasma protivne nazore, padajuć tako iz jedne skrajnosti u drugu. Ova-

kovi ljudi postaju s vremenom u bračnom životu najkukavniji robovi svojih žena, koje onda u kući samosvojno vladaju.

Takav bijaše i naš pukovnik Hüttenbach. Dočim je u mladjoj dobi znao pisati najvatrenija ljubovna pisma i odkrivati djevojkam svoju mimogrednu ljubav neodolivimi riečmi, — te dočim je sve do zadnjega vremena umio gospodjam toli zamamljivo udvarati, da je bio obljubljen u svih otmenih krugovih, — drhtao je sada pred jednostavnom gradjanskom djevojkom, koja mu je iznenada otela svu samosvojnost i smjelost, pomutiv mu pamet toli nemilo, da je u razgovoru s njome kadkada najveće protivštine i budalaštine buncao.

Medjutim je Julija pomoću svoga brata Vilima doznala za novu ljubav svoga nevjernika, a nekoliko dana kašnje dobije barunica Weberova sliedeće pismo bez podpisa:

Milostiva gospodjo!

Netko, komu je mnogo stalo do poštenja i sreće Vaše obitelji, uzimlje si slobodu priobćiti Vam, da se je Vaša kćerka Paulina upustila u potajno ljubovanje sa ulanskim poručnikom Kazimirom Lobinskim, koji je svuda poznat kao veoma lahkouman vjetrenjast i bezdušan mladić, budući je već mnogo djevojaka strovalio u sramotu i nesreću.

Dvojite li o istini ovih rieči, a Vi izvolite nastojati oko toga, da opreznim načinom obustavite koje njegovih pisama, što ih on običaje odpremati Vašoj kćerki napisom: P. L. 100 poste restante!

Ovo bezimeno pismo bijaše silni udarac za barunicu. Ljubila je ona svoju kćerku svom nježnošću materinskoga srca, te joj bijaše glavnom zadaćom života jedino nastojanje, da joj milo njeno mezimče niekoč što sretnijim postane. U tu svrhu nije žalila ni truda ni novaca, da joj se kćerka što bolje i plemenitije odgoji, sudeći pravo, da je dobro i strogo moralno odgojenje temelj budućoj sreći svake djevojke.

Živuć dosada u neuzkolebivom uvjerenju, da joj je kćerka pravi uzor djevojačke kriepostі, vidjela se je sada najednom ljuto prevarenom, te ju za to ta nenadana viest tim većma poništi.

Bijaše ona doduše već odavna opazila, da se je Paulina sasvim promienila, od kako se je upoznala sa poručnikom Lobinskim. Nu to joj nedodje ni na kraj pameti, da bi joj se kći usudila upustiti se u potajno dopisivanje sa kojim mužkarcem, još k tomu s vojnikom!

Na sreću bijaše Paulina baš u vrtu, kad joj je mati to pismo primila, te nije niti slutila, kolika pogibelj njezinoj ljubavi prieti.

Barunica medjutim nakani, nespominjati Paulini ničesa, dok se neuvjeri o istinitosti te tajne viesti.

Ponajprije naloži svojoj staroj služavki Betiki, koja je još kod roditelja njezinoga pokojnika služila, da se svakoga dana, čim se pošta otvori, popita za pismo pod poznatim nam napisom, i nekoliko dana kašnje podje starici zbilja za rukom, uloviti jedno takovo pisamce, koje ona odmah barunici predade

Pismo ovo glasilo je ovako:

Mili moj andjelu!

Tvoje zadnje pisamce učinilo me je najsretnijim čoviekom ovoga svieta! Ti mi dakle dopuštaš, da kod Tvoje dobre i plemenite majke zaprosim Tvoju milu ručicu, uvažujuć nesnosne muke, što no ih zadaje mojemu jadnomu srcu udaljenost, koja me od Tebe razstavlja! Ah, koli željno izčekujem onaj čas, koji će nas sjedinit na uviek. Dao Bog, da nas ništa nesnadje, što bi nas od žudjenoga cilja odvratiti moglo.

Danas još nemogu pred Tvoje andjeosko lice, jer me veže ovdje nemila služba. Nu sutra, ah sutra, eto me na krilih žarke ljubavi, da od Tvoje majke na koljenih izprosim ručicu Tvoju!

Nu sad mi ostaj sbogom Ti žarko sunašce moje! Moram zaključiti, jer ovo pismo pišem na straži, te se bojim, da me tkogod nezateče kod toga sladkoga posla.

Nadam se, da Ti zadnji put pišem »poste restante«, jer ako Bog da, moći ćemo si odsele priobćivati naša sladka čuvstva lice u lice u naručju sretne i neuznemirene ljubavi!

Grleć te nebrojeno puta ostajem Tvoj do groba Te ljubeći

Kazimir.

— To je liepo! — reče barunica na pol glasa nasmjehnuv se gorko. — Vidim, da je bilo skrajnje vrieme, da sam toj ljubavi u trag ušla, jer se čini kao da je taj gospodičić kod Pauline već

daleko uspio! — Vidi se duduše iz cielog pisma, da iskreno ljubi i da kani poštenim putem doći do svoga cilja! A Bog zna nebi li i kadar bio usrećiti mi milo moje diete?

Prohodav nekolko puta gore dole po sobi, sjedne na divan, zamisli se u svakojake misli. Glava joj klone, a na licu joj se pojavi izraz tuge i straha.

U to se začuše na hodniku lahki koraci i srebrozvučno pjevucanje djevojačkoga grla, i u isti mah nahrupi Paulina u sobu, liepa, divna, vedra i vesela kao proljetno jutarce. Spaziv majčino lice, prestravi se sva i razvali liepe oči u nju izrazom užasa i straha.

— Što ti je, draga majčice, te si tako blieda i smućena? — upita ona drhćućim glasom pogodiv odmah, da se je moralo nešto vanredna dogoditi.

— Nije ništa, diete moje, — odvrati barunica prividnim mirom, — spopala me mimogredna nesvjestica, nu sad mi je opet dobro.

Paulina ju premjeri dvojećim pogledom. Bijaše ona dobro opazila, gdje joj je majka brže bolje nešto u njedra sakrila. Jao, ako je to Kazimirovo pismo! — pomisli ona odmah, probliediv od straha.

U to majka blagim glasom nastavi: Sjedi se kraj mene, diete moje, kanim se i onako danas s tobom razgovarati podulje o stvarih, koje se tiču buduće tvoje sreće.

Djevojka sjednuv se do nje, još većma probliedi, a srce joj malo ne probi grudi od straha. Nije bo sad ni malo više dvojila o tom, da je majka ušla u trag tajnomu dopisivanju sa Kazimirom.

Šuteć njeko vrieme uhvati ju majka napokon za drhćuću ručicu te nastavi nježno:

— Tebi je sada sedamnaest godina, te si dakle u dobi u kojoj djevojačko srce najlaglje nastradati može. U tih bo godina vlada cielim bićem jedino srce i čuvstvo, koje, ako ga razum u vrieme neobuzda, lahko na stranputice zaći i postradati može. U tvojih godina vjeruje neizkusno srce jedino prvomu utisku, nepronićuć dublje u nutarnju vriednost toga utiska i nerazabiruć moguće posljedice, koje bi ga snaći mogle, da se s vremenom pokaže, da je taj utisak lažljiv bio! — Razumiješ me valjda: hoću

da reknem, da se djevojka u tvojih godinah najlaglje zaljubiti može!

Žarko rumenilo obasu Paulinino lišce.

— Nisam ja protivnica prave i vjerne ljubavi, bože sačuvaj! — nastavi barunica blago, te joj glas toliko uzdrhta, da se je činilo, kao da će netom zaplakati. — Nu kad pogledjemo na nebrojene primjere nesretne ljubavi, — nastavi ona, — onda se majčino srdce ne može dosta nabojati za sreću svojeg milog dieteta. Ah, naš cieli život nije drugo, van dugi niz prevarenih nada, u kom moramo nebrojeno puta priegarati sreću, o kojoj smo sanjali, nu koja istom što se zametnula u našem srdcu, često već u klici postade nesmiljene sudbine! — Često nam se opet ono, za čim nam srdce najvećma gine i teži, — ukaže vremenom taštim i nevriednim predmetom naše žudnje. Nu srdce je slabo, te se dade prevariti čarom prvoga utiska. Al kad se osvjedoči, da se je prevarilo, onda postane tim nesretnijim, čim je jadno silnije pohrlilo za nevriednim ciljem svojeg čeznuća. U takovoj nevolji nema onda bolnomu srdcu nigdje više na svietu lieka. Obumriev vremenom sasvim, postane prazno i pusto poput izkopana groba, te se poda zdvojenju, iz kog ga jedina smrt izbaviti može.

S toga je sretna ona djevojka, koja umije svoje srdce podvrći razumu, i koja se pouzdanjem povjeri svojoj majci, ako svomu čuvstvu baš nikako više odoleti ne može. Na majčinom bo srdcu naći će ona sigurno najprije lieka za svoju ranu i utjehe za svoju bol. Koja pako iza majčinih ledja radi, — ta je već na pol puta koji vodi k sramoti, nesreći i k zdvojenju. — Nebi ti ja danas sborila o takovih stvarih, — da nisam na tebi opazila od neko doba čudnovatu promjenu, kojoj bi rada uzrok saznati. — S toga mi reci iskreno i po duši, što se je s tobom dogodilo?

Paulina se strese. Obori oči nice, grudi joj uzdrhtaše, a niz raž žareno joj lice poletiše obilne suze. Baci se majki na grudi, te huknu kroz plač:

— Ah majko! — ja ga ljubim svom dušom svojom, — nu ja nisam kriva — što se je tako sbilo!

Težko jecanje ne dade joj dalje govoriti.

Majka ju stade cjelivati, milovati i miriti, i kad se djevojka ponešto umiri, nastavi nježno: Diete moje, odavna već vidim,

da ljubiš, a znam i koga ljubiš! — Nebi se ja nimalo protivila tvojoj ljubavi, da onaj, koga ljubiš nije vojnik, da nije toli mlad i neizkusan i — da nisam čula o njem veoma zle glase! Evo pročitaj ovo pismo od nepoznate ruke, pa ćeš sama uviditi, da bi moglo dalnje obćenje s takovim čovjekom postati veoma kobnim po te, ako je samo na pole istina, što se o njemu glasa!

Paulina pograbi pismo drhčućom rukom i pročitav ga naglo, uzkliknu izrazom podpunoga osvjedočenja: Ne, to nije moguće, — to je zlobna kleveta kojega neprijatelja — ja toga nevjerujem, — van sam dapače uvjerena, da je on dobar i plemenit čoviek!

— Nu šta bi bilo onda, diete moje, da se obistine zli glasi o njemu? — upita majka.

Djevojka se časak zamisli. Nu u brzo prekrsti ruke preko grudi, te vinuv očima prama nebu izrazom blaženstva, reče: Ah mila majko, onda bi mu sve oprostila — sve, te ga nebi nikada pitala za njegovu prošlost — jer ga ljubim i ljubit ću ga do groba!

— Ti bi mu oprostila? — prihvati majka žalostnim posmjehom, — a bog? — Misliš li, da bi mu i bog oprostio toli težke griehe, pravedni bog, koji svaku nevjeru prokletstvom svojim već na ovom svietu kazni? — Misliš li, da suze prevarenoga djevojačkoga srdca ne prodiru tja do neba, vapijuć za osvetom? — Zar bi ti mogla sretnom biti uz čovjeka, koga svakim korakom progoni kletva nevjere? Ne, diete moje, do toga nesmije doći, ako je sbilja takov, kakva ga ovo pismo opisuje. Ti ne smiješ nevina patiti uz tolikog griešnika, te biti dionicom kletve, koja nevjernika prije ili kašnje satrti mora. S toga se valja najprije osvjedočiti, da li je istina što se o njem govori. Donle pako moraš obustaviti svako daljnje obćenje s njime, te ćeš i sama uviditi, da se ne mogu toli brzo oživotvoriti vaše osnove o zarukah, što ste ih bez mene tako liepo zasnovali. Lobinski će sutra doći, da tvoju ruku zaprosi, kako si mu bez moga znanja i privoljenja dopustila. Pripravi se dakle dobro na sutrašnji dan, da se pred njim slabom ne pokažeš, to povjeri meni daljnji razvitak te stvari. Tvojoj je majci sigurno najviše stalo do tvoje sreće. — Ti si proti meni težko sgriešila, nu ja ti opraštam — ali jedino uz uvjet, da u toj stvari ničesa više bez moga znanja i privoljenja ne činiš!

— Hoćeš li dakle tako raditi? — Hoćeš li i odsele ko i dosada biti moje dobro i poslušno diete?

— Hoću, draga majko! — odvrati Paulina kroz plač, klonuv glavicom u majčino krilo — samo mi za ovaj put oprosti. Nikad nebih bila bez tvoga znanja uzradila, — nu ja ga odviše ljubim, te znajuć, da si kazala, da sam još premlada za udaju, pa da me nebi rada dati vojniku, nisam si znala inače pomoći — misleći, da ćeš vremenom svoje nakane promieniti! — Nu, draga majko — zaklinjem te, nemoj odviše strogo o njem suditi, jer bi se volila odreći života, nego li njega!

— Ne grieši diete proti bogu, — prihvati majka prestrašenim licem — uzdaj se u nj, — i u majku svoju! Ako je Lobinski dobar i pošten čovjek, neću ti kratiti blagoslova!

* * *

Drugoga dana oko dvanajst sati doveze se elegantan fiaker pred villu, a iz njega skoči Lobinski u svečanoj odori, te poleti vesela lica uz stube u prvi sprat.

Kad ga Paulina s prozora opazi, zazebe ju oko srca, te joj se učini, kao da mora umrieti.

Radost, strah i nada potresoše joj dušom u jednom trenutku tolikom silom, da bi se bila srušila, da ju nije majka u svoje na ručje uhvatila.

Odvede ju u drugu sobu, te ju lagano posadi na divan.

U tom stupi Lobinski veseo u salon, nu spaziv barunicu samu i ozbiljan izraz njena lica, stade časak sav zapanjen kod vrata, sluteć odmah, da se je moralo nešto neobična dogoditi.

Barunica pako sabra sve sile, da svoju uzrujanost sakrije, i da se što mirnijom prama Lobinskomu pokaže.

Poslie običnih fraza svrne ona sama razgovor na njegovu nakanu.

— Znam ja, gospodine poručniče — zašto ste danas u toliko; paradi ovamo došli. — Kanite zaprositi ruku moje kćeri. Moram priznati, da me veseli, što ste se odlučili, dovršiti pravim i poštenim putem ono, što ste stranputicami i nedopuštenim načinom iza mojih ledja započeli. Nu isto toliko žalim, što vam barem za sad

ne mogu obećati, da ćete onako brzo uspjeti kao što ste si možda već utvarali!

Na to mu uze dugim govorom finom nu hladnom prijaznošću razlagati sve moguće uzroke, s kojih da ne može pristati na to, da se Paulina za njega uda.

O poznatom nam bezimenom pismu ne spomenu naravno ni slovca.

Lobinski bijaše sav prestravljen. Lice mu probliedi. Glava mu klone na prsa, a oči mu sievahu izrazom gnjeva, gledjuć u prazninu, kao da traže pravi uzrok nenadane propasti njegove sreće. Bijaše mu bo jasno u duši, da mora još neki osobiti razlog biti, s kog je barunica proti njemu tako postupala. Stoga ju upita naglo:

— Zaklinjem vas barunice, recite mi po duši, jesu li to jedini razlozi, s kojih mi kratite željenu sreću, ili imate tomu još i drugi koji razlog?

— Nemam — odvrati barunica nesigurnim glasom, slegnuv rameni.

— Možda ste koješta o meni čuli, da sam lahkouman, vjetrenjast, promjenljiv čovjek, — nastavi Lobinski mrko, — nu bilo kako mu drago, neću da se izpričavam, van vam iskreno kažem, da sam do sada u istinu bio lahkouman, al odatle ne sliedi, da sam i pokvarena srca, te da ne mogu dobrim suprugom biti.

Barunica razvali u njega oči izrazom začudjenja, al neodvrati ništa. Lobinski pako, kao da ga je to ohrabrilo, stade joj opisivati svoju ljubav prama Paulini najžešćom vatrom svoga čuvstva, te pade napokon pred njom na koljena, moleć ju i zaklinjuć, neka mu nerazori najljepšeg sna života. Njegove rieči bijahu pune najsilnijeg čuvstva i toli oduševljene, da mu nemogaše više odoljeti. Vidjaše na jednom, da je svladana čuvstvom sućuti i sažaljenja.

Nekoliko puti se strese kao da se otimlje tomu čuvstvu, nu napokon si zastre lice obim rukama te huknu drhčućim glasom:

— Neka bude, kako je Bog dosudio! Uzmite ju, — slobodno i kao vojnik! Ali pod jednim samo uvjetom!

— A koji je to uvjet? — upita on prestrašeno.

— Da na vaše zaruke sa Paulinom prije godinu dana ni nemislite! — odvrati ona odriešito. — Nepitajte me, zašto taj uvjet tražim; imam bo tomu razloga, o kojih ćete se vremenom osvjedočiti, da su posve opravdani bili. Osim toga će po vas bolje biti, da se duže vremena poznajete i jedno drugo proučite, prije nego što se za cieli život nerazriešivim vezom svežete!

Lobinski pristade naravno, prem težkim srcem uz taj uvjet. Ostade bo u njem sladka utjeha i nada, da će jednom ipak do žudjena cilja doći.

U to stupi Paulina u salon, smijuć se tužno kroz plač. Čula je ona iz druge sobe zadnje majčine rieči, koje su i u njoj novu nadu uzbudile.

Zagrli najprije majku, a onda Lobinskoga, koji ju je neopisivim blaženstvom još dugo držao zagrljenu, tješeć ju sladkimi riečmi.

Kod polazka zamoli ga barunica, da što redje moguće polazi njezinu kuću, jer da nebi rada, da se dade povoda raznim govorom, prije nego stvar sasvim na čistu nebude.

Iza toga odveze se Lobinski težka srca opet u grad. Sastav se kod objeda sa pobratimom Ivanom, koji ga je već nestrpljivo izčekivao, — izpripoviedi mu sve, što je danas doživio.

— Naša je sudbina prilično jednaka! — reče Knežević tužnim posmjehom. — Obadva moramo izčekivati oživotvorenje naših nada od vremena, koje bi nam još i gorje donjeti moglo. Tješimo se dakle nadom u bolju sreću. Nu budi na oprezu, dragi Kazimire, — kloni se svuda svakoga ma i mimogrednoga doticaja sa drugimi djevojkami. Sigurno bo će odsada mnoge oči motriti svaki tvoj korak, jer se i meni nekako čini, kao da je nečija kleveta toli nenadano osujetila tvoje osnove! — Nu sbilja, imam ti i ja nješto pripoviediti, što će ti sigurno raztuženu ćud ponješto razveseliti! Dok si ti bio u Dornbachu, ušao sam slučajno ljubavi našega pukovnika u trag. Jašeć oko jedanaest sati prema Prateru, svrnem slučajno pogled na liepu neku kuću, te opazim na jednom prozoru prekrasnu crnokosu djevojku, kako na ulicu izviruje. Zagledah se časak u nju, te se čisto presenetih, kad najednom iza njenih ledja opazih glavu našega pukovnika, koji joj je baš nješto prišapnuti htjeo. Nu čim me on spazi, skoči natrag, kao da ga je guja ujela.

— A jesi li si kuću zapamtio? — upita Kazimir naglo.

— Jesam. Povrh nekog draguljarskog skladišta visi na njoj ploča sa napisom: Ljudevit Weiss, draguljar.

— Ha, ha, ta tako mi duše, ona je i nikoja druga, moja ostavljena Julija, — nasmija se Kazimir — ha, ha, ha, dakle naš strogi pukovnik postade mojim nasljednikom. To je liepo, to mi je drago — tko bi si to još prije mjesec dana pomislio bio!

— Nesmij se mnogo — reče na to Knežević, natočiv si zadnju čašu vina — jer mi se sve nekako čini, kao da su njeni prsti pomutili tvoje osnove!

— Ha, možda imaš pravo! Ona je kadra takova šta učiniti. Prem bi čudnovato bilo, da još i sada teži za tim, da mi se osveti, gdje si je stekla toli ugledna ljubovnika! Nu sve je moguće, jer je žensko srce zagonetka, koja se toli lahko riešiti neda!

VII.

Novo oružje i nov saveznik

— Veliš dakle Vilime, da si predao ono pismo na poštu i da ga je barunica Weberova primila? — upita Julija jednoga jutra svoga brata, sjedeć u finom bielom jutarnjem odielu na mehkom divanu od modrog baršuna, i motreć prezimice Vilima, koji je, držeć školske knjige u ruci, već spreman bio, da u školu podje.

— Da! — odvrati Vilim prilično nehajno, turiv zadnji zalogaj maslom omazana kruha u usta.

Bijaše već visoko uzrasao dječak, vitka i nježna stasa, pravilna i duhovita, nu veoma blieda lica, na kom se je jasno vidjelo, da mu školski prah baš najbolje ne prija, te da bi rada otresti ga se čim prije.

— Pa veliš, da kraj svega toga ipak Lobinski u baruničinu kuću zalazi?

Vilim kimnu samo glavom, te namrgodiv se pograbi srdito kapu i podje k vratima.

— Ta šta ti je — ta kamo bježiš tako naglo? — prihvati djevojka na to.

— Okani me se i nenapastuj me nikada više s takovimi stvarmi, jer ću tako mi duše sve otcu kazati!

— Ta šta ti je za boga, šta si najednom tako uzavrio?

— Bježi, bježi od mene — odvrati dječak prezirno — vidim bo, da na dvie strane šaraš, a to nije liepo. Rada bi Lobinskoga opet k sebi primamiti, a za toga šaraš sa pukovnikom. Bježi, da te ne vidim, jer takova šta nisam u nikojem romanu čitao, da je čestita djevojka u jedno te isto vrieme dva ljubovnika ljubiti mogla!

Ove rieči izusti dječak naglo i ljutito te metnuv kapu na glavu pobježe na vrata, ne rekav ni zbogom.

Julija skoči, da će za njim, nu u to stupi sobarica u sobu, te javi, da je došla švelja, da joj priredi novu haljinu.

— Neka unidje! — reče Julija ljutito.

Na to stupi u sobu liepa plavokosa djevojka, jednostavno nu veoma ukusno obučena, vedra i vesela lica, na kom se odmah vidjelo, da joj je glavnom zadaćom života, preživjeti što ugodnije moguće brzo izmičuće dane mladosti.

Julija se upusti s njome u razgovor o kroju i modi nove haljine, kad najednom opazi u nje izpod vrata mali medaljon, a u njem Lobinskov lik.

Probliedi sva i uzdrhta s nutarnje boli. — Čija je to slika? — upita ona, sileć se na smieh.

— Mog negdašnjeg dragog, nekog poručnika Lobinskoga! — odvrati djevojka nasmjehnuv se obiestno.

— Ta poznam ga ja dobro! — uzkliknu Julija nesmotreno.

— Poznate li ga? — upita djevojka zlobnim posmjehom — nije li možda i vam kadgod udvarao?

Julija ju ljutito pogleda i odvrati: — Ta šta mislite? Ta ja sam se s njim samo onako mimogredno upoznala, te sam o njem čula, da je veliki vjetrenjak, i da kod nijedne drage dugo ne izdura. Sigurno je i vas brzo ostavio. Jelte?

— He, he, odkad i odkad! — otegnu djevojka smiešeć se svejedno! — Nu ja za njega više nemarim, te mu se sada osvećujem tim, što nosam javno ovu njegovu sliku, znajuć dobro, da mu to nije pravo!

— Pa jeli on vami kada pisao? — upita Julija, kao da se je nečemu dosjetila.

— Jest, imam još i dan danas nekoliko njegovih pisama.

Julija se zamisli. Najednom joj se lice razvedri.

— Čujete, draga prijateljice — prihvati ona umiljato — rada bi mu priredila malu vragoliju, za koju bi trebala nekoliko njegovih ljubovnih pisama! — Učinite mi dakle tu uslugu, pa mi prepustite samo za nekoliko dana koje od njegovih pisama. Evo vam poklanjam ovu zlatnu narukvicu. — Ta šta vam je stalo, ta on i onako nije više vaš, a kraj toga vam jamčim, da on toga nikada doznati neće.

Djevojka, ugledav skupociene darove, brzo se odluči te reče.

— Slobodno, neka bude, ne marim i onako više za njega, jer mi se je prebrzo iznevjerio. Zagledao se u moju prijateljicu, a onda doskora u drugu, treću i tako dalje. Sve mi se čini, kao da on već ni sam nebi umio nabrojiti svih djevojaka, koje je svojom liepotom i sladkimi riečmi namamio i prevaro!

— A poznate l još koju od njegovih ljubovca? — upita Julija.

— Ta poznam ih sijaset! — odvrati djevojka, te stade nabrajati: Prije mene imao je dvie sestre trafikantice, jednu švelju i jednu koristicu od opere. Kašnje iza mene jednu plesačicu, a onda jednu predstavljačicu, zatim opet jednu koristicu, a u zadnje vrieme čula sam, da udvara liepoj kćeri nekoga bogatoga draguljara i nekoj preliepoj baronesi u Dornbachu.

Julija porumeni. Nu sakriv svoju smetenost primjeti žacavo: Vidim da još uviek na njega mislite, kako se toliko za njega zanimate! Nu brez sve šale, nebi li vi meni mogla pribaviti nekoliko pisama i od drugih njegovih ljubovca, s kojimi ste dobra? — Dati ću vam, tako mi duše, još triput skupocjeniji dar, ako mi po volji učinite.

— Ta zašto ne, — prihvati djevojka — drage ću se volje potruditi, da vam što više njegovih ljubovnih pisama saberem, te ću vam ih poslie nekoliko dana sama predati.

Djevojka uze na to mjeru za novu opravu, te zamotav narukvicu u hartiju, turi ju u žep, nakloni se i ode iz sobe.

Nekoliko dana kašnje dobi Julija od nje cieli svežanj Lobinskovih pisama. Stade ih odmah lakomo prebirati i čitati, te videć

u svakom listu vatrene one izraze ljubavi i bujne poezije, koji su njekoč i njeno srdce sladkom nadom opajali, uzplamti još silnijim gnjevom, i stotinu osvetnih misli munu joj glavom, budeć joj na licu izraz zlobne demoničke radosti.

Čudno li je ona slavlje slavila, čitajuć ova pisma osobito kad opazi, da je Lobinski na svakom pismu cielim imenom i naslovom podpisan. Sad je bo u njezinoj vlasti, jer je trebala samo ta pisma poslati barunici, i njegovim bi nakanam na uviek odzvonilo bilo.

Nu, to joj još ne bijaše dosta! Izabra jedno pismo, u kom je stajala jedna izreka, koja se je lahko dala protegnuti na sadanju Lobinskovu ljubav. Ta izreka glasila je ovako: Što si ti diko čula, da ljubim i pohadjam drugu neku djevojku, to nije istina, jer samo tebe jedinu volim, i sav ovaj sviet ne može me od tebe odvratiti! S toga nevjeruj, što zli jezici o meni zbore, van vjeruj i pouzdaj se u tvoga Kazimra. — To pismo bijaše pisano 12. lipnja 1864., dakle po prilici godinu dana prije.

Julija uze to pismo, te promieni oprezno zadnji broj godine u 5 tako, da se činilo, kao da je to pismo prije nekoliko dana napisano.

Na to uze artije, te napisa barunici sliedeće pismo:

Milostiva gospodjo!

Sigurno Vam je Lobinskov rukopis već dosta poznat. S toga Vam jedna od njegovih žrtva šalje nekoliko njegovih ljubovnih pisama, da se uvjerite, da je on zbilja veliki strukovnjak u varanju i zavadjanju poštenih djevojaka, te da dapače znade svoje srce u jedno te isto vrieme podieliti na više strana, kao što će Vam odmah prvo od tih pisama pokazati!

Zatim zapečati sva ta pisma u jedan omot, napisa na nj baruničin napis, te se obuče i odputi sama na poštu, da taj tovar novog oružja u Dornbachu odpremi.

— Jednog sam saveznika izgubila, — pomisli si ona putem, — nu sreća mi služi te vidim, da ću i bez njega uspjeti moći.

Medjutim nije ona ni slutila, da se je za nju proti Lobinskomu našao u samom Dornbachu novi i to veoma pogibeljni saveznik

Bijaše to neki bogat i mlad jošte vlastelin imenom Konrad Fichtenberg, neposredni susjed barunice Weberove, koji je, neimajuć roditelja ni nikakova bližnjega roda, posve samostalno baratao prilično velikim imetkom, što no ga zapade poslie otčeve smrti. — Prepušten samu sebi od dvadesete svoje godine podade se brzo razkošju i svakojakim strastim tako, da si je u cielom Beču stekao glas jednog od najgalatnijih pustolova. Venera i Bako bijahu božanstva, kojim je sveudilj žrtvovao — a tragovi razkalašenog življenja vidjeli su se na njegovu uvehlom licu crljenkastom nosu i na čelu, koje se je, prem su mu bile tek 32 godine, skoro tja do tjemena već oteglo bilo. — Inače bijaše još pristao muž, te mu se je na licu kazivala uviek najveća dobroćudnost, dočim bi mu crne duhovite oči kadkada sjevnule žarom odvažnosti, smjelosti i samosviesti, kojom bi u svih krugovih družtvih reć bi neodoljivo vladao i baratao kako bi mu se svidilo. Kraj svih svojih opačina imao je ipak nekoliko veoma važnih krieposti. Podupirao je znanost i umjetnost obilnom rukom, a kraj toga je veoma mnogo činio za jadnu sirotinju, gdjegod bi ju našao.

Nu dodje vrieme, gdje se on i svojih opačina i strasti reć bi preko noći okani.

Bijaše to prije nekoliko mjeseci, kad no je radi nekog posla morao posjetiti svoju susjedu barunicu Weberovu. Tamo ugleda Paulinu i od tog časa postade sasvim drugim čovjekom, — postade krotkim mirnim i zamišljenim, te bi od onda izbjegavao sva dosadanja družtva, tumarajuć sam samcat po bližnjih šumah sav izgubljen u mislih na božanstvenu djevojku. Sva njegova čuvstva sjediniše se u obožavanju ljubljene Pauline, a uslied toga nebijaše više za njega nijedne predstave na ovom svietu, s kojom nebi skopčana bila njezina andjeoska slika.

S početka smatrao se je sam nevriednim toli čistoga andjela, te bi ju samo iz daleka motriti i u tom motrenju uživati mogao.

Nu na jednom opazi, kako se Lobinski sve to češće kazuje u baruničinoj vili, i odmah se probudi u njem skrajnja ljubomornost. — Šta? — mišljaše si on — ovaj lahkoumni vjetrenjak, koji nije ništa bolji od mene, da mi preotme ljubljenu diku, da me liši žarkog mog sunašca, koje me je iz tmina opačine i pokvarenosti

spasilo, — da me liši jedine sladke nade, koja me uz ovaj život jošte veže?

Ova misao morila ga je dan i noć, te ga prisili, da se je češće kazivao kod barunice, nalazeć svaki put drugi povod svojim pohodom.

Nu čim je većma nastojao, da se Paulini približi, da joj se ljubeznim ukaže, i da u njoj nagnuće pobudi, tim većma ga je ona izbjegavala, bojeć ga se kao kakove sablasti. Opaziv to na svoju žalost i uvjeriv se, da Lobinski kod nje sve većma uspieva, prepusti se najstrastvenijoj ljubomornosti i očajanju, a sva mu se čuvstva sjediniše u neutaživu težnju: osujetiti osnove kletog takmaca, kad mu već samu nebijaše sudjeno doći do žudjenoga cilja!

Istoga dana, kad je Julija na pošti bila, odputi se on oko dvanast sati barunici u pohode. Ona ga primi prisiljenom i hladnom uljudnošću, jer ga i sama nije mogla pravo gledati. Paulina pako, čim ga opazi, pobježe u drugu sobu, zaboraviv u tom času sva pravila pristojnosti.

Tako on ostade sam s barunicom, te im se je razgovor s početka veoma traljavo pleo o vremenu i kojekakovih inih suhoparnih predmetih.

Najednom on prezimice upita: Da sbilja je li to istina, da će se baronesa Paulina zaručiti sa nekim ulanskim poručnikom Lobinskim?

Barunica ga ošinu ljutitim pogledom od glave do pete, te odvrati srdito:

— A tko vas je tako nasadio? Mislite li vi, da kad čovjek u koju kuću dva tri puta dodje, da mora odmah zaručnikom dotične djevojke biti? Pa sve da on i kani moju kćer uzeti, mislite li, da bi ja bila tako luda, te dala svoju Paulinu, koja je istom djetinstvu odrasla, — čovjeku, koga jošte pravo ni nepoznam?

— Oh, oprostite milostiva gospodjo barunice, — viknu Fichtenberg sav uzbunjen, — nije meni ni na kraj pameti bilo, dirnuti u neugodan vam predmet. Nu ja sam tako čuo, pa znajuć, da je Lobinski pravi pravcati Don Juan, sažaljivao sam u sebi baronesu Paulinu, te stoga nakanih, upitati vas, jeli, nije li istina

što sviet govori, pa vam iskreno velim, da sam sretan i presretan što me je fama prevarila.

Na to uze ko u šali pripoviedati barunici razne ljubavne doživljaje svog takmaca Lobinskoga, precéravajuć u veliko, a izpričavajuć ga kraj toga vazda mladošću i živahnim temperamentom.

Barunica slušala ga je sve to većim oduravanjem, znajuć dobro, kamo on smjera, te nemogav se više suspregnuti, viknu ona napokon, nasmjehnuv se prezirno: Gospodine, ako je sbilja sve istina, što mi o tom nesretnom Lobinskom pripoviedate, tada vam moram iskreno kazati, da vi ni za dlaku niste bolji od njega!

Ove nenadane rieči zapanjiše Fichtenberga tim većma, što nije u prvi mah pravo znao, da li ih je barunica u šali ili za zbilja izrekla. Stoga pokuša okrenuti u šalu, nu videć, da baruničina zlovolja sve većom biva, propenta on nekoliko smetenih fraza, te izniknu prilično nespretnim uzmakom.

Barunica, vesela, što ga se je toli brzo mentovala, ode k prozoru, da njegov uzmak do kraja motri.

Nu u to udje listonoša, te joj predade debeo neki svežnjić.

Barunica ga odpečati, te ugledav pred sobom cielu hrpu Lobinskovih ljubovnih pisama, raztuži se, te sjede sva poništena na divan.

— Dakle je sbilja sve istina, što se o njem zla govori! — huknu ona, te zastrv si lice obim rukama stade na jednoč gorko plakati. Sjedeć ovako neko vrieme nespazi ona sobarice, koja je preko sobe lagano prešla, a nespazi ni Pauline, koja je odmah u sobu dolećela, čim je čula, da joj majka plače.

— Šta ti je, draga majčice? — upita Paulina plačnim glasom. Barunica skoči naglo, zagrli ju te zavapi: Ah diete moje ohrabri se, moli se bogu, da ti srce ojača, jer te čeka gorki kalež težke muke.

Na to ju stade nježnim načinom malo po malo pripravljati na nemilu novost, te pruživ joj napokon Lobinskova ljubovna pisma zaključi: — Evo, ova pisma će ti dokazati, da ljubiš nevriednika!

Kad je Paulina nekoliko pisama pogledala, klonu glavicom u majčino krilo, te stade grčevito jecati. Duboka i težka bol potrese njenim mladim srdašcem poput ljuta vihra, te joj se učini, kao

da je sav sviet oko nje najednom obamro, i da je jedino ona preostala, da oplakuje propalu sreću svoju.

Težko joj bijaše, izčupati si iz srca ljubav i čeznuće za njim, jer ga je već ljubila svom vatrom prve ljubavi. Nu dokazi o njegovoj nevjeri bijahu toli očevidni, da je u njoj napokon prevladao uvriedjeni ženski ponos i poslušnost prama majci.

Videć, da se je Paulina ponešto umirila, uze barunica artije i napisa Lobinskomu sasma kratko pismo, u kom ga zamoli, neka nikada više u njezinu kuću ne dolazi i neka si Paulinu za uviek iz glave izbije.

Tomu pismu priloži Paulina po majčinu nalogu malen listić, koga je plačuć i drhčućom rukom napisala. Taj listić glasio je ovako:

Gospodine!

Ja vam opraštam, što ste mi toli okrutno razorili najljepši san moga života, uništiv u meni na uviek svaku vjeru i svako pouzdanje u vas. Budite sretni — s kojom drugom — na me pako zaboravite na uvieke! Paulina.

Kad je sutradan Lobinski sa Kneževićem poslie deset sati sa vježbe kući dojašio, dočeka ga to kobno pismo na stolu. Pograbi ga pun veselja, misleći, da mu nosi radostne glase iz Dornbacha, kamo je kanio poslie podne odjašiti.

Nu pročitav prve redke, probliedi te se sav poništen nasloni o stienu. Dugo je stajao ovako kao da se je okamenio, držeć kobno pismo u ruci i gledjuć nepomično preda se, kao da hoće da prodre kroz sve zidine tja do nepoznatog početnika sve njegove nesreće.

— Šta ti je za boga? — upita ga Knežević.

— Čitaj ova dva pisma! — odvrati Kazimir mrko, pruživ mu dva listića, te pobježe na vrata.

Sletiv u dvorište, pograbi još osedlana konja, kog je Kuba dvorom provodio, uzjaši na nj te onako prašan kako je sa vježbe došao, odjuri prama Dornbachu tolikom brzinom, da je prolazeća svjetina stala i za njim se ogledavala.

Dojuriv do baruničine vile, skoči s konja i predav ga jednomu momku u dvorištu poleti uz stube prama prvom spratu. Nu tu mu

dodje u susret prvi podvornik te mu javi odriešito, da ga milostiva gospodja barunica više neće da primi.

— Moram unutra — viknu Lobinski ljutito — pa makar si morao mačem put do gospodja prokrčiti.

— Izvolite gospodine, samo ako možete! — odvrati podvornik zlobnim posmjehom pokazav na zatvorena jaka hrastova vrata, kojimi se je ulazilo u triem prvoga sprata. Lobinski posrne svom silom na vrata — nu uzalud. Bijahu iznutra zaključana i prečvrsta, te se nehtjedoše smilovati njegovomu jadu.

Biesan i uzrujan do zdvojnosti poleti niz stube u dvorište, te uzjaši opet na konja, koji se prestašen od tolike bjesnoće stade u vis propinjati. Pogleda još jednom prama onim prozorom, iza kojih mu se je prikazao najljepši san njegovog života, te mu se za časak učini kao da mu se je iza jednoga zastora ukazala Paulinino lišce rosno od suza. — Pritisnu onda desnu ruku na uzrujane si grudi te mahnuv gore prama prozoru, odjuri biesnim skokom, neobaziruć se više i nemareć, kamo mu je konj naperio.

Tik baruničine vile vijugao se je uzak put preko gora i dolina tja do Đunava. Ovim putem udari Lobinski pustiv uzde svomu konju. U ljutoj bjesnoći svoje boli ni ne opazi za sobom jednoga jahača, koji je najžešćim skokom za njim jurio, nastojeći očevidno, da ga čim prije dostigne. Bijaše Knežević, koji je, pobojav se za svog nesretnog prijatelja, odmah za njim u potjeru pojurio. Na sreću ga spazi još iz daleka u istom trenutku, kad je izjašiv iz dvorišta baruničine vile u goru odjurio bio. Dostignuv ga na ostrmom briegu zaori u sav glas:

— Kamo ćeš nesretniče? Pristoji li se mužu, prepustiti se tolikoj bjesnoći radi nezgode, koja se još možda i popraviti dade? Ta šta ti je bar to tvoje ubogo kljuse krivo, te ga tako nemilo goniš, da će još pod tobom skapati? — Tvoja dosadanja sreća razmazila te je i uzjogunila, te ti je sada naravno težko i neobično naći najednom nenadanih zaprieka i podnositi čuvstvo prevarenih nada i težnja, kog dosad kao svakdanji slavodobitnik jošte ni počutio nisi!

— Prodji me se Ivane! — odvrati Kazimir zlovoljno, obustaviv konja. — Ta nisam ja bena, da si sbog jedne djevojke glavu tarem, kad ih hvala bogu toliko na svietu ima. — Nu — doda on

dubokim uzdahom — čudnovato je, da me baš k njoj privlači neka neodoljiva sila i to tim većma, čim više nastojim, da si ju radi te današnje pogrde iz srca izčupam.

Zamuknu, a lice mu se opet namrgodi. Nu najednom trgnu on svoju sablju iz korica, pruži ju prama Kneževiću strašnim izrazom lica, te viknu muklim glasom: — Evo gle Ivane, — čast ovoga moga mača najvećom mi je svetinjom na ovom svietu, svetijom i dražom neg li moj život, neg li moj otac i uspomena pokojne mi majke! — Tako mi dakle ovoga moga mača; ja ju moram dobiti — ona mora mojom postati, pa makar ju ja morao izsjeći iz ciele šume bajuneta! Oteti ću ju na silu i odvesti u daleki sviet, pa onda neka njena pobožna majka prosvjeduje i božju srčbu na me dozivlje, koliko joj drago!

— Iz tebe govori strast i uzrujano čuvstvo! — odvrati Knežević mirno. — Nu kad ti se srce ponešto utaži, i kad ti bude moguće promotriti cielu stvar mirnom dušom, uviditi ćeš i sam, da će po te najbolje biti, ako se suspregneš i strpiš, te ako ništa prenaglena neučiniš, dok se u baruničinoj kući neslegne prva bura, koju je potaknula valjda kakva nova spletka tvojih neprijatelja! — Smiri se dakle, jer ako te Paulina istinski ljubi, to će ti ona sigurno sve oprostiti, čim ti se pruži prva sgoda, da se pred njom opravdaš — i čim se osvjedoči, da nju jedinu ljubiš.

— Nu hoće li mi se ikada ta sgoda pružiti? — upita Lobinski turobno.

— Tko traži, taj nadje! — odvrati Knežević. — Nu za sada ti neostaje drugo, van strpljivo podnositi ono, što se promieniti neda. Medjutim budi uvjeren, da ću i ja nastojati oko toga, da ti pomognem riešiti tu zagonetku, te da neću mirovati, dok se god nepomirite. Otići ću sutradan odmah k njima u pohode, te nastojati, da izpipam uzrok i početnika te nove neprilike, pa da te kod njih opravdam čim bolje moguće!

— Hvala ti dragi Ivane! — odvrati Lobinski — vidim, da si mi plemenit i vriedan prijatelj, te da ti nemogu dosta zahvalnim biti. — Nu gle, eno ti opet tog Fichtenberga pred baruničinom vilom. Taj mi čovjek ovuda nekako odviše švrlja.

Knežević pogleda s briega, s koga se je spuštao put prama Dornbaškoj cesti i opazi sbilja Fichtenberga, kako lagano cestom

silazi i kako se sveudilj na baruničine prozore obzire. Nu kad jahače slučajno na briegu opazi, obrne se naglo, poleti cestom natrag, te ih dočeka na razkrižju. Poznavajuć ih obojicu osobno pozdravi ih uljudno i reče: Oho, gospodo moja, valjda se pripravljate za generalski štop, kad u ovo poldašnje doba po najvećoj vrućini ovuda rekognoscirate? Nu sbilja! — obrati se najednom prama Lobinskomu — smijem li vam čestitati?

— A čemu?

— Čuo sam, da ćete se zaručiti sa mojom liepom susjedom baronesom Paulinom Weberovom!

Lobinski suspregnu svoju ljutinu, te odvrati sileć se na smjeh:

— Vi sbijate šalu sa mnom! Nu kad ste već o tom počeli, to bi čoviek mogao prije vami reći, da vam se je liepa Paulina u oči utrunjila, kad toliko oko njene vile švrljate!

Rekav to, podbode konja i pozdravi Fichtenberga odjaši sa Ivanom put Beča.

— Drugoga dana ode Knežević barunici u pohode. Ona ga primi veoma hladno, jer je po prilici naslućivala, zašto je došao. Paulina pako lovila je svaku njegovu rieč, koja se je ticala njegovoga prijatelja.

Nastojeć finim načinom, da cieloj stvari u trag udje, uvidi Ivan, da će mu sav trud po svoj prilici uzaludan ostati, pošto je barunica hotimice izbjegavala svako izvjestno očitovanje, a kada on zače braniti Kazimira, opisujuć vatrenom riečitošću njegov plemeniti značaj i njegovo dobro srce, ustade barunica izrazom nestrpljivosti, te reče sileć se na smjeh: — Kvar, što niste postali odvjetnikom, mogli bi si steći veliku slavu braneć pravo i — čestitije stvari!

Kad se Knežević opet kući povrati, pogodi mu Lobinski odmah na licu, da je u Dornbachu zlo prošao.

— Netko ti je morao tamo baš ljudski nadrobiti! — izusti on žalostnim posmjehom. — Nu negubi nade, još nije sve propalo. Al da budeš na oprezu, jer se čini, kao da je oružje tvoga nevidivoga dušmanina veoma pogibeljno i uspješno! — Neima više dvojbe, da je Julija svemu tomu povod dala. Nu čim i na kakav

način, toga za sada još neznamo te nam mora glavnom zadaćom biti, da joj to oružje otmemo i neškodljivim učinimo. Isto tako moramo svoju pozornost obratiti i na onoga Mefistu — Fichtenberga, jer se on i meni nekako sumnjivim čini!

VIII.

U vlastitih zamkah.

Kad je Julija nekoliko dana kašnje saznala, kako je Lobinski kod barunice prošao, skakutala je po sobi radujuć se uspjehu svojih spletaka. Nu najednom se zamisli, a na licu joj se prosu izraz straha i brige.

— A što bi onda bilo — pomisli si ona — da Lobinskomu opet za rukom podje, osujetiti moje osnove, da on u toj borbi pobiedi i prevladav sve zaprieke moju kletu takmicu ipak pred oltar odvede?

Čelo joj se namršti, a oči sievnuše divljim plamom. — Ne — viknu ona ljutito — nesmije do toga doći!

Nu šta će onda biti, ako moje spletke na vidjelo dodju još prije, nego mu se do kraja osvetim? Jao mene jadne! Ta pasti će na me javno ruglo, a on će tim veće slavje nada mnom slaviti, pa ipak do svog cilja doći!

Djevojka se zgrozi. Nu u tinji čas pokaza joj se na licu izraz odvažnosti.

— Neostaje drugo van nastojati oko toga, da ga čim prije iz Beča uklonim. Možda će se u daljini pokajati radi svoje nevjere, sjetiti se mene i povratiti se opet na moje srce — koje ga ah nikako zaboraviti nemože! Nu kako bi se to učiniti dalo!?

Stade misliti amo i tamo, te napokon izvadi iz jednog ormara sva pisma, što joj je Lobinski pisao bio. Stade ih pregledavati, te izabra izmed njih ono pisamce, kojim ju je on prvi put zamolio, da se s njime u Prateru sastane. Na tom pismu nebijaše dan označen, kad ga je Lobinski napisao bio. Metnuv ga na stranu, spravi ona ostala pisma opet u ormar.

U tom pokuca netko na vrata, i u isti čas unidje u sobu pukovnik Hüttenbach, smeten, strašljiv i nespretan kao obično, kad bi pred nju stupio.

Julija se uzbuni, kad ga opazi, te htjede sakriti pred njom ležeće Lobinskovo pismo, nu videći da je prekasno i da ga je pukovnik već opazio bio, pokuša, nebi li sakrila svoju smetenost pod krinkom zlovolje i žalosti.

Pukovnik ju stade sladkimi riečmi izpitkivati, zašto je danas tako turobna, da li je možda zlo spavala, zlo sanjala — ili ju možda šta boli na tielu ili — dodade on osobitim posmjehom — ili možda u duši. — Julija mu nehtjede iz početka kazati ni crno ni bielo, te uzbudi time još većma njegovu bojazan i ljubopitnost, tako da je sada na nju cielom poplavom najsladjih rieči navalio, moleć ju i zaklinjuć, neka mu se iskreno očituje.

— Neka bude — odvrati ona napokon svečano. — Vaša iskrenost prama meni zahtieva i onako od mene, da se i ja prama vami iskrenom ukažem. Dulje već vremena trpim mnogo s drzovitosti nekog ulanskog častnika. Kadgod me samu ili sa sestrom na ulici opazi, uviek me progoni izazivljuć me, da se s njime u razgovor upustim! Više put sam ga zbog toga izplatila, kako se pristoji, nu on nije mnogo za to mario, van je sve to drzovitijim postajao, a danas se je čak usudio pisati mi poštom!

Zadnje rieči izusti Julija kroz plač te pruživ pukovniku pred njom ležeće Lobinskovo pisamce nastavi: — Evo, pročitajte pa mi recite sami, kako bi ga se mentovati mogla!

Pukovnik pograbi naglo pruženo mu pismo, te pročitav ga, viknu ljutitim glasom:

— Ta grom i pako — ta to je moj poručnik Lobinski! — Pa on se dakle usudjuje uznemirivati vas i progoniti — vas — koju njegov pukovnik — koju njegov pukovnik.

Zaplete mu se jezik, te izmumljav nekoliko nerazumljivih rieči, mahnu šakom po zraku i nastavi ponešto tišje:

— Nemogu se doista tomu svemu dosta načuditi, jer znam o njem za stalno, da se je baš vragometno zagledao u neku djevojku u Dornbachu, te će ju — čujem — naskoro i uzeti!

— Može biti — prihvati Julija porugljivo. — Nu mimogredno sam o njem čula. da se umije zagledati u dvie tri djevojke u jedno te isto vrieme.

— Jest, jest, dobro ste čuli; veliki je on umjetnik u takovih stvarih. — Nu tako mi poštenja napiti ću mu zdravicu, i naučiti ga pameti, da će ga sigurno proći volja za takove drzovite lakrdije. Još danas ću ga pozvati na dvoboj do mrtva.

Zadnje ove rieči izusti pukovnik osobitom vatrom, pogledav Juliju, što li će na to reći. Nu ova učini, kao da se je prestravila, te ga uze prestrašena lica zaklinjati, neka se za boga kani svake zadjevice, koja bi ga mogla izvrći pogibelji života, a osim toga učiniti sve troje predmetom javnoga razgovora po gradu.

— Ako me i malo samo volite, — zamoli ona sklopiv obje ruke, — a vi nečinite ničesa, što bi tu stvar u javnost iznieti moglo. Ni sam Lobinski nesmije o tom ništa saznati, da sam se vami radi njega potužila.

Pukovnik razvali u nju oči, te ju upita razjarenim glasom: — Pa da on sbog toga onako bez ikakve kazne prodje?

— Polagano gospodine pukovniče — odvrati ona mirno — imade drugih sredstva, kojimi se može njemu doskočiti. Vi ste njegov pukovnik. Nebi li vam dakle moguće bilo naći povoda, uslied kojega bi on mogao premješten biti u koju drugu pukovniju daleko od Beča? Jedino tako bi ga se mentovati mogla, inače pako ne, jer mi se vidi, kao da se on neda tako brzo i lahko odpraviti. — Ah, ako ostane još dulje u Beču, bog zna šta će još učiniti od mene jadne, koja proti njemu tako rekuć nikakove obrane neimam, — van možda jedino — vaše prijateljstvo!

— Jest, jest — najbolje bi bilo, da ga odstranim — primjeti pukovnik, kojij joj je bez ikakve samostalne volje uvieke povladjivao. — Ali vjere mi, biti će to vragometno težak posao, jer je on čestit vojnik, bezprikoran u službi, te obljubljen u cieloj pukovniji. Nu da vam pokažem, koliko vas štujem, pokušat ću sve, da vam po volji učinim. Ta ja bi za vas i u vatru skočio božanstvena Julijo! — primjeti on vatreno, pritisnuv obje ruke na grudi.

Srce mu najednom uzdrhta. Stade težko drhtati, kao da ga nešto davi. Poboja se, da mu nebi sbilja Lobinski osnove ljubavne

pomrsio. — Sad il nikad! — pomisli si, stresav rameni, da se malko ohrabri, — jer bi mi još sbilja onaj vjetrenjak ljubu preoteti mogao.

Porumeniv u licu nastavi on drhtavim glasom:

— Ah — ta znate sama koliko vas štujem i — i — i štujem — moram vam još nešto i to odmah kazati, što mi već dugo na srcu leži, pa makar me svi vrazi odmah raznieli! — Ja — ja vas — ljubim — većma nego li sve na ovom svietu!

Zadnje ove rieči, kojima sva bol njegove duše poput ljute bujice iz grudi provali, viknu on glasom, koji je naličio zadnjoj riki do smrti ranjenoga lava.

I silni junak, koji je u toliko bitaka hladnokrvno srtao u stostrvstnu smrt — sruši se sada, kano da ga je grom ošinuo — sruši se pred noge slaboj djevojci, koja je umjela pokrenuti toli silno njegovim do sada kamenitim srcem.

Ovo nenadano i burno očitovanje ljubavi, koje je Julija što dulje moguće izbjeći nastojala, — smete ju silno, porodi u njoj za časak iskreno sažaljenje sa mužem, koga je nakanila toli ljuto prevariti i koga je sada najednom vidjela, kako prevladan silom prave ljubavi pred njom kleči, izčekujuć iz njezinih ustiju sreću cielog dojdućeg si života. — Stade joj se u srdcu buditi griešna savjest i pozivati ju, neka se povrati sa neplemenita puta, kamo ju zavedoše strast i težnja za osvetom te pitati ju u sav glas: A šta bi onda bilo, da te pukovnik zbilja istinski i vierno ljubi i da jedino tebe na tom svietu ljubi? — I ovo pitanje, oreć s početka u njenoj duši poput groma osvetnika, odjekivalo je kašnje njenim srcem poput sladke i milene glasbe — blažeć joj svu bol, i pomirujuć ju sa doživjelom sudbinom. Nu najednom se sjeti opet Lobinskoga. Vidje ga u duhu, kako vodi pred oltar krasnu svoju sadanju ljubovcu — nju pako kako motri porugljivim i slavodobitnim posmjehom. — Ne — kliknu joj svom dušom griešna sebičnost — ne smije do toga doći — kad ga ja već ne mogu imati — nesmije ga imati nikoja druga!

Prividno prestrašena sagne se k pukovniku te ga upita? — Za boga je li vam možda zlo?

Ne! — viknu pukovnik ustav se naglo — neizmjerna ljubav prama vami svladala me toliko, da sam skoro sviest izgubio. Nu

recite mi, božanstvena Julijo, smijem li se nadati, da ćete i vi mene jednom — ma samo malko — malko ljubiti moći?

Julija se smete prividno te klonuv glavom, odvrati tronutim glasom:

— Moram vam priznati, da me je vaše očitovanje veoma iznenadilo. Velika mi je čast, što me vi ljubite, te se cienim tim sretnijom, što sam i ja vami sklona, kao što ste već sigurno i sami opaziti mogli. Nu da li je to nagnuće prama vami prava ljubav, toga još za sad rasuditi ne mogu, jer još nisam ljubila. To će nam malo po malo vrieme kazati. Strpimo se dakle, dok se medjusobno dobro proučimo te vidimo, da li su naša srdca stvorena jedno za drugo. Donle pako držimo u potaji naša čuvstva, da nam nitko za naše nakane ne saznade. Pristajete li na to?

— Ah, pristajem božanstvena Julijo — odvrati pukovnik vatrenim oduševljenjem — ah, kako nebi pristao? — Ta sve mi je pravo što vi odlučite — samo ako mi ne kratite nade, da ćete jednom ipak sa mnom dieliti sreću i nevolju, počivajuć na mojem viernom srdcu!

— A šta će biti sa Lobinskim? — upita ona opet. — Ah, uklonite mi ga što prije moguće izpred očiju, jer kad god ga vidim, mori me neki čudan strah i slutnja, da će me on jednom još u veliku nesreću strovaliti!

— Budite uvjereni, da ću vam sve po volji učiniti! — odvrati pukovnik osobitom važnošću. — Pobrinut ću se ja već zato, da ga bace kamo daleko odavle u kakovu magjarsku pustu, gdje će imati dovoljno prilike, kajati se radi svojih drzovitosti.

— Onda ću biti na uviek vašom, dragi Ferdo! — prihvati Julija sladkim posmjehom, pruživ pukovniku svoju liepu ručicu, koju si ovaj strastveno pritisnu na srdce i na usne — sretan i blažen, što ga je prvi put krtnim imenom zovnula.

Kad se pukovnik poslie nekoliko časova preporuči, ostavi ju na jednom sva smjelost, odvažnost i samosviest, te ju spopade silan nutarnji nemir. Stade ga sažalijvati što je baš njemu namienjena gorka sudbina nesretne ljubavi bez nade. Sva njegova dobra svojstva, njegova plemenitost srdca i neizmjerna ljubav prama njoj, dodjoše joj najednom pred oči, strašeć joj izmučenu dušu, i dovikujuć joj u sav glas, da je mjera nezinih grieha već

puna puncata, te da se ne bi ni usred pakla toliko djavolstva naći moglo, kao u njoj, kad bi još i dalje zavadjala, varala i zlorabila toli pošteno, toli dobro i toli plemenito srce!

Današnji dogodjaj sa pukovnikom bijaše ju tim većma presenetio, što mu se nikada pravo nadala nije. Mislila bo si je uvieke, da će on njoj udvarati kao i drugim samo neko vrieme, a onda, kad mu jednom dosadi, da će se opet k drugim obratiti. To vrieme pako kanila je upotriebiti, da njegovim uplivom Lobinskovu novu ljubav razvrgne — osujeti i utamani.

Nu sad joj se iznenada računi pomrsiše. Vidila se je najednom u labrintu raznolikih čuvstva, iz koga ne mogaše više nikako izlaza naći. Gorko joj je uvidjanje paralo srdce, da je Lobinski za nju izgubljen, sad il on ostao il on otišao kud mu drago. Nu šta da uradi sa pukovnikom? Zar bi joj tako lahko moguće bilo, otresti ga se sada, gdje je uvidila, da svom dušom za njom gine? A šta bi onda bilo, kad bi se možda slučajno odkrile i pročule njezine prave namjere? Nebi li ju onda zapalo preziranje s obih strana — i javno ruglo?

U glavi joj šumilo, gorilo i motalo se, te joj se činilo, kao da mora pamet izgubiti.

— Ah, Kazimire, Kazimire! — zavapi ona najednom kroz plač — što sam ti učinila, te si me toli gorko raztužio? — Može li te ikoje žensko srdce većma ljubiti nego li moje? — Ah, jadne li mene! Htjedoh ti se osvetiti, tebi, kog još uvieke svom dušom ljubim! Plela sam za te zamke, a ulovila se sama u njih! Htjedoh te prisiliti, da me ljubiš, al sad jadna sama vidim, da se srce na ljubav siliti neda! Šta da sad uradim? Kamo da zadjem, da si duši pokoja nadjem? — Ah, ne ostaje mi drugo, van okajati svoj grieh, žrtvovav se neljubljenu mužu. A ti, Kazimire, — ljubi svoju milu sudjenicu, ljubi ju i budi sretan s njome. Tvoja bo sreća utažit će barem ponešto ljute boli moje!

Kraj njene postelje stajalo je mramorno razpelo. Pred tim razpelom pokleknu ona stenjuć i plačuć i zavapi klonuv licem u obje dlani: Ah, smiluj se o bože — smiluj se meni jadnoj — oprosti mi griešnu slaboću srdca moga — udieli mi kriepost, da mogu još u dobro obratiti sve zlo, što sam ga započela u taštoj svojoj zaslieplienosti!

Medjutim je i pukovnik imao dosta borbe sa raznolikimi čuvstvi. Sladka nada, da će Julija njegovom postati, dizala ga je do nebesa. Nu to njegovo blaženstvo mutila je misao na Lobinskoga. Prem ga je sada ljuto mrzio, to si ipak nije mogao sasvime protumačiti prave razloge s kojih je Julija zahtievala, da ga on iz Beča krene.

Kraj toga pako oduravao je njegov pošteni značaj svako tajno i himbeno postupanje. S toga bi bio još najvolio otvoreno i očito pozvati Lobinskoga na dvoboj; nu raditi proti njemu kriomice, činilo mu se je pogrdno, ružno i sramotno, te za to nakani poslie dugog razmišljanja napastovati Lobinskoga u službi kod svake prilike donle, dok ne bi on sam kakovo zlo počinio, ili pako sam zatražio da ga kamo drugamo premjeste.

Već drugoga dana pruži mu se prilika tomu. Kod vježbe potepe se za najbržega skoka Lobinskov konj o neku granu, te pokleknu a Lobinski odfrknu preko njegove glave padnuv potrbuške kao žaba kad s obale u vodu skoči. Spaziv to pukovnik, ukori ga strogo tobože radi nespretnosti, te mu zapovjedi, da se nakon vježbe kod njega na raporat javi.

Poslie vježbe ode Lobinski u kasarnu, te se predstavi pukovniku. Ovaj zapovjedi prisutnomu pobočniku, neka iz sobe izidje, te stade onda Lobinskoga motati i psovati, i napokon mu naviesti kućni zatvor od 14 dana, za to, što je s konja spao.

Lobinski stajaše s početka sav zapanjen, nevjerujuć samu sebi, da li pravo čuje, a kad mu najednom sievnu dušom misao, da je Julija i tomu progonstvu kriva, uzkipi od ljutine te viknu drhtavim glasom:

— Gospodine pukovniče, mislim, da se ne bi prevario, kad bi rekao, da je vašemu postupanju proti meni neka gospodična Julija pravim povodom!

— Šta, grom i pakao — zagrmi u to pukovnik, pomodriv sav od bjesnoće — vi se usudjujete prigovarati mojim riečima? Ne poznajete li vi vojni kazneni zakon? Ne znate li vi, što to znači vojnička pokornost?

— Oh, znam ja to sve dobro! — odvrati mirno Lobinski — nu, molim vas, dopustite mi da izrečem, što mi je na srdcu, jer se tiče ne samo vaše sreće, nego i vašega ugleda!

Pukovnik se smete te se zagleda časak u zemlju. Lobinski pako nastavi odvažno:

— Ta gospodična Julija Weissova, o kojoj sam čuo da ju vi sada ljubite — bila je još prije nekoliko mjeseci mojom ljubeznicom, otimala se za mnom ljubavlju — a sada, ako se ne varam nastoji, da mi se vašom pomoću osveti, za to, što sam ju ostavio!

Pukovnik čuvši te rieči, posrnu k njemu te viknu:

— A znate li, što govorite gospodine? A možete li vi i dokazati što govorite?

— Evo vam dokaza! — odvrati Lobinski, mašiv se mirno u žep, i izvadiv nekoliko pisama. — Pogodiv odmah pravi razlog vaše neobične strogosti prama meni poneo sam sa sobom nekoliko njezinih pisama, iz kojih se možete osvjedočiti, da istinu govorim.

Pukovnik pograbi pružena mu pisma i upozna odmah Julijin rukopis. Progledav ih naglo, uzdrhta od silne boli, što mu ju zadade gorko uvjerenje, da je prevaren — prevaren od djevojke, koju je toliko ljubio! Sav poništen spusti se na stolac, gdje je sjedio poniknute glave gledjuć preda se toli žalostnim izrazom lica, da ga je sam Lobinski već sažalijvati počeo. Nu najednom skoči te pograbiv Lobinskovu ruku, nasmjehnu se gorko i viknu:

— Hvala vam, dragi Kazimire, — što ste mi otvorili zasliepljene oči. Biti ćemo opet stari prijatelji! — Moram vam na svoju sramotu priznati, da me je ta himbena zmija zbilja proti vami razdražila! Oh kolike li sramote za me! — Nu i pravo mi budi! Zašto sam se upuštao u ljubovanje, za koje nisam stvoren! — Ali ja ću ju već izplatiti! — Vi ćete biti tako dobar, dragi Kazimire, pa ćete mi prepustiti ova pisma, da joj odkrijem pakleno srce!

— Drage volje! — odvrati Lobinski otežuć glasom, — nu moram vas upozoriti na to, da nisam nikada zlorabio njeno nagnuće prama meni — tako mi poštenja te vam moram dapače priznati, da je gospodična Julija veoma čestita i nepokvarena djevojka!

— To mi je sada svejedno, — prihvati pukovnik ljutito. — To na me više nespada! Ma bila ona angjeo nebeski, ja za nju više nemarim!

Lobinski ode, a malo kašnje odputi se pukovnik prama Julijinoj kući. Mati joj bijaše nekamo u pohode otišla, otac pako dole u skladištu, te tako ju nadje samu u njezinoj sobi.

Ugledav ga, poleti mu ona veselo u susret, nu opaziv njegovo razjareno lice, trgnu se natrag, nemogav niti rieči progovoriti.

— Što vam je, za boga, te ste se tako promienili? — upita ona drhčućim glasom.

Pukovnik neodvrati ni slovca, van joj pruži njena pisma, što ih je od Lobinskoga dobio.

Upoznav svoja pisma uzdrhta ona te si sakri lice obim rukama. Sad istom progovori pukovnik, te joj zače ne baš biranim riečima predbacivati njezinu prevaru, a napokon se obrnu k vratima i viknu prezirno: S Bogom na uviek, vi ste me nedostojno prevarila!

Čujuć to Julija — udari u gorki plač te spustiv se na koljena, klonu licem na divan otimljuć se grčevitom jecanju.

Pukovnik stade zapanjen kod vrata, motreć ju najprije začudjenim, a onda sve to blažijim izrazom lica. — Suze liepih ženskih očiju riedko kada u ovakovih sgodah bez uspjeha teku, imajuć neodoljivu silu napram zaljubljenom srcu ma i najtvrdjega čovjeka, jer obastiruć razum poput debele magle, krate vidik u zrcalo prave istine. Osim toga je ženski plač silni i neodoljivi branitelj, koji često učini, te se tužitelj sam krivcem svega proglasi, kao što se to i pukovniku u tinji čas dogodi. Stade bo se ljuto kajati, što je toli nesmiljeno udario na nju, ni ne pitajuć ju prije, da li je zbilja kriva ili ne.

Pristupi zato k njoj, podiže ju nježno i posadiv ju na divan, progovori na pol glasa:

— Ja vas doista nerazumijem. — Ta nije li vam svejedno ili ja išao ili ostao, kad me i onako niste nikada ljubila?

— Ah, nemučite me još većma! — huknu ona kroz plač, dosta sam već muka pretrpila, a sbog koga? — sbog nikoga drugoga van jedino sbog vas!

Pukovnik stajaše kao stup, razvaljenih očiju, natežuć si brkove, te neznajuć pravo, da li samo sniva ili da li u istinu čuje i vidi, što oko njega biva.

U to nastavi Julija plačuć sveudilj:

— Radite sa mnom što vam drago — ostavite me ili me ubijte — nu samo me nemojte prezirati, jer ja toga nezaslužujem!

— Dakle vi niste ljubila Lobinskoga? — upita pukovnik izrazom ugodnog udivljenja, nu u isti čas lupi se šakom u čelo, te viknu zlovoljno: — Ah, luda li mi pitanja, kraj pismenih dokaza!

Julija uzdahnu, te odvrati nesigurnim glasom:

— Moram vam, žalibože priznati, da sam se neko vrieme za Lobinskoga zanimala. Prvi utisak njegova oblika na moje neizkusno srce bijaše toli živahan, da mi je ugadjalo, kad bi mi on udvarao. Nu u pravo vrieme začuh o njem na svoju sreću, koliki je on vjetrenjak, i koliko je djevojaka svojim ponašanjem zamamio jedino za to, da ih ostavi i prevari. S toga uzkipi u meni ženski ponos, te naumih na svoju nesreću, osvetiti mu se u ime cieloga moga spola — naumih, uzplamtiti u njemu što silniju ljubav prama meni — a onda odrinuti ga od sebe, izjaviv mu otvoreno, da nije vriedan čestite djevojke. Stoga se upustih s njime u dopisivanje, hineć u svojih pismih najvrućija čuvstva prama njemu, a niti nesluteć, da bi ta pisma nekoć za me od kobnih posljedica biti mogla. — U tom vas sudbina na me namjeri i ja zaboravim sasvim na njega i na svoje osnove proti njemu. Kazivah se s početka hladnom pram vami, misleći u sebi, da ste i vi prevrtljiva značaja, kao i većina mužkaraca. Nu doskora uvjerih se o protivnom i u meni se porodi čudno čuvstvo, što ga prije nikada još počutila nisam! Kadgod bi i došli, počutila bih u sebi neki ugodni nemir, a kad nebijaste kod mene, mislila bih o vami! Tad mi odkriste svoju ljubav. Oh, sretna li i nezaboravna časa za me! Zametak ljubavi razpupa se od onog časa u mom srcu, i napuni mi svu dušu nebeskim svojim miomirisom. Ah, nebijaše onda od mene sretnije duše! — Nu ipak je još uviek neki crni oblak mutio vedrinu moje sreće! Bijaše to misao na Lobinskoga i strah, da nebi vi začuli, da sam jednom s njime dopisivala. Ta misao mučila me dan i noć tim većma, što mi bijaše poznato, da vi s njime prijateljujete! I ovaj strah pobudi u meni nesretnu nakanu, pokušati sve moguće, kako bi ga odavle krenula, samo da vi ništa o tih mojih pismih nesaznadete. S toga vam i poka-

zah ono njegovo pismo i zamolih vas, da svoj upliv upotriebite, da on premješten bude. Sve drugo vam je već poznato.

Pukovnik slušaše pozorno Julijine rieči. Lice mu se sve većma i većma vedrilo. Činilo mu se je, kao da ga je obastrla bila debela magla, u kojoj je tumarao neznajuć kamo, a tu maglu da je najednom žarko sunce razpršilo, pokazav mu ponor, u koji mal da sam nestrovali svetu svoju ljubav.

— Dakle me niste proti njemu nadražili jedino s ljubomornosti? — upita on jedva dišuć.

— Nisam! — odvrati Julija svečanim glasom, a srce joj uzdrhta od veslja, kad opazi, da pukovnik o njezinih spletkah u Dornbachu ni slovca nezna.

— Ah, angjelu mili — ako mi istinu govoriš, onda neima pod suncem sretnijeg od mene! — uzkliknu pukovnik gledajuć ju blaženim pogledom i razkriliv obje ramenice, kao da ju hoće da zagrli. Julija pogleda u vis, sklopi ruke, i kao da ju k njemu privlači neka neodoljiva sila, pade mu poniknuta lica na junačke grudi.

Usne im se snadjoše i dugim vrućim cielovom pokriše svu prošlost koprenom zaboravi, dočim im se u razblaženoj duši ukaza za časak rajska slika budućnosti, puna slasti, sreće i blaženstva. — Dugo se držahu ovako zagrljeni, ni neopaziv kako se najednom polagano otvoriše vrata i kako u sobu unidje Julijin otac gospodin Weiss. — Dobroćudno njegovo debelo i rumeno lice razpuzi se čisto od veselja i ugodnoga iznenadjenja, kojim je nekoliko časova mirno motrio taj nježni prizor. Sada bo je za stalno izčekivao, da će mu se osnove o Julijinoj udaji oživotvoriti. — Neznajuć pravo u prvoj neprilici, što bi najbolje bilo, ili ostati ili se polagano opet odšuljati, — izvadi on iz žepa burmuticu te smrknu nekom nasladom dobar prstovjet burmuta u debehi crveni nos.

— Ah, moj otac! — huknu Julija trgnuv se prestrašeno iz pukovnikova naručja.

Hüttenbach se obazrje, i poleti k starcu, te pruživ mu desnicu, uzkliknu svečanim glasom: — Gospodine, evo vidite, koliko ljubim vašu kćerku! Ako hoćete, da budemo oboje sretni, a vi nam udielite svoj otčinski blagoslov!

— Bogme ste vi, kako vidim, i u ljubavi vragometan junak, kad znate i djevojačko srce tako na juriš osvojiti! — reče Weiss smiešeć se prijazno i taruć si crvenim svilenim rubcem na pola ćelavu glavu i razžareno od veselja lice.

— A ljubiš li i ti gospodina pukovnika? — upita on Juliju šaljivom strogošću.

— Ah, ljubim, dragi otče! — huknu ona plačnim glasom, sakriv si rubcem lice.

— Eh, onda vam nesmijem kratiti svoga blagoslova — odvrati na to starac vinuv očima prama nebu, te nastavi tronutim glasom: — Što Bog u nebu sveže, toga nesmiju razvezivati ljudi na zemlji! Budite dakle sretni, djeco moja — neka vas prati i štiti moj i božji blagoslov!

Julija, prevladana silom raznih čuvstva, pokleknu plačuć pred otcem, a do nje pokleknu nehotice i pukovnik, sav oduševljen svetošću toga trenutka. Stari Weiss pako spusti obje ruke na njihove glave, te pogleda onda u vis, otimljuć se suzam, dočim mu usta šaptahu skrušenu molitvu, kojom je dozivao nebeski blagoslov nad ljubljenimi mladenci.

Kad se prvo tronuće pomalo utaži, prihvati starac, stiščuć sveudilj pukovnikovu desnicu:

— Nemogu se dosta sretnim cieniti, što mi je ta čast u dio pala, te što mogu povjeriti svu buduću sreću svoga dieteta mirnim srcem toli uglednomu, čestitomu i značajnomu mužu, kao što ste vi, gospodine pukovniče! Nu oprostite mi, ako vas nešto unapried zamolim! — U krugu mojih susjeda i znanaca raznio se je glas, da dolazite k meni u kuću češće, nego što puka uljudnost zahtieva. Razgovor o tom širio se sve više i više, a možete si i sami pomisliti, da se je uslied običnoga kod takovih sgoda pretjerivanja svašta slutilo amo i tamo i blebetalo bez cilja i razloga. Nehtjedoh vam o tom nikada ništa spomenuti, uzdajuć se stalno u vaš pošteni i plemeniti značaj! — Nu sada, pošto ste mi iskreno izjavili svoju poštenu nakanu, nadam se, da mi nećete zamjeriti, ako vas zamolim, da dozvolite, da se vaše zaruke sa Julijom čim prije obave, da time na uviek zavežemo oštre i otrovne jezičine kojekakovih zlobnih klevetuša!

— Oh, ako hoćete odmah sutra! — odvrati pukovnik veselo. — Ta i meni je drago, da se čim prije zaručim sa ljubljenom mojom dikom, jer će mi onda barem moguće biti, gledati bez prikora njeno mileno lišce, dok nas nesveže misnički blagoslov!

— Hvala vam, dragi gospodine pukovniče! — uzkliknu na to Weiss sievajuć od radosti — sad je sve u redu i sada vas molim, da mi dopustite, da i moju suprugu o tom nenadanom veselju obaviestim. Oh, koli će se ona tomu radovati!

Rekav to, potegnu za zvonilo i upita unišavšu sobaricu, je li se gospodja već kući povratila.

— Jest, malo prije!

— Kaži joj, neka odmah ovamo dodje.

Služavka ode, a nekoliko časova za tim stupi u sobu gospodja, te pozdravi pukovnika sladkom prijaznošću, jer je, gledajuć znaličnim pogledom sad jedno, sad drugo, odmah pogodila, što se je u njezinoj odsutnosti dogodilo.

Čujuć, o čem se radi, zagrli ona plačuć od radosti svoju kćerku nemogav u prvi mah ni slovca prosboriti.

U to se začu na hodniku štropot i buka mladjahnih glasova i u sobu nahrupi Vilim sa sestricom Klarom, koji su se na putu iz škole sastali i zajedno kući povratili.

Stadoše kod vrata motreći razvaljenih očiju prizor, kog s početka nemogahu pravo pojmiti. Nu kad čuše, što se je dogodilo, začeše od veselja skakati po sobi i udarati dlan o dlan.

— Je li majko, daću ja biti djeverušom? — upita Klara, krasno plavokoso djevojče od četrnaest godina, privinuv se k majci sladkim i umiljatim izrazom lica.

— Ma ti si još premlada za tu čast! — odvrati majka smiešeć se i pogladiv joj zlatnu kosu.

— Joj majko nisam, nisam — odvrati djevojče naglo i uzbrinutim licem — ta zar nisi sama kazala, da ću još ove godine obući duge hljine?

— Dobro dobro, neka bude — umiri ju majka — samo se dobro uči!

— Nu ja ću na svaki način biti djeverom! — prihvati sada Vilim nekim ponosom!

— No, ti si dosta dug za taj posao! — nasmija se majka, poljubiv ga u čelo.

— Sad dakle neću morati više u Dornbach? — prišaptnu Vilim Juliji lukavim posmjehom u uho, kad se je pukovnik k majci obrnuo.

— Ni rieči više o tom! — odšapnu mu ona, žmignuv trepavicami i obrvami u vis, te dotaknuv si ustne kažiprstom. — Ako i budeš ikada onamo išao, to ćeš ići jedino za to, da mi pomogneš popraviti i u dobro obratiti ono, što sam u svojoj slaboći pokvarila!

Medjutim utanačiše roditelji sa pukovnikom, da se zaruke svečano obave zadnjega kolovoza iste godine. Pukovnik morade kod objeda ostati, za koga su svi nekako osobitim veseljem i gladom udarali u razne fine jestvine te u slavu predstojećih zaruka baš junački praznili čaše šampanjskoga vina tako, da je Vilim, budué još novak u tom oružju, morao poslie podne kao težko ranjeni od škole izostati.

IX.

Romeo i Julija.

Ružni oni glasovi o Lobinskom uzbudiše u Paulini čitavu buru raznolikih čuvstva, izazvav joj srce i um na ljuti boj, u kom bi prvo za stalno odmah s početka na korist Lobinskoga pobiedilo bilo, da nebijaše nemile bojazni, da ju on nikada pravo ni ljubio nije, van da je i nju samo onako od obiesti zamamiti i prevariti namjeravao!

Nu, ta bojazan, koliko ju je i bolila, nije mogla ipak u njoj utamaniti nadu, da će jednom osvanuti čas u kom će se prokazati, da je Lobinski ipak nedužan, te da su svi oni glasi o njem iz puke zlobne klevete proiztekli.

Sladka ta nada pako postojala je u njoj sve to jačim saveznikom srca, koje napokon nad umom slavodobitno prevlada neuzkolebivim uvjerenjem, da je Lobinski nedužna žrtva nječije spletke i klevete, a sve da je i istina, što se o njem govori, da bi

mu ona sve dosadanje griehe rado oprostila i zaboravila, jer da joj bez njega svejedno na tom svietu obstanka nema, — samo kad bi znala, da ju on još sveudilj ljubi!

Uslied toga lebdio je najednom njegov lik pred njenom dušom čist kao zlato, uzvišen nad malnnami ovoga svieta, i obasjan nebeskim sjajem mučeničtva, a njezina mašta predočivala joj je sve to sladjimi slikami: da će se napokon ipak sve na dobro obratiti, te da će im obojima sunašce ljubavi sinuti tim sjajnijim žarom i svietiti im za ciela života.

Medjutim nemogaše Lobinski nigdje mira naći. U prvoj razjarenosti odluči stalno, nemariti više za Paulinu i izbiti si ju sasvim iz glave, predočujuć si, da bi bilo izpod njegova dostojanstva, opravdavati se možda pred njom poslie tolike uvriede, ili moljakati za oproštenje.

Nu čim se je više bavio takovim mislima, tim bi ga većma vuklo za njom neko neodoljivo čeznuće.

U toj duševnoj borbi bodrio ga je neprestano Knežević, neka hrabro uztraje, dok bolja vremena nedodju.

— Post nubila Phoebus! — kazivaše mu on češće motreći ga, kako sjedi poniknute glave, zadubljen u turobne misli. — Ugledji se u me, kako ravnodušno podnosim svoj udes! Moja mi je dika u daleku kraju, a naše sjedinjenje još u daljoj daljini, pa jeli ja proklinjem svoju sudbinu? Jeli ja pogibam od boli i očajanja kao ti? — Sačuvaj bože! — jer bi to bilo bezumje, koje ništa pomoći nemože. Čovjek mora vazda ravnodušno podnositi ono, što se promieniti neda, nadajuć se boljemu udesu.

— Ta nije ti to baš tako lahko, moj prijane, steći si jednim jurišem ljubljenu djevojku! — reče on jednom više u šali, iduć s njime iz kavane prama vojarni. — Prava ljubav naliči utrkivanju sa zapriekami, koje moraš smjelo al i mudro prevladati, ako želiš do cilja doći. Nu kao što kod utrkivanja nije probitačno pretjerati si konja odmah u prvom mahu, tako isto ni u ljubavi nevalja prenagliti se odmah kod prvih zaprieka, jer nam inače u jednom i drugom slučaju tkogod drugi lahko naš cilj rek bi izpred nosa preoteti može! — U tvojoj stvari neda se za sada baš ništa učiniti. Neima više dvojbe, da je Julija svu tvoju nevolju u Dornbachu neznanim jošte načinom prouzročila. Nu šta da joj učiniš,

kad je pukovnik za njom toliko poludio, da joj je oprostio, što se je u tebe zagledala bila, što ti je pisala ljubovna pisma i što je proti tebi spletkarila? — Pokušati pako, da se pred barunicom i pred Paulinom opravdaš sada, gdje su još proti tebi toli razjarene, bilo bi ne samo smiešno, nego bi još sve pokvariti moglo. Nije dakle druge, van prepustiti vremenu dalnji razvitak te stvari. Vjeruj mi, da se one sada najvećma za te zanimaju, — da se svuda propitkuju nebi li saznale što sada radiš i kako podnosiš svoj udes. Pa ako doznadu, da si postao sasvim drugim čovjekom, te da te se je duboko kosnulo, što nesmiješ više k njima, — tada neima dvojbe, da će one i same početi o tom razmišljati, nisu li glasovi raznešeni o tebi možda ipak puke zlobne klevete. Onda pako istom doći će za te vrieme, nastojati oko toga, da im se opet približiš i da svoju sreću iznova pokušaš!

— Lobinski je prividnim mirom slušao ovakove rieči svoga prijatelja, al napokon mu dodija nesnosno duševno stanje, te za to nakani, učiniti mu kraj, bilo kako mu drago. Neodoliva neka sila vukla ga je uviek u Dornbach, te s toga poče od neko doba tumarati bud pješke, bud na konju po planinah oko baruničina vrta, čuvajuć se oprezno, da ga nitko iz zaselka neopazi. Nu akoprem je češće iz daleka kroz šikarje vidio u vrtu Paulinu, to ipak nemogaše uhvatiti sgodu, da joj se javi, jer je uviek majka uz nju bila.

Jedne krasne večeri koncem mjeseca srpnja odjaši on opet na brežuljak, izpod koga se prostiraše baruničin vrt. Zadnji sunčani traci obsievahu sve to rumenijim sjajem bujnu okolicu. Snuždena lica zagleda se Lobinski u vrt, iza kojeg se je u zadnjem svjetlu sunca caklio krov baruničinog zaselka. Konj, kao da je razumio njegovu bol, koracaše polagano, mamurno i tromo niz uzku stazu, pokrivenu toli debelom prašinom, da mu se korak ni čuo nije. Sad dodje do guste šikare, iza koje se je vidjelo u baruničin vrt.

Čudan strah poče moriti Lobinskoga sve većma, čim se je više čistini približavao, te mu se učini, kao da ga iza te šikare čeka sigurna smrt ili druga koja velika nesreća. U tom mu konjic izadje na čistinu. Pogleda naglo u vrt i — srce mal da mu ne probi grudi od milinja i radosti. Opazi bo kroz željeznu vrtnu

ogradu svoju milenu Paulinu, gdje sasvim blizu sjedi na klupi, sama samcata, poniknute glave, snuždena i zamišljena.

— Paulino! — huknu on obamrjelim od milinja glasom.

Djevojka se trznu i ugledav ga, skoči, kao da će pobjeći. Nu neka neodoliva sila sustavi ju na istom mjestu.

— Paulino, žarko sunašce moje — nastavi Lobinski — ta možeš li mrziti na me, gdje i sama znaš, da te ljubim većma nego li život svoj? Ah, ako su zlobne klevete na me sve te jade sasule, zar je pravo od tebe, da vjeruješ više mojim dušmanom nego li meni, da odvraćaš od mene angjeosko svoje lišce, a da neslušaš ni slovca opravdanja iz mojih ustiju? Oh, Paulino, zaklinjem te živim bogom i svim što ti je sveto i milo, ah, smiluj mi se, i vrati mi opet svoju ljubav, — jer mi bez nje ne ima obstanka na ovom svietu. Ili ako ti je srdce od kamena, a ti mi barem iskreno reci uzrok, s kog si na me zamrzila, da se mogu prije svoje rane smrti osvetiti onomu, koji je na me nedužna toliku nesreću strovalio.

Paulina silno uzdrhta. Grudi joj se nadimahu, glava joj klonu, a tielo joj se uzkoleba, kao da ju je spopala vrtoglavica. Napokon zajeca, te si pokri lice obim rukama, a izpod ruku potekoše gorke suze.

— Ah, andjelu moj mili — prihvati na to opet Lobinski — ah, vidim, da me tvoje dobro srdašce sasvim još ne odbacuje, da još za me ćuti i mari! S tog te zaklinjem, reci mi po duši: ljubiš li me još uviek?

— Ah, ljubim te, i odviše te ljubim, — odvrati Paulina plačuć — al srce mi puca kad pomislim, da si možda nevriedan tolike moje ljubavi! Što si ti radio prije nego li se upoznasmo, za to ne bi marila, niti bi te za to ikada pitala; al ti nuza me još neku drugu djevojku ljubiš — i to još sada, gdje si se meni već zavjerio, te me nevoljnu varaš svojim sladkim riečima. Ne bi ja toga nikomu vjerovala, da nisam na svoje oči vidila tvoje pismo, što si joj ga pisao pred nekoliko tjedana, moleć ju, neka ne vjeruje glasovom o našoj ljubavi.

Djevojka iz nova zaplaka, a Lobinskomu bijaše, kao da mu je munja razsvietlila dosadnju tminu duše, pokazav mu zievajući

ponor, do kog ga je dovelo prevejano izdajstvo njegove ljute neprijateljice Julije. Probliedi sav te upita:

— A sjećaš li se na ime dotične djevojke, o kojoj misliš, da je još i sada mojom ljubovcom?

— Ah, sjećam se i predobro — ti si ju nazivao u pismu božanstvenom Minkom!

— Sad znam sve! — huknu Lobinski namrgodiv se ljuto. — Otrovna guja promjenila je datum na jednom od mojih lanjskih pisama! — Nu, reci mi dušo, jesi li sama u vrtu, — je li se bojati, da bi nas ovdje tko u razgovoru zatekao — gdje ti je majka?

— Sama sam u vrtu, — a majka je gore u kući, jer ju danas glava boli! — šapnu Paulina kroz ogradu.

Čuvši to Lobinski, skoči s konja i priveza ga u šikari za jednu granu; zatim pristupi k ogradi, te stade Paulini izpoviedati iskreno sve potankosti dosadanjega svoga živovanja, kako je do sada poput leptira letao od jedne djevojke do druge — nu kako misli, da nije nijednu još unesrećio i razcvilio, jer da su sve te djevojke od ono doba promienile već do dva do tri ljubovnika, a i ista Julija, o kojoj misli, da je ono kobno pismo dobavila i na njemu datum promienila, da si je već našla utjehu u naručju njegova pukovnika, te da se s toga ne može dosta načuditi, zašto ona još i sada proti njemu spletkari.

Paulina slušala je njegove rieči sve to vedrijim licem, a kad on dovrši, pruži mu ona kroz ogradu liepu svoju ručicu, te upita izrazom blaženstva i sreće: — Dakle si ipak moj — jedino moj — te ljubiš mene jedinu iskreno i vierno?

— Ah, tvoj sam mili andjelu sada i ostati ću tvoj tja do groba — bog mi bio svjedokom! — odvrati mladić iskrenim oduševljenjem, pogledav svečanim izrazom prama nebu, te poljubi dugim vrućim cjelovom pruženu mu nježnu ručicu.

— Ah, onda me ne može nikoja sila ovoga svieta više od tebe dieliti! — reče Paulina pogledav ga suznim očima izrazom najčišćega milinja i blaženstva. Nu najednom joj se lice opet raztuži, a oči joj se obore prama zemlji naviešćujuć nove suze.

— Šta ti je opet za boga? — upita Lobinski prestrašeno.

— Ah — odvrati ona tužno — snivamo liepi sanak o budućoj sreći naše ljubavi, a ni ne mislimo na nesmiljenu kob, radi

koje se naše sanjarije možda nikada oživotvoriti neće! Šta nam hasni sva naša ljubav i viernost, kad majka na te mrzi! Ah, onomadne mi reče, da bi me odmah iz kuće proćerala, kad bi opazila, da sam ti oprostila i s tobom se izmirila.

Čujuć te rieči, uzkipi Lobinski od ljutine, snujuć amo tamo, kako bi baruničin odpor svladati mogao. Napokon uzdahnu te reče: — Utješi se, andjelu moj! — Možda će tvrdo srce tvoje nesmiljene majke ipak vremenom omekšati te ćemo napokon ipak sretni biti!

Najednom mu se lice razvedri. Pogleda veselo u djevojku, te upita:

— Kako bi bilo, da izstupim iz vojničtva pa da samnom pobjegneš u Galiciju — na imanje moga otca, koji bi nas radostno primio u svoje zakrilje i priredio nam liepi zavičaj — tim radje, što i sam želi, da ostavim vojničtvo i da se posvetim gospodarstvu!

— Ah ne — nikako! — uzdahnu Paulina — toga ne mogu podnipošto učiniti, jer bi to bio pretežki grieh proti djetinjskoj dužnosti! Ako moja majka i nemilosrdno samnom postupa, to je ipak moja majka, te se moram njenoj volji pokoravati, bilo kako mu drago! — Ne, dragi Kazimire — ne zahtievaj toga od mene — ta voljela bi i umrieti, nego li strovaliti na se majčino prokletstvo!

— Pa šta da radimo, da dodjemo do našega cilja? — upita Lobinski zlovoljno.

Djevojka ne odvrati ništa, van samo slegnu rameni, taruć si rubcem suzne oči.

Lobinski se zamisli. Gledjuć nepomično u zemlju, snovao je amo tamo, česa bi se latio, da do svoga cilja dodje. Na jednom mu sjevnuše oči, kao da je našao, što traži, prem mu je lice kazivalo više sbiljnosti nego li veselja.

Paulino! — progovori on svečano, — ja mislim, da si ti dovoljno osvjedočena o iskrenosti i svetosti moje ljubavi! — Ako u našoj viernosti uztrajemo, — morati će napokon tvoja majka popustiti, pa bilo kad bilo. — Nu kako ćemo dotle? — Ta zar bi moguće bilo! — da si budemo toli blizu, — a da se ipak ne vidjamo? — Ah ne! Ta to bi barem za me gore bilo nego li i sama

smrt! Stoga dopusti, da ti predložim nešto, što bi nam tu nesnosnu sudbinu ponešto olakšalo! — Vidiš, ovo je mjesto veoma prijatno našoj ljubavi. Kako bi bilo, da se ovdje češće potajno sastajemo?

— A moja majka? — prihvati Paulina naglo, — misliš li da ona ne bi brzo saznala za te naše sastanke?

— Nu u gluho noćno doba, kad sve u kući leži u dubokom snu! — nastavi Lobinski na pol glasa. — Kako sam vidio, spava tvoja majka sama u svojoj sobi, ona ti dakle ne bi mogla u tom smetati; drugih pako zaprieka nema!

Paulina se uzbuni i porumeni čujuć taj predlog, koji joj se je činio odviše pogibeljnim za njen dobar glas. Glavica joj klonu, a u srdcu joj se zametnu ljuta borba: borba ljubavi sa savješću i djevičanskom sramežljivošću. Nu ljubav bijaše neizmjerna i neodoljiva, te nadjača u brzo nad svimi ostalimi čuvstvi.

— Dragi moj Kazimire — mnogo od mene tražiš! — odvrati napokon stidno. — Nu da ti pokažem, koliko te ljubim, učiniti ću ti po volji, samo ako mi bude ikako moguće! — Ah, ta ti si mi i onako život i sve blago na ovom svietu! — Ah, u tebe se uzdam, u tebe vjerujem — tebe ljubim — ah ljubim — većma oh, bože oprosti! ako griešim — ljubim te većma nego li i majku svoju!

Glavica joj nehotice klonu k ogradi, a Lobinski ju pograbi obim rukama iz vana te pritisnu dugi vrući cjelov na rumene joj ustne. Ovim cjelovom zavjeriše si vječnu ljubav, a toj sladkoj zavjeri svjedočile su sjajne zviezdice, koje se već počeše mjestimice na nebu pomaljati, i bliedi mjesec, koji bijaše medjutim izašao na iztoku, razastiruć svemirom svoje bajnovito svjetlo.

— Ovdje dakle sastajati ćemo se i ljubiti se poput Romea i Julije! — šapnu Lobinski, cjelivajuć neprestano svoju milenu diku.

— Jao, bog nas očuvao njihove sudbine! — huknu Paulina — protrnuv od straha.

— Milostiva baroneso! — začu se u tom iz daleka ženski glas. Paulina se trznu i pogleda prestrašena u protivni kraj vrta, odkale se taj glas još dva tri puta ponovi.

— S bogom, zlatni moj Kazimire — huknu ona, trgnuv mu se iz naručja — lahku noć — spavaj mi sladko i sanjaj — o meni i o našoj budućoj sreći!

— Dakle sutra oko pol noći? — šaptnu Lobinski. — Paulina ga u mjesto odgovora još jednom poljubi i pobježe laganim skokom prama kući, gdje ju u brzo njegovomu vidu ote večernje sumračje.

Lobinski postoja još nekoliko časova na istom mjestu kao izgubljen u blaženstvu, što ga je ovdje čekalo i što ga je već unapried ćutio — a zatim se polagano vrati u šikaru, odveza konja, te ga odvede na glavnu cestu sve stranputicami, da ga tko u blizini zaselka u to doba ne zateče. Uzjašiv onda na konja, krenu prama Beču, jašeć polaganim korakom i pjevajuć na pol glasa treću kiticu liepe slavonske pjesme, što ju je od Kneževića naučio bio:

Preskočit ću tarabe,
Preskočit ću vrata,
Poljubit ću ono luče,
Što kroz pendžer guče!

Može li mu itko zamjeriti, što je on od te večeri često preskakivao te tarabe i ljubio na vedroj mjesečini ljetnih noći svoje mileno luče? — Možeš li draga čitateljice zamjeriti ubogoj Paulini, što je na to privolila? — Ne — i nikako ne, ako sama znaš, što je prava ljubav! — Mlado bo i silnim žarom prve ljubavi uzplamćelo srdce ne mari za cieli ovaj sviet, van živi i udara jedino za žudjeni predmet svojeg nagnuća, koji mu je miliji i dražji nego li brat i sestra, i otac i majka, — te će u svom čeznuću za tim predmetom, — ako mu zaprieke na put stanu, radostno žrtvovati sve, dapače i dobri svoj glas i kriepost svoju, samo da se sa ljubljenim bićem sjedini.

Tko misli, da bi u istih okolnostih drugačije radio, taj nezna što je ljubav.

X.

Stare rane

Kad je ono pukovnik Hüttenbach iznenada postao budućim zaručnikom liepe Julije Weissove, uzbuni ga odmah misao, što li će reći njegovi častnici čujuć da se kani zaručiti? — Ni ne sluteć, da već ciela pukovnija od dulje vremena znade, da je u Juliju tako zaljubljen, da iz te ljubavi ne može drugo proizaći, van zaruke i svatovi, snovao je amo tamo, kako bi ih malo po malo pripravio na taj dogodjaj, te napokon dokonča u sebi, da će najbolje biti, ako svoju sladku tajnu najprije priobći podpukovniku Hrabinskomu, prama komu je još najveće povjerenje gojio, pa se za to odmah drugoga dana poslie objeda k njemu odputi.

Hrabinskov stan bijaše odmah na početku ulice zvane Rothenthurmstrasse nedaleko od Stjepanova trga. Imao je devet prostranih soba u prvom spratu liepe na starinsku sagradjene dvokatne kuće.

Prem da je neoženjen, držao je ipak mnogo do krasna i ukusna uredjenja i urešenja svoga stana. Bijaše veliki ljubitelj znanosti i umjetnosti, sam pako gotov umjetnik u slikarstvu i glasbi. U prvoj sobi na desno bijaše smještena ovelika knjižnica. U tri skupociena ormara bijahu iza staklenih vrata pohranjena krasno uvezana djela najznamenitijih poljskih, ruskih, francezkih, njemačkih i inih znamenitih pisaca. U sried te sobe stajao je velik okrugao stol, a naokolo oko stola raznovrstne stolice i foteli. Tri prozora te sobe bijahu urešena najkrasnijim eksotičkim cviećem i biljem, a uz jedan stajao je na finom stoliću veoma liep akvarium pun zlatnih, crljenih, bielih i šarenih ribica, školjka, i drugih vodenih životinjica i stvari. Skupociene tapete bijahu prekrite ogromnimi zemljovidi, a po pojedinih uglovih sobe stajahu u skladnom razmjerju ponamješteni zemljopisni i zvjezdoznanstveni globusi.

U tu sobu mogli su častnici pukovnije i osobiti znanci zalaziti u svako doba dana, te bi ih tamo dočekivao i dvorio finom livrejom zaodjeveni podvornik.

Druga soba naličila je slikarskoj galeriji. Najkrasnije uljevne slike, naslikane stranom od najglasovitijih starijih i novijih slikara, stranom pako proizišle izpod Hrabinskijeve umjetnice ruke pokrivahu sve četiri visoke i široke stiene. U sriedi te sobe stajala ukusno složena hrpa raznog kamenja, izmed koga je virila tamno zelena mašvina kroz bujni slak, koji se je okolo naokolo vijao. Na toj kamenitoj hrpi ležala velika i široka mramorna zdjela u slici ogromne školjke, a u njoj sjedio mramorni Triton, bacajuć vodu kroz svoj rog skoro do svoda sobe. Voda ta padala u školjku, iz školjke se prelievala na kamenitu hrpu, a s ove opet u mramorni veliki reservoir, u kom je opet svakojakih ribica na stotine vrvilo. Okolo te krasne gromade, na kojoj se natjecala narav i umjetnost, da što ljepšom bude, bijahu ponamještene najkrasnije eksotične biline i šikare, a izmed njih raznolike stolice, okrenute prama slikarijam, i priredjene za one, koji bi se gledanjem tih krasnih umjetnina nasladjavati htjeli.

Treća soba bijaše za slikanje. U dražestnom neredu bijahu tuj porazmješteni razni mramorni, zemljeni i mjedeni modeli, lonci za ulje i boje, kamenite ploče za priređivanje bojâ, vrećice sa gotovim bojami, mastila, palete, drveni okviri, na i pole gotove ili tek započete slike, tako, da si je čovjek na prvi pogled i nehotice morao pomisliti, da je zakoračio u radionicu kakovoga glasovitoga slikara.

Četvrta soba bijaše priredjena za glasbu. Blizu jednoga prozora stajao je krasan glasovir iz glasovite Bösendorfove tvornice, malo dalje pako ormar sa staklenimi vrati pun gusala, viola, violončela i raznih inih glasbenih strojeva — a opet malo dalje troje odugačkih sprava za note. S druge strane od sried sobe bijahu poredani divani i foteli iz grimiznoga baršuna, na kojih su sjedili gosti, kad bi Hrabnski uz sudjelovanje nekolicine glasbi vieštih častnika davao svoje svim obljubljene koncerte.

Ostale sobe bijahu za svagdanji život, za blagovanje, spavnje i za primanje posjeta.

Došav prije dvie godine k pukovniji znao si je Hrabinski prirodjenom si ljubežljivošću, prijaznošću i plemenitim značajem steći ljubav, privrženost i štovanje ciele pukovnije i svih koji ga poznavahu.

Bijaše veoma bogat, te je služio jedino radi osobitog i prirodjenog nagnuća za vojnički stališ. U svojoj dobroćudnosti izda-

vao je silne novce, gosteć svoje častnike, nadarivajuć momčad i plačajuć dugove lahkoumnih mladjih častnika svoje pukovnije, izmed kojih su mnogi jedino njemu zahvaljivahi spas od sigurne propasti. Dobom bijaše desetak godina stariji od pukovnika Hüttenbachá. Velike modre oči, zdravo, rumeno i sveudilj još liepo i pravilno njegovo lice bijahu izrazom trajne blagosti i plemenite dobroćudnosti.

Pukovnik Hüttenbach štovao ga je u velike, te bi svakoga u srce diralo, kad bi opazio kako ga očevidno boli, što ima toli dobrog i plemenitog, a dobom starijeg čovjeka pod sobom, ne pako nad sobom, te kako svakom prilikom nastoji da mu taj položaj olakša i osladi najnježnijim načinom.

Banuv sad u njegov stan, nadje ga baš u trećoj sobi zabavljena oko krasne velike uljevne slike, koju je već dogotavljao. Ne čekajuć, dok ga podvornik prijavi, nahrupi odmah u radionicu. Čim ga Hrabinski opazi na vratih, navuče brže bolje veliki platneni zastor ispred slike, te mu poleti prijaznim posmjehom u susret.

— Oh, dobro došao dragi Ferdo — reče, stisnuv pukovnikovu desnicu — to je liepo, da si se jednom opet k meni odvažio! Nu izvoli u salon, te mi dopusti, da se medjutim brže bolje presvučem!

— Ne ne, dragi Staše! — (Staš = Stanko) — prihvati pukovnik — okani se tih cifrarija, ta mi smo stari znanci! — Ostanimo samo ovdje u tvom sanktuariju, gdje nam nitko smetati ne može, jer sam rad, s tobom govoriti o nekom veoma važnom predmetu, te čuti ujedno tvoj svagda mudri savjet.

Hrabinski se začudi, te mu ponudi brže stolicu, da čim prije čuje, o čemu se radi. Sjedoše i zapališe smotke, i iza nekoliko mimogrednih rieči zače pukovnik najprije iz daleka natucati o ženidbi te napokon predje malo po malo na svoju ljubav, priobćiv Hrabinskomu tajinstveno, da se kani zaručiti i oženiti.

Čuvši to Hrabinski, skoči te zagrliv pukovnika uzkliknu veselo: — Živio, dragi moj Ferdo, čestitam ti što srdačnije, jer unapried vidim, da ćeš u bračnom životu pod sladkim jarmom ljubavi naći mir i sreću, koju inače nebi nigdje našao! — Dok je čovjek mlad i prepun životne snage, čini mu se težko, zamieniti lahkokrilu

zlatnu slobodu sa ozbiljnim mislima i brigama bračnoga žvota. Nu kad ga jednom starost polaganim korakom dostigne, te kad ga jedna sieda vlas za drugom stane malo po malo sjećati, da mu je zlatna doba obiestne i vjetrenjaste mladosti na uvjek izčezla, onda se počme prekasno kajati, što si nije za vrieme potražio koje ljubeće srce, da pod stare dane sam na ovom svietu ne ostane! Evo ti na meni najboljega primjera! I ja sam neoženjen, prem da nisam nikada bio protivnikom ženitbe, kao ti do sada. Pa šta imam od toga? — Šta mi pomaže bogatstvo i udobni moj život? — Od roda mi već davno sve pomrlo, te sam sad sam samcat na tom svietu poput samotna stabla u pustinji, a kad me snadje smrt bud na bojnom polju bud u miru negdje u samoći, neće biti nikoga, da mi posveti uspomeni ma koju iskrenu suzu žalobnicu!

Rekav to uzdahnu duboko, a na licu mu se prosu izraz tuge. Spaziv to pukovnik, htjede ga utješiti, nu videći, da mu to danas nebi baš najbolje od ruke išlo, pokuša preći na drugi predmet, te upita: — Kakovu to sliku sada slikaš? Nebi li ju smio vidjeti? Izvini mi moju ljubopitnost, al kad sam već ovako nenadano nahrupio u tvoj hram, nepreostaje mi drugo, van poći u svojoj drzovitosti i dalje, dok me nedaš na polje baciti!

Hrabinski oklievaše s početka, razmišljajuć bi li nebi li. Nu napokon ustade te odstrani zastor izpred slike. Pukovnik razvali oči od udivljenja, te sav presenećen stupi dva koraka natrag i izgubi se motreć krasnu umjetninu.

Slika ta, izradjena veoma spretnim i umjetnim izborom boja, predstavljala je dva prizora u jednoj te istoj crkvi. S desna se vidi svietlošću dana razsvietljeni prostor pred velikim oltarom. Kroz staklene slikarije visokih gotičkih prozora prodiru zlatni sunčani traci, obsievajuć čarobnim svietlom pred velikim oltarom sabrano mnogobrojno kićeno družtvo u odori iz dobe Henrika IV. Svatovi su. Pred oltarom kleče sretni mladenci: krasota djevojka, divnoga uzrasta i eteričkoga andjeoskoga obličja, a do nje s lieva krasan mladić, kriepak i vitak u slikovitoj odori onoga vieka. Baš ih blagosivlje častan sjedoglav starac biskup, zaodjeven skupocienim zlatom prevezenim crkvenim ornatom. Sunčani traci cakle se o nakitu i dragocienosti mladenaca i biskupa prepličuć se

bujnom plavom kosom divne zaručnice. Iza mladenaca stoje razgovarajuć se, smijuckajuć se ili pobožno gledajući mnogobrojni pozvani svatovi: gospoda mlada i stara, gospodje i gospodjice sve u najkrasnijem i najsjajnijem odielu onoga vieka. Prozirna fina magla od tamjanova dima lebdi obasjana sunčanim tracima nad družtvom obastiruć glavne osobe i druga lica. Veliki oltar sa mnogobrojnim gorućim sviećama, kojim se plamenčići rek bi bore sa svietlošću dana, ostale vidive prostorije i predmeti crkve, dorički stupovi, ostali jedva vidivi oltari i gotički prozori predočeni su toli razmiernim skladom i toli naravnom peršpektivom, da se gledaocu čini, kao da čuje svećenikovo blagosivanje i šapat ostaloga družtva, te da mu treba uzeti durbın pred oči, ili stupiti malo bliže, da pojedina lica družtva još bolje razabrati može.

Nu prizor, predočen na lievoj manjoj polovici slike, djeluje još silnijim utiskom na gledaoca. Taj dio slike prikazuje zakutak, odieljen od ostale crkve visokim dorìčkim stupom. Na lievom kraju toga prostora stoji uz stienu na mramornom visokom podnožju iz bieloga mramora iztesani kip bogorodice djeve. Na glavi joj je zlatna kruna, a na ruci diete. — Isus. — Svietlost dana nedopire do ovoga prostora. Nu kod bogorodičinih nogu gori crvena svietiljka, te obastire kip i ostale predmete toga prostora magičkim svojim rumenilom. Na kamenitom taracu pako naprotiv bogorodičinom kipu čami na koljenih većma sjedeć nego li klečeć mladjan kapucin. Ledji i glavom naslanja se o visoki dorički stup, sklopljene mu ruke klonule u krilo, stišću se grčevito oko čisla.

Liepo i pravilno njegovo lice obrnuto prama kipu, kazuje neopisivi izraz najužasnije duševne boli i očajanja, što no se bori sa uzdanjem u božju pomoć. Razvaljene mu oči upiru se u bogorodicu, kazujuć toliku bol, strah i užas i toliko malaksanje duševne snage, da ti se čini, kao da će jadan sad na ničice pasti i u sav glas zavapiti, neka božanstvo udieli dovoljnu kriepost i snagu, da može bez grieha izdurati u tolikoj nevolji. Bliedo njegovo lice, crnu kratku bradu i lasi, te smedju mu opravu obsieva tajinstvena rumen svietiljke gubeć se oko skrajnjega doričkoga stupa i prolievajuć se malo po malo u svietlo dana.

Krasno — divno — božanstveno! — uzkliknu pukovnik, pošto se je te slike dosta nagledao bio. — Nu dragi Staše ovaj kapucin ovdje, sasvim je tvoja slika i prilika, prem se vidi malo mladji, i prem ima bradu, pa mi se za to namiće misao, da ta slika osim razumivog prizora još nešto drugo znamenuje, što je u savezu sa tvojom osobom i sa tvojim životom!

— Pogodio si, dragi Ferdo — odvrati Hrabinski tužnim posmjehom — stvorio sam si sliku svoje prošlosti i sadašnjosti. Evo ovdje desno, tu ti je predočen sladki rajski san moje prošlosti, a ovdje na lievo kazuje ti se mračna i turobna moja sadašnjost, puna priegora i duševne boli, slabašno razsvietljena svietlom utjehe, štono ga pruža neznano i nedokučivo božanstvo razcviljenoj duši!

Pukovnik se zagleda sad u sliku sad u Hrabinskoga, nebi li razabrao ili pogodio savez i znamenovanje tih rieči. Napokon pograbi oduševljenom sućuti Hrabinskovu ruku te prihvati: — Dragi Staše — odkad te poznajem, vidim, da ti neka tajna bol podgrizava plemenito srce. Uzrok toj boli nije još nikomu ovdje poznat, prem ljudi koješta nagadjaju. Bi li ti dakle meni, svomu najboljemu prijatelju zamjerio, kad bi te zaprosio, da mi ga povieriš, i da si time bol duše ponešto olakšaš?

Hrabinski se opet zamisli. Nu najednom mu se lice preobrazi blaženim posmjehom.

Tvoja sućut za moju sudbinu dira me duboko! reče on tronutim glasom. — Neka dakle bude volja tvoja, prem me boli, kada diram u stare rane svoje. — Što nitko u Austriji o meni još nezna, — to sada slušaj ti, nu imaj strpljenja sa mnom, ako malo daleko u prošlost posegnem. — Nu prije nego li ću početi, dopusti, da ti ponudim čibuk ili smotaka. Evo imam veoma finoga i dobroga latakijskog duhana i svakojakih inozemnih smotaka. Ja ću si s tvojim dopušteniem čibuk pripaliti.

— I ja ću čibuk pušiti! — reče pukovnik, stupiv k stolu, na kom stajahu na izbor svakojake lule i čibuci. Napuniše si lule finim duhanom te ih zapališe jedan drugomu.

Hrabinski potegnu nekoliko dima, te zače ovako:

— Poznato ti je, da sam rodom iz Varšave. Moj otac bijaše veoma bogat plemić, te je posjedovao u Varšavi tri velike krasne

kuće, jedno veliko imanje blizu grada i dva još veća u Voliniji. Bijaše ti on jedan od onih riedkih Poljaka, koj su dušom i tielom nastojali oko sjedinjenja sa Rusijom na ustavnom putu i oko uzajamnosti svih europejskih Slavena. To bijaše i uzrokom, što me je još za rana kao malog dječaka poslao nekomu rodjaku u Petrograd, da se tamo odgojim i izobrazim. Vremenom se porodi u meni velika težnja za vojničkim stališem i otac privoli na to, da se posvetim vojničtvu, prem sam mu bio jedincem. — Stupih dakle u vojničku akademiju u Petrogradu i ostavih ju četiri godine kašnje kao poručnik konjaničke garde. Uplivom moga otca, koji je u Petrogradu imao mnogo mogućih prijatelja dapače i na samom carevom dvoru, dodjoh početkom godine 1843. k nekoj konjaničkoj pukovniji posade Varšavske. U ono vrieme nebijaše se tužna moja domovina još ni oporavila od težke sudbine, što joj donese kobna godina 1830., a žalostno njezino stanje i obća tuga dojmiše se doskora i mog srca toli silno, da sam u sebi sto i sto puta proklinjao nemili svoj udes, koji me je bacio u kolo potlačitelja nesretne mi domovine, zamjeravajuć otcu, što je kano rodjen Poljak dopustio bio, da stupim neizkusan u njihovu vojsku. Dok sam još u školi i u vojničkom zavodu boravio, nisam ni slutio groznu nesreću, koja je onda snašla poljski narod, jer su nam poljskim pitomcem navlaš tajili pravu istinu. Tim veća spopade me groza, kad dodjoh u Varšavu, te kad stadoh razmišljati, koliki jaz mene, moskovitskog najmljenika — od pravih sinova nesretne nam domovine dieli.

Otac moj nastojao je doduše svakojako, da me utješi, dokazujuć mi neprestano, da će revolucionarnom strankom napokon razbor prevladati, te da će se Poljaci vremenom pomiriti i spojiti s Rusi, koji da su im i onako po jezku i običajih najsrodnija slavenska braća. Nu njegove rieči malo su me tješile, te sam tumarao kao muha bez glave po žalostnoj priestolnici njegdašnje slavne poljske, uklanjajuć se svakomu čeljadetu, jer mi se sveudilj činilo, kao da svatko u meni vidi i prezire izdajicu domovine, pa sam za to kadkad već promišljao u sebi, nebi li bolje bilo, da pobjegnem u Francezku, gdje se je već mnogobrojna emigracija iz Poljske sabrala bila.

Jednoga jutra mjeseca travnja jašio sam turobno nekom neznatnom ulicom, da se izvan grada sam i nevidjen izjadikovati mogu. Slučajno svrnuh pogled na neku malu, nu čistu kućicu, te opazih na otvorenu prozoru divnu ljepotu djevojku. Liepu glavicu bijaše naslonila na desnu ruku, gledajuć zamišljeno i tužno na ulicu. Zlatni zapleteni pramovi kružiše joj andjeosko njeno lišce u bujnom neredu. Nehotice sustavih konja, gledajuć nepomično u nju. Spaziv me ona, razvali svoje velike vatrene oči u me izrazom presenećenja, te se brže lati svoga švela, porumeniv sva u licu. U to izleti iz dorišta pred kuću krasno djevojče od kakovih trinaest godina, te ugledav mene, stade udarati dlan o dlan vičuć veselo: — Agnizsko o Agnizsko vidziš jak piekni jezdziec!

Smetoh se, te htjedoh dalje, nu djevojče stupi mi pred konja, i motreći me umiljato, upita me nekom neprilikom na licu: — Jestesz pan Polak?

Ove rieči nedužnoga dieteta smetoše me još većma, te počutih, kako mi od stida i jada krv u lice poleti. U tom viknu starija kroz prozor: — Hodzj tutaj, pušć pana w' spokoju, albowiem pan je Moskal! —

Djevojče se prestraši te pogleda u me kao da pravo nevjeruje riečima svoje sestre. Ja pako malo da se ne sruših s konja, prevladam težkim bolnim čuvstvom. Neznajuć, šta da uradim, obratih se onako smeten prama ljepotici, te odvratih vatrenim oduševljenjem, da sam rodjeni Poljak, te da dušom i tielom prianjam uz stvar nesretne domovine, sve ako i nosim odoru ruskoga vojnika.

Djevojka me pogleda izrazom najugodnijega iznenadjenja, nu u isti čas se opet smete, te porumeniv sva, zamoli me smierno, neka joj oprostim, ako su me njene nesmotrene rieči uvriedile.

Malo po malo zametnusmo razgovor, koji me uznese do nebesa, prem je veoma kratak bio, i od one ure neprodje dana, da nisam u prosto vrieme ili jašio ili šetao onom ulicom izpred one kućice, koja je u sebi krila omiljelo m ono andjeosko biće, i doskora poćutih u sebi, da sam strastveno u nju zaljubljen, prem nisam ni znao čija je i kakova je roda.

Jednoga me dana ona zamoli, neka se nekazujem pred kućom više u vojničkom, van u gradjanskom odielu, jer bi me mogla

opaziti njezina majka, koja se je počimala oporavljati od težke bolesti, te bi joj mogla zabraniti daljnje obćenje sa mnom, buduć je zakleta neprijateljica svim Rusom a osobito ruskim vojnikom.

Poslušah ju, te nabaviv si fino poljsko odielo, usudih se u kuću zalaziti. Odmah prvi put zateče me njezina majka, dovukav se u sobu, čim je čula, da je netko strani došao. Agniszka me predstavi smjelo kao poznatog joj nekog učitelja i vatrenoga rodoljuba, a uslied toga primi me starica veoma izabranom uljudnošću i prijaznošću. Bijaše ti to vragometno odvažna žena suha, košćunasta, blieda i nabrana lica, koje je kraj svega toga kazivalo jasne tragove negdašnje ljepote, osobito pako, kad bi joj iz velikih crnih očiju sjevnulo vatreno oduševljenje kad bi se govorilo o nesretnoj domovini. Tielo pako bijaše joj skršeno i slabo, a vidjelo se po njenom kretanju i po dubokoj melankoliji lica, da su ga većma skršili težki udarci sudbine, nego li bolest i nevolja.

Njeno ponašanje bijaše veoma fino rek bi aristokratičko, te je stajalo u čudnoj ironičkoj oprjeci naprama kukavnom posoblju i uredjenju tiesnoga joj stana.

Kad sam prvi put od nje odilazio, zamoli me ona prijazno, neka njenu kuću što češće pohadjam, jer da su žaliboże riedki pravi rodoljubi, s kojimi bi se čovjek u iskren razgovor upustiti smio. Bijaše mi to dakako veoma drago, te sam za to nastojao, da joj u tom što češće ugodim, samo da ljubljenu Agniszku što češće viditi mogu. Nu nesretan slučaj zatvori mi doskora njezinu kuću na uviek. Jednoga dana bijaše pred citadelom sjajna parada. Agniszkina majka bijaše valjda gdjegod blizu u pohodih, te vraćajuć se onuda, prodje tik kraj moga odjela. Ja ju spazih istom onda, kada joj jedan kozak poviknu, neka se ukloni. Nesluteć, da me je prepoznala, odoh opet drugoga dana k njoj u narodnom odielu. Nu čim stupih na vrata, skoči ti ona kao biesna, te viknu: — Na dwór potepiony špieg i zdrajca!

Poleti onda na me, kao da će me satrti, vičuć u sav glas, da će me ubiti iz puške, ako se još jednom usudim prekoračiti prag njezine kuće.

Uzalud se baci Agniszka pred njom na koljena, zaklinjuć ju kroz plač, neka joj sreće neotimlje, — uzalud nastojah i ja, da ju umirim, da joj svu stvar raztumačim. — Nehoteć me slušati,

doviknu mi ona napokon da bi voljela ubiti svoju kćer, nego ju vidjeti u naručju moskovitskoga najmljenika i izdajice domovine

Sav poništen timi riečmi pobjegoh van, kao da me furije gone.

Nu još istoga dana dobih od Agniszke pisamce, u kom mi ona priobći, da je predvidila tu katastrofu, ne neka nesdvajam, jer da je ona kraj sve te nesreće ipak moja, te da će mojom ostati do groba. Na kraju me zamoli, da dodjem oko jedanaest sati u noći od straga preko livada pred njezin vrt, gdje će me čekati i iznutra mi otvoriti vrata, na kojih će visjeti bieli rubac, da ih laglje naći mogu.

Dodjoh u urečeno doba, i poslie nekoliko časova otvoriše se iz nutra vrtna vrata a na njimi se pojavi nezaboravni nu žaliboże kratki raj moje ljubavi! Od one večeri nastadoše najsladje ure moga života. Blage vedre i tople ljetne noći bijahu povoljne našoj ljubavi i povećavahu jošter sladki čar naših tajnih sastanaka. Još uviek neznadoh ništa o njenom porieklu ni o prošlosti njezinih roditelja. Njena ljubav usrećivala me toliko, da nisam ni pitao, kakova je roda. Znao sam joj samo krstno ime i da me svom dušom ljubi, a to mi bijaše dosta, prem sam naslućivao, da mora plemenita roda biti.

Jedne večeri svrnu ona razgovor na svoga otca te uzdahnu kroz plač: — Ah mi se ovdje kradomice milimo i ljubimo, a ni nemislimo na njeg jadnog, koji stotine i stotine milja daleko od domovine u ledenoj Sibiriji robuje!

— Šta, tvoj otac živi — u Sibiriji? — upitah naglo — ta ja sam uvieke mislio, da nemaš više otca, da je već davno umro!

Agniszka se zapanji. — Šta, zar ti nije poznata sudbina moga otca? — upita ona pograbiv me za ruku, — ta ti onda neznaš ni moje obiteljsko ime!

Smetoh se nemilo, neznajuć što bih joj odgovorio. — Ah oprosti mi — rekoh napokon — nu ja te ljubim toli silno, da nisam nikada na to ni pomislio, upitati tebe ili kog drugog za tvoje obiteljske odnošaje! Osvjedočen, da me ti ljubiš, cienim se najsretnijim čovjekom ovoga svieta, te bih te ljubio istim žarom, pa makar ti bila kći zadnjega kmeta.

Ona me na to poljubi, te me pogleda ugodnim začudjenjem u lice, a u mjesečini joj zasja suza u oku. Klonuv glavom na moje grudi uzdahnu: — Ah, dragi moj Staše, vidim koliko me ljubiš! Oh, kamo sreće po nas oboje, da sam ja kći kojeg svakdanjeg čovjeka, ili barem, da ti se moje porieklo zatajiti neda? — Ah, dragi moj Staše, mi se ljubimo vierno i svim žarom naših srdaca, te se ćutimo sretnimi i blaženimi, ni ne misleć, da nam možda neće nikada moguće biti, dospjeti do žudjenoga cilja!

Stresoh se te uzkliknuh: Jao — govori, što bi te moglo meni i mojoj ljubavi oteti!

Na to ona nastavi tužno: — Ja sam ti nesretno diete prognanika, koji je žrtvovao sve na svietu za spas nesretne nam domovine! — Nu ako je on svojim domoljubljem i postradao, to je ipak i u progonstvu još uviek, a i ostati će do groba Poljak svom dušom i svim pregnućem svojim, te niti on, niti moja majka nebi nikada privoljeli, da podjem za te, jer bi u tebi uviek nazirali izdajicu domovine.

Zamuknu časak, ja pako čekah na konac njenih rieči, kao na smrtnu odsudu. U to mi ona klonu licem na grudi te huknu kroz plač: — Ah, dragi Staše, ja sam ti kći grofa Kraszinskoga!

Prestravih se stojeć neko vrieme zapanjen, kao da je grom preda me udario. — Kraszinski! — zavapih — o nesretne li mi sudbine, skopčane s tim slavnim imenom! — Ah, ti li si kći Kraszinskoga — slavnoga rodoljuba, koji žrtvova godine 1830. veći dio svoga ogromnoga imetka za spas domovine, te koga odsudiše na smrt, pomilov ga na doživotno robstvo u Sibiriji?

— Jesam! — huknu Agniszka.

Spopade me ljuta bol, jer mi bijaše sada jasno, da mi neće biti lahak posao oživotvoriti svoje sladke nade.

Poznavao sam bo po glasu slavnoga Kraszinskoga, gorljivoga rodoljuba i biesnoga neprijatelja svih mlitavaca i ruskih pristaša, a čuo sam osim toga, što se je pričalo o njegovoj supruzi — Agniszkinoj majci, kako je kod juriša Rusa na Varšavu sudjelovala braneć bedeme, i boreć se sabljom u ruci kao biesna. Pa takovi ljudi da dadu svoje meni — meni — najmljeniku tlačitelja domovine!

Sav poništen poklekoh pred Agniszkom na koljena i zavapih: — Ah, andjelu moj — goni me izpred svojih nebeskih očiju, i zaboravi na me, jer nisam vriedan, da kći toli slavnih mučenika domovine mojom ženom postane!

Agniszka me ogrli, te cjelivajuć me, uzkliknu: — Oh ne govori toga, ja te bo ljubim i ljubit ću te, makar te sav sviet mrzio i prezirao, te ću ti ostati viernom, pa makar nas kroz sav život sudbina rastavljala!

Zamisliv se u razne osnove, kako bi moguće bilo, prevladati sve te zaprieke, dodjoh napokon do žalostnoga uvjerenja, da nam u obsegu carevoga priestolja neima nade ikada se sjediniti. S toga zamislih misao, da bi najbolje po nas bilo, pobjeći potajno u inozemstvo, i zametnuti tamo nov život.

Nu kad joj priobćih tu nakanu, uzdahnu ona i odvrati, pogledav me žalostno: — Ne, dragi Staše, to nebi bio pravi put, kojim bi tražili našu sreću. Moja majka je slaba i boležljiva, te me uz nju veže djetinjska dužnost, sve ako ona i nemilosrdno naprama meni postupa. Ja sam joj jedinom podporom na tom svietu. Radom mojih ruku uzdržajem nju i mladju si sestru. Što bi ona jadna sama počela? Ta morala bi poginuti, a znam da bi radje i poginula, nego da s nami ostavi domovinu, u kojoj se još uvieke nada, da će doživjeti uzkrsnuće Poljske slobode. A osim toga moraš pomisliti, kakova bi nas sudbina čekala u inozemstvu. Tvoj otac veoma je bogat i ugledan, te prianja uz rusku stvar, a uslied toga ne može tebi ništa uzmanjkati na ovomu svietu, dok si ovdje pod ruskim žezlom. Nu da samnom pobjegneš, sigurno bi ti on uzkratio svaku daljnju pripomoć, te bi napokon u tudjinstvu propasti morali. A prosudi pravo, bi li i pošteno bilo, da za volju naše osobne sreće pobjegnemo iz nesretne domovine, kojoj dugujemo sav naš život, i za koju moramo radostno sve žrtvovati, da ju spasimo i oslobodimo? — Ne, dragi moj Staše, — ne zahtjevaj takva šta od mene! Ta nam za sada ništa ne manjka! Sretni smo u našoj sadašnjosti, a budućnost prepustimo Bogu i božjoj sudbini! — Ja sam tvoja i dušom i tielom, te ne mogu više drugoga osim tebe obljubiti. Ovaj vrt neka bude zavičajem naše ljubavi! Ovdje se ne trebamo bojati izdajstva, te možemo mirno

izčekivati vrieme, gdje ćemo moći prionuti uz oživotvorenje naših nada i osnova!

— Možeš si predstaviti dragi Ferdo, kakova li me obuzeše čuvstva u onom trenutku, i kolikim sam oduševljenjem pristao na predlog moje obožavane dike, videć u njoj božanstvenog genija, poslana s neba da Poljski narod uz moju pripomoć oslobodi. Prevladan uzhitom klekoh pred njom kao pred kakovim božanstvom te obuhvativ njena koljena uzkliknuh: — Ah, Agniszko — smatraj me svojim robom — traži od mene što ti drago, sve ću ti učiniti, jer tebi jedino imam zahvaliti, što sam preporodjen opet postao pravim sinom naše domovine!

Od one noći zavolismo se još većma. Nu kraj sve svetosti naših čuvstva i namjera moradosmo žalibože doskora izkusiti, da smo djeca slaboga ljudskoga roda, podvržena grieħu i strastim, te da se na ovom svietu ne može zamisliti ideja, koja se ne bi osnivala na tvarnoj svrsi, pa bila sveta i čista koliko mu drago! A tko bi nam to i zamjeriti mogao? — Bijasmo oboje mladi, vatreni, neizkusni, puni životne snage a ljubljasmo se kraj toga neizmjernim žarom — te tako nas naš sastanci doskora navedoše na grieh — i mi uživasmo našu ljubav kao muž i žena, niti ne misleć na moguće posljedice takove ljubavi!

U to nasta bogme i zima te poče padati prvi snieg. Mala kolibica bez čestitih vrata i prozora ne mogaše nas više čuvati od zime, a uz to se opet bojasmo, da nam jednom po sniegu tko ne udje u trag, te za to odlučismo, sastajati se samo jedanput svakoga tjedna.

Neke osobito hladne i burne noći mjeseca studena odkri mi ona uz gorki plač, da je po svoj prilici zanosila. Ova viest prestravi me silno, jer na to nisam nikada ni pomišljao, a moja mašta predočivala mi je pogibelj, u koju smo zagrezli, sto put većom, nego je u istinu bila!

S toga se ne mogoh dosta načuditi ravnodušju i miru, kojim je ona gledala u našu budućnost.

— Šta da sada počmemo? — upitah ju — šta li će tvoja majka, kad to opazi?

— Proćerati će me iz kuće i prokleti me! — odvrati ona mirno.

— Tim bolje po nas — prihvatih, jer ćemo se onda moći uzeti bez ikoje daljnje zaprieke. — Nu nepustimo, da do toga dodje, van ti sama pobjegni od kuće, pobjegni k meni — pa ćemo se odmah vjenčati, a kad si jednom moja, onda će ti i majka oprostiti i blagosloviti naše čedo!

Ogrlih ju strastveno, ćuteć u sebi, kako mi je ljubav prama njoj u onom trenutku silnije nego ikada prije uzplamtila.

Nu ona mi se ote zagrljaju, te mi se učini časak, kao da sam kroz noćnu tminu opazio na njenom licu čudan posmjeh.

— Ne, dragi Staše — prihvati ona svečanim glasom, osoviv se u vis i dignuv desnicu prama nebu — spas domovine prieči je nego naš osobni probitak! — Našu sreću moramo si istom zaslužiti — i to krvavo zaslužiti! S toga ostanimo ovdje, te posvetimo sve naše sile najprije oslobodjenju domovine! — Uzkrsnuće Poljske slobode nije daleko! Svuda bo već vrije i kipi, te je blizu dan, kad će se svi Evropejski narodi prenuti iz dubokog nehajstva pa veselim srcem srtati u boj, da im jednom ograne zora zlatne slobode. A kad svane taj dan, doći će na te red, da nagradiš moju ljubav junačkim djelima za oslobodjenje roda našega. Dotle pako ostaj gdje si, tu si, pa podnosi mirno i ravnodušno svoju sudbinu, tješeć se uvjerenjem, da jednom sve na bolje okrenuti mora. Medjutim pako pripravljaj se za svoju veliku i svetu zadaću, motreć pomno naše protivnike i njihovu slaboću, učeć sustav njihove vojske — da stečemo izkustvo jednom na spas domovine upotriebiti možeš. Vidim bo u tebi uzkrisitelja i osloboditelja našega naroda, vidim te u duhu kao slavodobitnog vodju junačkih Poljskih četa — kao diktatora slobodnoga Poljskoga naroda. A kad to doživimo, onda će istom doći dani naše osobne sreće — onda ćemo istom živjeti jedno za drugo u slobodnoj domovini. — Dotle pako ostajem tvojom, pa makar nas sudbina Bog zna kako daleko razstavljala. Ta i onako nas ne može više ništa razdružiti, jer nas vežu tri sveze jače i svetije nego li svećenički blagoslov: zajednički cilj na putu, koji vodi k oslobodjenju domovine — ljubav — i nejako naše čedo, što ga evo pod srcem nosim!

Ove rieči uzbudiše u meni u onom trenutku grozan metež raznih čuvstva. Pobojah se najprije grdne sramote, koja bi me

svakako snašla, kad bi izdajstvom i prevarom prekršio zakletvu, zadanu cesaru i njegovim zastavam, a s druge strane opet hvatala me groza, kad bi pomislio, da bi me stigao pravedan prezir domovine — i moje ljubljene vjerenice, kad bi i nadalje ostao najmljenikom naših potlačitelja. Nu neodoliva sila ljubavi i neizmjerno oduševljenje mladjahna srca za narodnu stvar prevladaše napokon u meni sve te bojazni prikazujući mi Agniszku u nekom nadnaravnom božanstvenom svietlu, te mi se činjaše, kao da sam Bog na njena usta proriče nedaleko oslobodjenje domovine. Moja mašta pako pomože mi prilagoditi se brzo smjelim Agniszkinim snovama, predočujuć mi u najkrasnijih slikah slavnu i sjajnu budućnost. Nu iz tih sanjarija probudi me najednom misao na ozbiljnost naše sadašnjosti.

— Ah, Agniszko — rekoh — dao Bog, da se tvoje osnove i nadje oživotvoren, i da nam se domovina opet oslobodi, nu žali bože naša je sadašnjost toli neizvjestna i ozbiljna, da bi morali i na nju malo misliti! — Što će biti s tobom, kad dodje vrieme poroda, što li s našim čedom?

— Neboj se ničesa, dragi Staše, — odvrati ona — za sve sam se već unapried pobrinula! Kad je ono tebe moja majka onako nemilo dočekala, zaprietila mi se je, da će me ili turiti u samostan, ili pako poslati k svojoj sestri u Rodomsk. Kad se dakle vrieme poroda približi, morati ćeš češće prolaziti mimo naše kuće i pisati mi poštom. Ona će onda opet na me navaliti, ja pako pokazati ću se kao da u tebi mrzim i prezirem izdajicu domovine, te ću joj sama predočiti, da bi po nju i po me najbolje bilo, da odem neko vrieme k tetki u Radomsk, jer da nam je jedino tim načinom moguće, predusresti velikoj pogibelji, koja bi nas uslied te tvoje drzovitosti snaći mogla. Ona će za stalno odmah na to pristati, te poslati me u Radomsk sa mojom dojkinjom Wandom, u koju se ona osobito pouzdava. Nu Wanda je baš glavna osoba mojih osnova. Ona me ljubi, kao da sam joj rodjeno diete, te mjesto da odem u Radomsk, okrenuti ću k njoj u Torczyn, te kod nje poroditi čedo naše ljubavi. Neće tamo za nas nitko saznati, jer me u selu ni duša ne pozna, a osim toga je Wanda udova i sama samcata u kući.

Razgoarajuć se ovako, dočekasmo drugu uru po polnoći, ozebav čestito. Zagrlih ju još jednom, te praštajuć se s njome uzkliknuh svečano: — Oh, Agniszko, kunem ti se živim Bogom, bogorodicom i svim što mi je sveto i drago na ovom svietu, da ću za cieloga života činiti ono, što je volja tvoja, — i da ću ti ostati vieran do groba u svako doba i u svakoj nevolji — jer vidim, da ti ne mogu nagraditi ljubavi i požrtvovanja ni samim životom svojim, te da ti neću nikada dosta zahvaliti moći, što si me dovela na pravi put, povrativ me u krilo nesretne nam domovine mile!

Amen! — huknu Agniszka i poljubiv me nježno, izčeznu u noćnoj tmini.

Poslie toga slučilo se sve, kako je ona zasnovala bila.

Bijaše visoka stasa, pa se za to ne mogaše na njoj lahko opaziti, da je zanosila. Upriličiv sve tako, da ju je mati odmah poslie božića s Wandom na put u Radomsk poslala, skrenu putem odmah u Torczyn u Wandinu kuću. Tri tjedna poslie donese mi neki seljački dječak pisamce, u kom me ona zamoli, neka za Boga odmah k njoj u Torzcyn dodjem. Uzeh odmah dopust na tri dana, a kad dodjoh k njoj, bijaše već porodila sina.

— Evo ti uzdarja ljubavi i jamstva vječne vjernosti — reče ona blaženim posmjehom na licu, kad stupih k njenoj postelji. — Ovomu andjelu za volju moramo složno djelovati, da ne osvane mladićem u potlačenoj — van u slobodnoj domovini.

Neopisivom slašću poljubih čedo te uzkliknuh: Ah, Agniszko — moje srce gine od ljubavi prama tebi — jer te sada volim većma, nego li otca i majku — većma nego li cieli sviet! — Ah, radi sa mnom što ti drago, samo me ljubi i ostaj mojom — uviek mojom! — Nu, šta će biti diko, ako tvoja majka uzpiše tetki te začuje, da nisi kod nje?

— Neboj se — odvrati ona — ta nije li moguće, da se čovjek može na putu razboliti — osobito sada u zimi?

Razumeć samo smiera, upitah dalje: A šta će biti sa našim sladkim andjelom?

— Ostati će kod moje dobre Wande, te ćemo se već za to pobrinuti, da čestitim postane!

— Neka se pan ne boji za maloga — oglasi se sada iza mojih ledja visoka i krupna ženska kakovih 50 godina, koju sada istom u sobi opazih, — pobrinuti ću se ja veće za njega, kao što sam se brinula i za »hrabinu« Agniszku.

Bijaše to njena dojkinja Wanda. — Sama sam u kući — nastavi ona — te ga mogu lahko svietu kazivati kao moje unuče — kao diete moje najmladje kćeri, koja je udata u Pragu! — Nastojati ću, da mu već za rana usadim u srce klicu neugasive mržnje proti kletim Moskalom, da jednom pomogne junačkom rukom osvetiti svoj rod i sve one, koji dosad za slobodu poginuše!

Glas joj zadrhta, kao da će zaplakati.

— Čuo sam da ste izgubili dva sina g. 1830.? — prihvatih ja na to.

— Pravda panie i te kakova dva sina — odvrati ona kroz plač — dva prava sokola, jedan u šestnaestoj, a drugi u osamnaestoj godini! Nu kraj sve moje nesreće tješim se tim, što se ne dadoše živi uloviti da ih vješaju ili žive zakapaju, — van što poginuše oružjem u ruci, boreć se kano lavovi do zadnjega izdisaja!

— Oh, bože — doda ona izrazom oduševljenja, sklopiv obje ruke, — hvala ti, što si mi dao takove sinove — ah, daj svim Poljskim ženam takovu djecu — pa nam tužna domovina dugo robovati neće.

Blaženi časovi moga boravka u Torczynu proletiše ti brzo i ja se moradoh vratiti u Varšavu. Wandi poklonih kesicu punu cekina, naloživ joj, da mi pazi na čedo, kao na oko u glavi. Razstanak s Agniszkom i s dietetom bijaše mi veoma težak. Tužne slutnje obletahu mi dušu sveudilj, te sam se još dva tri put vratio u sobu, da još jednom mile moje vidim i zagrlim. — Ah, dragi Ferdo — te moje slutnje neprevariše me žalibog, jer od onoga časa nevidjoh više moga sladkoga djetešca — nju pako, — nju — ljubljenu svoju diku nadjoh poldrugu godinu kašnje kao zakonitu ženu drugoga muža!

Pukovnik Hüttenbach, čujuć ove rieči, skoči naglo u vis.

Ta je li to moguće! — viknu on, razvaliv oči u svoga prijana.

U to se začuše koraci u predsoblju i netko pokuca na vratih.

— Unutra! — zagrmi pukovnik ljutitim glasom i odmah zatim pokaza se kroz vrata debela glava prvoga podvornika.

— Šta je! — zagrmi sada Hrabinski.

— Oprostite mi, nu prešna je stvar! — odvrati podvornik smierno. — Vani čeka gospodin nadporučnik Wasiljević na gospodina pukovnika! Veli, da su se u kasarni pobili husari sa ulani, da ima nekoliko mrtvih i ranjenih, te da je na nesreću našu nahrupio u kasarnu preuzvišeni gospodin zapovjedajući general, i da je zapoviedio, da gospoda zapovjednici obijuh konjaničkih pukovnija odmah k njemu dodju!

— Grom i pako! — viknu pukovnik biesno. — Coviek nema nigdje mira! — Sad gdje dolazi najzanimiviji dio tvoje pripoviesti — moram otići. Nu šta ćeš — kad je tako — s Bogom — moram se žuriti, da vidim, što je! — Ako nam nebi moguće bilo, sastati se još večeras, o čem i sam moram dvojiti — jer sam pozvan kod Weisovih — a ono mi dopusti, da sutra odmah poslie muštre k tebi dodjem, da mi svoju pripoviest dovršiš.

Rekav to, stisnu prijateljevu desnicu, i izmaknu u predsoblje, gdje ga je čekao pobočnik Wasiljević.

— No, pa tko je pobiedio? — upita pukovnik naglo.

— Naši ulani! — odvrati pobočnik nekim ponosom.

— Eh, barem me to tješi, što se moji momci ni tom sgodom osramotiti nedadoše! — viknu pukovnik sjednuv sa pobočnikom u fijaker, koji ih brzo odnese prama konjaničkoj kasarni.

XI.

Neriešena zagonetka.

Drugoga dana odmah poslie muštre ode pukovnik k Hrabinskomu.

— Izvoli danas u salon! — reče ovaj, izišav mu u susret.

— Ne, dragi moj Staše, ajdemo opet u tvoj sanktuarij — jer mi nekako osobito godi, slušati tvoje doživljaje u oči one divne slike.

— Hajdemo de! — odvrati Hrabinski, te ode s pukovnikom u svoju radionicu.

— Reci mi dakle za boga — koja ti je nesreća otela i dragu i milo dietešce! — upita pukovnik, sjednuv na ponudjenu stolicu.

Hrabinski uzdahnu i zače ovako:

— Po našem dogovoru imala bi Agniszka dva tri tjedna iza poroda poći sama k tetki u Radomsk, i kazati, da ju je Wanda zbilja donekle pratila, nu da su se putem razbolile, te da je ona, oporaviv se opet, sama put nastavila. Ja pako imao sam uzeti dulji dopust te otići za njom u Rodomsk, gdje bi se kod njene tetke kao tobožnji stari znanci lahko sastajati mogli.

Nu žalibože pomrsi nam kleto izdajstvo sve ove osnove. Izdade me najbolji prijatelj, poručnik moje pukovnije Prodanov.

Istoga dana, kad mi stiže poziv od Agniszke — neka odmah u Torczyn dodjem, banu on u moju sobu, gdje sam se baš na put spremao, slažuć svoje poljsko narodno odielo. Bijaše mi to veoma neugodno, osobito, kad me stade koješta izpitkivati, nebi li saznao pravi uzrok momu putovanju. Nemogoh ga se nikako otresti a on, kao da hoće, da mi prkosi, sjede uz moj pisaći stol te zače prebirati i pregledavati razne moje knjige. Zlovoljan izidjoh van i zapovjedih momku neka pristavi samovar. Vrativši se opet u sobu, učini mi se kao da je Prodanov nešto brže bolje u žep turio. Kad on ode, neimadoh mira te stadoh tražiti po stolu i u ladici da li mi što fali, i doskora se osvjedočih užasom, da mi je nestalo nekoga pisma, što mi ga je Agniszka prije nekoliko dana pisala, i koje je na sreću samo njezinim krstnim imenom podpisano bilo. Nu baš ovo pismo sadržavalo je nešto, što bi za me pogubnim postati moglo, a to je po prilici ovako glasilo: — Svaki onaj, koji nije u svako doba spreman, za spas i slobodu roda svoga ma i sto put poginuti, nije vriedan, da ga zemlja nosi. Onaj pako, koji proti svojem rodu radi, najgnjusnija je zvierska neman u ljudskoj spodobi, koju bi cielo čovječanstvo mrziti, progoniti i tamaniti moralo. Nezaboravi dakle nikada na to, i imaj vazda pred očima, da je bezobzirno požrtvovanje i borba za oslobodjenje nesretne nam domovine jedini put, koji nas dvoje do cilja naše ljubavi dovesti može!

Kad sam se onda iza Agniszkinoga poroda opet iz Torczyna vratio i pukovniku se predstavio, reče mi ovaj čudnom prijaznošću, da moram namah odputovati u Petrograd i predati osobno ratnomu ministru neku veoma važnu depešu. Neimadoh mnogo vremena razmišljati o tom slučaju van se odmah spremih te po-

djoh na put, jer mi bijaše naloženo, da ni časa oklievati nesmijem. Putem se tješih, da ću se odmah poslie svršena posla opet u Varšavu povratiti. Nu ljuto se prevarih. Došav u Petrograd, predstavih se odmah ministru, a on me primi izabranom prijaznošću, te pročitav depešu zapovjedi mi, neka se sutra opet kod njega prijavim.

Drugoga dana dočeka me još prijaznije te mi reče, da je riešitba na depešu poslana u Varšavu po drugom glasniku. Ta me viest nemilo uzbuni, nu možeš si pomisliti, koliko se prestravih, kad ti on najednom uze neko veliko pismo sa stola, te kad mi reče, da je careva volja, da se odputim na Kavkaz proti Čerkesom.

— Dragi moj Hrabinski — reče on položiv mi desnicu na rame — ja sam s tobom osobito zadovoljan, a poznato ti je, da sam i osobni prijatelj tvoga otca. — Ti si veoma darovit mladić, te si kadar, pruži li ti se prilika i umiješ li ju dobro upotriebiti, stvoriti si u našem stališu sjajnu budućnost. Nu u Varšavi si nemožeš steći lovorikâ, jer je tamo sada sve mirno, a osim toga mogao bi kao rodjen Poljak, doći u družtva, koja bi te na izdajstvo zavesti mogla. S toga je njegovo veličanstvo po mom predlogu blagoizvoljelo odrediti, da budeš premješten k vojsci, koja sada vojuje na Kavkazu. Evo ti carskoga ukaza, koji ti izkazuje osobitu čast, premještajuć te današnjim danom konjaničkoj pukovniji, koja sada tamo bere ratne lovorike. Sutra već ranom zorom imaš odputovati sa vojnim odjelom, koji će tamo krenuti. — Izkaži se — budi junak i nečini si imenu sramote, pa gledaj, da se doskora vratiš pukovnikom i pun redova!

Završiv ovako, turi u ruku carski ukaz, te nakloniv se, ode i sjede opet za svoj stol, nemareć više za me.

Stajah neko vrieme sav izgubljen, te mi se je činilo, kao da me prelieta ružan san, koji nemože istinom postati. Pobjegoh zatim biesan iz palače držeć sveudilj zlokobni ukaz u rukuh.

Neznam ni danas, kako sam u svratište pogodio, a kad bijah na samu, razmišljah u sebi, nebi li bolje bilo pobjeći u inozemstvo, kad najednom stupi u sobu častnik mrka i surova obličja, te reče, da je kozački stotnik Rajakov.

— Polazim sutra zorom s jednim odjelom prama Kavkazu, pa imam nalog, da i tebe sa sobom povedem! — reče on gledajuć me mrko. — Spremi se dakle, da rano krenuti možemo. Odredio sam, da te moj stražmeštar u tri sata probudi! Dotle s Bogom!

Rajakov ode, a ja se sruših sav poništen na stolicu prevladan čuvstvom očajanja. — Otac moj boravio je u ono vrieme u Voliniju. Nemogoh mu dakle ni s Bogom reći! A Agniszka i moje sladko čedo? Što li će biti s njimi, ako se više nevratim? Ova mě misao zamalo ne liši pameti. Nu najednom me saleti nemila nakana. Odlučih, skončati si tužni život, misleći u sebi, da je za me i Agniszka i domovina naviek izgubljena. Hajdmo de — pomislih u sebi, da vidimo, kako je prieko! — Uzeh zatim samokres, pa nabiv ga sa dva taneta naperih si ga prema srcu. — S Bogom tužna domovino — s Bogom Agniszko — uzdahnuh i htjedoh već odapeti, — kad al najednom u sobu udje grdna ljudeskara — zarašćena divlja lica, — zaodjevena odorom kozačkoga stražmeštra. Osovi se u sred sobe, te reče mirno: — Poslaše me k tebi, da ti pogomnem spremiti se na sutrašnji put. — Nu neigraj se baćuško tim samokresom — mogao bi se odapeti — Dužni smo čuvati svoj život za cara, komu služimo, i za roditelje, koji nas težkim trudom odgojiše!

Ove rieči prosta vojnika pomiriše me opet sa životom. Ukaza mi se u duši otčeva slika, kao da mi se grozi, pa kao da mi kaže: — Neluduj momče, van idi onamo, gdje te čeka sreća i slava.

Spustih polagano kokot od samokresa, pružih ga kozaku, te rekoh: — Pravo veliš delijo, evo ti samokres — spravi ga i nedaj mi ga, dok ga neuztrebam proti dušmanom našega cara!

Sjedoh onda, te napisah Agniszki pismo, u kom joj nastojah razjasniti svu nesreću i utješiti ju, neka ne zdvaja, van neka se uzda u bolju sreću i u moju neuzkolebivu viernost. To pismo metnuh u drugo pismo, upravljeno na nekoga dobroga prijatelja u Varšavi, umoliv ga, neka joj ga sam uruči. Odoh onda na poštu i kad sam već predao pismo, opazih najednom za sobom svoga stražmeštra. — A šta ideš svuda zamnom? — upitah ga ljutito.

— Da nezabludiš baćuško! — odvrati on mirno.

Zlovoljan vratih se opet uvratište, a sutradan još prije zore krenusmo na put, te dodjosmo kraj svih tegoba napokon sretno k našoj vojsci.

Sad istom nastadoše za me prave muke. Što sam sve na Kavkazu prepatio — toga ti nisam kadar opisati! — Dan i noć bijah na konju — u neprestanoj ljutoj borbi sa hrabrimi vilovitimi Čerkezi. U svih okršajih tražio sam junačku smrt, te srtao kao biesan med neprijatelje. Nu sreća mi se rek bi nametavala te sam u svakoj borbi poraztepao dušmane zadavajuć im svuda strah i trepet. — Naš vrhovni zapovjednik pohvali više puta javno moju hrabrost, a kad jednog jutra s mojim odjelom razbih i polovih tri put jaču čerkesku četu, javi on to caru u Petrograd, i za nekoliko tjedana stiže mi odanle satnički dekret i red sv. Gjurgja. To me nešto izmiri sa ovim svietom.

Medjutim sam pako više puta pisao Agniszki u Varšavu, nu nedobiv nikada odgovora, stadoh već misliti, da je jadna možda umrla ili — na me zaboravila! — Ovako prodje deset mjeseci, a tečajem toga vremena bijasmo više puta prodrli u dušmansko područje, nu moradosmo svakiput opet napustiti zauzete prediele radi štićenoga položaja naših dušmana, ponajviše pako radi velike oskudice, jer svud kud prolazismo, nadjosmo sve opustošeno.

Jednoga jutra oko Božića god. 1844. dobih nalog, da sa svojim odjelom podjem izvidjati neprijatelja.

Istom što smo po prilici jednu uru raztrešeni lagano jašili, izvirujuć oprezno s karabinom u ruci na sve strane, — pokaza se na jednom iza neke šikare šaka Čerkeza. Izpališe duge šešane u nas i pobjegoše opet na svojih brzih konjih kao striele.

— Napred za mnom! — viknuh, te pojurih za njimi kao biesan, a moja četa za mnom. Nu na jednom ih nesta. Pojurismo još donekle njihovim tragom, kad se najednom moj stari stražmeštar oglasi: — Čuješ baćuško — oprosti mi, nu danas ti posao nevalja. Poznam ja Čerkeze i njihovo vojevanje! — Znam, da su pobjegli izpred nas samo zato, da nas u kakov tjesnac zamame pa da nas sve do zadnjega pomlate.

Opazih odmah da sam pogriešio te viknuh: — Natrag! — Nu jedva bijasmo nekoliko stotina koraka na povratku, kad nas najednom iznenadi sa svih strana pucketanje.

U skok! — viknuh u sav glas — a konji nam pojuriše ravnom dolinom što brže mogoše. Nu bijaše već prekasno. Čerkesi stadoše na nas udarati sa svih strana, kao da su iz zemlje nicali, i u nekoliko časova popada ti polovica moje satnije pred mojim očima. Na jednom se skrha moj konj, pogodjen jednim dušmanskim tanetom. Stari stražmeštar priskoči brže k meni i htjede me potegnuti na svog konja, nu u isti par sruši se mrtav kraj mene. Istom što se izpod konja nekako izkopah, zažeže i mene ljuta bol u desnih plećih, a doskora mi smrknu pred očima i obuze me nesviestica. Neznam koliko sam vremena bez sviesti bio. Nu kad se opet prenuh, opazih, da sam zarobljen u dušmanskom taboru. Ležao sam u nekom prostranom čadoru na medvedjoj koži a kraj mene čučao prekrštenih nogu starac duge siede brade, pušeć iz nargile.

— Hvali proroka, što si takov junak, jer se inače nebi naši pojagmili, da te živa ulove, van bi te na mjestu na komade razsiekli! — reče on, motreć me čudnim posmjehom, te produlji: — Tane sam ti iz pleća izvadio — pogibelji više nema, te ćeš skoro ozdraviti i pokazati se našemu velikomu imamu, koji je željan, da vidi toliku junačinu.

— A šta će tamo sa mnom uraditi? — upitah naglo.

— E, vala će te imam imenovati svojim četovodjom i dati ti najljepšu dievojku, samo da kod nas ostaneš.

— A šta će biti, ako ja nebudem htjeo? — upitah plaho.

— E, onda ode glava! — odvrati starac, mahnuv si rukom pokraj vrata.

Pomislih na Agniszku, na moje čedo i na tužnu domovinu, kojih na taj način nebi mogao nikada više vidjeti, i ljuta bol i očajanje shrvaše me iznova.

Razbolih se težko te ležah dugo u žestokoj vrućici, koja me zamalo ne strovali u grob. — U riedkih časovih, u kojih bi mi se sviest povratila, vidjao sam oko postelje silu Čerkesa koji me gledahu kao neko čudovište, jedni slaveć moje junačtvo, a drugi

opet proklinjuć me u sav glas, što im je poginuo ili brat ili dobar prijan u boju sa mojim odjelom.

Neznam kako sam dugo bolovao. Nu toliko se sjećam, da je već duvao sa planina proljetni vjetrić i da su se doline počele zeleniti, kad sam prvi put naslonjen o starca liečnika pošao iz čadora, da se čistim gorskim zrakom okriepim. Jaka moja narav prevlada napokon, te se brzo opet oporavih, a kad sasvim ozdravih, odvedoše me pred imama.

Bijaše ti to glasoviti Šamil Bej.

— Mnogo si nam kvara zadao! — reče on motreć me nekim udivljenjem. Naopako po nas da su svi Rusi kao ti! — Nu, sad si naš, pa te se više ne bojimo!

Na to mi stade nabrajati, kakovi su sve junaci poginuli u borbi sa mojom satnijom, te me napokon upita: — Ej, delijo, nuder mi reci, čim nam možeš nadoknaditi toliki gubitak?

— I naših je dosta poginulo! — odvratih mu smjelo.

— Ne junači se momče u našem taboru, van se pokoravaj našoj želji! — viknu on na to ljutito. Nu doskora se opet umiri, te me stade laskavimi riečmi nagovarati, neka uza njih pristanem, obećavajuć mi, da će me imenovati četovodjom i oženiti me sa najljepšom djevojkom njegova plemena.

Mučah, kao da nisam pravo razumio, što od mene zahtieva, a kad to Šamil opazi, namigne slugam, i u isti mah dovedoše preda me divnu ljepotu djevojku. Bijaše to pravi andjeo u ženskoj podobi: visoka i vitka — nježna, rek bi prozirna obličja, a nuz to kriepka i jedra uzrasta, zaodjevena finom prozirnom tkaninom, koja je samo na pole sakrivala čarobnu ljepotu i jedrinu krasnoga joj tiela. Zablista mi časak pred očima, kao da sam u sunce pogledao. Nu kad me ona stidno i smierno pogleda, te kad joj se na andjeoskom licu prosu žarko rumenilo, a nježno tielo nekako čudno uzdrhta, — zaokupi mi dušu neko milinje, te mi se učini kao da sanjam liep sanak. Al u isti čas pade mi na um Agniszka i sladko moje čedo. Namignuh imamu, da mi se neće pred njom izjaviti, te kad ju opet odvedoše, stupih pred Šamila, i dotaknuv se uz duboki naklon desnom rukom svoje grudi, brade i čela, začeh mu ovako govoriti: — Slava tvoga imena dopria je tja do ledenih krajeva našega carstva. Nu tko je

slavan, taj mora biti ujedno i pravedan, jer će mu inače nepravda i najsjajniju slavu potamniti! Ti mi nudiš dična i sjajna dostojanstva — nudiš mi najdivniju ljepotu djevojku — samo da tvojim postanem, a ni nemisliš na to, da bi ja, primiv tvoju ponudu — krenuo vjerom prama ljubljenoj svojoj ženi, koju sam kod kuće sa slabim čedancem razcviljenu ostavio — da bi krenuo vjerom proti svietlomu caru, koji me je ovamo poslao, da za njega vojujem! — Ti malo prije reče, da sam pravi junak. — Misliš li dakle, da bih volio sramotno živjeti, nego li pošteno umrieti — ja komu je stovrstna smrt toliko puta pred očima bila? — Ako dakle iole cieniš vjeru i značaj, o čem ni malo ne dvojim, onda nemislim, da u istinu takova šta od mene zahtievati možeš! — Promisli samo, kako bi tebi bilo pri ćudi, da su te naši zarobili, pa da te sada sile, da proti svomu rodu vojuješ. — Nebi li i ti volio radje poginuti, nego li izdajicom postati?

Ove rieči djelovahu silno na imama. Strese glavom, pogleda me udivljenjem, te lupiv se šakom u prsa poviknu: — Tako mi proroka, nevidjeh još nikada takovoga deliju! Pobjedio si me, te se evo klanjam junačtvu i značaju tvomu, pa za to ti vraćam slobodu — nu pod tim uvjetom, da mi se poštenom riečju i bogom svojim zavjeriš, da nećeš nikada više potegnuti sablje proti čerkeskomu plemenu.

— Drage volje — prihvatih veselo — samo ako moj vrhovni zapovjednik u carevo ime na to pristane.

— Eh, ne boj se da neće za volju takova delije! — odvrati imam tužno. — Piši mu sam, pa ću mu pismo odmah poslati.

Poslušah ga veselo, te javih zapovjedničtvu moje pukovnije cielu stvar. Kako sam kašnje čuo, prouzroči ovo moje pismo neizmjernu radost u našem taboru, pošto su tamo za stalno mislili, da sam onoga nesretnoga jutra u boju poginuo bio. Odmah trećega dana stiže depeša podpisana po generalu grofu Woronczovu, kojom mi bje dozvoljeno zadati poštenu rieč, da neću više proti Čerkezom vojevati. Imam sabra sve svoje dostojanstvenike oko sebe, te kad izustih svečanu zakletvu, zagrli me i reče: — Idi, sinko moj — idi kud te volja — opet smo prijatelji! — Nu kad se k svojim vratiš, reci im, da će kršni Kavkaz popiti još mnogo njihove krvi, dok budu mogli reći, da je njihov!

Na to mi pokloni krasna konja i sjajno,srebrom i zlatom okovano oružje. Tolika prijaznost i plemenitost dosadanjega dušmana duboko me ganu, a to me ganuće za malo neprevlada, kada osvanu čas, da se s njim na uviek razstanem. Jedan dio njegovih dostojanstvenika i još po prilici stotinu drugih Čerkesa odpratiše me tja do ruskoga tabora. Nu tuj istom dočeka me pravo slavje. Moji bojni druzi, častnici i momčad sabraše se oko mene, grleć me i cjelivajuć te kličuć od radosti, što sam opet živ medju nje došao! — Grof Woronczov pako dočeka me kao rodjenog sina, neznajuć, što da sa mnom uradi od velikog veselja i počitanja.

Premjesti me odmah k nekoj pukovniji, koja je u ono vrieme boravila u Kazanu. Proboraviv nekoliko veselih dana u našem taboru, krenuh na put, da službu kod svoje nove pukovnije nastupim.

Prispjev u Kazan i javiv se novomu zapovjedniku sastadoh se u kavani s mojim starim znancem i školskim drugom poručnikom Kardenovom, koji je nedavno iz Varšave u Kazan premješten bio, te ga upitah odmah, što li se je u Varšavi za moga odsuća nova pripetilo.

Zače mi koješta pripoviedati, što me je malo zanimalo, jer se nije ticalo onoga, što sam čuti želio. S toga ga počeh izpitkivati, kako sada stvari u Poljskoj stoje, što je sa emigracijom, što li sa prognanici u Sibiriji — i što li rade obitelji prognanika.

Kardenov me pogleda izrazom začudjenja te prihvati: — Vidim da su ti mnoge stvari nepoznate, koje su se već prije prilično dugog vremena dogodile. Ta zar nisi čuo, da je car pomilovao već prije godinu dana veći dio Poljskih prognanika?

— Ta gdje bih to čuo na Kavkazu i u mom sužanjstvu! — odvratih, sileć se na smieh. — Nu reci mi, koji su sve pomilovani.

— A tko bi ih sve zapamtio — odvrati on slegnuv rameni. — Ima ih sijaset. te su mi poznati samo najodličniji med njih a to su grofovi Padovski, Labenski, Kraszinski —

— Kraszinski — viknuh, protrnuv sav. — A jeli ti šta poznato o njegovoj starijoj kćeri? — upitah jedva dišuć.

Kardenov me pogleda kao da ga je moje pitanje presenetilo, odvrativ otežuć glasom: — Poznato mi je samo to, da se je starija imenom Agniszka prije dva mjeseca udala za mladoga grofa Padovskoga.

— Agniszka se udala! — viknuh, skočiv u vis, kao da me je tane u pol srca pogodilo. Odjurih onda iz kavane kao da sam se pomamio, te probavih cieli dan, tumarajuć izvan grada kao bez pameti. Došav napokon kasno u noći kući sruših se onesviešćen, prevladan umorom i silnom uzrujanošću, a kad mi se poslie kratke nu žestoke bolesti živaca opet sviest povrati, vidjoh se u vojničkoj bolnici. Dugo sam trebao, dok sam razabrao savez mojih doživljaja. Ovaj mi se sviet činio nekako čudnovat, tudj dapače smiešan. Nemogoh pojmiti, kako se čovjek može toli čvrsto držati ovoga života, u kom ima toliko nevolje, himbe, laži i prevarenih nada. Nu malo po malo oporavih se opet te zatražih odmah dopust na dva mjeseca, da svoju robinu posjetim.

Moj otac bijaše tada na svom imanju u Volinju. I on i moja majka oplakivahu me, kao da sam sbilja poginuo, jer je u službenom popisu poginulih častnika i vojnika i moje ime stajalo. S toga mu moje prvo pismo za malo neote život s velike nenadane radosti. Putovah dan i noć, samo da ih što prije vidim, a kad napokon pred njimi na pragu našeg dvora poklekoh, da me blagoslove, zaboli me u duši, kad opazih kako ih je bol i žalost u kratko vrieme satrla bila. Ne moguć me se u prvi mah dosta namilovati, skakahu oko mene, plačuć, vičuć i smijuć se, kao da su pamet izgubili.

Ostadoh nekoliko tjedana kod njih, a onda se spremih na put u Varšavu, kamo me je vukla neka neodoliva sila, ako prem si ne mogoh ni sâm protumačiti, što bi tamo sada još tražiti imao. Obećav svojim, da ću se doskora opet vratiti, krenuh na put. — Prispjev u Varšavu, počeh odmah propitkivati za grofa Padovskoga. Kazaše mi kuću gdje stanuje. Bijaše to krasna visoka palača. Šetao sam se kao bez pameti izpred nje gori doli, gledjuć u prozoru, nebi li Agniszku gdje ugledao. Nu uzalud. U tom spazih slučajno na jednom uglu priliepnjen kazalištni oglas, kojim bijaše naviešćena predstava opere Don Juan. Kupih si ulaznicu za ložu, misleći da ću ju sigurno u kazalištu vidjeti. Jedva dočekah večer, te mi se je činilo, kao da moram poluditi. S toga zamolih dva poznata mi poručnika, da samnom u ložu podju. Zače već prvi čin, a ja se razgledah po svuda, al ne vidjeh nigdje njoj naličnа ženskoga lica. Nu nekako u polovici prvog čina stupi najednom nekoliko osoba u ložu, koja je baš mojoj nasuprot bila. Bijahu dva gospodina i jedna gospodja. Kad je ova skinula s glave svoj bašlik, i sjela na prvo sjedalo lože, upriev oči u pozorište, — mal da mi ne puče srce. Ne bijaše bo nitko drugi, van moja izgubljena Agniszka, ljepša nego ikada, puna sreće i blaženstva na andjeoskom licu. Tiesna kazavajka od modroga baršuna, izvezena skupocienim sobolovim krznom, pristajaše divno vitkomu joj struku, a mala grimizna i biela konfederatka povećavaše ljepotu glavice i bujnih zlatnih joj pramova.

Iza nje sjedjaše sjedobrad starac, do nje pako krasan crnokos i crnook mladić, s kojim se je neprestano šalila i razgovarala.

— To joj je suprug — kleti moj takmac! — pomislih odmah, a u srcu mi zakipi neizmjerna mržnja proti njemu i težnja za osvetom.

Neka neodoliva moć silila me neprestano, da u nju gledjem. U tom se svrši prvi čin, i podvornik joj donese tanjurić sladoleda. Stade ga jesti, šaleć se neprestano sa svojim suprugom. U tom joj se oči slučajno na me svrnuše. Obamrjeh u onaj čas od silne uzrujanosti, — ona pako probliedi kao bieli mramor. Oči joj se razvališe u me, kao da su ugledale kakovo strašilo. — Izpruživ onda najednom obje ruke preda se, vrisnu proničućim uzklikom, te klonu onesviešćena u naručje svoga supruga. Odnesoše ju odmah iz lože. Obćinstvo se uzruja, te nasta žamor i vika u kazalištu — ja pako pobjegoh van, kao bez pameti i opazih još vani, kako ju digoše u kočiju, koja odmah odjuri i izčeznu.

Drugoga dana doznadoh propitkivanjem, da je težko oboljela. Svakoga dana morade mi momak pitati u njenoj palači, kako joj je, te bi me spopalo čuvstvo očajanja, kad god bi dobio glas, da joj bolest na gorje okreće. Nu napokon prevlada jaka joj narav, a ja bolan oćutih čitavo blaženstvo u onom trenutku, kad mi rekoše, da je minula svaka pogibelj te da će ona sigurno ozdraviti! Kad se sasvim oporavi, dobih od nje pismo, koje mi otvori stare rane, jer sam iz tog pisma uvido, da joj ne mogu toliko za-

mjeriti, što je drugomu ruku pružila — i — da me ipak još uviek ljubi.

To pismo imam još dan danas, te sam ga evo pripravio, da ti ga pročitam.

To rekav, ustade Hrabinski, podje k jednom ormaru, izvadi tamo nekoliko požućelih već araka, te razrediv ih — sjede opet i zače iz njih čitati:

Dragi moj Staše!

Čudna li ti je ta sudbina, štono nas dvoje progoni posvuda od prve ure našega poznanstva! — Je li to sami puki slučaj ili srdžba božja, ili pako prokletstvo radi grieha, što ih naši predji počiniše? — Ah, kad sam te ono prvi put ugledala, i kad mi je srcem prosinuo prvi trak ljubavi, poćutila sam odmah čudan strah, jer mi je uviek nešto govorilo, da mi spremaš veliku žalost i nesreću, te da ću radi tebe postradati. A taj nutarnji glas obistinio se je doskora! — U mojoj neizmjernoj ljubavi prama tebi i nesretnoj nam domovini, podala sam ti se sasvim i žrtvovala ti svoje poštenje, misleći u sebi, da ću te tim čvršće uza se prikovati, pa da ćeš onda tim većim požrtvovanjem prionuti uz oživotvorenje mojih osnova o spasenju domovine. Nu nesretna kob prevari me u mojih nadah! Ote mi najprije milo sladko čedo naše ljubavi groznom smrću, a uz sve to izostade željno očekivano oslobodjenje nesretne nam domovine! — Ah, kamo sreće, da nisi Wandi onoliko novaca darovao! — Živjelo bi sada naše milo čedo, ja pako ne bih bila drugomu ruku pružila, pa sve da sam stoput znala da si poginuo! — Nu silni onaj novac stvori i njoj i našemu čedu rani grob.

Tri tjedna poslije poroda moradoh iz Torczyna otići jer se je pročuo glas, da će se tamo loviti veliki lov na vukove, pa da će u tu svrhu doći lovci i plemići tja iz Varšavske okolice. Bojeć se, da me nebi tako koji znanac slučajno opazio, odvezoh se po najvećoj zimi sama k tetki u Radomsk, gdje se odmah razbolih uslied daleka i tegotna puta. Nu doskora opet ozdravih te sam željno očekivala onaj dan, kad bi ti po našem dogovoru doći imao. Al mjesto tebe stiže mi na jednom od majke pismo, u kom mi ona naloži, neka se odmah kući povratim, jer da je čula, da si ti na uviek iz Varšave otišao, pa da se nemamo ničesa više od

tebe bojati. U drugom pako pismu zamoli ona tetku neka me do Varšave doprati, i neka onda koji mjesec dana kod nje ostane.

— Možeš si pomisliti, koliko me je to pismo prestrašilo, jer mi se je u srdcu porodila sumnja, da si možda drage volje iz Varšave otišao, samo da me se na uviek mentuješ! Moradoh si bol suzpregnuti, i kazivati se pred tetkom, kao da se radujem, što ću se opet kući povratiti. Na putu u Varšavu nemogoh se suzpregnuti, a da nepogledjem, kako li nam je djetetu, te za to nagovorih tetku, da u Torczynu stanemo pa da se navratimo k Wąndi, da vidimo kako joj je. Nu kad stupismo u njeno dvorište, nemalo se začudih, kad opazih na vratih tudju neku žensku.

— Gdje je Wanda? — upitah ju. — Žena me pogleda časak, kao da se čudi mojemu pitanju, a onda odvrati žalostno: — Ako pitate za onu Wandu, koja je prije dva mjeseca u ovoj kući boravila, to ju nećete više naći na ovom van gore — gore na drugom svietu.

— Za boga je li umrla! — upitah, zgražajuć se sva.

— Da, umrla — reče žena — umrla i još kako umrla! Požderali ju vuci — i nju i neko malo djetešce, što ga je uza se nosila!

Čujuć te kobne rieči vrisnuh od ljute boli, te klonuh onesviešćena u naručje prestrašene tetke. Kad mi se opet sviest povrati, uze me tetka militi i tješiti, jadikujuć što smo se ovamo navratili, pošto je mislila, da me je jedino nenadana viest o smrti moje dojkinje toliko prestravila. Nu ja zamolih odmah ženu, neka mi pripoviedi, kako se je ta nesreća slučila.

— To vam se dade u kratko pripoviediti! — odvrati žena. — Bilo vam je to nekako početkom prošloga mjeseca kad su ovdje plemenita gospoda digla veliku hajku na vukove. Medju lovci i slugami bijaše i neki rodjak Wandinoga pokojnika. Prenoći on kod nje dvie noći, pa kad se lov dovrši, natenta ju, neka ga odprati do Grodziska. To vam je mjesto sasvim blizu, pa se je mogla još istoga dana za vida povratiti. Ona ga sbilja na svoju nesreću i posluša, te podje s njime, ponesav sa sobom neko maliušno djetešce, što joj ga je neka odlična gospoja iz Varšave na odgojenje predala. Nu u Grodzisku se je ljudski napila — a pripoviedaju, da je odanle još i bocu rakije sa sobom poniela, pa kad se je opet prama Torczynu vraćala, uhvati ju putem velika vi-

javica sa sniegom, te je valjda oslabljena rakijom gdjegod sjela, zaspala i smrzla se skupa s djetetom. Istom trećega dana iza toga nadjoše vam seljaci kraj ceste na pol puta do Torczyna u krvavom sniegu nekoliko kosti, ženske cipele i nekoliko krpa ženskoga odiela i finu kesicu sa nekoliko cekina, pa vam odnesoše te stvari k starostu, gdje su onda susjedi po tih stvarih prepoznali, da je Wanda ona jadnica, koju vuci na onom mjestu izjedoše! — Ja sam joj najbližji rod, pa me za to sada ova njena kuća zapade! — završi žena, taruć si suze iz očiju.

— A nezna li se, čije je ubogo ono diete bilo? — upita sada tetka.

Nezna se ni danas, — odvrati žena, jer ona toga nikomu ne reče!

— Strašno — užasno! — huknu tetka, meni pako malo nepuče srce od težke boli, te moradoh za to sabrati sve sile, samo da neodam, da sam majka nesretnog onog djetešca. Sva poništena odputih se s tetkom put Varšave, a kad dodjosmo kući, nadjosmo majku bolestnu, pošto je i nju viest o Wandinoj užasnoj smrti satrla bila.

Od onoga dana propitkivala sam potajno svuda, nebi li što o tebi čula. Nu uzalud. Nitko mi neznade drugo reći, van da si otišao u Petrograd. Dan na dan očekivah zalud, nebi li od tebe dobila pismo, te tako u meni postade napokon bolnim uvjerenjem nemila misao, da si ti hotimice iz Varšave otišao bog zna kamo, samo da me se na uvek riešiti uzmogneš.

U to pomilova cesar moga otca i još nekoliko drugih prognanih plemića, vrativ im zaplienjeni imetak.

S mojim se otcem vrati iz Sibirije i njegov stari prijatelj grof Padovski, a doskora iza toga stiže iz Pariza i Padovskov sin Antun, koji je poslie ustanka sa svojim stricem u Francezku pobiegao bio. Negdašnje blagostanje vrati se opet u našu kuću. Nu svu našu sreću pomuti nam odmah s početka smrt moje majke, koja toliko nenadane sreće i radosti predurati nemogaše. Umrie mirno i blaženim posmjehom na licu, a prije no što izdahnu, reče mi sklopiv obje ruke nad mojom glavom: — Kad ti se prohtjedne udati se, a ti se udaj jedino za pravoga Poljaka, koji ljubi svoju domovinu nada sve kao što je na primjer grof

Antun Padovski, koji te i onako rado gleda! — Oh, kamo sreće, da njegovom postaneš!

Tad mi se istom otvoriše oči, i tad istom opazih, da je Antun zbilja zalazio u našu kuću češće nego li bi se pristojalo, te da su ti posjeti jedino meni namienjeni.

Liepe jedne večeri mjeseca kolovoza bijasmo sami u vrtu. Šetasmo se gore dole negovoreć skoro ništa. Najednom on stade, te me upita žalostno: — Agniszko šta ste uviek tako tužna?

— Tugujem za slobodom naše domovine! — odvratih mu ja. Na to me on pogleda, kao da hoće prodieti u najskrajnji zakutak moga srca te reče: — Svaki pravi Poljak boluje tom tugom, al za to ipak mora svakoga nas tješiti i bodriti nada, da će, ako ne baš nam, a ono barem našim potomkom sinuti sunašce zlatne slobode. Jer kamo bi dospjela domovina, da se sami uništujemo vječitom tugom? — Ah, i ja ljubim domovinu nada sve na svietu, nu ipak netratim svoje dane u neprestanom tugovanju, van se bodrim, jačim i kriepim pouzdanjem u sama sebe i u snagu našega naroda, da mogu kod prve zgode pokazati, da nisam izgubljeni sin tužne nam majke!

Slušah pobožno te njegove rieči, koje su zujile u mom srcu poput nebeske glasbe, godeć bolnomu čuvstvu mojemu. Nu najednom mu uzplamtiše oči, gledajuć u me kao da će me proždrieti. Probliedi u licu, te uzdahnuv nekoliko puta, uzkliknu on tronutim glasom: — Ah, kraj tužne domovine ljubim svim žarom moga srca još jedno biće, koje bi me jedino u mom jadu utiešiti moglo — ah ljubim — ljubim vas božanstvena Agniszko!

To rekav pograbi moju ruku, pritisnu ju na usta i kleknu preda me gledajuć mi u lice izrazom očekivanja — straha i nade.

Burni taj izražaj ljubavi dirnu me duboko u razcviljeno srce. Sažaljivah ga u duši što je baš njemu namienila sudbina, da se zagleda u me, koja sam sišla sa staze krieposti te podala se griehu. Suze me nehotice obliše, a kad ih on ugleda, skoči naglo i htjede me zagrliti, naslućujuć u njih oživotvorenje svojih nada. Nu ja ga odtisnuh od sebe, odvratih mu kroz plač: — Ah, nemučite si plemenito srce nadami, koje se nikada oživotvoriti nemogu, jer sam već drugomu zaručena!

Čujuć ove moje rieči, prestravi se jadnik i probliedi, kao da je svoju smrtnu osudu čuo. — Dakle već zaručena! — huknu on na pol glasa.

— Da, zaručena — odvratih mu, a neka neodoliva moć iztisnu mi još i ove rieči: — al žalibože će možda kod zaruka i ostati, jer mi se je zaručniku trag zameo, te nitko nezna gdje je, u kom li je kraju.

Ove rieči oživješe ga na novo. — Kako to? — upita on naglo, te me zamoli, da mu stvar razjasnim. — Pripoviedih mu onda u kratko tužnu povjest naše ljubavi, nespomenuv naravno ništa o našem čedu.

— Hrabinski — veliš da se zove taj tvoj sretni zaručnik? — upita on — Ah, moram ga naći, naći ili njega, ili njegov grob, samo da se oslobodim te nesnosne i pogubne neizvjestnosti, pa makar prošao cieli ovaj sviet.

Nekoliko dana kašnje spremi se on na put u Petrograd. Nu istoga dana, kad mu bijaše odputovati, stupi on najednom u moju sobu, blied, smućen i poništen. Mučeć pruži mi jedne Petrogradske novine pokazav mi prvi članak pod naslovom: »Mlad junak«.

Predmetom toga članka bio si ti dragi Staše i tvoje neopisivo junačtvo, kojim da se boriš u Kavkazu proti Čerkezom.

Grof Padovski siede, te uzdahnuv težko, stisnu si glavu u obje ruke, ja pako zavapih u sebi: — Ah, moj Staš dakle živi — živi, a za mene jadnu ni nemari, — ni za mene ni za tužnu nam domovinu, van si stiče tašte lovorike, otimljuć okrutnim junačtvom zlatnu slobodu sretnomu dosada narodu!

Najednom ustade Antun, te pograbiv mi obje ruke, pogleda mi u oči i upita: — Agniszko, nečini li se sada i tebi, da je on na te već davno zaboravio, te da nije više vriedan tebe i tvoje ljubavi?

— Ne, dragi moj — odvratih mu — još bo nisam o tom podpuno osvjedočena. Moguće je, da me on još uviek vjerno ljubi, da mi je više puta pisao, nu pisma da su obustavili neprijatelji naše ljubavi, koji su ga sigurno i na Kavkaz poslali.

Grof Antun uzdahnu te reče: — Pravo sudiš, — jer je u Rusiji sve moguće. Možda te on sbilja još uviek vjerno ljubi. S toga

se tješi i uzdaj u Boga — koji će ti povratiti ljubljenog zaručnika — te ćeš s njim biti sretna — sretnija nego li samnom! — Ja ću pako nastojati, da prebolim svoje jade. — Nu ako me bol satre, te mi duša preleti u vječnost, — sjeti se onda kadkad onog nesretnika, koji je o tebi snivao kratak nu sladak san. — Donesi mi kadkad cvietak na rani grob — biti će mi laglje duši, koja će te oblietati posvuda bdijuć nad tobom, da te ništa više na tom svietu neraztuži.

— Oh, negovori tako — nepraj mi jadno srce još većma! — zavapih te padoh na koljena, sakriv si lice medj oba dlana. Prenuv se opet opazih, da je Antuna nestalo.

Dugo ga nebijaše od onda k meni, a ja se moljah medjutim Bogu, da me uzme s ovoga svieta, da me mine nesnosna sudbina moja.

Nu najednom eto ti ga opet k meni. Bijaše to nekako poslie nove godine.

— Spremi se, da čuješ žalostnu viest, koja će ti srce duboko razcviliti! — reče on ozbiljno. — Nu božja bijaše volja, proti kojoj neima lieka, van joj se valja pokoriti, pa makar nam doniela i najtežu bol!

To rekav, pruži mi mučeć opet jedne novine. Protrnuv sva, ugledav na prvi pogled članak pod naslovom: — »Junačka smrt satnika Hrabinskoga«.

Nemogoh dalje čitati. — Novine mi padoše iz ruku, a niz lice potekoše mi suze. Kad se opet ponešto smirih, ode on, štujuć valjda moju težku bol, te je opet dugo vremena prošlo dok sam ga vidjela.

Bijaše baš na veliki petak, kad sam se u stolnoj crkvi za tvoju dušu molila. Našav nješto utjehe u skrušenoj molitvi, digoh se, al u to spazih najednom Antuna pred sobom. Njegove oči gledahu me izrazom plemenite sućuti. Protrnuh sva, a neka neodoljiva moć povuče me k njemu. Pružih mu ruku, a on ju stisnu i privuče ju na svoje grudi.

Mogu li se sada nadati, da ćeš mojom postati? — upita on nježno.

Uzdrhtah od silne uzrujanosti, te odvratih: — Ah, Antune, netraži sam svoje nesreće, gdje možeš s drugom sretnijim biti.

Ah — nisam ja vriedna, da tvojom budem, jer sam — velika griešnica!

Nemogoh od plača dalje govoriti.

— Ti, pa velika griešnica — to nije moguće, toga nevjerujem! — prihvati on na to. Pa sve da si bog zna šta sagriešila, radostno bih ti oprostio, samo da mojom postaneš! — Nu neću da znam, — a ako ti i obterećuje dušu kakav težki grieh, to ti ga evo na ovom svetom mjestu unapried opraštam!

— Ne, ne, dragi moj — rekoh na to — neću da ga više pred tobom tajim, van ću ti izpoviediti ,a ti onda sudi sam, da li sam vriedna tvoje ljubavi.

— A ti govori! — reče on mirno.

Svjetina se bijaše već razišla, i mi bijasmo sami u veličanstvenoj zgradi.

— Ti možda misliš — začeh drhčućim glasom — da ćeš dobiti nedužnu djevojku, a ni neslutiš, da sam ja udova, da udova, jer nebijasmo samo zaručeni van i vjenčani — pred bogom — vjenčani kao pred oltarom muž i žena!

Na to mu pripoviedih iskreno sve potankosti naše ljubavi i groznu sudbnu našega djeteta.

Antun se malo snuždi i zamisli, te prihvati napokon blagim glasom:

— Draga Agniszko, tvoja iskrenost povećava samo moju ljubav. Hvala ti na tvom pouzdanju. Ja pako neću ti nikada zamjeriti, šta si učinila, jer po mom osvjedočenju nije griešan takav čin, kad mu je izvorom čista, sveta, božanstvena ljubav! — S toga ću si uviek misliti, da sam te kao udovu uzeo!

— Oh, dragi Staše! Možeš li mi zamjeriti, što sam mu u onom trenutku pala oko vrata, prevladana tolikom plemenitošću duše, — što sam mu se zavjerila pred oltarom, a mjesec dana kašnje pred istim oltarom i ruku mu pružila? Oh, ne — mili moj — samo ako stvar pravedno razsudio budeš!

Od onoga dana živim uza njega sretno i mirno. — A kako i ne bi, kad me on obožava vršeć djetinjskom nježnošću svaku moju želju, te štujuć dapače i uspomenu na te: na prvu ljubav moju!

Jednoga dana iznenadi me on, donesav mi veliku tvoju poprsnu sliku, što ju je dao preslikati sa male sličice u mom medaljonu. Priredismo onda u jednoj sobi mali oltar s kipom našega spasitelja, a izpod kipa postavismo tvoju sliku, kiteć ju svakoga dana svježim cviećem. Ovdje klečasmo često moleć se Bogu za pokoj tvoje duše, ni ne sluteć, da živiš u daleku kraju.

Nu, moja sreća trajala je kratko, trajala je samo do onog trenutka, u kom sam te ono u kazalištu opazila.. Ah, ne možeš si pomisliti, kakav me užas spopade u onom času. Učini mi se, kao da ti je duh s onoga svieta sišao, da mi se zagrozi radi moje nevjere. U težkoj svojoj bolesti zazivah često tvoje ime. Uslied toga i saznade Antun brzo, što se je zbilo. Stade za tobom propitkivati po gradu, te saznade tako sve, što si doživio od onoga časa, kad no se zadnji put vidjesmo.

Kad ozdravih, pripovjedi mi on iskreno sve, što je o tebi čuo. Iz toga vidim, da si proti svojoj volji iz Varšave izčeznuo, te dospio u Kavkaz, — a srdce mi moje kaže, da me još uviek ljubiš!

Nu, što da jadna učinim sada — udata za muža koga moram ljubiti već radi plemenite njegove duše, prem mi još u srcu uviek živi tvoja uspomena? Ah, kamo sreće po me, da svoje bolesti ni proboljela nisam, te ne bi više mutila mir duši njegovoj i tvojoj, jer kad vidim, kolikom li on nježnošću i plemenitošću i ovu moju novu ranu štuje, tada bi najvoljela, da me odmah nestane s ovog svieta!

Za to te zaklinjem uspomenom naše nekadašnje ljubavi i milog našeg djeteta, koje je sada u andjeoskom sboru — bježi — bježi iz Varšave — odreci se mene na uviek — zaboravi na me — jer nisam vriedna, da me tvoje oči gledju — odkako sam vjerom krenula! — Ah, bježi — bježi Staše — jer odkad si došao, muče me paklene muke, a dušu mi plaše užasne slike! Vidim bo neprestano više liesova, kod kojih ti klečiš čist i uzvišen, moleć se Bogu za one, koji u tih liesovih počivaju! — Ah, kako bi rada da prognam iz duše te nemile goste! Nu, čim ih većma gonim, tim ih se sve više oko mene kupi. — S toga bježi, dragi Staše — bježi daleko od mene i moli se Bogu za mene jadnu! — Tvoja bo će čista molitva do neba prodrieti!

S Bogom, ah na uviek — s Bogom!

Pukovnik bijaše duboko tronut, čuvši do kraja sadržaj toga pisma, te je još dugo sjedio zadubljen u razne misli.

— No, što veliš o tom pismu? — upita Hrabinski.

— Eh, tako mi poštenja, ljubila te je iskreno, te nije za stalno još ni sada na te zaboravila, ako je igdje još živa na svietu! — A po mom mnienju ne može joj se ni malo zaovom svietu! — A po mom mnienju ne može joj se ni malo zamjeriti, što se je kraj takovih okolnosti za drugoga udala.

— Eh, tako mišljah onda i sâm! — prihvati Hrabinski nagio, — Nu slušaj, — sada istom dolazi najčudnovatije u toj stvari. Primiv ono njeno pismo, poslušah ju sbilja, te pobjegoh natrag u Kazan. Nu jedva što sam tamo mjesec dana boravio, dobih od nekog znanca iz Varšave pismo, u kom mi priobći, da je grof Antun Padovski dva tjedna iza moga odlazka poginuo u dvoboju sa nekim satnikom Komisarovom, koji je tada bio jedan od mojih najboljih prijatelja, i komu je poviest moje nesretne ljubavi prilično poznata bila.

Neznam, da li ga je prijateljstvo ili šta drugo sklonulo, da traži zadjevicu sa Padovskim, te sam samo toliko dočuo, da je u nekom družtvu Agniszku ljuto uvriedio, a zbog toga da ga je Padovski odmah na dvoboj pozvao, u kom je sam zaglavio.

Čim sam tu kobnu viest dočuo, zalud sam se otimao novoj nadi, da ću sada ipak cilj svojih davnih želja postići, a moram ti dapače na svoju sramotu i priznati, da mi je neko vrieme i drago bilo, što se je tako zbilo. Šta ćeš! Čoviek ostaje čoviek, te je vazda spreman, osnovati si sreću nad grobom sreće svoga bližnjega!

Spopade me neodolivo čeznuće za Agniszkom te odputovah opet u Varšavu. Nu kad hćedoh k njoj, rekoše mi dva tri puta, da me ne će preda se da pusti. Pisah joj; nu ne dobih odgovora. U svom zdvojenju obsjedao sam tako rekuć njezinu kuću pišuć joj svaki dan. Nu uzalud.

Napokon dobih poslie nekoliko tjedana od nje pismo, u kom me u kratko zamoli, neka ju više ne napastujem, jer da se ona ne kani više udavati, a ako bi se ikada predomislila, — to da se za stalno za mene nikada udala ne bi!

Kad sam to pismo prvi put pročitao, učini mi se, kao da sam do sada spavao, pa da se je to sve samo u snu dogodilo. Čitao sam ga bar sto puta — držao ga prama svietlu, prevraćajuć ga na sve strane, nebi li igdje našao ikakova znamenja, iz kog bi razabrati mogao, da se ona sa mnom samo šali. Nu mrtva slova kazivahu mi sveudilj nesmiljenu istinu. Srce mi protrnu u prvi mah kao u smrtnom strahu. Nu doskora me spopade sdvojenje, te poletih kao mahnit do njene palače, da ju upitam, ne šali li se možda sa mnom. Al našav sva vrata zaključana, vratih se skršen opet u svoj stan te razmatrajuć svoj položaj bistrim umom dodjoh napokon do tužnog uvjerenja, da me ona ne ljubi, i da me nije nikada iskreno ljubila!

Ne mareć više za ništa na tom svietu, izposlovah svoje premještenje u rusku Ameriku. Dodjoh u zemlju Čugučâ kao zapovjednik male neke tvrdjavice. Tuj sam boravio do godine 1848. a kad u Ugarskoj nastane buna, odazvaše me odanle i uvrstiše u Paskievićev sbor, a poslie dovršena rata prestupih u austrijsku vojsku kao satnik. — Prolazeć kroz Varšavu dočuh tamo, da je odmah poslie moga biega odkrivena nova urota, u koju bijahu zapleteni stari Padovski, Kraszinski a i Agniszka. Padovskoga uloviše i poslaše opet u Sibiriju, Kraszinski pako i njegove kćeri pobjegoše u inozemstvo. Gdje su sada i da li još živu, toga neznam, jer od onda nečuh više ni slovca o njihovoj sudbini. To ti je dakle brate poviest moje nesretne ljubavi, a sada možeš pojmiti znamenovanje ove moje slike.

Pukovnik se zagleda u svoga prijana izrazom udivljenja i sućuti. Napokon pograbi njegovu desnicu te reče: — Staše moj, mnogo li si pretrpio na tome svietu! Tko bi si to mislio! — Ah, šta smo mi svagdanji ljudi prama tebi? Ah, mšta vas kukavni patuljci, koji čeprkamo poput mravaca po prahu ovoga svieta, dočim tvoj duh očišćen i razbistren težkimi udarci sudbine uzlieće do nebesa motreć odozgor i sažaljujuć slaboću i taštinu ljudskoga roda! — Nu, konac tvoje pripoviesti čini mi se i nekako čudnovat. Ne mogu si bo protumačiti, zašto te je Agniszka odbila, kad joj je Antun poginuo, te je jedino moguće, da ju je na to sklonulo silno rodoljublje, u kom možda nije mogla pregorjeti, što nisi njezine osnove glede tvoje osobe baš ničim oži-

votvorio, van što si sveudilj u ruskoj vojsci ostao. Al Bog zna, ne ćemo li još možda doživjeti vrieme, kadno će se i ta čudna zagonetka riešiti!

U tom zaviri prvi podvornik u sobu te stade mucati u najvećoj neprilici, da je kuhač u zdvojenju, da se ne bi sav ručak pokvario, pošto je vrieme objeda već davno prošlo.

Oba pogledaše na sat, a pukovnik skoči naglo i poviknu: — Grom i pakao, oprosti, što sam tako dugo kod tebe. Nu biti će i po mene liepa parada! Pozvan sam k Weissovim na objed i to u dva sata, a sada je već pol tri! — S Bogom, dragi Staše — — hvala ti — moram se žuriti — oprosti — nu još ćemo o tom koju progovoriti, kad budemo opet na samu. S Bogom!

To rekav, zagrli pukovnik svoga prijana i odjuri u fijakeru prama Weisovoj kući, gdje ga je Julija već nestrpljivo izčekivala.

XII.

U smrti spas.

Koncem mieseca kolovoza godine 1865. bijaše neobično živahno u Weisovoj kući. Radilo se je na vrat na nos, spremalo i nabavljalo novo pokućtvo, kitile sobe, krojile i šivale nove haljine, a uz to se u kuhinji spravljale najfinije jestvine, a u pivnici slagale i čistile od davne prašine boce najfinijeg i najstarijeg raznovrstnog vina.

— Neka se zna, da su zaruke moga djeteta! — govorio je stari Weiss, žureć se po kući sad ovamo, sad onamo, i zapoviedajuć na sve strane ozbiljno i dostojanstveno poput kapetana na velikom morskom brodu.

Napokon svane taj svečani dan i oko sedme ure na večer počeše se već sabirati mnogobrojni kićeni gosti. Pukovnik dovede samo svoga pobočnika Wasiljevića i štopske častnike. Htjeo je on, da i Lobinski s Kneževićem dodje. Nu Lobinski se zahvali uljudno ali odlučno, izgovarajuć se, da ga neki osobiti poslovi prieče prisustvovati kod te svečanosti.

Gostba bijaše sjajno priredjena. U tri sobe bijahu smješteni dugački stolovi za mnogobrojne goste. Na stolovih blistalo sve samo srebreno i zlatno posudje, a iz vrčeva od najfinijega porculana razprostiralo najljepše cvieće opajajući svoj miomiris.

Kad počeše pucati čepovi šampanjskih boca, bijaše se već veselje u družtvu razmahnulo na sve strane, a pukovnik, sjedeći kraj svoje krasne zaručnice, bijaše se čisto preobrazio od milinja i blaženstva.

Poslie večere odstraniše stolove, glasba zasvira Strausov valčik i pukovnik počme ples sa svojom zaručnicom. Plesao je vatreno i biesno, kao mladić od dvadeset godina, te bijaše toli obiestan, da se je turobni i osbiljni Hrabinski, nemogav već odoljeti njegovim navalam, morao upustiti sa Julijom u vratolomnu jednu brzopolku.

Dok su se kod Weissovih ovako gostili i veselili, sjedio je Lobinski u Dornbachu u vrtu barunice Weberove na zelenoj mehkoj travi kraj svoje mile Pauline, stenjuć i uzdišuć, i dogovarajuć se sasma osbiljno, kako će zajedno umrieti. Uzrok tomu bijaše evo ovo. Istoga dana bijaše Paulina slučajno medju majčinim knjigama našla nečije pismo. Nemogav odoljeti svojoj ljubopitnosti, pročita ga, te joj srce za malo neprobi od veselja, kada saznade iz toga pisma, da je Julija Weissova iskreno izpoviedila njenoj majci, da su sve dosadanje spletke proti Lobinskomu od nje potekle, da je sve bilo pretjerano, a mnogo i izmišljeno, što je ona dosada o njem pisala, jer da je Lobinski pošten i čestit mladić, komu ona mirnom dušom može povjerit buduću sreću svoje kćeri.

Kličuć od radosti i nadajuć se, da će biti sad nesreći njezine ljubavi kraj, odleti Paulina k majci, te izpoviediv joj, da je zavirila u ono pismo, zamoli je na koljenih, neko joj nekrati više svoga blagoslova.

Nu istom što ona progovori, pogleda ju majka izrazom strave, kao da je ugledala kakvo strašilo. Al doskora na to pojavi joj se na licu opet mirna i stroga ozbiljnost.

— Okani se diete takovih misli, — reče ona blagim nu odlučnim glasom. — Izbij si iz glave takove osnove, koje se bez pogibelji za tvoju sreću oživotvoriti nedadu. — Što se je o Lo-

binskomu pročulo, čista je istina, pa makar ja dobila stotinu ovakovih pisama! Ja sam i pred Bogom i pred svietom odgovorna za tvoju sreću, pa dok sam živa nemogu dopustiti, da se udaš za takvoga vjetrenjaka! Ako dakle iole štuješ moju volju, a ti zaboravi na njega, — ako li pako nećeš, a ti slobodno idi, kud ti je drago — onda bo prestaje moja odgovornost!

Čujuć to Lobinski iz Paulininih usta nemilo ga uzruja i razgnjevi ta nenadana kobna viest, te mu se časak učini, kao da su se proti njemu urotile tajinstvene demoničke sile, nemoguć si više na naravni način proturačiti postupak njene majke.

— Što da sada uradimo? — upita on tužno.

— Ah, neznam! — odvrati ona, a glavica joj klonu na njegove grudi. To mi je samo jasno u duši, da ću doskora postati žrtvom neprestane te boli i žalosti. K tebi me vuče neodolivo čeznuće, uz majku me pako veže djetinjska dužnost. — S jedne strane mi se smije sladki raj, s druge pako grozi majčino prokletstvo. Ah, mili moj Kazimire — te će muke doskora satrti slabo moje tielo, a duša će mi odlećeti u one krajeve, gdje više nikakove boli nema! Ondje dragi moj, ondje ćemo se opet naći.

Tihe suze poletješe joj niz lice cakleć se poput biserja o vedroj mjesečini. Lobinski zajeca od boli, te pritisnuv ju na svoje grudi uzkliknu glasom očajanja: — Oh, andjelu moj, kad takova šta čujem! — Do toga neće ni nesmije doći — sviet je ovaj dosta širok, te nam je moguće naći gdje drugdje utočište našoj ljubavi! S toga te zaklinjem svim što ti je drago i sveto, popusti jednom te promisli, da nužda zakon mienja, pa pobjegni sa mnom u moju domovinu, gdje će nas moj otac radostno u svoje zakrilje primiti.

Paulina se malko zamisli, te odvrati tužno: — Ah ne — dragi moj —toga nemogu učiniti! Što bi nam to hasnilo sve da i pobjegnemo, kad nebi nigdje mogli naći mira i sreće kraj majčina prokletstva! — Ah, voljela bi i umrieti, nego da se tomu izvrgnem! — Uzalud su nam sve naše nade na ovom svietu — jer nam nema nigdje drugdje sjedinjenja — van u smrti. S toga mi se čini, kao da ću se skoro prestaviti u neznanu vječnost. Hoćeš li onda mili moj i poslie moje smrti uzčuvati u tvom srcu ma i malen zakutak za uspomenu na mene ubogu?

Oh — nemuči mi srce takovim govorom, jer će inače pući od tolike boli! Ah misliš li — da bi mogao bez tebe dulje na ovom svietu živjeti? — Oh ne, ne draga, kad nam nije sudjeno doživjeti naše sjedinjenje na ovom svietu, a ono ćemo zajedno umrieti, da nam duše skupa polete u vječnost.

— Pa zar bi ti zbilja hotio sa mnom umrieti? — upita Paulina.

— Tako mi boga, bi! — odvrati Kazimir.

— Oh, hvala ti Kazimire — uzkliknu ona na to — vidim bo, da me istinski ljubiš, kad si pripravan, izpiti sa mnom zajedno gorki kalež smrti! Ah i neostaje nam drugo, van zajednička smrt, koja će nam otvoriti vrata k vječnomu sjedinjenju. Nu daj samo brzo mili moj — najprije ja — onda ti, — da dalje nepatimo!

Lobinski se sgrozi. — Za časak mu se učini nekako težko, ostaviti ovaj liepi sviet, u kom je do sada samo sreću i radost uživao. Nu silna ljubav prama Paulini prevlada doskora u njegovom srcu.

— Neka bude — huknu on muklim glasom. — Umrimo zajedno. Sutra u ovo doba donieti ću otrova. Popiti ćemo ga zajedno ovdje pod vedrim nebom, a bliedi mjesec neka nam posvieti u vječnost. A kad svane nova zora, neka ti majka i sav sviet sa naših bliedih lica čita božji zakon, koji zabranjuje razstavljati svezu, što no ju sklopi božanska ljubav. Dotle ću urediti svoje stvari i priobćiti svoju nakanu otcu, koga jedino na ovom svietu težko ostavljam.

Paulina se uplaši, te zagrliv ga čvrsto zavapi kroz plač: — Ah, ne, ne — dragi moj, nemoj umirati sbog mene — živi — živi — jer te tvoj otac ljubi, te bi bila griehota, da ga svojom ranom smrću razcviliš. Mene pako moja majka mrzi — s toga ću sama umrieti — ti pako živi i budi sretan — sretan, pa makar i s kojom drugom!

— Oh negovori mi toga — uzkliknu on — kud ti, tud i ja! Naše bo se staze nemogu više razići! Do sutra dakle ostaj mi s Bogom andjelu mili!

Težkim srcem i uzrujanom dušom razstade se Lobinski sa svojom ljubom, te odjaši polagano prama Beču.

Paulina pako osta još na istom mjestu, slušajući topot njegova konja, koji se je u daljini sve većma i većma gubio. Pruži se onda na mehku travu, natapajuć ju gorkim suzama, i cielivajuć ono mjesto, na kom joj je dragi malo prije ležao. Tihe suze olakšaše joj razcviljeno srce i blaženo neko čuvstvo zamieni u njoj dosadanje očajanje.

— Ah, koli će mi sladko biti umrieti u njegovom naručju — na njegovom vjernom srcu, koje će ujedno s mojim udarati prestat! — šaptahu joj ustne, a glavica joj klonu opet na mehku travu. Dušom joj zavlada blaženi mir, oči joj se zaklopiše i malo po malo razastre nad njom čvrsti sanak svoju mrežu.

U snu joj se prikaza, da se šeće zagrljena s dragim u divnom nekom perivoju. Kud god prolaze, niču izpred njih sve to krasnije rumene ruže i modre ljubice, a iz daleka dopiru do njih sladki zvuci nebeske glasbe.

Slast toga sna odazivlje se na njezinom lišcu, koje već obastire svietlo rumene zore. Usta joj šapću uz blaženi posmjeh dragoga ime, a obrve joj se dižu u vis, kao da hoće, da mu prišapne presladku tajnu.

U tom joj se pričini, kao da je najednom cieli cvietnjak jednom vatrom planuo. Cvieće oko njih stade vehnuti i goriti — samo u sred vrta osta jedna jedina krasna rumena ruža.

— To je cviet naše ljubavi! — reče Kazimir, uztrgnu ružu i zataknu ju na njene grudi, a odmah na to uze ju opajati sladki miomiris. Nu najednom se odmota s ruže crna zmija i ujede ju za srce.

Ona ciknu od boli, kad najednom doleti s neba andjeo, koji satre guju, nju pako odnese vis nebesa.

— Jao, Kazimire, gdje si! — zavapi ona obziruć se za njim, te opazi, kako on pada u duboki ponor. U to joj se spusti na rame mehka ruka, ona se prenu i kad progleda, spazi majku, kako kraj nje kleči, motreć ju uzbrinuta lica.

— Diete moje, — šta mi tu radiš? — upita ona nježno, — ta šta ti pada na um spavati pod vedrim nebom? — Oh, koliko sam se uplašila, kad sam pošla po te, da se malo u jutarnjem zraku prošećemo, pa kad te nenadjoh u tvojoj sobi.

Paulina razvali u nju sanene oči, te upita: — Ta zar nisam umrla? Dakle je to bio samo san? Ah, šetala sam se s njim u divnih rajskih krajevih, nu kleta zmija ujede me za srce, a Kazimir pade u ponor!

Sakri si lice u oba dlana i stade plakati, tresuć se od boli i studeni.

Majka se sgrozi, pomisliv u prvi mah, da je jadna pamet izgubila.

— Hodi, hodi, diete moje sladko — reče ona nježno, — hajdemo gore u sobu, da se malo ugriješ, jer si mi sirota sva prozebla na ovoj rosnoj travi.

Rekav to, uhvati Paulinu izpod pazuha, podiže ju lagano i odvede gore u sobu, gdje ju odmah u postelju spravi, pošto je uboga sveudilj drhtala kao da ju zimica trese.

Odmah zatim posla barunica kola u Beč po liečnika, bojeć se, da nebi Paulina opasno obolila.

Liečnik stigav oko pol dana u Dornbach, pregleda Paulinu, popipa joj bilo, i ode s barunicom u drugu sobu, te ju tamo zamoli, neka mu iskreno očituje sve, o čem misli, da bi moglo biti uzrokom bolesti njene kćerke.

Barunica pripoviedi mu u kratko, što se je jutros dogodilo, kako je Paulinu našla u vrtu na rosnoj travi, te kako misli, da se je uslied toga prehladila.

Liečnik se zamisli, kimnu glavom i reče: — Hm, hm, — čini mi se, kao da baronesa Paulina ima jaku i čilu narav, jer joj nije ni malo nahudilo, što je pod vedrim nebom prenoćila. Mora dakle neki drugi uzrok tomu biti, što su joj živci toli silno uzrujani, a ako se nevaram, biti će taj uzrk ovdje u — srcu.

Kod tih rieči upre liečnik oči oštro u barunicu. Nu ona neodvrati ništa, van se zadivi u sebi toj istinskoj diagnozi, dočim liečnik osbiljno nastavi: — Ako vam je stalo, da vam kćerka živa ostane, a ono vas molim, da mi iskreno kažete, da li je istina, što slutim.

Barunica se uzbuni. Nu napokon se odvaži, te priznade, da je Paulina u istinu zaljubljena.

Liečnik se malko nasmjehnu te reče: — Dakle se ipak nisam prevario! — Nu za takovu bolest nema vam barunice drugoga

lieka, van liepo popustiti i blagosloviti i nju i vašeg budućeg zeta, jer vam inače ne jamčim, da će te ju dugo živu vidjeti! — I to bi se moralo odmah učiniti — ako je moguće, još danas, pa da vidite, kako će brzo ozdraviti! — Al ako vam baš nikako nebi moguće bilo, odobriti njezin izbor — a ono znam još jedno sredstvo, prem mu za uspjeh jamčiti nemogu. Ako bi to sredstvo upotriebiti htjeli, onda bi baronesa morala promieniti svoje dosadanje življenje, morala bi doći u drugi kraj med druge ljude i tamo imati čim više zabave i tjelesne i duševne radnje. Nu rekoh vam, da je to sredstvo nesigurno, jer kod svake naravi nepomaže. S toga vam savjetujem, da se latite prvoga sredstva, jer bi zbilja šteta bila, da takav krasan andjelak toli rano ovaj sviet ostavi.

Rekav to, ustade liečnik poljubi barunici ruku, izidje van i sjednuv se u kola odjuri opet prama Beču.

Barunica ode odmah u Paulininu sobu, nu nemalo se začudi, našav ju opet obučenu.

— Zašto ne počivaš diete moje? — upita ona blago.

— Zašto bi ležala, kad mi je opet dobro! — odvrati Paulina nasmiehnuv se tužno.

Majka ju stade zabrinuto motriti, te za malo ne zaplaka, videć, kako je Paulinino lice od današnjeg jutra nekko naglo probliedilo i propalo. Sjeti se liečnika i njegova savjeta. Nu na prvo njegovo sredstvo ne htjede podnipošto pristati, a drugo sredstvo samo činjaše se i njoj pogibeljnim.

S toga nakani, pokušati od jednog i drugog sredstva, te zagrliv Paulinu, privuče ju k sebi na divan i progovori blagim glasom: Oh, diete moje — mnogo li sam ti boli zadala niti ne misleć pravo što radim. S toga te molim, reci mi po duši, možeš li mi još oprostiti, što sam s tobom do sada toli bezdušno postupala?

Paulina sva u čudu, razvali u nju liepe oči, nerazumeć pravo, kamo joj majka smiera.

U to ova nastavi: — Naravno te molim da mi oprostiš istom onda, kad obratim zlo u dobro, i kad preda te dovedem Kazimira kao tvoga budućega ljubljenoga zaručnika. Vidim bo, da sam

težko proti Bogu sgriešila, stavljajuć zaprieke tvojoj ljubavi prama njemu.

Ove nenadane rieči preobraziše djevojku. Pade pred majkom na koljena i sklopiv obje ruke uzkliknu: — Ah, majko sladka — ta je li moguće ili — ili — me samo varaš, da me za koje vrieme utješiš?

— Ne, diete moje — prihvati barunica ozbiljno i svečano — Bog mi je svjedokom, da ti istinu govorim! — Tako mi uspomene moga pokojnoga otca, blagosloviti ću tvoju svezu sa Lobinskim, nu samo pod jednim uvjetom, što mi ga nalaže nesmiljena sudbina. Zovu me važni obiteljski poslovi u daleki kraj. Baviti ću se tamo najdulje tri mjeseca, a za vrime moje odsutnosti biti ćeš ti kod tetke Serafine u Lincu. Čim se pako vratim, možeš se slobodno s njim odmah zaručiti i vjenčati, ali mi se moraš zavjeriti, da se ne ćeš s njime do moga povratka nikada sastajati, niti obćiti s njim ni ustmeno ni pismeno! — Prstaješ li dakle uz te uvjete?

— Ah, majko, biti će mi težko nevidjeti ga i ne čuti o njemu toli dugo! — odvrati Paulina snuždena.

— Diete moje — neznaš kako je sviet zloban, kako bi zli jezici graknuli na poštenje našega imena, kad bi se doznalo, da se u mojem odsuću s njim sastaješ i dopisuješ. Ti niti ne slutiš, što se već sada o tebi govori.

Djevojka se strese, pobojav se, da joj nije možda majka već doznala, kako se je s Lobinskim u noćno doba potajno u vrtu sastajala. S toga odmah prividno mirno odvrati: — Ah, neka bude, kako je tvoja volja! — Sladka nada, da će on ipak mojim postati, učiniti će, da ću i to vrieme mirno i strpljivo predurati. A kada ćemo u Linc?

— Još večeras, jer moram nagliti s mojim putovanjem.

— Večeras još? — upita Paulina presenećena sva, pošto joj pade na um, da će ove noći doći Lobinski u vrt, gdje bi po jučerašnjem dogovoru imali zajedno umrieti.

— Nije li ti možda pravo, da večeras odputujemo? upita ju majka.

Ee, ne — ali — zapenta na to Paulina — ta meni je pravo, nu imati ćemo posla, dok se spremimo u toli kratko vrieme! —

Al sbilja, sladka majčice — imam te još nešto zamoliti, prije no što odemo. Ah, dopusti mi, da sa nekoliko rieči javim Kazimiru, kako si privolila, da mu raztuženo srce tom nenadanom viešću utješim, jer bi on bolan još mogao i sdvojiti, kad bi dočuo da sam odavle otišla, ne javiv mu ništa o tom!

Barunica se malo zamisli, te reče: — Slobodno, — i to ti dopuštam! piši mu odmah!

Paulina skoči veselo, te poljubiv majci ruku napisa Kazimiru kratak nu veselja pun listić, i pruži ga majci da ga pročita.

— Dobro — reče ova — odpremi ga odmah na poštu.

— Nu, majko — pošta će istom u večer u Beč prispjeti, ne bi li smjela poslati našega Janka na kolih u grad, da ga odmah Kazimiru uruči?

— Slobodno — nu žuri se, da se počmemo spremati još prije objeda.

Paulina zapečati pismo te sletiv u dvorište preda ga Janku, naloživ mu, neka se odmah u grad odveze. Na to poleti opet gore i prione pjevajuć uz posao.

U to dodje i večer. Oko šest sati odveze se barunica s Paulinom i jednom dvorkinjom do kolodvora, a nekoliko časova kašnje odnese ih vlak prama Lincu.

Tetka Serafina, ubaviešćena brzojavkom, dočeka ih na kolodvoru u Lincu. Bijaše ona rodjena sestra pokojnoga baruna Webera. Moglo joj je biti kojih četrdeset godina. Bila je neudata. Njezin zaručnik, kog je nekoč strastveno ljubila, bijaše još godine 1848. poginuo u njemačkoj buni. Od onda nije nikada više na udaju pomislila, te joj je vremenom srce okorjelo i ohladnilo tako, da jena sav sviet zamrzila i o svakom čovjeku radje zlo neg li dobro mislila. Bijaše suha i košćunasta lica, iz kojeg su virile sive oči gledjuć u svakoga nekom mrzkom sumnjom. Nu kraj svoje vjekovite zlovolje ljubila je svoju nećakinju kao zenicu oka svoga, dočim se sa barunicom baš najbolje pazila nije. S toga ona odmah pohiti k Paulini te ju stade cjelivati i militi i pitati ju koješta niti ne mareć za barunicu, koja je uz nju stajala.

Uslied toga ova prihvati ko da je uvriedjena: — Draga Serafino, čini mi se, kao da ti nisam dobro došla kad za me ni pozdrava nemaš. — Nu, ne boj se, ne ću ti dugo dodijavati, jer ću već sutra dalje odputovati.

— Ta idi ne benavi! — otrese se Serafina — ta valjda te ne vriedja, kad milujem tvoje diete, a ne tebe!

— Ne, ne draga Serafino — nasmija se barunica — šalim se samo! Nu što si tiče moga sutrašnjega puta, tu ti neima nikakove šale.

— Pa šta te goni na put? — Kamo smjeraš otići?

— Moram obići svoju rodbinu! — odvrati šapčuć barunica. — Da znaš, tiče se veoma znamenite baštine, koju bi mogli još izgubiti, ako se sama ne odputim, da ju potražim. Ostati ću najdulje tri mjeseca, a za to vrieme ostaviti ću Paulinu kod tebe.

U to pristupi dvorkinja, te javi, da su stvari već na kolih.

Sjedoše u kola i odvezoše se do velike dvokatne kuće, koju je još pokojni barun Weber prije nekoliko godina kupio bio.

Paulina leže odmah poslie večere k počinku. Bijaše od puta umorna i pospana. Kad ju obuze duboki san, ode barunica u Serafininu sobu, gdje je ona već otvorila ogromnu bibliju i natakla velike očale na nos, da si još prije spavanja dušu pobožnim čitanjem okriepi.

— Oprosti što te bunim, — šapnu barunica zatvoriv polagano za sobom vrata. — Nu, imam ti koješta kazati u četiri oka!

Na to sjede, te stade tihim glasom pripoviedati, kako se je Paulina zagledala u Lobinskoga, kako su se o njemu raznieli ružni glasovi, te kako joj je sada težko privoliti, da se još za njezina odsuća zaruče, gdje još uviek pravo nezna, da li je Lobinski zbilja bolji nego li njegov glas, i da li je u obće vriedan, da Paulininim suprugom postane.

Napokon uze moliti i zaklinjati Serafinu, neka za Boga dobro na Paulinu pazi, da se ne bi s njim možda sastajala ili dopisivala, jer da o njem ide glas da je vragometan i nepodoliv zavodnik djevojaka!

Tetka Serafina slušala je namrgodjena lica, dok je barunica svršila.

— Pa ljubi li ga ona sbilja baš tako, da ne bi mogla nanj zaboraviti?

— Ah, žalibože sasvim je za njim poludila!

Serafina se još većma namrgodi. — Hm — hm — reče kimnuv glavom — zašto nisi prije o tom nastojala, da do toga ne dodje — ako je on zbilja takov zlikovac? — Da ja dakle sada gasim silni požar, kog si ti još za prvoga tinjanja lahko ugušiti mogla? — Hm — hm — biti će to težak posao. — Nu, budi uvjerena, da ću ti po volji činiti! — Neka mi samo dodje na oči taj rogati andjeo — valaj ću ga poćerati štapinom, da će mu prisjesti daljnje ljubakanje naše Paulinke! Nu ako ona ne bude mogla izčupati si ga iz srdca, ako ju bol stare, ako oboli? Šta onda — hm?

— Toga se ne bojim, — odvrati barunica naglo — jer sam ju umirila obećav joj, da se može slobodno s njime zaručiti, čim se s puta povratim — nu naravno — ako se Lobinski u to vrieme popravi i ako se okani svojih dosadanjih pustolovija.

Dugo se je još barunica sa Serafinom razgovarala, napastujuć ju koječim, i drhćuć sveudilj s nekog nutarnjeg nemira. Nu opaziv napokon, da Serafina već počimlje driemati, zaželi joj lahku noć te se odšulja u Paulininu sobu, gdje je i za nju postelja priredjena bila. Približiv se polagano k postelji u kojoj je Paulina ležala, zagleda se časak u nju motreć ju suznim očima, kako mirno i sladko spava, i kako joj na zažarenom lišcu lebdi posmjeh blaženstva i sreće. — Sagne se onda polagano k njoj te poljubiv ju nježno u obraz, pokrije joj biele nježne nožice, s kojih bijaše spuzio pokrivač. Djevojka se malo protegnu i izustiv kroz san ime dragoga i još nekoliko nerazumljivih rieči, okrenu se na drugu stranu.

Mahnuv nad njom znamenom križa, ode i barunica spavati.

Sutradan oko deset sati odveze se ona sa Paulinom i Serafinom do kolodvora, a kad dodje do razstanka, pucalo joj srce od boli.

— Budi dobra — diete moje — reče ona kroz plač, grleć Paulinu i cjelivajuć ju nebrojeno puta. — Slušaj tetku Serafinu kao mene, a kad se opet vratim, spremiti ćemo se za tvoje svatove!

Suspregnuv nekako svoju žalost, pope se u kola prvoga razreda, te je još odanle neko vrieme kroj otvoren prozor provirivala, tješeć i bodreć Paulinu i zaklinjuć Serafinu, neka ju čuva i njeguje, kao da joj je rodjeno diete.

U to pozvoni zvono po treći put, svirala zasvirnu, još jedan pogled iz suznih očiju — još jedan pozdrav iz drhćućih ustna — i vlak krenu, najprije lagano, a onda sve većom brzinom, izčeznuv doskora u daljini.

Plačuć i jecajuć stajala je Paulina naslonjena na tetkino rame gledajuć još onim pravcem, kojim je vlak odjurio, ćuteć istom sada pravu bol razstanka.

— Ah, majko moja mila, hoću li te ikada opet vidjeti! — zavapi ona krijuć si lice u rubac.

— Hodi, hodi mezimče moje — reče na to tetka, obuhvativ ju oko struka. — Hajdemo kući, dok imade kola na kolodvoru! — Ta tješi se janješce moje — umiri se golubice sladka — ta majka će ti se opet do skora zdrava i vesela vratiti, a onda će tebi osvanuti žudjena sreća, koja će ti onda tim sladjom biti, čim većma sada patiti moraš!

Vrativ se tetkom kući, leže Paulina na divan, prepustiv se tihomu plaču. Dvostruka bol mučila joj je sada razcviljenu dušu. Majka joj ode na daleki put, — a dragoga nesmjede vidjeti, dok se majka nepovrati. Napokon se umiri radi majke, te joj ostade u srcu još jedino skrb i čeznuće za dragim.

— Ah, šta li mi on sad radi — pomisli si ona — je li ga obradovalo moje pismo? — Hoće li strpljivo čekati, dok se majka povrati? Hoće li mi za toga vremena vjeran ostati? — Oh, da mi je moguće zaspati i prespavati cielo to vrieme, te se prenuti istom onda, kad budem mogla, zagrliti ga kao svoga zaručnika!

XIII.

Pred vrati vječnosti.

Kad je Paulina onako naglo s majkom u Linc odputovala, zaboravila je u velikoj radosti na svu dosadanju bol, te misleći, da je Kazimir njeno pismo već primio, nije ni slutila, da se on medjutim stoičkim mirom sbilja na smrt pripravlja.

Janko je doduše odmah poslie objeda u grad pojurio, da Lobinskomu preda Paulinino pismo. Nu na nesreću si upilji u glavu,

izvršiti točno njenu zapovjed, te predati to pismo upravo njemu u ruke. S toga ga potraži najprije u kasarni, zati mu gostioni, onda u kavani i u njegovu stanu, te nenašav ga slučajno nigdje, vrati se već pred večer opet u kasarnu, i predade stražmeštru pismo, zamoliv ga, neka nastoji, da gospodin poručnik to pismo što prije u ruke dobije, jer da ga on više tražiti nemože

Medjutim nemogaše Lobinski nigdje mira naći, te je i Knežević na njemu već od rana jutra opažavao silnu smetenost i uzrujanost.

Vrativši se oko jedanaest sati s muštre kući, presvukoše se obojica te se pružiše da se malo odmore, Lobinski na divan, a Knežević u fotelju, pa zadimiše iz čibuka.

Najednom diže Lobinski glavu, te upita: — Ivane, reci mi, vjeruješ li ti, da nam je duša neumrla?

Knežević se preseneti te razvali u njega oči.

— Ma kako ti pade na um takovo pitanje?

— Slučajno sam razmišljao o tom, te znajuć, da se baviš mnogo filozofijom, rada bih čuo tvoje mnienje.

Knežević ga stade motriti, neznajuć pravo, što bi si pomislio. Nu videć, da se Kazimir sveudilj posmjehava, odvrati mirno: — Mnogo me pitaš Kazimire, jer je to pitanje neriešivom zagonetkom svih vjekova. Da si me upitao, da li šta znadem o tom, odvratio bih ti u kratko, da neznam, nu u pogledu vjerovanja podvržen sam ti i ja kao i sav ostali sviet neodolivu zakonu, koji nas sili, da si pomoću mašte stvaramo predstave ob onom, čega znanjem našim dokučiti nemožemo. — Naš nemirni duh neće da se zadovoljava pukim shvaćanjem vidivih i ćutivih predstava, van traži svagdje i razlog tih predstava, napredujuć u tom umovanju sve dotle, dok napokon nedodje do predstave o zadnjem razlogu svih stvari, u kom se sjedinjuje najvišje savršenstvo, koje se ničim više nadkriliti ni ničemu više prispodobiti neda. Tako ti se u nas radja predstava o božanstvu.

Pošto si mi pako božanstvo predstavljamo u podobi najuzvišenijega savršenstva vlastite svoje slike i prilike, to je onda lahko dokučivo, što bismo si našom maštom radi prisvojiti za naš duh jedno svojstvo i to baš glavno, to jest bezkonačnost

toga božanstva, i na taj način postaje u nas predstava o neumrlosti duše.

Nu kad na tu predstavu uporabimo zakone naravi, kad pomislimo, da sve što nema konca, da nemože imati ni početka, i obratno, da sve što ima početak, da mora imati i konac, onda ti nam se gubi sva vjerojatnost te predstave, te nam um počimlje o njoj dvojiti, akoprem nam opet s druge strane sve znanosti ovoga svieta ništa protivna dokazati nemogu.

Predstava o božanstvu u savezu sa predstavom o neumrlosti duše glavni je dakle temelj većine vjeroizpovjesti svih vjekova. Nu kad dublje prodiremo u poviest i narav pojedinih vjeroizpovjesti, moramo žalibože uviditi, da se u nijednoj izmed njih nemože naći prava pozitivna i vječna istina u onom jasnom obliku, u kom bi ju i naš um kao takovu shvatiti mogao. — Vidimo bo, da si svaka vjera svojata izključivu nepogriešivost i najvišje savršenstvo, a osim toga nas uči poviest, da su sve vjere od pamtivieka medjusobno progonile i tamanile, nastojeć, da jedna drugu uništi ili na svoj kalup preinači. Iz toga pako sliedi, da nema vjere na svietu, o kojoj bi se uztvrditi moglo, da je u svakom pogledu podpuno savršena i nepogriešiva, jer kad bi ikoja od njih sadržavala u sebi vječnu nepobitnu istinu, nebi uz nju nijedna druga obstajati mogla, van bi joj bili sljedbenici svi narodi ovoga svieta, prianjajuć uz nju jedinu od pamtivieka, i shvaćajuć ju svuda jednako prirodjenim umom.

Kazimir uzdahnu, te upita: — Po tom je dakle svaka vjera podpuno suvišna, te je ludo u išto vjerovati?

— Oh ne, dragi Kazimire — odvrati Knežević naglo — bože sačuvaj! — Ti me pravo nerazumiješ! — Vjera nije podnipošto suvišna, van je usuprot neobhodno potrebna i blagotvorna, te si dapače nemožemo ni pomisliti, da bi čovječanstvo bez nje ikada obstojati moglo. — Jer što god nemožemo dokučiti umom, moramo si predstavljati pomoću mašte. A pošto možemo unapred reći, da sve znanosti ovoga svieta, napredovale one kako mu drago, neće nikada moći prodrieti u bitnost vječne istine, to si nemožemo ni pomisliti dobe, u kojoj bi nam mašta prestala stvarati po svojoj volji predstave o takovih pojmovih i o zadnjem njihovom uzroku! Te pako predstave nisu a i neće nikada biti

ništa drugo van vjera, osnivale se one sad ili na stanovitih dogmatičkih pravilih ili pako na naravoslovnih načelih, — pa nazivali ih ljudi kršćanstvom, mozaizom, islamom, budaizmom, ili pako materijalizmom, spiritualizmom, kauzalizmom, i t. d. Znanost može doduše u nas uzkolebati svaku vjeru i dokazati, da vjerom sami sebe varamo; nu ona nemože niti će ikada moći nadomjestiti te varave tobož predstave, novimi istinitimi i nepobitnimi predstavami, koje bi i naš um kao takove dokučiti mogao, a uslied toga neće znanost nikada moći oslabiti ili utamaniti u nas prirodjenu onu moć, koja nas sili, da si nedostatak našega umovanja nadopunjujemo pomoću mašte stvarajuć si ideale: stvarajuć si vjeru.

Vjera je dakle rek bi sjajan idealan most, preko koga naša mašta teži, da nam dovede um do spoznanja i obožavanja zadnjega uzroka svih stvari i sretan onaj, koji ostane na sredini toga mosta, te se odanle smjerno klanja nedokučivom božanstvu, ni nepitajuć, što je to božanstvo. — Jer tko tim mostom dalje koraca, uvjeri se doskora, da taj most nedosiže do kraja, van da najednoč prestaje nad crnim neizmjernim ponorom, u kom se gubi svako daljnje shvaćanje i znanje!

Da je to istina, možemo se svaki čas osvjedočiti. Jer što je na primjer sva mudrost današnjega vieka, kad ju uzporedimo duševnomu miru i zadovoljstvu, kojim pobožnik kleči pred drvenim kipom, štujuć skrušenom molitvom nedokučivo božanstvo u mrtvoj tvari? — Ništa drugo, van krasna sgrada bez krova, divan kip bez glave, umjetan cviet bez mirisa! — Moramo dakle uviditi i priznati, da je vjera čovječanstvu ne samo neobhodno potrebna, nego da je i blagotvorna, te da je ona vjera svojemu savršenstvu najbliža koja najbolje odgovara moralnim, umnim i naravnim zakonom cielokupnoga čovječanstva. U tom pako pogledu zauzimlje bez dvojbe prvo mjestokršćanska vjera, ako ju shvaćamo i tumačimo u onom čistom i neizkvarenom obliku, u kom ju je tumačio i učio njen stvoritelj — Isus.

Lobinski se zamisli, te kimnuv glavom, upita opet: — Ta na taj smo način kukavni bogci, kukavniji nego li bezumne životinje, koje o tom ništa neumuje?

— Ne, dragi moj — prihvati Knežević. — Mi se i u tom moramo diviti neizmjernoj mudrosti nedokučivoga božanstva, pa priznati, da se bolji i prikladniji ustroj našega duševnoga bića ni pomisliti neda! — Jer, kao što se skrajnosti svagdje dotiču, tako bi se i mi, shvaćajuć i znajuć vječnu istinu, malo razlikovali od nieme životinje. — Naš život na tom svietu nebi imao nikakove prave zadaće ni svrhe; mi bi bili sveznajući, te bi pred našim duhom od početka svih vjekova stajale odkrivene sve tajne naravi; naš rad i muke, kojimi si moramo, rek bi svaki dan našega življenja osvajati, — postale bi sasvim suvišne. — Mi bi bili duhom savršeni, a kraj toga ipak podvrženi slabоćom tiela, te tako bi nam bio sav ovaj sviet sa cielom svojom prirodnom pusti zatvor, u kom bi boravili dugočasne i prazne dane bez ikojega čara i zanimanja.

Nu upravo ta ograničena i polutna savršenost našega duha čini nas gospodari ovoga svieta, goneć nas, da malo po malo odkrivamo tajne naravi, da neumornim radom nastojimo oko usavršenja naših duševnih i tjelesnih svojstva, i oko poboljšanja našega duševnoga i materijalnoga stanja, pa da si neprestanom mukom služimo svagdanji kruh. — A baš taj neprestani naš rad i nemir čini nam ovaj život zanimivim, skupocienim i sladkim.

Lobinski se zagleda u svoga prijana izrazom udivljenja, te reče: — Bogme ti si Ivane čitav filozof, prem mi se nekako čini, kao da sada manje znam, nego što sam prije znao!

— Pravo ti se čini! — nasmija se Knežević, metnuv čibuk u kut. — Nu tješi se tim, da se isto i najvećim mudroznancem čini, jer što većma proniču u takove pojmove, to im se pred duhom sve većma i većma širi i dubi neizmjeran jaz neznanja i dvojbe! — Ali ja mislim ,da bi vrieme bilo, da se sjetimo, da nema na tom svietu pojma, koji nebi uzko skopčan bio sa tvarju, te da se pobrinemo i za naše tielo, to jest, — da odemo k objedu!

— Ajdemo de! — odvrati Lobinski, te digav se nekako tromo, opaše si sablju, i podje sa Ivanom prama gostioni.

Ovaj ga razgovor još većma uznemiri i uzruja, uzbudiv u njem svakojake dvojbe, na koje do sada ni pomislio nije.

Kod objeda neprosbori skoro ni rieči. S toga ga upita Knežević zabrinuto: — Ma šta ti je, dragi Kazimire, te si mi danas tako tužan?

— Nekako nisam najbolje volje! — Žalostan sam, a neznam zašto, — a osim toga me oblieću svakojake tamne slutnje, te mi se čini, kao da mi je smrt blizu!

— Idi nebulazni istom štogod! — Tebi su živci razdraženi — jer nemaš snage i stalne volje, da se utješiš zbog Pauline, pa da sva svoja čuvstva sjediniš u nadi na bolju sreću! — S toga mislim, da bi najbolje bilo, da odeš kući, pa da se malko prospavaš, a onda da odjašiš kamo izvan grada! Ako tko od naše pukovnije za te uzpita, ja ću te već izpričati!

— Pravo veliš, dragi Ivane — poslušati ću tvoj savjet, i odjašiti daleko izvan grada i to sam samcat, jer je u takovih časovih najbolje, ako je čovjek sam! Nemoj se dakle zbog mene brinuti, ako možda do osam sati večeri izostanem!

Ustadoše, platiše i odoše svaki k sebi. Knežević ode u Daumovu kvanu, a Lobinski se odšulja stranputic na Schottenring, gdje je u nekoj visokoj kući tja u petom katu stanovao poznat mu zemljak i prijatelj fotograf Smolinski. Popev se k njemu, dade se naslikati, te izmami onda od njega jednu bočicu cyankalia i drugih kemikalija, veleć mu, da si je kupio fotografski aparat, te da bi ga rado prokušati.

Popiv onda s prijateljem još nekoliko čaša vina, vrati se Lobinski veseo u svoj stan, te nadje oba momka kod kuće. Marko čistio u štali konje, Kuba pako spremao gore po sobah.

— Kubo, ti znaš da sam se prošloga tjedna sa gospodinom barunom Feldkirchom u Klosterneuburgu pogodio za jednoga konja? — upita on svog momka.

— Znam! — odvrati ovaj.

— A ti ajde sada na kolodvor, odvezi se tamo željeznicom i dovedi mi toga konja. Nu pazi, da mu se putem šta nedogodi. S toga mislim, da bi najbolje bilo, da tamo prenoćiš, te da se sutra istom u jutro odanle vratiš. Jesi me razumio?

— Jesam!

Evo ti deset forinti na put, a sad hajde odmah da još prispiješ, jer prvi vlak odlazi u pol četiri.

Kuba se brzo spremi, te ode.

Lobinski sjede zatim uz pisaći stol, i napisa brže bolje dva pisma, jedno svomu otcu, a drugo Kneževiću, u kom im u kratko priobći razloge, koji ga sile umrieti.

Pismo za otca turi si u džep, te zovnuv onda Marka, predade mu pismo za Kneževića i reče: — Marko, ako bi tvoj gospodin pitao za mene, a ti mu reci, da sam večeras pozvan u Döbling, pa da ću se odanle ili kasno u noći ili istom sutra u jutro vratiti. Ovo pako pismo spravi dobro, pa mu ga predaj istom sutra u jutro — jesi me razumio — sutra u jutro! Kanim bo prirediti mu neku šalu, te bi ju ti sasvim pokvario, kad bi mu to pismo možda dans predao! Dakle, jesi li me razumio — sutra u jutro!

— Jesam!

— Evo ti za to pet forinti — a dobiti ćeš još toliko, ako mi po volji učiniš. Ja sad idem, a kad tvoj gospodin dodje, izruči mu, što sam ti rekao!

To rekav, opaše Lobinski opet sablju, te podje polagano prama Alserskom predgradju, a odavle prama Dornbachu. U Hernalsu skrene u neku gostionu, da malo počine, pa da ovdje mirno noć dočeka. U gostioni nebijaše još nijednoga drugoga gosta.

Liepa mlada konobarica donese mu bocu vina, čudeć se tomu, što je toli liep i fin častnik ovamo zabludio, te ode opet za drugim poslom. Nu vrativ se opet, nemalo se začudi, našav pred njim još punu bocu kako ju je doniela, a kad ga opazi, kako sjedi snužden i zamišljen, gledajuć neprestano preda se, sažali ga, te pokuša zametnuti s njim razgovor. Nu videć, da njemu nije do zabave, te bojeć se, da ga nebi razgnjevila, ode djevojka opet u drugu sobu, motreć ga odanle zaljubljenimi pogledi.

Medjutim se poče sumračje spuštati, a u gostioni se stadoše sabirati prvi svagdanji gosti: gradjani, zanatlije, trgovački pomoćnici i podčastnici. Videć to Lobinski, plati vino, koga nije ni okusio, poleti van u vedru noć, i krene cestom prama Dornbachu.

Na pol puta skrene u planinu, te se došulja stranputicami do brežuljka, za kojim je bio baruničin zaselak. Došav do šikare, iza koje je počimao vrt, spusti se na zelenu travu, te se pruži na ledja s licem prema nebu.

Dugo je ovako ležao izgubljen u turobnih misli. U to se ukaza mjesec iza omorika i svietli njegovi traci padoše mu na lice. Diže se naglo, te pruživ obje ruke prama iztoku, uzdahnu mladić: — Oh, dobro mi došao tihi svjedoče sladke moje sreće i rane smrti! Hvala ti, što si nam divnim svojim sjajem sladio blaženstvo kratkoga raja ljubavi naše! — Kaži mi bar ti, hoće li nam osvanuti nov život onkraj groba? — Ah, ti mučiš — mučiš — Bog zna koliko već vjekova, vrteć se dan na dan oko zemlje, a neznajuć ni sam zašto i u kakovu svrhu, pa se pokoravaš poput niema roba nedokučivomu zakonu naravi, kao i svi ostali sviestni i bezsviestni stvorovi ovoga svemira!

Obuhvativ si koljena, nastavi opet na pol glasa: — Nu da mi je samo pojmiti, zašto smo stvoreni za ovaj sviet, ako nam kratak život smrću na uviek prestaje? — Bi li to moguće bilo, da nas je nedokučiva providnost postavila ovamo, samo da i nas ima na ovoj zemlji, ili smo sbilja stvoreni za kakovu uzvišeniju svrhu?

Što nas čeka onkraj groba? — Zar da je nam sbilja sudjeno, da i mi poslie smrti naše, poput niemih životinja jedino za nagnojivanje zemaljske kore služimo?

Mladić se sgrozi, te nastavi: — Ah, Ivane — Ivane, zašto li probudi u meni nemile ove dvojbe?

Oh, bježite grozovite munje neznanih jošte visina — jer mi vaš bliesak još većma zamata um u neprozirne tmine neznanja i dvoumlja! — Ah, gdje si božanstvena vjero — ah dodji — priskoči mi u pomoć u zadnjoj mi uri — te razprši nebeskim si sjajem taj užasan mrak, što no mi bolnu dušu u oči vječnosti sve većma, obuzimlje! — Ah, gdje si sladko andjeosko čuvstvo zlatne moje djetinjske dobe, — ah, gdje ste sretne ure nebeskog blaženstva — što sam ga oćutio u nedužnih jošte grudih — kad me pokojna majka učaše pobožne molitve, a čisto mi se srce uzdizaše strahopočitanjem prama veličanstvu nedokučivog božanstva! — Ah, smiluj mi se o bože — nedokučivi ti razlože svega postanka i obstanka — ah, smiluj mi se i dopusti, da mogu iz sve duše uzdahnuti i uznieti se k tebi vrućim pouzdanjem i nadom u budući život moje duše! — Ah, jao — jao — zašto nemogu uzdahnuti? — zašto se nemogu oteti tim gustim tminam?

Klonu zažarenim licem u rosnu travu, te stade stenjati od boli. Na jednom diže opet glavu te nastavi: — Čudnovato, da se te misli u meni radjaju istom sada — u oči smrti! — Ah, kamo sreće, da sam ih zamislio prije nekoliko godina, kad no zakoračih u samostalni život — ah, koliko bi mi sada laglje bilo umrieti!

Najednom se diže, te ogledav se naokolo, nastavi, kao da sam sebi govori: — Kazimire, Kazimire — meni se čini, kao da se bojiš smrti! — Nu, je li pravo, da uz mene griešnika pogine toli čist i nedužan andjelak? — Oh, nesmiljena sudbino, zašto si baš nju prikovala uz mene nevriednika toli čvrstom svezom?

Izvadi uru iz džepa te ju nakrenu prema mjesečini. — Oho, za deset časova jedanaest! Hajdemo de, smjelo put vječnosti.

To rekav, popne se na ogradu, skoči u vrt, te se leže onamo, gdje se je sa Paulinom sastajao. Zagleda se u onaj kraj, odakle imadjaše doći, te mu se učini, kao da vidi kroz šikarje njezinu bielu haljinu — sad pako kao da joj čuje korak. S toga se dignu te poleti naglo kao da će joj u susret. Nu ne bijaše nitko, van samo utvora njegove razdražene mašte.

Poče nestrpljivo gore dole hodati, te šapnu napokon:

— Što to znači, da je tako dugo nema? — Je li možda zaspala, ili se boji umrieti? — Ili su možda stvari od jučer na bolje okrenule?

Sjede na neku klupu, zagledav se opet prama vili. — Ovako prodje jedna ura, a prodje bogme i druga, a Paulina se još uviek ne ukaza.

U to se na jednom začu iz daleka topot naglo bježećih konja. — Konjanici su! — šapnu Lobinski, prisluškujuć odkale topot dolazi. Sad se sasma približi i najednom umuknu, al samo za časak, jer se odmah opet začu sasma blizu: — top top — top top — i Lobinski sada dapače razabra u mjesečini dva konjanika, koji sišav s glavne ceste uzkom stazom upravo prema vrtu naperiše. Na sjevernoj strani ograde presta topot i najednom se začu tužan glas: — Oj, Kazimire — živiš li još — ili mi je zbilja sudjeno — naći te mrtva!

Kazimir prepoznade odmah glas svoga pobratima Ivana, neznajuću prvom trenutku, što da uradi. U to se Knežević opet oglasi: — Nuder Marko, priveži konje uz koju granu, pa ćemo preko plota, da ga potražimo.

Čujuć to Kazimir, poleti prama ogradi, te viknu: — Ne trudi se, dragi Ivane — evo me živa k tebi! — To rekav, pope se brže preko plota, te pade Ivanu na grudi.

— Oh, hvala ti o bože, što sam ga živa našao! — uzkliknu Ivan, pritiščuć Kazimira na svoje grudi.

— Oh, Kazimire, Kazimire — zašto li to učini? Oh, koliko sam se straha naužio! Nu, hvala Bogu, što se je ovako svršilo, a u buduće ću već bolje na te paziti — ti razmaženi goropadnjače!

Na to se obrnu k momku te reče: — Čuješ Marko — gospodin poručnik jašiti će na tvom konju, a ti ćeš pješke u grad! Žuri se kući, da na te dugo ne čekamo, jer moramo jutrom rano na muštru! — Nu, čuješ momče, da nisi nikomu ni rieči prosborio o tom, što si ovdje čuo i vidio! Jesi me razumio?

— Jesam! — odvrati momak ozbiljno, te podje odmah napred, a Ivan i Kazimir poklopiše konje, te se odputiše laganim kasom u grad.

Putem pripoviedaše Knežević, što se je sve prošloga dana dogodilo.

— Kad smo se ono poslie objeda razstali, odoh u kavanu, a oko tri sata u kasarnu, da čujem zapovied za drugi dan. Tamo nadjoh poziv našega pukovnika, kojim pozivlje sve častnike na večeru u Munschovo svratište, a osim toga nadjoh i jedno pismo za tebe i to — od Paulinine ruke!

— Od nje — pismo — za mene? — Ta gdje je za Boga — imaš li ga pri sebi? — viknu Kazimir naglo.

— Neimam — kod kuće je — na tvom stolu.

— Oh, bježmo — bježmo brže — da vidimo, šta je u tom pismu, jer će za stalno biti u savezu s tim, što nije došla na urečeni sastanak!

Poćeraše konje i potekoše toli oštrim kaosm, da su izpod kopita njihovih konja sve varnice sievale, dočim Knežević u sav glas nastavi: — Primiv to pismo poletio sam odmah u naš

stan, da ti ga predam, jer mi rekoše, da te je neki momak s tim pismom svuda tražio. Al se ne malo začudih, našav Marka sama kod kuće, osobito kad mi reče, da si otišao u Döbling, a Kubu da si poslao u Klosterneuburg. Poslah odmah Marka, da te po svuda traži, a i sam odoh, nebi li ti u trag ušao. U to se sastadoh s našim pukovnikom i sa podpukovnikom Hrabinskim.

— No, a gdje vam je vaš Poluks, Kazimir? — upita me pukovnik. — Da mi vas dva nefalite kod večere! Kanim bo večeras razstati se baš junački s dosadanjim bećarskim životom, prije no što skučim glavu pod sladki jaram braka.

Rekoh mu na to, da te baš svuda uzalud tražim.

— Šta? nemožete ga naći? — zagrmi on nato — a vi pošaljite pol švadrone, neka ga traže po cielom gradu u svih poznatih kućah, ako ga nebi vaš momah u Döblingu našao! Težko si ga vami, ako mi bez njega dodjete.

Razstadosmo se zatim, a ja nastavih poćeru za tobom, nu uzalud. Oko osam sati vrati se moj momak, te mi javi, da te je po cielom Döblingu zalud tražio. — Sav snuždén odoh u Munschovo svratište, gdje se već svi častnici oko pukovnika sabrali bijahu.

— No, a gdje je Lobinski? — zagrmi on ugledav mene.

— Neima ga! — odvratih, na što ti se on ljuto namrgodi te viknu: No, to mi je liep lahkoumnjak! — Danas po poldana nije u kasarnu ni zavirio, te Bog zna kud se sada tepnjari.

Na to se okrenu k častnikom, te zagrmi opet: — Je li tko gospodo danas po poldana vidio poručnika Lobinskoga?

— Ako se ne varam, ja sam ga vidio! — oglasi se na to poručnik Bartaković. — Danas po podne bijah kod svoje sestre u Hernalsu, te mi se učini kao da sam ga iz daleka vidio, gdje je baš skrenuo u neku malu gostionu!

— Čudnovato — zamrmlja pukovnik — nu ja ću mu sutra odčitati litaniju, koju neće tako brzo zaboraviti. — Hajdemo gospodo k stolu, te nemislimo više na našega nevjernoga bjegunca.

Sjedosmo se, a družtvo se brzo razigra, osobito kad zagrmiše prve baterije šampanjca. — Nu ja si nemogoh nikako izbiti iz glave tu misao, da te je možda snašla kakova nesreća. S toga se digoh oko pol noći, te prišapnuh pukovniku, da idem kući

vidjeti, jesi li se vratio, pošto se bojim, da ti se je kakovo zlo dogodilo.

— Idite, idite — reče on na to ozbiljno — vrag nespava — možda je gdje radi svojih pustolovijah u škripac dospio! — Nu ako ga gdje živa nadjete, a vi ga s mjesta amo dovedite!

Došav kući zovnuh Marka, nu taj se ni neoglasi. Uzeh svieću da ga tražim, a kad ti ja u njegovu sobu, imadoh tamo šta i vidjeti! — Ležao ti on pijan kao top, — stružuć u snu kano parna pila! Poletih k njemu da ću ga za uši, al u to ugledah kraj njega pismo sa mojim nadpisom, prepoznav odmah tvoj rukopis, pograbih ga, te pročitav ga, malo mi srce ne puče, kad razabrah, što si kukavče nakanio bio!

Marko! — zagrmih ko biesan, a momak ti skoči, kao da ga je top probudio, te se osovi preda mnom gledajuć u me izrazom užasa.

Maših se sablje, da ću po njem te viknuh još glasnije: — Lopove, zašto mi ne predade odmah to pismo! — Bježi sada, te osedlaj odmah oba konja — nu da si za pet časova gotov, jer ću te maznuti, da će ti prisjesti vino!

Poleti ti Marko — triezan, kano da je samu vodu pio, i za nekoliko časova bijahu konji osedlani. Nu, evo nas već kod kuće.

Lobinski skoči s konja te pozvoni, da je cielom kućom zaorilo. Vratar im otvori i primi konje, a oni uzletiv uz stube, upališe svieću.

Drhćućim rukama otvori Kazimir Paulinino pismo, a kad ga pročita, stade kao pomaman skakati po sobi kličuć u sav glas: — Ah, moja je, moja je, za tri mjeseca! — Zagrli onda prijatelja, da su mu kosti pucali, te poljubiv ga nekoliko puta u lice pogleda na sat, koji je već kazivao pol tri po polnoći pa upita: — Što misliš Ivane, kako bi bilo, da još odemo k pukovniku? — Dobričina je, te mu se nebih rad zamjeriti!

Knežević se nasmija: — Hajdemo de — tebi za volju učiniti ću što god hoćeš, a biti će i njemu drago, da te još ove noći vidi.

Pukovnikovo družtvo, već junački nakićeno, udari u gromku veselu viku, kad se najednom na vratih pokaza Knežević sa

Lobinskim, i kad se prvi ukoči pred pukovnikom, javljajuć osbiljnim glasom, da je ulovio »bjegunca pukovnije«.

— Amo s njime — zatrubi na to pukovnik sav zažaren od silnoga vina, pruživ Lobinskomu ogromnu čašu punu Tokajca. — Neka se javi ovom dobrodošlicom, pa okriepiv se jelom, neka izpije enoliko čaša šampanjca, koliko mu vojni sud dosudio bude!

Kazimir izpi čašu na dušak, a na to ga privuče pukovnik k sebi, te mu prišapnu: — Kazimire, neću da pitam, gdje ste bili i šta ste radili, nu meni se čini, kao da se s vašom dragom igrate Romea i Julije! — Samo pazite da vam se nedogodi što i njim!

Lobinski i Knežević uzbudiše nov život u družtvu, tako, da su zdravice opet iznova zaredale. Bilo je doduse već podosta mrtvih i težko ranjenih, a med njimi i podpukovnik Hrabinski, koji su po divanih i naslonjačih hrkali u duboku snu. Nu to nje smetalo ostale zdrave delije, koji su tja do zore pjevali, dieleć mejdan čašami u ruci.

Al kad zarudi zora zažvižda pukovnik najednom iz male sviralice tolį nemilo, da su svi mrtvaci i ranjenici naglo poskakali sa svojih ležišta kao poćerani zecevi.

»Antretten!!« — zatrubi on na to kroz nos — amo svi — još ovu zadnju čašu, pa onda kavu, a poslie kave svaki na svog konja!

XIV.

Nada iza jada.

Prodjoše dva mjeseca te se već poče navješćivati zima čestimi maglami, mrazom, hladnim vjetrom, kišom i bljuzgavicom, a za naše junake osvanu obična jesenska napast, to jest podučavanje i uvježbanje novaka.

Uslied toga bijahu obično veoma zlovoljni, te bi jedva izčekivali svršetak takovih podučavanja i vježba, da se onda u kavani ili u gostioni tielom i duhom odmoriti mogu.

K toj njihovoj patnji pako priduži se doskora i druga još teža nevolja. Na obzorju njihove ljubavi pokazahu se tamni ob-

laci neizvjestnosti, šireć se sve većma i većma t ugasiv napokon zadnji komadić vedrine i zadnji tračak toli sladke nade.

Knežević ne dobi već odavna nikakove viesti od Emice, a s toga ga stade sve većma i većma moriti strah i briga. U zadnje vrieme pisao joj je svakoga tjedna, nu na nijedno pismo ne dobi odgovora.

Dok je ona s njim još dopisivala, podnosio je svoj udes još kako tako. Kao svi ljudi stalna, mirna i umjerena značaja nije ni on ništa nemogućega zahtievao, podavajuć se krotko svojoj sudbini i zadovoljujuć se utjehom, koju mu je pružalo dopisivanje sa ljubljenom djevojkom. Nu sad mu nestade i te jedine sladke utjehe, a to ga je tim većma bolilo, što si nije mogao protumačiti pravoga razloga, s kog mu je milena dika najednom umuknula. Njegova razdražena mašta stade mu predočivati sve to groznije slike. Sad bi ju vidio u duhu mrtvu na odru, sad pako u naručju drugoga. Napokon mu postade taj vjekoviti nemir nesnosnim, te s toga nakani uzeti dopust, pa otići kući da vidi šta je, čim samo minu vježbe novaka.

Iste po prilici muke trpio je i Lobinski, samo što je on vremenom počeo gubiti strpljenje i podavati se sve to većma muklomu nezadovoljstvu. Drugi bi sladkim nemirom brojio dane, koji bi još izmaći imali od onoga dana, kojega bi imale minuti sve dosadanje zaprieke. On pako ljutio se je neprestano i proklinjao svoj udes, što mu je već toliko dana minulo, kojih nije mogao vidjeti milene si dike. S toga je sve to zlovoljnim postajao i sve to manje govorio, sjedeć po ciele ure na jednom te istom mjestu, namrgodjena lica i izgubljen u svakojakih misli. Napokon si stade utvarati, da se je Paulina preselila u Linc, a mati odputovala u daleki kraj jedino zato, da ga se finim načinom mentovati mogu.

Jedno prije podne dodjoše obojica sasvim prokisli s muštre, te se stadoše presvlačiti. — Knežević sveudilj uzdišući, a Lobinski fučkajuć nekim prkositim cinizmom veselu piesmu. Najednom upita Knežević: — Kako to Kazimire, da ti od neko doba sve to manje spominješ Paulinu?

Kazimir se namrgodi, te odvrati: — Ah, daj mi mira i s njom! — Bog zna, nebi li joj i drago bilo, da ju nikada više ne spomenem, i da joj se više nepokažem!

— Kako to misliš? — upita Knežević. Kazimir se smete, kajuć se očevidno, što je ove rieči izustio. Napokon odvrati: — Ta vidiš valjda i sam, da je sve puka komedija, jer da me ona sbilja ljubi, mogla bi dosada prilike naći, napisati mi listić, da bar znam kako joj je, i što joj mati piše! — Nu ovako mi se sve nekako čini, kao da ona radi u dogovoru s materom, te kao da je zadnja odgoda naših zaruka pukom izlikom, jedino da se stvar otegne, pa da me se onda malo po malo riešiti mogu!

— Za boga miloga — velik li si ti pesimista! — uzkliknu na to Knežević.

Bože sačuvaj — prihvati Kazimir — prosudi sam po duši, da si na mom mjestu, nebi li se i tebi sve to čudnovato činilo? — Mati joj je dobila od Julije pismo, u kom je ova priznala, da su sve spletke proti meni od nje potekle, i da je sve puka kleveta, što se je o meni govorilo. Zašto ona dakle još uviek na me mrzi i oklieva, dati mi Paulinu? — Zatim, kako je to, da su one obadvie odputovale baš istoga dana, gdje bi u večer nas dvoje po našem dogovoru zajedno umrieti imali? — Onda — zašto nije barunica nikomu pravo rekla, kamo će i u koju svrhu odputovati? — Neki dan sam izpitkivao staru Betiku, nu ona mi se zaklinjala, da nitko nezna više, van da je barunica odputovala prama Njemačkoj! — A napokon, ako ona zbilja kani dati mi Paulinu, da ju nesmijem cielo to vrieme viditi niti s njom dopisivati?

Knežević htjede nešto da odvrati, nu u to unidje Marko i preda mu jedno pismo, što je baš iz kasarne doneo bio.

— Ha, od moje majke! — viknu veselo i otvori pismo. Nu čitajuć ga, poče sve većma bliediti i drhtati od silne uzrujanosti. Napokon zakšrinu zubmi, te se nasmija izrazom mahnitosti: — Ha ha! — nisu me prevarile moje slutnje! — Emica — moja sladka Emica oteta mi je — ugrabljena — odvedena Bog zna kamo. — Evo ti pisma, pa čitaj!

To rekav, sjede na divan, pokri si oči desnom rukom, a lievom pruži Kazimiru pismo, iz kog ovaj sliedeće pročita:

Dragi sine!

Razcviljenim srcem priobćujem ti viest, koja će ti dobru dušu nemilo raztužiti, ako ne sabereš sve svoje sile, da muževnim ravnodušjem podnosiš ono, što se barem za sada promieniti neda! — Jednom i onako moraš saznati taj dogodjaj, koji ti se dugo zatajiti nebi mogao, te je bolje da ga saznaš od svoje majke, nego li iz tudjih usta, pa da ti majčina rieč i majčina ljubav pruži prvi liek i prvu utjehu za težku ranu srca tvoga! Čuj me dakle te primi tu viest ravnodušno i hrabro, kao muž i kao junak, kog i najteža kob poništiti nesmije!

Od neko sam doba opazila, da se je naš Dubski čudnovato promienio. Pazio je sve to većma na Emicu, te ju nebi nikada ni časa na samu ostavio. Kad bi god ona htjela tebi pisati, zabranio bi joj to u kratko, veleć, da je to sasvim suvišno, pošto je ona i onako tebi zaručena. Kad bi se pako ja u tu stvar umiešala predočujuć mu, koliko ona jadna uslied toga pati i gine, otreso bi se on na me toli osorno, da bi ga se čisto uplašila, bojeć se, da nebi još i nasiljem na me navalio.

Već sam u sebi mislila i snovala, kako bi ju iz njegovih ruku oslobodila, kad on jedne večeri, prije tri tjedna, k meni dodje, rekav mi u kratko, da će ko sutradan s Emicom u Italiju. — Ja se prepadoh, te ga počeh odgovarati od te nakane, veleć mu, da je kišovito jesensko doba pogibeljno za toli daleki put, na kom bi se Emica i razboliti mogla. — Nu, on se ni neupusti samnom u daljnji razgovor, van da će opet na vrata izići. — Poletih za njim, te ga stadoh moliti, a i Emica uleti u sobu, te srušiv se pred njim na koljena, uze ga plačuć zaklinjati, neka se toga okani, — nu sve uzalud! — Tebi je dobro poznato, koliku on demoničku moć nad njom imade. Morade se dakle jadna pokoriti njegovoj samovolji, i spremati se polumrtva na put. Pokuša nebožka dva tri put, da kradomice listić za te napiše, nu okrutnik joj ni toga nedopusti!

Drugoga dana ranom zorom stajahu već u pripravi prostrana kola sa četiri konja. Ah, neću nikada toga razstanka zaboraviti, jer mi se učini, kao da mi s njom duša moja odlazi! Ležala je bolna ko izdišuć duga na mojih grudi plačuć i jecajuć u sav glas,

a on stajao uz nas, nekazujuć ni malo sućuti, van gledajuć mrko i nestrpljivo u nas, kao gladan vuk! — Napokon mi ju iztrže iz naručaja te ju diže na kola toli nemilosrdno, da mi je srce od boli pucalo. Sa kola pruži mi ona još jednom ruku, a kad ju stisnuh, poćutih odmah da mi je nešto u ruci ostalo. Kola odjuriše prama Požegi, a ja stajah još dugo pred dvorom, gledajuć suznim okom niz cestu, kojom se je motao oblak prašine sve dalje i dalje, dk napokon mojemu vidu neizčeznuše.

Pogledah onda šta mi je ostavila, te opazih, da je mali listić, što ti ga je kradomice olovkom napisala, kog ti evo u prilogu šaljem.

Buduć je veći dio njihovih stvarih u mom dvoru ostao, nisam ni slutila da su sasvime otišli, van sam si mislila, da će se najkašnje o Božiću vratiti. S toga se tim većma prestravih, kad mi prije tri dana stiže pismo od Dubskoga, napisano u Monakovu, kojim mi uljudnim al odriešitim načinom priobć. da se sa Emicom nikada više vratiti neće!

Oh, Ivane dragi, moli od Boga jakosti, da tu ranu preboljeti možeš. Ugledji se u me — ah, ja sam ju ljubila kao rodjeno diete, pa ipak neozdvajam, što sam ju izgubila, van se uzdam u providnost božju, da će nam se opet zdrava povratiti!

U tom kobnom pismu reče Dubski nadalje, neka si nedajem truda zaći im u trag, jer bi to bez uspjeha bilo, a sbog Emice neka se tješim tim, da je ona u dobrih ruku, pa da živi u velikom sjaju i obilju! — Napokon mi zahvali na svemu dobru, što sam ga Emici i njemu činila, te zamoli, neka s njihovimi stvarmi po volji razpolažem, a sbog novoga upravitelja, neka si ne tarem glave, jer da se je već za to pobrinuo, pa da će za koji dan prispjeti izvrstan ekonom, gospodin Jerzić, koji će imanjem dalje upravljati. — I sbilja dodje jučer neki gospodin, koji mi se tim imenom predstavi. Poveselih se, da ću možda od njega saznati, kamo su krenuli. Nu on mi nezna ništa više kazati, van da ga je o svom trošku ovamo poslao.

Ah, Ivane dragi, — kad na te pomislim, onda me prozebe od velikoga straha, da ćeš se možda prepustiti prevelikoj boli! S toga te molim i zaklinjem — dodji što brže ovamo, u slobodnoj bo naravi i na majčinom srcu ozdraviti će ti rana prije nego

li u bučnom i nemirnom gradu uz svagdanju jednoliku muštru! A kraj toga trebam i ja utjehe, te ćemo si jedno drugomu vidati rane i posavjetovati se, šta da činimo, da mila Emica opet čim prije živa i zdrava med nama osvane!

Tješi se dakle, dragi sine, i negubi se, van se uzdaj u Boga, pa pomisli, da ti živi jošte majka, koja te nada sve ljubi i koja te je krvavom mukom odgojila i čovjekom učinila. Uzdaj se u milu našu Emicu, jer te ona ljubi svom dušom svojom, te će ti uzčuvati vjernost, i vrebati uviek na sgodu, da se opet s tobom sjedini, pa makar ju odnieli na kraj ovoga svieta!

Dugo je Kazimir stajao, gledajuć tužno sad u pismo, tad pako u poništenoga prijatelja, koji je mučeć sjedio na divanu, krijuć si lice obim rukama. Najednom uoči na zemlji mali Emičin listić, na koga su oba u prvoj onoj zabuni zaboravili bili. Digav ga naglo, pruži ga Ivanu, te reče: — Gle Ivane, na glavnu stvar nisi ni mislio! Evo ti njezin listić, pročitaj ga možda ćeš u njem još najviše utjehe naći!

Ivan pograbi naglo pruženo mu pisamce, te pročita sliedeće:

Dragi moj Ivane!

Nekloni duhom, ako se nebi skoro vratila! — Ako me budu gdjegod sustavili, pobjeći ću — pobjeći k tebi, jer sam tvoja, te ću tvojom do groba ostati.

Tvoja vjerna Emica.

Pritiščuć to pisamce uz burne si grudi, gledao je Knežević još dugo prama nebu izrazom nove nade i utjehe. Kazimir pako motrio ga je neko vrieme mirno i tiho, a napokon pristupi k njemu, zagrli ga nježno i poljubiv ga u čelo reče: — Tješi, se dragi Ivane, jer ti je to pisamce najsigurnijim jamstvom, da ćeš ju doskora opet naći i sjediniti se s njom do groba.

— Ah, Bog iz tebe progovorio! — uzdahnu Knežević. Za sada moram se dakako tješiti tim uzdanjem, a kraj toga hvaliti Bogu, što mi je dao toli dobra i toli plemenita prijatelja! — Jer sve ako mi je i zašlo žarko sunasce moje ljubavi za tamne oblake neizvjestnosti i daljine, to mi je barem ostala blaga mješečina prijateljstva, koja će mi vedriti tamnu noć moje duše.

— Neboj se dragi Ivane — sinuti će ti opet žarko sunašce! — prihvati Kazimir tronutim glasom. — Nu ja mislim, da bi najbolje bilo, da sad odmah odemo u slavjansku kavanu, pa da tamo vidimo, kad polazi ladja iz Siska pram Staroj Gradiški, jer ti za sado doista neima boljega lieka, van otići čim prije kući, da se na majčinom srcu utješiš i umiriš!

— Hajdemo de!

Odoše na to u Bauerovu kavanu na uglu korutanske ulice, te nadjoše u zagrebačkih novina, da ladja polazi u ponedjeljak iz Siska prama Zemunu.

— Danas je srieda, — ako do subote dopust dobijem, mogu u nedjelju na večer u Sisak prispjeti, — računao je Knežević.

Tako i bijaše. Sutradan potraži dopust na tri mjeseca, te dobiv ga odmah, odveze se u subotu na večer k južnom kolodvoru. Kazimir ga izprati tužnim srcem, a kad dodje do rastanka, spopade ih obojicu težka bol, kao da se na uviek rastaju.

Izviruć iz kola reče Ivan Kazimiru: — Ako ti podje za rukom, dobiti Paulinu još za vrieme moga dopusta, a ti neputuj s njom poslie vjenčanja nikamo drugamo, van k meni, jer će mi goditi bolnomu srcu, kad bar tebe budem sretna vidio!

U to pozvoniše treći put, a odmah na to krenu vlak, noseć ljubljenoga prijatelja u maglovitu daljinu. Dugo je još Kazimir stajao na istom mjestu gledajuć nepomično onamo, gdjeno vlak u daljini izčeznu.

Napokon se prenu, te se vrati težkim srcem u grad, skrivajuć se u kutu fijakerskih kola, da nitko neopazi tihu onu suzu, koja mu se eno kraj sveg susprezanja niz raztuženo lice oskliznu.

XV.

Čudnovat udovac.

Kad se zadubimo u razmatranje bezkrajnosti vremena, brzo nam se pomuti pojam o prošlosti sadašnjosti i budućnosti. »Šta je prošlost?« — pitamo se onda — »je li sbilja samo vrieme iza nas i naše mimogredne sadašnjosti? — A šta je budućnost? — Nije li i ona već prošlost, kad joj je unapred sudjeno minuti, kao što su iza nas minuli nebrojeni vjekovi? — A gdje je onda bu-

dućnost! — Ima li je u obće, i može li še što absolutno budućega pomisliti? — Šta je dulje — da li prošlost, ili budućnost? — Hoće li jednom biti sve prošlost — a budućnosti nestati traga na uviek?

Ovakova pitanja, koliko su pogibeljna za zdravlje našega uma, ako ih silomice sve dublje i dublje mozgamo, toliko su blagotvorna, ako se zadovoljimo, riešiti ih onako, kako nam je u obće moguće. — Mučno je doduše imati krila, a nemogući uzletiti kud pomisliš, imati bistar um, a nemoći pojmiti dvajuh jedinih uvjeta svega obstanka: vremena i prostora! Al kad pomislimo, da nam se duh nikada od tvari oteti ne može, i da neće biti naraštaja na tom svietu, koji će ikad moći do kraja pojmiti ta dva uvjeta, — onda si moramo i nehotice priznati, da je bolje po nas, kad liepo ostanemo u obsegu našega bivstvovanja, tumačeć si jedan i drugi uvjet stanovitim mogućim mjerilom.

Umujuć ovako, dolazimo do uvjerenja, da je naše bivstvovanje doduše neznatno u sadašnjosti i pojedinosti bića, nu da je tim znatnije i silnije u neprekidnosti svih vjekova, te da se obična tri mjerila vremena mogu uporabiti jedino na osobni obstanak naš i naraštaja prije nas i poslie nas, ili krače govoreč na naš mikrokozam, — makrokozam pako, s svimi nebrojenimi nebeskimi tjelesi, da nepodpada takovim mjerilom, pošto je vječan u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Ovakovo uvjerenje čisti nas od tašte sebičnosti, te oplemenjuje naše osnove i sav naš rad, pokazujuć nam svrhu našega obstanka u sasma drugom — u čistom i uzvišenom obliku, i učeć nas, da nam je zadaćom života, pripravljati i stvarati neumornim radom i mukami sve to bolji obstanak — nu ne nam samim nego većma našim dojdućim naraštajem.

Kad ovako mislimo, onda nam brzo izčezava s ustiju posmjeh, kojim se rado rugamo prošlim vjekovom, jer moramo onda priznati, da sva pršla stoljeća nisu ništa drugo, van Bog zna po koji put porušene i opet na novo podignute stube, kojimi se je čoviečanstvo penjalo do vrhunca svoga napredka, i opet padalo i opet penjalo u neprekidnoj zamjeni poput svijuh stvari u makrokozmu.

Prošlost dakle, kako ju mi shvatiti možemo, nije ništa drugo,

van mati i uzrok naše sadašnjosti i budućnosti. Da nije bilo nje i njenih dogadjaja, nebi bilo ni sadašnjosti ni budućnosti, ni njenih doživljaja.

Neprestraši se dakle liepa čitateljice, ako u ovom poglavju najednom nadješ skok za dvadeset godina natrag prije početka ove pripoviesti.

Tvoje će se liepo lišce možda u prvi mah malko i namrgoditi, jer je spominjanje prošlih ljeta neugodno i tebi i cielomu tvomu spolu, buduć ti nemirno srdašce još većim dielom u budućnosti živi. — Al kad se na krilih duha otmeš sadanjemu trenutku, priznati ćeš istinu ovih rieči, videć, kako su dogadjaji one dobe bili uzrokom i izvorom dosadanjih i dojdućih jošte dogodjaja ove pripoviesti.

* * *

Divna li je okolica českoga grada K. Prama sjeveru ga kruže liepi brežuljci, izmed kojih se vidjevaju mnogobrojne raznovrstne tvornice. Pram jugu pako razastiru se širokom ravnicom bujne šume i poljane, izmed kojih se bliskutaju bistri vali rieke Labe. Nećeš tu naći ni lakta zemlje, što nebi obradjen bio, te kud god pogledaš, vidiš svuda, da si med narodom, koji je poljodjelstvom i obrtom na najvećem stepenu napredka i savršenosti.

Pol milje daleko od grada prama jugu diže se na sjajnoj romantičkoj visočini veličanstveni gospodarski grad. Stariji mu je dio sagradjen gotskim, noviji pako renaissanskim slogom. Četiri visoke kule dižu se smiono nebu pod oblake gledjuć u bujnu okolicu oholo i mrko, kao da dura još uviek kruto doba srednjega vieka, u kom su sagradjene, odgovarajuć ovako podpunoma liepomu imenu »Orlovhrad«, pod kojim je taj grad već iz srednjega vieka poznat.

Pred sjevernim mu pročeljem pruža se prostrano i čisto dvorište, okruženo raznimi gospodarstvenimi sgradami, oko južnoga pak ovija se prostor u slici polukruga, opasan bujnim šikarama raznoga eksotičkoga drveća, izmed koga se vidjevaju krasni mramorni kipovi raznih drevnih bogova, božica i nimfa.

Sredina toga prostora veliki je mramorni basin, iz koga mramorni Triton baca u vis veličanstveni vodeni mlaz.

Široke mramorne stube vode prema jugu u velik divan vrt, izpremotan čistimi, pieskom nasutim stazama, izmed kojih se protežu u liepom skladu bujni cvietnjaci, zelene ledine i sjenovite gromade jela, omorika i raznih pomanjih šikara. Izmedj rašća i šikarja proviruje ovdje ondje ili krasan pavilon, ili švicarska kalibica, ili obelisk ili pako mramorni kip koje vitke nage božice.

U sredini vrta blista se prostran ribnjak, opasan kamenitim rubom, s kog se opet mnogobrojni kipovi ogledju u bistroj mirnoj vodi. Na južnom kraju ribnjaka diže se iz vode umjetno složena hrpa kamenja, na kojoj počiva mramorni kip božice Lede sa poznatim labudom. U toj kamenitoj hrpi ima nekoliko prostranih šupljina, u kojih je prostrta zelena mašvina. To je stanovište bielih labudova.

U tom vrtu slažila se je rek bi narav u umjetnošću, da posjedniku grada stvari zemaljski raj.

Oko vrta razastiru se na daleko, osobito prama jugu, široke poljane i velike šume, izmedju kojih ovdje ondje proviruju visoki garavi dimnjaci tvornica i prostrane štale za konje i rogatu marhu, a kud god pogledješ, vidiš svuda uz silno obilje najveći red i čistoću.

Ogromno to imanje bijaše u ono vrieme majoratska svojina prebogatoga grofa Ivana Dubne, koji je još tri druga velika imanja u Českoj, a dva u Moravskoj imao.

U mladjih godina bijaše grof Ivan vojnikom, pošto mu je onda još živio stariji brat grof Konrad, komu je pripadalo majoratsko nasljedstvo i prvenstvo. Kod vojničtva doćera grof Ivan brzo do pukovničke časti, te je u zadnje vrieme svoga službovanja bio pridieljen poslaničtvu u Parizu.

Tamo se oženi godine 1834. sa groficom Hortensom Walkovskom. Iste godine umre mu otac, a nekoliko mjeseći kašnje poginu mu brat Konrad čudnovatim načinom u lovu, ostaviv jedinca sinčića Otokara, komu je onda istom 12 godina bilo.

Uslied toga ostavi grof Ivan službu, te se vrati na Orlovhrad, da nastupi majoratsko nasljedstvo.

Bijaše on od naravi oduran, zloban i okrutan čovjek. Nu kad postade neograničenim vlastnikom ogromnoga imetka, pokaza

se istom prava djavolština njegova značaja. S njegove okrutnosti i bjesnoće zakukaše svi kmetovi njegova područja, te bi ih upropastio bio, da nebijaše njegove supruge, koju je sam Bog uz njega postavio, da poput andjela čuvara štiti i brani jadnu sirotinju.

Kad je prolazila godina za godinom, a brak mu bio još uviek bez djece, postajao je sve to bjesnijim, mrzeć sve većma i većma svoga nećaka Otokara kao predvidivog nasljednika majorata, koji je uslied toga koješta prepatiti morao, akoprem ga je tetka Hortensa štitila, gdje je samo mogla. Nu kad je jednom biesni Ivan na njega sabljom navalio, morade Otokar pobjeći k rodjakom pokojne si majke u Prag, gdje je nauke nastavio. Svršiv gimnaziju, podje on na naročitu želju tetke Hortense na Bečko sveučilište. Stricu Ivanu bijaše svejedno, bio on ovdje ili ondje, samo da ga nevidi pred sobom. S toga mu je rado slao novaca, koliko god bi si zaželio, samo da se kući nevrati. Nu nenadani dogodjaj učini, te su se oba opet doskora sastali.

Bijaše to koncem svibnja godine 1845. Vedri proljetni danak lebdi nad imanjem i cielom okolicom. Žarko sunce prebacilo je već polovicu svoga svagdanjega puta, spuštajuć se prama zapadu.

Čudna tišina vlada svuda cielim inače bučnim imanjem. Dimnjaci tvornica nesiplju kao obično dim nebu pod oblake, a prem je radni dan, prazne su ipak sve radionice.

Grobnom tom tišinom turobno se razliežu sitni zvuci zvonaca sa biele kapele, kojoj se eno limeni toranj cakli u sunčanim travima na zelenom brežuljku nedaleko od iztočne strane Orlovhrada.

Ta kapela sagradjena je nad grobnicom obitelji Dubna, u kojoj počivaju mnogobrojni njeni predje tja od vremena Karla IV. i V. Venceslava II. S toga joj zvona obično tužnu zadaću vrše, jer kad god se oglase, zovu nekoga iz ponosita Orlovhrada, da ostavi sav sjaj i razkoš, te da zadje u tminu viečnosti, koja je svim jednako mračna i tamna.

I danas ih zapala ista dužnost. Zazvoniše, bo, da na zadnjem putu tužnim si zvukom poprate dobru groficu Hortensu, oboža-

vanu sveticu naroda, i andjela čuvara biedne sirotinje daleke okolice.

Sa najvišeg tornja Orlovhrada vije se ogromno dugačka crna zastava. Sve prostore oko grada, široko dvorište, vrt i prstranu cestu sve do kapele zaokupljuje silna svjetina svih mogućih stališa, sabrav se iz bliza i daleka, da ovu sveticu na zadnjem joj putu poprati.

U dolnjem spratu gradą prostrana je dvorana, kojoj su stiene zastrte crnim suknom. U sredini stoji visoki odar, oko koga gore mnogobrojne svieće. Na odru leži dolnji dio mjedenoga liesa, u koji je položen drugi lies, saliven iz najčišćega kristalnoga stakla, — a u tom staklenom liesu počiva u samom cvieću pomazano već pokojničino tielo, zaodjeveno dugom bielom svilenom haljinom. Oko glave omotan joj je krasan vienac bielih i rumenih ruža. Kad joj pogledaš u bielo, nu i u smrti jošte liepo lice, čini ti se, kao da spava te kao da ju prelieta sladak san, — pa ti se zato neda pomisliti, da je bezdušna smrt nemilom rukom na uviek satrla taj andjeoski stvor.

S visoka joj čela vijugaju se gusti pramovi zlatne mehke kose tja do koljena, a biele joj niežne ruke prekrštene su nad grudima, držeć malen zlatan križić pun raznovrstnih dragulja.

Na kraju liesa, kod nogu, stoji prislonjena mjedena ploča sa jednostavnim napisom: »Hortensa grofica Dubna rodiena grofica Walkovska, umrla dne 20. svibnja g. 1845. u tridesetoj godini dobe svoje«.

Cielom žalobnom dvoranom vrvi i mota se silna svjetina raznih stališa. Prvi velikaši česke zemlje, ladanjski plemići, gradjani, seljaci, radnici i služinčad turaju se unutra, da još jednom vide plemenitu pokojnicu.

U to unidje ciela povorka svećenika i djakona u sjajnom crkvenom odielu predvodjena sjedoglavim častnim starcem biskupom. Postaviv se s desne strane liesa, stadoše pjevati obične pogrebne pjesme. — Dok su još pjevali, razdieli se najednom svjetina, a izmed nje prodju do liesa dva gospodina. Prvi je visok i kriepak muž kakovih četrdeset i pet godina.

Lice mu je sasvim obrijano, te bi se moglo i liepim nazvati, da ga nenagrdjuje jasan odsjev zlobna i okrutna srca provirujuć

mu iz ljutitih i vazda nemirnih sivih očiju, koje u savezu sa velikim mu zavinutim i šljastim nosom, svakomu koga pogledaju čudan strah zadavaju.

To je grof Ivan Dubna pokojnčin suprug. Pristupiv k liesu, zagleda se u pokojnicu hladno, nehajno, rek bi ljutito, kao da joj ni pred grobom ne može da oprosti, što mu nije rodila potomka, koji bi mu ohole nade oživotvoriti mogao.

Za njim stoji visok i vitak mladić. Mogu mu biti dvadeset i dvie godine. Plave mu guste lasi razkuštrane su, te se spuštaju u bujnom neredu niz liepo plemenito rek bi djevojačko lice, dočim mu na velike modre oči neprestano naviru gorke suze iskrene boli i tuge.

Taj mladić mladi je grof Otokar, nećak grofa Ivana Dubne.

»Requiescat in pace!« zapjeva sada biskup, poškropiv lies svetom vodom, a ostali svećenici otegnuše: Amen. — Na to zaklopiše i zabiše mjedeni lies, iznesoše ga i položiše na sjajna mrtvačka kola, i sprovod krenu prama kapeli, motajuć se polagano i mučno kroz silnu svjetinu.

Kad napokon prispješe do grobnice, digoše opet lies i unesoše ga polagano niz stube na otvorna vrata grobnice, te ga položiše na opredieljeno mu mjesto med druge liesove.

Još jednom blagoslovi biskup pokojničin lies i odputi se sa ostalim svećenicima iz grobnice pred kapelu, gdje je ostala svjetina stajala. I grof Ivan htjede izići, nu u to pokleknu grof Otokar svladan od boli, te zaplaka iznova. Grof Ivan stade časak kao zapanjen, motreć ga prezirnim posmjehom, te viknu napokon: — Ustaj, i hodi kući! Tamo možeš jadikovati koliko ti drago — nu — ako ti se baš hoće, a ti ostani ovdje dokle god te je volja!

Otokar uzdahnu i obrisav si suzno lice, podje za stricem pred kapelu.

Vani se svjetina pomalo razilazila, te ostade samo nekoliko poznatih plemića, da još jednom izreknu udovcu svoje sažaljenje, na čemu im se ovaj hladnom uljudnošću zahvali, zamoliv ih, neka i nadalje ostanu prijatelji njemu i njegovu dvoru.

Vrativ se u Orlovhrad, htjede Otokar u svoju sobu, kad mu najednom stric doviknu: — Hodi samnom, imam s tobom razgovora o veoma važnim stvarima.

Otokar se namrgodi, te unidje za stricem u krasnu dvoranu, uredjenu najljepšim i najskupocienijim posobljem.

Oba sjedoše negovoreć ni rieči. Grof Ivan zapali si finu smotku, te stade odbijati dim izrazom očevidne naslade i zadovoljstva.

— Otokare, — zače on napokon, zagledav se kroz otvoren prozor u daljinu, — nas dva smo sada jedini živi članovi slavne naše porodice! Dok je još tetka Hortensa živjela, mogao si koješta raditi, jer te je ona u svojoj prevelikoj dobroćudnosti uviek mazila i branila, nemisleć da je takovo odgojenje pogibeljno ne samo za tvoj boljak, van i za ugled našeg imena.

Ja sam te doduše uviek svjetovao, i učio dobrim a i strogim načinom, kakovo se ponašanje pristoji članu toli slavne obitelji, nu žalibože bijaše sav moj trud do sada uzaludan, jer si uz pokojnu tetku rek bi sasma zaboravio na svoje porieklo, občeć i drugujuć s kojekakvimi proletarci iz gradjanskoga i seljačkoga stališa, kao da su oni tebi ravni, tako, da sam se već počeo stiditi, da si mi jedinim i najbližim rodjakom! Nu sada mora to prestati! Ja sam tvoj skrbnik i zastupnik tvoga pokojnoga otca, a kao takav zahtievam od tebe, da se na uviek okaniš drugovanja s ljudmi, koji nisu rodom ni iz daleka tebi ravni, pa da si izbiješ iz glave bezumne one slobodoumne ideje, kojimi su te baš takova nevriedna družtva okužila! Budi dakle razborit i pokoravaj se odsele u svačemu mojoj volji, pa ćemo ostati dobri prijatelji. Ako li pako nećeš — onda jao i naopako po te, jer ću već znati upotriebiti prava sredstva, koja će te sigurno prinukati, da ćeš se vladati onako, kako je moja volja! Jesi li me dobro razumio?

Otokar bijaše probliedio, te odvrati, tresuć se od uzrujanosti:
— Ah, vidim, da je tetka Hortensa umrla prerano ne samo za biednu sirotinju, nego i za mene jadnoga! — Oh, za Boga miloga, ta nebojite li se pravice nebeske? — Nije li vas stid tražiti samnom zadjevice baš danas, gdje su se vrata grobnice istom zatvorila nad liesom svete te mučenice? — Nu kad me već izazvaste i kad nećete bar moju bol da štujete, to vam evo iskreno velim, da se osobno osvjedočenje neda svaki čas mienjati poput

odieće, te da ću se uslied toga držati svojih dosadanjih načela dok sam živ, pa makar ustalo proti meni plemstvo cieloga svieta!

— Tiho! — zagrmi u to grof Ivan, lupiv šakom o stol, te skoči, kao da će na Otokara navaliti. Nu u pol sobe stade najednom, te prekrstiv obje ruke nad grudima, nastavi prezirnim posmjehom:

— Nestašni dječače — ti li se usudjuješ oprieti meni — meni, koji tvoju sreću i tvoju zlu kob rek bi u ruci svojoj držim?! — Ha, ha! znam ja dobro, da bi tebi draže bilo, da su danas mene mjesto Hortense u grobnicu položili! Nu momče, toga ti skoro nedoživi, jer sam još čil i zdrav ko kremen, te mi se čini, kao da nisam premašio još ni polovice opredieljene mi žvotne dobe. S toga ću se čim prije opet oženiti, da dobijem potomaka, koji će sigurno bolje nego li ti umjeti čuvati i štovati ugled našeg imena!

Otokar škrinu zubima, te stisnuv obje šake, pogleda prama nebu i uzdahnu: — Ah, neka vam Bog oprosti griešne vaše rieči! — Nu ljuto se varate, ako mislite, da sam pohlepan časti, dostojanstva i bogatstva! Po mom osvjedočenju možemo najsavršenije i najčišće blago samo evo ovdje u našem srcu naći i pohraniti! — Tko je tu oskudan, taj ostaje sirotom kukavicom za cieloga života, pa makar bio Bog zna koliko bogat i ugledan. S toga vam opet velim, da ću se držati svojih dosadanjih načela dok sam živ, jer je po mom uvjerenju plemenit samo onaj muž, koji za ciela sivota vrši plemenita djela, ne pako onaj, koji se slučajno rodio u plemićkoj obitelji, stekav si tim bez ikakove zasluge izprazan naslov.

— Šuti gnjusu! — zagrmi opet stric, pomodriv sav od biesnoće.

— Neću da šutim! — viknu Otokar, presjekav ga biesnim pogledom. — Neću da šutim, najmanje pako pred vami, kog iz sve duše prezirem, jer me je stid, biti članom obitelji, kojoj ste vi glavom, te bi s toga volio i od gladi skapati, nego li ma samo časak zavisiti od vaše volje! Ja grof Otokar Dubna znati ću si na vašu sramotu zaslužiti toliko, da ću moći i bez vas dalje živjeti i nauke dovršiti! — S Bogom dakle striče — ja vas mrzim — ja vas prezirem — ja vas proklinjem!

Ove rieči izusti razjareni mladić sve to jačim glasom, te poleti onda iz sobe, lupiv za sobom vrati, da je cielom palačom zatutnjilo.

Grof Ivan stajao je časak zapanjen, kao da je grom predanj udario, a onda poleti za Otokarom kao biesan. Nu domisliv se drugačije, vrati se opet u svoju sobu i sjede na stolicu drhčuć od uzrujanosti.

Smiriv se donešto, ustade opet te zače gore dole hodati. Jacta est alea! — pomisli on u sebi, posmjehujuć se prezirno. — Pogodio sam pravi put, koji će nas do odlučne borbe dovesti! — Jedan uz drugoga nemožemo više obstojati. Ili ja ili — on — jedan mora podleći! — Oh! dao bi polovicu svoga imetka, samo da mogu satrti taj gadni skot, o kom mi se uviek čini, kao da ni nije pravi potomak pokojnoga mi brata, van kopile Bog zna kakove prostačke bitange! — Nu naći ću ja već pravo sredstvo, kojim ću ga se mentovati do vieka. Sutra ću ga se dati ljudski nalemati radi današnjega ponašanja, a onda hajd s njime u vojnike! — A kad bude jednom pod puškom, pobrinuti ću se već za to, da ga muče i napastuju sve dotle, dok sam nepobjegne k vragu, ili dok nepočini kakav drugi vojnički zločin. Ha, ha, ha, liepa li mi i lahka načina mentovati se toga gada!

Smijuć se porugljivo, zače bježati gore dole, taruć si ruku o ruku. Nu najednom stade, te se ljuto namrgodi.

— Hm, hm, — neće to baš tako lahko biti! — pomisli on opet, škrinuv zubmi. — Ima gad mnogo otčevih prijatelja, kojim bi lahko bilo pomrsiti mi liepu tu osnovu!

Prekrstiv obje ruke nad grudima stade se opet polagano šetati snujuć amo i tamo. — Najednom se nasmjennu, a glavom mu munu paklena misao: — Ha, kako bi bilo, da pokušam zavesti ga dobrim u zlo i u sigurnu propast? Još je sasvime nedužan i nepokvaren mladić, a na bečkom sveučilištu imade i odviše prilike, pokvariti se do zla boga! — Ako mu dakle dadem novaca koliko god mu srce zaželi, pa ako ga preporučim staromu pustolovu Wildenhaimu, neka ga nauči živjeti poput Epikura, Sibara i Ljudevita XV. — zaći će za stalno u moje zamke, i podati se sve većma razkošnomu i razbludnomu življenju, koje će mu onda doskora životnu snagu podkopati i utamaniti! — Donle

pako — ako Bog da — imati ću valjda već svojih potomaka! — O Hortenso, Hortenso, — nisam te nikada ljubio, nu bio bih ti i te kako zahvalan, da si mi rodila samo jednoga sina! Al kad ti nije bilo sudjeno, oživotvoriti tu moju nadu, nisi mogla baš ništa pametnijega učiniti van preći u drugi sviet te ustupiti svoje mjesto drugoj, koja će možda sretnijom od tebe biti!

Medjutim se već zače hvatati večernje sumračje i doskora se spusti na zemlju vedra proljetna noć. Oba grofa večerahu svaki u svojoj sobi, jer je Otokar dao po svom podvorniku prijaviti, da mu nije dobro, te da želi biti na samu.

Bijaše on veoma tankoćutna i plemenita srca. Čim je poslie one svadje zakoračio u svoju sobu, zače se odmah ljuto kajati, te mu se učini, kao da bi rado dao polovicu svoga života za to, da nije današnjega dana ni doživio.

Sutradan bi morao opet u Beč odputovati. Stade se dakle nemirnom dušom pomoću momka spremati na put, misleć neprestano, kako bi se još prije odlazka sa stricem pomirio. U to unidje prvi podvornik u sobu, nakloni se duboko, te javi: — Preuzvišeni gospodin želi, upitati se osobno za zdravlje vaše grofovske milosti!

Otokar protrnu, te odvrati jedva dišuć: — Biti će mi osobita čast! — a odmah na to otvori podvornik vrata, a u sobu unidje grof Ivan uvriedjenim nu mirnim dostojanstvom. Sluge izčezoše odmah iz sobe, a Otokar se duboko nakloni, te porumeni u licu, zagledav se u zemlju.

Grof Ivan zače ga najprije motriti neko vrieme strogim pogledom, a onda mu se zagrozi rukom, te sjede i progovori: — Otokare, ti si se danas malo odviše prenaglio, te u nesmotrenoj vatri i zaboravio na čast, što si ju mi plemići moramo čuvati jedan 'prama drugomu u svakoj sgodi i u svako doba! — Ja bi mogao tvomu današnjemu uvriedljivomu dapače prostomu ponašanju jako zamjeriti, te se odvrnuti od tebe na uviek, kao od kakove biesne zvieri! — Nu dosada neporočna čast našega imena sklonu me jedina na to, da ti prvi pružim ruku, da se pomirimo, jer sam uvjeren, da si one uvriede izrekao jedino u prvoj razjarenosti, što su ju u tebi bez nužde pobudile moje rieči, namienjene jedino tvojemu probitku i tvojoj budućoj sreći!

Ova nenadana blagost svlada Otokara posvema. Nemogav se više suspregnuti, pograbi i poljubi Ivanovu ruku, te zavapi tronutim glasom: — Ah, oprostite mi striče, uvidjam bo, da sam vas težko uvriedio!

— Ja sam ti već unapried oprostio, dragi Otokare, nadajuć se stalno, da nisam zlo učinio! — odvrati grof Ivan blagim glasom. — Nu nezaboravi nikada više, da sam ti ja stricem i zastupnikom tvoga otca, te da sve radim jedino za tvoju sreću i za čast našega imena! Ti si još neizkusan, a tvojim srcem samo čuvstvo vlada. Sve, što si predstavljaš i želiš, ukazuje ti se još u podpunoj savršenosti. Nu osvanuti će i za te vrieme, gdje ćeš se osvjedočiti, da pod suncem neima savršenosti! — S toga mora pravi muž, osobito pako plemić, prkositi udesu i svakoj duševnoj boli, kao čvrsta klisura biesnim morskim valom! — Pa makar mu sudba doniela bog zna koliko jada — nesmije on nikada pred svietom, dapače ni pred samim sobom izgubiti ravnodušje — et si fractus illabatur orbis! — To su ti dragi Otokare moji nazori, te si sada možeš protumačiti moju današnju hladnokrvnost, koju sam pred svietom kazivao kod sprovoda nezabravljene moje supruge, prem mi je u grudima srce pucalo od boli! — To pako mučno susprezanje bijaše jedinim uzrokom, što mi se je kod kuće čuvstvo razlilo drugim pravcem, te što su moje rieči prama tebi malo preoštre bile! — Al ako su i bile oštre, nemožeš ipak reći, da nisu bile temeljite i opravdane. Jesam li ja šta zla od tebe tražio? Bože sačuvaj, ta to bi i tvoj otac, da je živ, a i svaki drugi plemić na mom mjestu zahtievao! — Ta promisli sam, je li se to slaže sa dostojanstvom tvoga roda, kad bratuješ sa sinovi prostih seljaka i gradjana, jer su lučajno druzi tvoga djetinjstva, — gdje bi se oni morali tebi duboko klanjati i rek bi na koljenih te dvoriti? — S toga te još jednom molim, okani se takova drugovanja, osobito pako sa tvojim Waclavom, koji ti je rek bi srcu prirasao, prem je baš on najzadnji, koji bi se smio hvastati tvojim prijateljstvom, pošto je sin našega negdašnjega kravara!

Nebranim ti ja biti milosrdnim, i podupirati sirotinju gdje god možeš — bože sačuvaj — u tom nasliedui slobodno pokojnu si tetku koliko god ti drago, samo ako ti se neogadi. — Al tvoreć

dobra djela nesmiješ se nikada sniziti, van moraš uviek pred očima imati, da je med tobom i med onim, komu pomažeš, ogromna razlika, kao med nebom i zemljom! — Hoćeš li dakle, dragi Otokare, odsele štovati i vršiti moju želju, koja je jedino tvojoj budućnosti sreći i časti namienjena?

Otokar uzdahnu te odvrati: — Nastojati ću iz svih sila, da vam svojim ponašanjem što većma ugodim!

— Dobro — tako valja! — odvrati Ivan privideno zadovoljan. — A sad mi reci iskreno, je li ti u Beču dovoljan dosadanji doplatak godišnjih 1200 for.?

— Ta kako mi nebi bilo dosta, čemu bi trebao više? — prihvati Otokar začudjen tim pitanjem.

— Polagano, dragi Otokare! — Znam ja, da si ti čedan mladić, pa da za svoju osobu mnogo netrebaš. Nu meni je do toga stalo, da na sveučilištu prama dostojanstvu i bogatstvu svoga roda što sjajnije živiš. S toga ću ti od sele tisuću forinti na mjesec slati!

— Ta šta mislite za boga dragi striče! — viknu Otokar sav presenećen. — Ta kud bi ja s tolikimi novci!

— Neprigovaraj mi, van me slušaj! — odvrati Ivan mirno. — Ti si član jedne od najuglednijih i najstarajih grofovskih obitelji, a kao takav moraš se i svietu pokazati! Moraš si držati jahače konje, sjajnu kočiju, dva tri momka, a uza to sjajan stan, ložu u operi, i koješta drugoga što plemić u obće imati mora! — Ja sam unapried osvjedočen, da nećeš te novce na zlo upotrebljivati, van da ćeš i u obilju dosadanjom revnošću prianjati uz nauke! — Tako dragi Otokare — budi poslušan i poštuj moju dobrotu, pa ćemo biti vazda dobri prijatelji! Lahka ti noć!

Duboko ganut, poljubi Otokar stričevu ruku, te reče: — Lahku noć dragi striče — nastojati ću koliko budem mogao, da se pokažem vriednim vaše plemenite dobrote!

Čim je grof Ivan iz sobe izišao, stade Otokar razmišljati o današnjih dogodjajih. Nenadani prevrat stričeve ćudi činio mu se samomu čudnovat. Nu njegovo dobro i plemenito srce sudilo je u tom po sebi, te si je utvaralo, da je možda stric uvidio nepravdu dosadanjeg svog postupanja, te da je na bolje okrenuo

Legav se k počinku uzdahnu, te pomisli u sebi: — Waclave dragi, sad ćeš morat i ti u Beč doći, pa ćemo obadvojica nastojati, da stričevim novcem što više biede i nevolje izmedju školske mladeži iztriebimo.

XVI.

Na tankom ledu.

Sutradan rano u jutro stajala je sjajna kočija pred grofovskim gradom. Debeli kočijaš obrijana lica, zaodjeven u modru zlatom izvezenu livreju sa trouglastim šeširom i bielom kudrastom vlasuljom na glavi, jedva je mogao držati na uzdah krasna dva vatrena žerava, koji su se svaki čas nestrpljivo u vis propinjali. — Gore pako u gradu razstavljao se je Otokar sa stricem, koji je već obučen bio.

— Evo ti, dragi Otokare, doznačnice za moga bankiera, uz koju ćeš dizati, svakoga mjeseca svoj doplatak, — a ovo pismo ovdje predaj sam barunu Wildenhaimu, koga možda po imenu poznaješ. — Dobar mi je prijatelj te će ti u kojećem od velike pomoći biti! — A sad hajde da nezakasniš na poštu.

To rekav, zagrli ga stric i poljubi u lice hinjenom nježnošću. — Budi dobar — reče ko tronutim glasom — te mi nečini sramote, van živi prema dostojanstvu roda svoga, a kraj toga da mi nisi zanemario svojih nauka!

Sluge medjutim privezahu otrag kola kovčege i i: u prtljagu. Još jedanput zagrli Otokar grofa Ivana te sjede u kočiju.

S Bogom dragi striče! — viknu on još jednom, a vatreni konji zagrabiše, propeše se nekoliko puta u vis i odjuriše oštrim skokom ravnom cestom prama gradu K.

Došav tamo, sjede Otokar u poštanska kola i odveze se do prve željezničke postaje, a odavle željeznicom ravno do Beča.

Stan mu bijaše u Salezianskoj ulici. Imao je dvie liepe, prostrane i svietle sobe za se, a jednu manju za momka si Luku. Došav u stan napisa odmah pismo svom prijanu Waclavu, koji

je onda polazio Pražko sveučilište, zamoliv ga neka odmah u Beč dodje, te priloži 50 forinti za putni trošak.

Drugoga dana oko dvanaest sati odputi se, da potraži baruna Wildenhaima. Barunov stan bijaše u prvom katu velike neke na starinsku sagradjene kuće u Habsburžkoj ulici. Čudnim strahom pope se Otokar u prvi kat, te najaviv se po prvom podvorniku stupi u krasan prostran salon, izkićen najskupocjenijim posobljem, mramornim kipovima i uljevnim slikama.

Kod stola blizu prozora sjedjaše barun Wildenhaim. Prijaznim posmjehom podje on Otokaru u susret, te mu srdačno stisne desnicu. Bijaše još liep muž kojih četrdeset i šest godina. Nu bliedo mu i uvehlo lice i riedke na pole već siede lasi prikazivahu ga mnogo starijim.

Pozdraviv Otokara najprijaznije, pograbi veselo pruženo mu pismo grofa Ivana, te pročitav ga, pogleda mladića čudnim posmjehom, i progovori:

— No to mi je veoma drago, da se je grof Ivan jednom i na mene sjetio, te da me je udostojio tom osobitom častnom zadaćom, da vam u svačem pomognem, gdje god bi moje pomoći uztrebali!

Na to zače sjajnom rječitošću i duhovitošću razvijati svoje nazore o svagdaniem životu, o kradkoj životnoj dobi, izpraznosti tašte slave te dovrši napokon ovako: — S toga nam dakle dragi grofe nepreostaje drugo, van upotriebiti kratak naš život, da se naužijemo što više slasti ovoga svieta! Oh, šta bi ja dao za to, da sam vaših godina! — Vi ste istom odrasli, te vam stoje na izbor sve moguće naslade! — Uživaje ih koliko god ih možete, jer će doći vrieme, gdje ćete se možda kajati, što se niste ovoga svieta još većma naužili, dok ste ga još uživati mogli! — Biti će mi dakle veoma drago, ako me budete čim češće posjećali. — Ja sam doduše neoženjen, nu s toga nastojim, da si ovaj život drugim načinom osladim. Možete dakle unapred uvjereni biti, da ćete kod mene svake večeri naći ugodnu i pikantnu zabavu!

Otokar nemogaše razabrati pravoga pojma i smjera ovih rieči, te se napokon preporuči sav smeten i zabunjen.

Drugoga dana oko osam sati javi mu sluga Luka komičnom smetenošću, da je vani liepa mlada djevojka, koja želi

s njim govoriti. Otokar se začudi, nemoguć si nikako protumačiti, tko bi ta djevojka bila i što bi s njim toli rano imala govoriti. Obukav se na brzu ruku, zapovjedi momku, neka ju dovede, a odmah na to unidje dražestna djevojka kojih osamnaest godina, zaodjevena jednostavnim nu veoma ukusnim odielom, te se pred njim koketno nakloni.

— Oprostite gospodine grofe — zače porumeniv u licu — što tako rano dolazim, nu kašnje nebih tomu vremena imala.

— A čim vam mogu služiti liepa gospodično? — upita Otokar, motreć ju sve to većim zanimanjem.

— Ah, negovorite tako gospodine grofe, došla sam, da ja vami služim. — Gospodin barun Wildenhaim rekao mi je, da ćete trebati švelju, pa se evo usudjujem ponuditi vam se za taj posao! — Uboga sam sirota, te si švelom služim svagdanji kruh, da mogu prehraniti sebe i bolestnu si majku.

Otokar bijaše u prvi mah sav smeten, neznajuć, što da odgovori. Činilo mu se je čudnovato i sumnjivo, što ju je baš barun Wildenheim k njemu poslao, ni neupitav ga prije, da li mu je takova osoba u obće potrebna. Nu u isti mah pomisli opet, da je ona možda zbilja kakova uboga sirota, koju mu je barun u dobrotvornoj nakani poslao. S toga joj odvrati prijazno: — Biti će mi veoma drago, što ću vam moći dati dovoljne zasluge. — Nu izvolite majko sjesti liepa gospodično, al ne na stolicu, van ovamo na divan.

Otokar sjede njoj na suprot na stolicu, te ju stade motriti osobitom znaličnošću, diveć se sve većma ljepoti njena biela i rumena lica, njenih punih zlatnih lasi i njena vitka i jedra uzrasta. Nu što mu se je ona većma dopadala, tim većom bivala je njegova smetenost. Nemogaše mu ništa pametna na um pasti, o čem bi zapodjenuo razgovor. Videć napokon da mučanje već predugo traje, upita on sasma ozbiljno: Pa kako vam se dopada u Beču?

Djevojka se nasmija: — Ha, ha, ha, veoma dobro, jer sam se u Beču rodila i živjela sve do sad!

Otokar se još većma smete pomisliv si: — No sad si nešto pametna upitao! Nu brzo se odvaži, te ju opet upita: A kako vam je ime, liepa gospodično?

— Sofija! — odvrati ona smijuć se sveudilj.

— Sofija! — prihvati Otokar oduševljeno, pristupiv k divanu i sjednuv se kraj nje. — Sofija! liepa li mi imena, nu vi ste još ljepša, divna moja Sofijo! Pa je li vi i barunu Wildenhaimu šijete rublje? nastavi on, ogrliv ju desnom rukom oko pasa.

— Da! — odvrati djevojka stidljivo.

— Pa zagrli li vas i on kadkada ovako, kako ja sada?

U to unidje Luka te stade kod vrata motreć sav zapanjen sad jedno sad drugo.

— No što je? — zagrmi Otokar, dignuv se naglo

— Bi li smjeo unjeti kavu? — upita Luka uzmičuć opet natrag.

— Unesi de! — otrese se Otokar, te se obrati k Sofiji i upita: — Bi li vam smio ponuditi, da sa mnom uzmete zajutrak?

— Oh hvala gospodine grofe, ja sam već popila kavu, — odvrati ona. — Nu bi li smjela moliti, da mi rečete, kad bi se mogla nadati poslu?

— Danas — sutra — kad god hoćete, sašijte mi košuljah, koliko god vam drago! — odvrati Otokar pograbiv njenu ruku. — Nu dopustite mi, da vas upitam ,bi li vas gdjegod doskora mogao vidjeti — bilo bi mi veoma drago!

Djevojka se nasmjehnu te odvrati: — Kod baruna Wildenhaima! — Kadgod budete kod njega večerali, naći ćete me u njegovom družtvu. Često bo sam kod njega pozvana k večeri sa još nekoliko prijateljica, te onda plešemo, kartamo se i igramo se svakojakih igra.

Ah, to je liepo — to mi je drago. — Nastojati ću dakle, da što češće baruna pohadjam, samo da vas tamo vidim — jer — jer mi se zbilja dopadate!

— Izhladiti će vam kava! S toga mi dopustite da se preporučim! — To rekav nakloni se djevojka koketno, te izčeznu brzo na vrata.

Još istoga dana dobi Otokar malo pisamce, kojim ga barun pozivlje na večeru. Radujuć se tomu pozivu, jedva je izčekivao večer toga dana.

Točno u osam sati bijaše već kod baruna, te nadje već sabrano družtvo. Bijaše ih osam mužkaraca i devetero ženskih lica.

Na prvi pogled upoznade Otokar liepu Sofiju, te poludi čisto za njem, ugledav ju u krasnoj, skupocjeno izkićenoj svilenoj opravi ružičaste boje.

Barun ga primi veoma prijazno, te pograbiv ga za ruku, povikni na glas:

— Gospodo i gospodje! čast mi je predstaviti vam novoga člana naših večernjih zabava, gospodina grofa Otokara Dubnu.

Družtvo se diže te se poče nadošlici klanjati najprijaznijom uljudnošću, a barun mu predstavi gospodu svakoga poimence. Bijahu većim dielom stariji ljudi, sami članovi tadanje otmenije bečke aristokracije.

Na to ga odvede k djevojkam i predstavi mu svaku jedino krstnim imenom, te završi osobitim posmjehom: — Ovo su vam dragi grofe naše krasne prijateljice, koje nam slade večernje naše zabave svojom prisutnošću. A sad moje slavno družtvo, hajd k večeri!

Svaki od gospode primi pod ruku po jednu gospodičnu, te se odputiše dvoje a dvoje u drugi salon, gdje ih je čekala sjajna večera priredjena lukulskim razkošjem. Otokar dobi ko slučajno pod ruku liepu Sofiju, te je uza nju i kod stola sjedio.

Dva podvornika, odjevena sjajnom livrejom posluživahu kod stola, noseć velike srebrne zdjele pune najfinijih jestvina i nudec ih gostom.

Šampanjsko vino razigra u brzo cielo družtvo. Otokar je s početka malo pio, nu uz liepu Sofiju razapli se bogme i on, pošto ga je neprestano dražila svakojakimi šalami, natačuć mu sve čašu za čašom. Vino mu udari brzo u glavu, a kraj toga ga još većma razplamti liepa dievojka, tako, da je već po njega skrajnje vrieme bilo, kad je družtvo ustalo od stola.

Gospoda odvedoše svaki po jednu djevojku u drugi salon, gdje bijahu stolovi za kartanje. I Otokaru ponudiše, da se poigra karta, nu on se zahvali, veleć, da se u to pravo nerazumije, te da će radje gledati.

— A vi onda zabavljajte liepu Sofiju — reče kuće domaćina sladkim posmjehom — vidim bo, da nitko od nas nije tomu poslu danas toliko dorasao kao vi!

Sjedoše i stadoše se kartati »Macao« i gospoda i djevojke, osim Otokara i Sofije, koji su sjedeć blizu stola tihano se razgovarali.

Karte počeše sve to žešće padati i strast igre spopade igrače. Doskora na to izgubi se najprije Sofija a malo kašnje za njom i Otokar.

Spaziv to barun, nasmija se: — Ha, ha, vidim, da je moj šarančić brzo udicu progutao! Sad smo sigurni, da je naš!

Družtvo udari u smieh, te dovršiv brzo igru diže se i razidje dvoje a dvoje po raznim prostorijama barunovoga stana.

Poslie one večeri padao je Otokar sve dublje i dublje u vrtlog razkalašenog življenja. Nebijaše on dugo zadovoljan sa nasladami, što ih je nalazio kod baruna Wildenhaima, van ih doskora stade tražiti na svoju ruku i na drugih mjestih. Nu kraj svega toga prianjao je dosadanjom revnošću uz nauke, učeć se po ciele noći sve do zore, da dostigne, ono, što bi kraj svojih pustolovijah zanemario.

Ovako prodjoše tri tjedna. Za toga vremena zaboravi on malo po malo na svoga prijana i pobratima Waclava Hrubika, misleć si s početka, da mu i onako valjda neće biti moguće, dobiti od pražkoga sveučilišta odpustnicu prije izmaka poljeća.

Jednoga dana bijaše baš doobjedovao, kad najednom netko pokuca na vrata, a u sobu stupi zaboravljeni prijan Waclav.

Otokar razvali oči u njega, kao da se je prenuo iz duboka sna.

— Evo me preda te grofovska svietlosti, kako si mi izvolio zapoviediti! — reče Waclav, pristupiv bliže k stolu, i nakloniv se duboko.

Bijaše visok i kriepak mladić kršna uzrasta. Na zdravom mu rumenom licu lebdio je izraz samostalnosti i ozbilja, kao svjedok rane borbe sa nesmiljenom sudbinom i tegobami ovoga života.

Visoko pako njegovo čelo sa dva tanka nabora povrh velika pravilna nosa i velike duhovite modre oči i okrugla brada sa

jamicom u sredini — bijahu sigurni znaci, da je stalna značaja, željezne volje i pronicava neumorna duha.

Istom što zkorači u Otokarovu sobu, pogodi odmah, da nije baš dobro došao svomu grofovskomu prijanu, te se za to nemilo raztuži, pomisliv u sebi, da je možda Otokarovo prijateljstvo prama njemu ohladnilo.

Otokar pako bijaše medjutim svladao svoju smetenost, te stisnu Waclavu desnicu i reče: — Dobro mi došao dragi pobratime, već sam mislio, da si na me i na moj poziv zaboravio ili da nisi dobio odpustnice, kad te tako dugo nebijaše!

Na to ga srdačno zagrli i poljubi i tim poljubcem vrati se opet u njegovo dobro srce dosadanja naklonost prama prijatelju.

— Pa jesi li si već našao stan?

— Jesam i to u tvom susjedstvu, u trećoj kući na desno. Liepa je i prijazna sobica u trećem katu, a kraj toga jeftina, jer će me stajati samo 2 forinta na mjesec.

Otokar se na to tužno nasmjehnu, te prihvati: — Ah, oprosti mi dragi Waclave, što ti nemogu ponuditi, da kod mene stanuješ! Možeš bo si sam pomisliti, da bi to mogao doznati moj stric, pa onda jao i naopako po nas badva!

— Bože sačuvaj, ta na to nisam nikada ni pomislio! — odvrati Waclav. — Moj stric župnik obećao mi je, da će mi svakoga mjeseca slati dva forinta. To je dosta za stan a drugo ću si zaslužiti instrukcijami.

Otokar se začudi, te upita: — Hoćeš li da me vriedjaš? — Nisam li ti obećao, da ću ti davati 50 for. svakoga mjeseca?

— Jesi, dragi Otokare — odvrati Waclav sav smeten — nu oprosti mi, ako ti rečem, da mi je težko primiti toliki dar, a nezaslužiti ga ničim!

— Waclave, Waclave — nevalja ti posao kad ovako sudiš! Nu ja ti opraštam, predpostavljajuć, da na tvoja usta čednost govori. — Ja bi tebi i više davao, da se što svestranije naobraziti možeš. Nu žalibože ima ti na našem sveučilištu, a i na drugih učilištih mnogo jadnika, koji se svakoga dana ni najesti nemogu, neimajuć kraj toga nikakove zasluge! — Ovakovim biednikom dajem podpore po 20 for. na mjesec. A ima ih bogme dosta, jer će mi po mom proračunu od mojih tisuć forintti na

mjesec ostati jedva dvie stotine. Ovim pako novcem moram se što većma svietu pokazati, pošto mi stric želi, da što sjajnije i razkošnije živim!

Ove rieči ganuše Waclava te mu se pričini, kao da mu je prijatelj neko nadnaravno andjeosko biće, poslano na ovaj sviet, da svuda dobro tvori, i nevolju ublažuje.

— Ah, kamo sreće, da su svi velikaši i bogataši toli plemenita srca kao ti! — uzdahnu on tronutim glasom pograbiv Otokarevu desnicu.

— Odviše mi laskaš dragi Waclave! — odvrati Otokar nasmjehnuv se tužno. — Nenalazim bo u tom nikakove osobite zasluge, kad čovjek dieli ono, čega u obilju imade — onomu koji ničesa nema, osobito pako, kad si ono što dieli, nije stekao vlastitim trudom! S toga se uviek raztužim, kad pomislim, da čovječanstvu još niti jednim dielom svojega rada i truda koristio nisam, akoprem u meni sveudilj vrije i kipi neugasiva težnja, da tvorim velika, slavna i obće koristna djela! — Nu šta ćeš de, kad smo u tom sve veći ili manji kukavci — pošto nam uviek mora nešto manjkati do podpune savršenosti. Neki ima dobru i gorljivu volju, al mu manjkaju potrebne sposobnosti ili sredstva, drugi opet pun je najkrasnijih sposobnosti, a manjka mu dobra volja ili sgoda da ih upotriebi na obću korist! — Što su dakle sva moja dosadanja djela? — Ništa — ma upravo ništa, jer proizču ne iz moga truda, van iz ogromnoga blaga stečena od mojih praotaca a onda — iz nenadane dobroćudnosti moga strica! A kad nestane mene s ovoga svieta, prestati će i spominjanje mojih djela, te će mi nad grobom minuti viekovi mučeć i neznajuć o meni ništa, kao da me nije ni bilo na tom svietu!

Oh, negovori tako dragi Otokare! — uzkliknu Waclav, te produlji: — Sad je na meni red kazati, da na tvoja usta govori prevelika i prepoštena čednost! Ta promisli sam, kud bi dospjelo cielo čovječanstvo, da su tvoje rieči opravdane? — Ta sav naš život nebi onda baš nikakove svrhe imao, jer bi na tom svietu vriedili samo ljudi, koji su se odlikovali slavnimi djeli i koje poviest pravo ili nepravo u zviezde kuje — dočim sve ostalo čovječanstvo nebi bilo ništa drugo, van puki smet, stvoren jedino za to, da opriekom svoje kukavštine povećava slavu poje-

dinih tih odabranih sretnika! — Nu hvala Bogu što nije tako! — Jer kad dublje motrimo ovaj sviet, moramo si oduše priznati, da smo kratkim svojim životom veoma neznatni u moru vječnosti, nu da su nam kraj svega toga naša djela vječna i bezkrajna u svojih posliedica, koje mogu prestati jedino propašću čovječanskoga roda.

Tko dakle dobra djela makar i u zabitnosti tvori, stiče si posliedicami tih dobrih djela dičnu neumrlost, koja često više vriedi, nego li dvojbena slava mnogih velikih muževa! — To uvjerenje pako stvara u nami sladku utjehu, uz koju rado zaboravljamo sve ono, česa na tom svietu dostići nemožemo! — Negrieši dakle više, dragi Otokare, te nemisli, da tvoja diela baš ništa nevriede! — Oh vriede, ona mnogo — te će vriediti u svojih posliedica, dok je čovječanskoga roda i plemena na ovoj zemlji!

Otokar se zamisli, te snuždiv se još većma, zagrli nježno svoga prijana, i reče: — Hvala ti dragi Waclave na tvojoj plemenitoj utjehi — hvala Bogu, što si došao — možda u pravo vrieme — da me podupireš — da me štitiš mudrim svojim savjetom! Oh, kamo sreće po me, da sam toli razborit i — toli kriepostan kao ti!

XVII.

Andjeo spasitelj.

Čim je Waclav u Beč došao bio, odluči Otokar stalno, okaniti se na uvjek dosadanjeg razkalašenog življenja, te je sbilja nekoliko tjedana u toj dobroj nakani i izdurao, izbjegavajuć dosadanja razuzdana družtva i baveć se revno s nauci.

Nu malo po malo uzbudi se u njem opet neodoliva težnja za okušenimi slastmi, a kad mu napokon daljnje susprezanje dodija, zače on doskora opet tim bjesnije živjeti, kvareć si zdravlje i trošeć si snagu u najrazuzdanijih orgijah.

Waclavu se razplaka srce od boli, kad mu je puklo med očima, te kad je našao pravi uzrok Otokareve promjene. S toga

je iz svih sila nastojao, da ga opet na dobar put izvede, te bi mu Otokr kadkada i sbilja neko vrieme po volji činio. Nu čim bi se pružila prva sgoda, prepustio bi se opet još što većoj razuzdanosti. Jednoga dana dapače reće Waclavu odriešito, neka ga se okani svojimi moralnimi prodikami, jer je on gospodar svoje volje, te kao takav netrpi da ga tko rukovodi poput maloga dječaka. Neka dakle Waclav radi, šta mu drago, ako neće u njegovo kolo.

Ova ga izjava raztuži tim većma, što je i sam već opazio bio, da je Otokarovo prijateljstvo prama njemu nekako ohladilo. S toga odluči, poći oduše dalje svojim putem, al kraj toga ipak i u buduće iz daleka bditi nad sudbinom ljubljenoga prijatelja.

Nu dodje još i gore. Otokar se prepusti vremenom piću i postade strastvenim igračem.

U igri pako bila mu je obično loša sreća, te je skoro svake večeri na stotine gubio. Tješeć se, da će mu se možda sreća opet nasmijati i povratiti mu sav gubitak, igrao je sve to većimi svotami, prem mu je barun već ozbiljno svjetovao, neka se kani toli visoke igre.

Kad mu napokon nestade novaca, zače se zaduživati kod raznih lihvara uz ogromne kamate, pošto mu plemenito srce nije dopuštalo, da siromašnim djakom dosadanje podpore uzkrati.

U to dodjoše jesenski praznici, i Waclav nakani pokušati zadnje sredstvo, da prijatelja spasi od sigurne propasti, predloživ mu, da se oba odpute u Švicarsku i u Italiju, misleći u sebi, da će utisci toga puta Otokarovo srce izliečiti i preporoditi. Nu Otokar nehtjede na to pristati, veleć, da mu se u Beču bolje dopada nego, igdje drugdje, te da će stoga baš praznike upotriebiti za to, da sve bečke zanimivosti »što temeljitije prouči«.

Priobćujuć tu svoju nakanu stricu si Ivanu zamoli ga ujedno, neka mu osim doplatka nekoliko hiljada pošalje, pošto da se je »žalibože malko zadužio«.

Uvidiv grof Ivan iz toga pisma, da mu nećak sbilja po volji radi i brzim korakom k sigurnoj propasti ide, posla mu odmah dvaput toliko, koliko bi trebovao, a Otokar zače još bjesnije živjeti, nego li dosada.

Ovakovo življenje morade mu podkopati kriepko dosada zdravlje. Poće se sušiti i bliediti, a oči mu izgubiše nekadašnji sjaj, te napokon propade tako, da se je sam barun Wildenhaim uplašio, da mu nebi »pitomac« još i poginuo. S toga se stade kajati, što je baš on najviše doprineo Otokarovoj propasti, te napisa pismo grofu Ivanu, u kom ga zamoli, neka za boga još za vremena učini shodno, da mu se nećak takova življenja okani, ako neće, da se do kraja upropasti. Nu nemalo se začudi, dobiv od Ivana odgovor:

— Neboj se ti za njega — pisao mu ovaj, — zdrave je on i jake naravi, kojoj nemože ništa toli lahko naškoditi! — Ta šta nismo mi sve radili, dok smo bili njegovih godina? — Pa evo nas, zdravi smo i živjeti ćemo još dugo, ako Bog da!

Barun se sgrozi, uvidjajuć iz tog pisma, da grof Ivan o propasti svoga nećaka snuje, te s toga odluči, nepozivati Otokara više na svoje večernje zabave, van usuprot nastojati oko toga. da ga od daljnjih razuzudanosti odvrati. Nu tim je nehotice baš protivno polučio. Otokar bo poćuti se uvriedjenim tim, što ga barun više nepozivlje, te za to nakani, pokazati mu. da može i bez njega uživati onako kak je njega volja! S toga sabra oko sebe cielu četu lahkoumnih djevojaka i mladića, s kojimi je u svom stanu skoro svake večeri čitave bakanalske orgije slavio.

Ovako prodje i druga školska godina, a Waclav nakani ostati i ovih praznika uz svog prijatelja da makar iz daleka nad njim bditi može. Nu dobiv iznenada viest, da mu je starica majka opasno obolila, spremi se brže bolje na put, i odveze se kući, noseć u srcu dvostruku težku brigu, brigu za milu majčicu i — za ostavljenog nesretnog si pobratima.

Nu nebijaše mu sudjeno, probaviti ciele praznike kod majke, kako je ona želila, jer je doskora poslie njegova odlazka začeo Otokar bolovati sve teže i teže, tako, da je napokon morao neprestance ležati. Kad je vidio po ponašanju svojih liečnika, da mu je bolest veoma opasna, zamoli nekoga znanca, neka piše Waclavu, da se odmah k njemu vrati, ako ga želi živ još jednom vidjeti.

Putujuć dan i noć, požuri se Waclav u Beč, te nadje Otokara slaba i iznemogla, kao da mu je već zadnja ura blizu. I sami

liečnici počeše već dvojiti, da li će bolest preboljeti, pošto se je činilo, kao da su mu se pluća izkvarila.

Nu požrtvovna njega viernog mu prijatelja Waclava, koji je u družtvu sa podvornikom Lukom neprestano kraj njegove postelje bdio, a još većma jaka njegova i žilava narav prevladaše napokon, otev ga hladnomu zagrljaju rane smrti.

Poče se opet malo po malo oporavljati, a dva mjeseca kašnje izjaviše liečnici, da je opet podpuno zdrav i izvan svake pogibelji.

Ovaj memento mori, umjesto da ga je prestrašio i opametio, učini ga nekako zlovoljnim, mamurnim i nehajnim za cieli ovaj sviet, te ga zato liečnici težkom mukom jedva skloniše na to, da radi stalnijeg oporavljenja zimu sa Waclavom u Italiji probavi.

Nekako oko Božića odputovaše obojica najprije u Nizzu, a za tim krenuše u Rim, a odanle u Napulj, gdje su tja do veljače godine 1847. proboravili.

Kad se obojica opet u Beč povratiše, poboja se Waclav, da nebi Otokar opet u prijašnji život zabrazdio, te je s toga nastojao, da u njem težnju za nauci uzbudi. Nu vremenom uvjeri se na svoju žalost, da mu je prijatelj čisto obamro za cieli sviet. Ništa ga nemogaše više zanimati, zabaviti ili razveseliti, te se jedva vukao tromo i mamurno poput kakvoga starca, prem mu je tielo sasvim zdravo bilo. Kadkada bi opet pokušao stare zabave i naslade, nu svagda bi uvidio tužnim srcem, da za njega već ničesa novoga neima, te za to već poče misliti o tom, kako bi si mogao najlagljom smrću život skončati. Nu u to ga spasi na sreću nenadani dogadjaj.

Bijaše koncem veljače godine 1847. Poslie podne odputiše se oba prijatelja izpod ruke u grad, da se malo prošeću. Topla jugovina, što no je zavladala od nekoliko dana, bijaše posušila sve ulice, tako da je gdjegdje i debele prašine bilo. Na vedrom nebu nebijaše vidjeti niti oblačka, te je posliepoldašnje sunašce sjalo toli toplo, da se je činilo, kao da je već minula moć zime.

Šećuć se ovako, krenuše ulicom Rothenthurmstrasse prama trgu sv. Stjepana, gdje je najviše svjetine vrvilo. Došav do prvostolne crkve opaziše cielu povorku sjajnih kočija pred glav-

nim portalom, a oko kola silnu ljubopitnu svjetinu, koja se je amo tamo tiskala.

— Mora da su svatovi! — prihvati Waclav. — Kako bi bilo, da i mi udjemo, da vidimo tko se ženi.

Otokar neodvrati ništa, van podje za prijateljem u crkvu. Doturav se nekako do blizu velikog oltara, dodjoše obojica do ovelikog prostora odjeljenog svilenimi užeti od ostale sjetine u slici četverokuta. U tom prostoru stajahu svatovi. Pred oltarom kleče jošter zaručnik i zaručnica te im svećenik baš prstenje blagosivlje. Zaručnik je visok i kriepak muž kojih 30 godina, crnomanjasta lica, zaodjevan odorom Hanoveranskog satnika. Zaručnica pako prvi je uzor ženske ljepote. Uzrast joj je visok i vitak nu kraj toga razmjerno pun i jedar. Na bliedom joj i pravilnom licu lebdi izraz sjete i tuge.

Plavetne joj lasi spletene su oko glave u debelih pletenica, s kojih se slieva do zemlje skupoviena prozirna koprena. U mjesto vienca riesi joj glavu jedino kitica bielih kamelja.

Divan joj struk obastire duga skupociena haljina od ružičaste svile, posuta nebrojenim srebrnim zviezdicama.

Obred vienčanja je dovršen. Mladenci i svatovi posjedaše na stolice ponamještene na okolo toga prostora da slušaju svećenikovo slovo.

— Kako ti se dopada mlada — šapnu Waclav Otokaru — šta ne, da je divna ljepota? — Nu gle ona djeveruša u bieloj haljini sa nizom bisera oko vrata, što no s desna sjedi, mora da joj je mladja sestra, jer joj je puka slika i prilika, samo šta je još dražestnija od nje!

Otokar ništa ne odvrati. Waclav mu pogleda u lice te se začudi, videć kako je sav uzdrhtao i probliedio, i kako mu oči plamte, otimljuć se za liepom djevojkom, o kojoj bijaše baš sada spomenuo. Nu još većma iznenadi Waclava, kad opazi, da i ona kradomice Otokara motri, te da joj se mienja boja lica, kad god im se pogledi sukobe.

— Oh, Bože smiluj mu se, te mu u srcu užeži svetu luč ljubavi, koja ga jedino spasiti može! — pomisli Waclav, te se obrnu prama nekomu Bečanu i upita na pol glasa: — Oprostite gospodine, nije li vam možda poznato, čiji su to svatovi?

— Mogu vam samo toliko reći, da je zaručnica kći nekoga baruna Botleva, koji se je nedavno ovdje nastanio! — odvrati Bečanin uljudno. — Eno, vidite ga, onaj visoki sjedoglavi gospodin duge siede brade sa crvenom vrpcom u kaputu. A ona liepa djeveruša na lievo sa biserjem oko vrata, ono mu je mladja kći. — O zaručniku vele, da je bogate hanoveranske obitelji, nu kako se zove, toga ni sam neznam!

— A nije li vam možda poznato, gdje barun Botlev stanuje? — upita sada Otokar.

Bečanin se nasmiejehnu, te odvrati: — Slučajno mi je i to poznato! Barun stanuje u vlastitoj kući u ulici Alserstrasse. Ta vam je kuća na desnoj strani iduć iz grada, te je okružena ovelikim vrtom!

U to nasta guranje i metež med občinstvom, pošto svećenik svoj govor završi, na što svatovi krenuše, da će dvoje a dvoje iz crkve.

Divna djeveruša obazre se još jednom dugim pogledom na Otokara, te se izgubi sa ostalim svatovima u silnoj svjetini. Spaziv to Otokar, pojuri za svatovi, a Waclav za njim, pomažuć mu svojim jakim laktima proturati se kroz svjetinu Nu kad bijahu vani, opaziše jedino, kako svatovi posjedaše u kočije, odjuriv preko trga.

— Uzmimo fijaker, pa pojurimo u Alserstrasse, nebi li ih tamo još vidjeli! — viknu Otokar, te potegnu svoga prijatelja za rame, i za nekoliko časova sjedjahu obojcia u fijakerskih koli, jureć vratolomnom brzinom prama Alserskom predgradju.

Na početku ulice Alserstrasse stade kočijaš, a Otokar ga nadari toli obilno, da je svom silom htjeo, poljubiti mu ruku. Otev mu se težkom mukom, pojuri Otokar dalje, uhvativ se prijatelju pod ruku.

Već iz daleka opaziše kuću usred ovelika vrta, te pogodiše po silnih kočijah i po ljubopitnoj svjetini da je to barunova kuća.

Bijaše na starinsku sagradjena dvokatna sgrada, imajuć na južnom i sjevernom pročelu po jedan balkon. Velika vrata željezne ograde bijahu širom otvorena, te je za to svjetina bez zaprieka vrvila amo tamo.

I oba prijatelja umiešaše se med svjetinu, te stajahu dugo pred južnim pročeljem kuće, gledajuć neprestano u prozore prvoga kata. Iz tih prozora izmienjivala su se doduše razna lica ponosne gospode i kićenih gospodja, te bi po koje čeljade i na balkon izašlo. Nu med njimi nebijaše divne djeveruše, koju oba izčekivahu kao ozebli sunce.

Kad se svjetina zače razilaziti, šapnu Otokar svomu prijatelju: — Kako bi bilo, da podjemo na sjevernu stranu, nebi li tamo sretniji bili?

Obojica obidjoše na to kuću, te joj začeše motriti sjeverno pročelje zagledav se u balkon i u prozore prvoga kata. Jedva stajahu nekoliko časova na istom mjestu, kad se na jednom otvoriše vrata balkona, a nanj izidje divna djeveruša, liepa kao jutarnje proljetno sunašce, zaogrnuta bielim vunenim rubcem te se zagleda u daljinu.

— Ona je — viknu Otokar, stupiv nehotice iza borova grma. Spaziv ga ona, uzdrhta sva, te probiedi kao liljan. Trgnu se, da će opet u sobu, nu nešto ju sustavi na balkonu. Nježne joj se ručice prekrstiše na grudih, a lišce joj se nasmjehnu prama Otokaru toli milo, da se je činilo, kao da joj srdce kliče: — Hvala ti dragi, što si mi se ukazao!

U to zasvira u kući glasba u znak, da je objed začeo. Djevojka poleti k vratima, nu vrativ se opet, snimi s grudi krasnu kameliju, te baciv ju Otokaru izčeznu s balkona.

Uzdrhtav od sladke uzrujanosti pograbi Otokar kameliju, te ju zače cjelivati i pritiskati ju na burne si grudi. ...

— Hajdemo sada — oglasi se Waclav izišav iza grma. — Evo, već se počinlje smrkavati, te bi nas mogli ovdje zateći i bog zna šta posumnjati. Za danas ti je dosta sreće, jer si sada uvjeren, da te ona ljubi! — —

Od te večeri ogranu Otokaru nov život. Činilo mu se je, kao da je sve do sada čamio u nekoj pustinji, punoj kojekakvih groznih utvara, iz koje ga oslobodi dobra vila — njegova neznana dika.

Kad joj je sestra sa svojim suprugom trećega dana iza vjenčanja u novu si domovinu Hanover odputovala, zavlada opet obični mir u barunovoj kući, a od tada ne prodje dan, kad se

nebi Otokar prošetao kraj te kuće u jedno te isto doba, i kad mu se nebi ukazala neznana dika bud na prozoru, bud u vrtu iza željezne ograde.

Jednom se odvaži i dalje, te joj posla pisamce po njenoj liepoj crnookoj dvorkinji Faniki, i tako se začeše Faničinim posredovanjem najprije dopisivati, a kašnje bogme i sastajati na koji časak ili u vrtu ili kod sjevernih vrata, gdje bi onda Waclav obično sa Fanikom na straži stajao.

Ovako prodje više od mjesec dana, i doskora uvidiše i priznaše si oboje, da su im mlada srca u neugasivoj ljubavi uzplamtila. Sastajuć se ovako u potaji, milili bi se i grlili toli nježno, te se razgovarali o budućoj si sreći toli vatrenim oduševljenjem, kao da je već sve na čistu i kao da su već dulje vremena zaručeni, prem ona o njem nije više znala, van samo krstno mu ime Otokar, kojim se je u svojih pismih podpisivao.

U zadnje vrieme bjaše barun nekamo naglo odputovao, te je sada Kornelija bila jedino pod nadzorom stare i gluhe svoje tetke. Bijaše im dakle moguće, sastajati se češće i na dulje vremena, te bi i ovakovim sastankom vazda i nekako osobito rado prisustvovali vjerni stražari: Waclav i Fanika.

Jedne večeri nebijaše dugo ni Kornelije ni Fanike, te su se oba prijatelja dugo vremena po vrtu gore dole šetala, izvirujuć nestrpljivo iza borova grmlja na prozore i na vrata.

Istom oko desete ure otvoriše se polagano dolnja sjeverna vrata, a odmah na to šušnu laganim korakom u vrt Kornelija a za njom Fanika.

— Dugo si čekao na me, dragi Otokare! — šapnu Kornelija zagrliv dragog. — Nu dogodilo se je nešto što će nas oboje raztužiti! —

— Šta za boga! — kliknu Otokar.

Kornelija uzdahnu te nastavi: — Moj otac kani već od dulje vremena prodati kuću i nastaniti se gdje na ladanju, pošto mu bučan gradski život ne prija ni zdravlju ni ćudi. Kad je on tu nakanu zamislio, nisam te još poznavala, te sam se i sama tomu radovala, pošto mi se je dosada bolje dopadao idilski ladanjski život. Čim mi se je pako sestra udala, poče otac ozbiljnije o tom razmišljati, a doskora mu se pruži sgoda, oživotvoriti tu svoju

nakanu. Prije nekoliko dana došao je neki strani gospodin, kog je otac vodao po svih prostorijah naše kuće i ostalih sgrada i po cielom našem posjedu, a danas dobi od istoga gospodina pismo, te mi priobći nekim veseljem, da je ovu našu kuću zamienio za liepo neko imanje u Českoj, zvano Slavikovo.

— A u kom je kraju to imanje? — upita Otokar jedva dišuć.

— Blizu grada K. u susjedstvu nekog veoma bogatog grofa Dubne! — odvrati Kornelija.

Otokar uzdrhta. S početka ga spopade neka sladka radost, što će mu Kornelija postati susjedom imanja. Nu u to se sjeti nemilog si strica Ivana, i liepi san izčeznu, a u mjesto njega pojavi mu se u duši čudan strah, kog si s početka ni sam protumačiti nemogaše. Ovaj mu strah nedade dugo ni rieči progovoriti. Napokon uzdahnu: — Ah, andjelu moj, biti će mi težko razstati se s tobom i na najkraće vrieme, nu ja se tješim tim, što ćemo se sada bar u našem posjedu sbližiti, te uslied toga imati prilike sastajati se i obćiti na javnosti kao dobri susjedi, kad god budem kod kuće, jer sam ti ja draga nećak dojdućeg tvog susjeda grofa Ivana Dubne!

Kornelija se zapanji, te razvali u njega oči izrazom presenećenja.

— Ti li si dakle nećak grofa Dubne — upita ona drhčućim glasom —a ima li on još kojega nećaka osim tebe?

— Neima — ja sam bo osim strica zadnji mužki potomak našega imena! — odvrati Otokar.

Kornelija se zamisli, spusti glavicu, i najednom gorko zaplaka.

— Šta ti je za boga! — kliknu Otokar zagrliv ju i pritisnuv joj glavicu na svoje grudi. Nu nedobi dugo odgovora, pošto ju je spopalo grčevito jecanje. Napokon uzdahnu na dubko, te reče: — Ah čula sam — kako je onaj stranjski gospodin jednom kod objeda spomenuo momu otcu, — da je nećak grofa Dubne — veoma — pokvaren i opak čovjek, — te da neće — dugo živjeti!

Otokar protrnu, te pogledav prama nebu izrazom zdvojenja, pograbi se desnicom u lievu stranu grudi, kao da hoće da si srce izčupa. Nu suspregnuv si ljutu bol, upita drhtavim glasom: A da sam sbilja dosad takav bio, kako je o meni onaj gospodin govorio, nu da sam se popravio, preporodio i dobru opet povratio,

bi li ti i onda prezirala mene, kog si jedino ti poput andjela spasitelja od sigurne propasti sačuvala?

— Ah, nebi dragi — uzkliknu Kornelija objesiv mu se oko vrata — ah, gdje bi te ja mogla prezirati, kad te toliko ljubim! — Nu ja sam se jedino pobojala za tvoje zdravlje — i za tvoj život, — kad sam čula, da nećeš dugo živjeti.

Otokar ju zagrli te uzkliknu veselo. — Oh, neboj se toga diko, živjeti ću ja još dugo, i žrtvovati cieli svoj viek tvojoj sreći i našoj ljubavi!

— Kornelijo! — začu se sada iz kuće tetkin glas. Djevojka se brecnu — i zagrliv dragog još jednom — izčeznu, a za njom Fanika. — —

Nekoliko dana iza toga sastanka odputova barun Botlev sa svojimi u novi svoj českí zavičaj. Razstanak Otokara Kornelije bijaše tim teži, što su si na kolodvoru medjusobna čuvstva jedino suznimi pogledi i dubokimi uzdasi izrazivati smjeli. Nu sladka nada, da će se doskora za jesenskih praznika vidjeti, donle pako što češće dopisivati, tješila ih je, olahkočujuć im ponešto bol razstanka.

Prvo vrieme poslie barunova odlazka objesiše oba prijatelja glave, gvireć u knjige, a misleć bog zna kamo. Waclav bi više puta pokušao, nebi li svoga pobratima utješio i umirio. Nu težak je posao, tješiti drugoga, kad tješitelj sam utjehe treba, te tako su ti njegovi pokusi uviek nekako nespretni bili. Čudeć se s početka, što se je od neko doba sav promienio, uvidi Waclav doskora, da mu je nekako prazno oko srca, od kako je Fanika otišla.

Otokaru pako bijaše još teže, smiriti si ranjeno srce, jer ne samo da je mnogo trpio od boli s razstanka, van ga začeše mučiti čudne neke tamne i nejasne jošte slutnje, koje su se u njemu sve većma bistrile, sjediniv se napokon u nemiloj misli, da bi mu stric mogao lahko postati pogibeljnim takmacem kod milene dike.

Jednom priobći Waclavu te svoje bojazni.

— Što ti pada na um za boga — prihvati na to Waclav — ta zar se tako slabo uzdaš u njezinu vjernost? A misliš li, da bi njen otac htjeo prodati sreću njenoga života?

Predstavljajuć mu nemogućnost takovoga dogodjaja umnimi razlozi, umiri doduše ponešto prijatelja, ali ne sama sebe, jer su se i u njem počele buditi iste slutnje.

— Do vraga! — pomisli on u sebi — divljak grof kadar je sve učiniti, te se nestraši nijednoga sredstva, da do svoga cilja dodje. — Valja dakle biti na oprezu!

XVIII.

Pogibeljan takmac.

Imanje Slavikovo, što ga je barun Botlev zamienio bio za kuću u Beču, bijaše liep i plodan posjed nedaleko od grada usred bujne i romantične okolice. Gospodski dvor stajao je na oviso-kom brežuljku, s kog se je otvarao krasan vidik na veličanstveni Orlovhrad i na imanje grofa Ivana Dubne. Dvor bijaše još prilično nova jednokatna sgrada sa deset prostranih i svietlih soba. Štale i ostale gospodarstvene sgrade isto tako i fundus instructus bijahu u podpunom redu, a zemljišta dosada dobro gojena. S toga se uzradova barun unapried idilskomu životu, te prionu svom revnošću oko proljetnoga rada.

Njegov grofovski susjed nije s početka ni malo za njega mario, dapače se je pred njim zatajio, kad ga je barun nekoliko dana iza svog dolazka posjetiti htjeo. Nu jednom doznade grof Ivan slučajno, da je u baruna kćerka divne ljepote, a ta viest pobudi u njem nakanu, upoznati se čim prije s novim tim susjedom.

Odkad mu je supruga Hortenza umrla bila, obilazio je sve dvorove českoga i njemačkoga plemstva, da si novu drugaricu nadje. Al kao što svaki stariji čovjek, osobito udovac, obično većma izbire nego li mlad vjetrogonja, tako si ni on nemogaše naći djevojke, koja bi mu po ćudi bila, pošto bi kod svake nješto opazio, čemu bi doskora prigovarao i zanovetao. Tomu pako bijaše najglavniji uzrok taj, što je ovaj put nakanio, uzeti jedino onu, koja bi mu srce obljubiti mogla.

Čega nije doživio u prvom braku, htjede si stvoriti u drugom, a sudbina htjede, da nije dugo čekao na taj trenutak. Jadnoj bo Korneliji bijaše dosudjeno, uzplamtiti u njem ne svetu ljubav, van neizmjeran žar neugasive strasti i požude, koju je on pravom i svetom ljubavlju smatrao. Odmah kod prvog sastanka s njom izgubi se sav, motreć ko okamenjen divnu joj ljepotu.

— Ona, ili nikoja druga mora mojom postati! — orilo mu je od onog trenutka u pohlepnoj duši.

Od onog dana postade svagdanjim gostom svoga susjeda, nastojeć iz svih sila, da se što većma s njim sprijatelji, a mladoj baronesi udvori, ne žaleć ni truda ni materijalnih žrtva. Opazi on doduše odmah s početka, da se Kornelija za njega ni malo ne zanima, van da mu se usuprot očevidnim oduravanjem svagdje uklanja. Nu baš to ga je bodrilo na što veći napor, te zato odluči, udvarati joj što većma, a kraj toga predobiti čim prije njezinoga otca za svoje osnove kojim mu drago sredstvom.

S toga postade pred barunom sasvim drugim čovjekom, hineć plemenit i vitežki značaj, dobru i blagu ćud, razsipnu darežljivost, velikodušje, riedku udvornost i gostoljublje. Slao bi mu u pomoć svoje mnogobrojne radnike, pomagao bi mu svagdje i oko poljepšavanja dvora, a kad bi ga pozvao na Orlovhrad i kad bi se barun pozivu odazvao, činio bi se toli sretnim i podvorio bi ga toli sjajno i veličanstveno, kao da je sam kralj u njegov grad zakoračio.

Barun bijaše uslied toga već u velikoj neprilici, nemoguć si protumačiti, čim si je stekao toliko prijateljstvo u svoga susjeda. Neuzdajuć se u nikoga, kog nebi dobro poznavao, posumnja doskora u iskrenost i čistoću te prijaznosti. Nu grof Ivan bijaše još lukaviji, te je znao sve toli fino i nježno i bez ikakove sebičnosti udesiti, da napokon barun nije mogao no pomisliti, van da je grofovo ponašanje prama njemu jedino izraz najiskrenije simpatije i privrženosti.

Jedne krasne večeri početkom svibnja bijaše barun Botlev sa Kornelijom na Orlovhradu. Gospoda se šetahu pred gradom amo tamo kraj vodometa, dočim se je Kornelija igrala na ledini s malom kćerkom kućnoga liečnika.

Najednom svrnu grof Ivan razgovor na bračni život, te zače razlagati barunu, kako je u današnje vrieme težko udati poštenu djevojku za čestita mladića, pošto je današnja mužka omladina većim dielom izkvarena i već za rana iztrošena.

Mislio si je, da je ovakav razgovor najbolji uvod, kojim bi začeo iz daleka smierati na Korneliju. — Nu u tom se ljuto prevari, jer se barun prezirno nasmjehnu, te odvrati: — Skoro da pravo govorite, ako u obće naš plemićki stališ mislite! — Nu za to vam u gradjanstvu ima tim više nepokvarene i neiztrošene tjelesne i duševne snage i neizmjerna blaga raznih krieposti, koje u nas plemića žalibože sve većma i većma izčezavaju. Uslied toga bi mi skoro draže bilo, kad bi mi se druga kći udala za kakova poštenjaka iz gradjanskoga stališa, nego li za kakova plemenita razkošnika i pustolova, pa makar —

— Ta zar bi vi nju htjeli udati za neplemića — viknu grof ljutitim glasom.

— A zašto ne? — odvrati barun mirno. — Nakanio sam i onako u tom pitanju izbor jedino njoj prepustiti. Kog dakle ona zavoli, biti će mi dobro došao, samo ako je inače pošten, pa makar bio i gradjanskoga stališa.

— Pravo ste nakanili, dragi barune! — reče grof sileć se na smjeh, — jer naša omladina nevriedi većinom ni šuplja boba! Evo vam na primjer moga nesretnoga nećaka! Nije li to pravi izrod čovječanstva, kog se upravo moram stiditi, što mi je rodjakom, još k tomu jedinim rodjakom na svietu! — Nu iz toga neslieđi, da u nas neima vriednih muževa zrelije dobe punih mudra izkustva, kojim bi se mogla povjeriti sreća najplemenitije djevojke.

Barun se smete, naslućujuć po prilici, kamo mu susjed smjera. S toga se učini, kao da ga nije pravo čuo, te neodvrati ni rieči.

Oba se šetahu još malo gore i dole mučeć i zadubljeni svaki u svoje misli, te se napokon razstadoše raznimi čuvstvi

Barun krenu s Kornelijom pješice prama zapadu, zahvaliv se na ponudjenoj im kočiji, veleć, da će im za toli krasne večeri bolje prijati, ako se do kuće prošeću. Podjoše ravnom cestom kraj kapele, te se spustiše u dolinu, iza koje im se ukaza Slavikovo, bieleć se i caklеć u sjajnoj mjesečini izmed visokih topola i omorika. Putem skakutala je Kornelija pjevuckajuć i cvrkutajuć poput vesele ševe, dočim joj otac uz nju koracao zamišljen i poniknute glave.

Najednom on upita: — Kako to, zlato moje, da si mi kadkada objestna, kao malo diete, a kadkada opet turobna i nujna, kao da su ti ladje utonule?

— Eh, dragi tata, — nasmija se ona — kao što nemože uviek biti liepo vrieme, tako nemože ni čovjek uviek veseo biti!

Nije joj otac ni slutio, da se ona raduje sutrašnjemu danu, kojega bi joj po njenom računu imalo stići pisamce od miloga Otokara. Njezina radost razvedri i njegovu ćud, te šaleć se neprestano dodjoše kući nekako neobično veseli i zadovoljni, kao da su putem našli sreću, koju su već odavna uzalud tražili i žudili.

Nagadjajuć u sebi, što li će Otokar pisati, zaspa Kornelija blaženim posmjehom na licu. Sladki sanak uznese joj nedužnu dušu u neznane divne krajeve, prikazujuć joj milene slike rajskog blaženstva u naručju milog joj Otokara!

Čim pako jutro osvanu, šušnu ona brzo iz postelje k prozoru, da vidi nije li već možda listonoša došao. Obukav se onda brzo, izidje u dvorište, da pod lipom dočeka staroga Frana.

Medjutim se je već grof Ivan Dubna šetao po svom vrtu te napokon krenuo sjevernom cestom prama gradu K. Idući ovako prekrštenih ruku i udišuć svježi jutarnji zrak opazi iz daleka staroga Frana, gdje šepeće, njemu u susret. Bijaše to stari šepavi nemoćnik iz franceskih ratova, koji je raznašao listove na pobliža imanja.

— Imaš li šta za mene? — viknu mu grof iz daleka

— Imam grofovska svietlosti — novine i tri pisma — odvrati Fran držeć u jednoj ruci masnu si kapu a u drugoj novine i pisma što ih je već putem iz torbe izvadio bio.

Grof ih primi te mu pruži srebrnjak, a Fran se smjerno pokloni te odšepesa dalje.

Najednom viknu grof: — Ej Frane, stani, dao si mi barunove novine, a moje su valjda u tvojoj torbi!

Fran pojuri natrag, a medjutim opazi grof pod zamotom barunovih novina jedno pismo sa napisom: — »Gospodični Faniki Fialtkovskovoj na Slavikovu.« — Grom i pakao, ta to je Otokarov rukopis! — pomisli on u sebi zagledav se u pismo, te viknu onda listonoši:

— Evo ti barunovih novina Frane — nu ovo pismo što je bilo u zamotu, ostavi meni, evo ti zanj deset cekina!

Fran se smete, te pogleda sad u grofa sad pako u žute cekine. Uzdahnu onda duboko, te počesav se iza uha reče: — Neka bude, kako vaša svietlost zapovjeda — prem mi je težko, počiniti toliki grieh, koji će bog zna kakove posljedice donieti onomu, koji je taj list pisao.

— Ah, šta buncaš! — odvrati grof smiešeć se. — Netari si glave zbog toga — ta šta može važnoga biti u pismu barunovoj sobarici? — Ništa — van nekoliko ljubavnih fraza kakovog krojačkog kalfe, koji je s njom valjda još u Beču šarao. Mene pako takove ljubovne tajne veoma zanimaju — s toga ću ti Frane za svako ovakovo pismo dati deset cekina! — A osim toga ću te gospodski nadariti, samo ako budeš pametan! — Nu stani malo, nismo još gotovi, kanim bo tu lakrdiju i nastaviti, te s toga bi rado znati, što li će mu ona pisati! Kad dakle iz ovoga pisma saznadem ime njenog ljubovnika, onda ćemo vrebati i na njena pisma! Ha, ha, ha, biti će to liepa zabava za me — a kad se ovako dosta našalim, onda ću i sam oko toga nastojati, da se uzmu i da sretni budu! — Dodji dakle k meni kad se budeš vraćao sa Slavikova, da se zbog toga potanje dogovorimo! — Jesi li me razumio?

Jesam — odvrati Fran tužno, te ode dalje, mozgajuć neprestano, nebi li našao pravi uzrok te grofove ljubopitnosti.

Kad bijaše već blizu Slavikova, doskakuta mu u susret baronesa Kornelija, te mu već iz daleka doviknu:

— Ima li koje pismo za moga otca ili za — Faniku — dragi Frane?

Listonoša se smete, te odvrati muklim glasom: — Nema za danas ništa drugo van evo ove novine.

— Ma baš nikakova pisma; — Ta pogledjite bolje u torbu, možda ste ga kamo zametnuli!

— Zalud bi bilo, jer ga u istinu nema! —

— Možda je zakasnilo, te će sutra doći! — utješi se djevojka, zagledav se tužnim pogledom u daljinu. Na jednom joj se lice razvedri. Pogleda u starca izrazom pouzdanja, te reče: — Dragi Frane nešto bi vas molila, ali me neizdajte nikomu! Čim dodje kakovo pismo za moju dvorkinju Faniku, a vi ga donesite odmah, bilo kad mu drago! — Evo vam tri srebrnjaka, pa se napijte u moje zdravlje.

— Ne, za boga, neću da primim — viknu Fran ko prestrašen, te produlji mirnije: — Dosta ste mi dosada darivali — bilo bi odviše, jer nisam toliko zaslužio! Nu evo vam novine za gospodina baruna, moram bo dalje! Ljubim ruke, tješite se svietla baroneso! — Što nije došlo danas, doći će možda sutra, a čim dodje, doniet ću vam ga odmah u vaše biele ruke! Udaljujuć se sve to duljimi koraci, odšepesa listonoša niz brdo, štogod je brže mogao, otimljuć se zalud izpod bremena griešne savjesti, koja ga poče moriti tim većma, što je sad podpuno uvjeren bio, da je ono pismo iz Beča bilo namienjeno ne Faniki, van dobroj andjeoskoj baronesi, koja mu je već toliko tvrdih srebrnjaka darovala. Učini mu se, kao da je prodao vragu dušu, te kao da ga cekini u žepu sve većma peku, i kao da će sad namah do kosti prožeći.

— Jao Frane, šta učini pod stare dane! — viknu on, žureć se prama Orlovhradu. — Nu bog je milostiv, te će mi dati snage, da svoj težki grieh popravim i okajem. Baciti ću mu cekine pred noge, pa zaiskati natrag ono kobno pismo i predati ga —

— Komu? — zagrmi u to gromki glas, a iza grma stupi predanj na cestu — grof Ivan. Fran se strese i skoči u prvom strahu kao da će pobjeći.

— Kamo ćeš, budalo, stoj, pa hajd za mnom! — zagrmi opet grof, a Fran stade ko prikovan, te drhćuć ko šiba odvuče se za grofom u grad.

Dugo su tamo obojica iza zaključanih vrata šaptali, a kad je napokon Fran izašao i prama K. naperio, bijaše mu se savjest opet smirila, dočim mu je na licu lebdio izraz razbludne lakomosti.

Medjutim je grof Ivan prevraćao ono pismo, što mu je jutros slučajno u ruke dospjelo, smijuć se zlobno, i misleć u sebi: Ha,

ha! to je krasna zanimiva šala! Ti dakle Otokare, ti si moj takmac, ti li si uzrokom, što ona preda mnom bježi kao pred kakovom nemani! — Nu čekaj, naći ću ti ljubavi lieka, kad te pozovem u — svoje svatove ha, ha, ha!

Presvuče se brzo, turi list u žep i odveze se u Slavikovo. Došav tamo, zamoli baruna, neka mu dozvoli razgovor u četiri oka, te hineć iskreno sažaljenje — priobći mu kratko, čemu je danas slučajno u trag ušao.

Barun bijaše sav poništen. Dosad bo je o Otokaru jedino zlo čuo, osobito iz ustiju nejgova strica. Poznavao ga je dakle po glasu kao pravoga djavla izkvarenosti, bezdušnosti i zablude. — Pa ovakova neman usudila se je posegnuti za njegovom kćerkom, — za nedužnim liljanom, kog je uzgojio tolikim požrtvovanjem i tolikom ljubavlju.

Pograbiv se obim rukama za siedu glavu, uzleti se po sobi gore dole.

U to se oglasi grof Ivan: — Nesdvajajte, dragi barune, ima bo još uviek nade za spas vašega djeteta. Ja sam se vazda zanimao za boljak vaše porodice, te sam i sada pronašao sredstvo, kojim bi se sve na dobro obratiti moglo, samo ako moj savjet poslušate.

Barun ga promjeri izrazom dvojbe, dočim grof mirno produlji: — Čini mi se, ko da joj je on baš ljudski mozgom zavrtio. — S toga morate biti oprezni, jer bi promašili svoj cilj, kad bi se prenaglili i možda silom proti njoj postupali. Prvo je dakle, da s njom obćite kao i dosada, i da činite, kao da ništa o svem tom neznate. Drugo pako, da privolite na to, da se u buduće sva njihova pisma na pošti u K. obustavljaju. Baronesa će se s početka čuditi, što ne dobiva od njega više nikakova pisma, — kašnje će se pako sbog toga srditi a možda neko vrieme i žalostiti, — al napokon će na njega sasvim zaboraviti.

— A nije li moguće, da ju on sbilja istinski ljubi, te da bi se mogao još popraviti? — upita barun naglo.

— Ha, ha, ha — nasmija se grof — popraviti se — ta gdje bi se mogao vuk pretvoriti u krotku ovcu?

Oh, kako bi sretan bio, da je on drugačiji čovjek, pa da vaša dobra i andjeoska kćerka može postati članom moje obi-

telji! — Nu ovako moram žalibože i sam reći, da bi nju bolje bilo, da podje za zadnjega neplemića — nego li za njega!

Barun se zamisli. U glavi mu se uzmotaše svakojake misli. — Gdje je prava istina? — da li u njegovih rieči — ili — u mojih slutnja? — pomisli on u sebi, te pristade napokon težkim srcem uz grofov predlog, obećav mu, da će raditi po njegovom naputku.

Kad je grof Ivan već u kolih sjedio, obazrje se još jednom na Slavikovo, te zagledav se časak u daščane krovove pojedinih sgrada, izbieli zube djavolskim posmjehom, te pomisli u sebi: — Čekaj, čekaj, stara lijo — goniš me svojom sumnjom da se žurim. S toga ću ti upaliti bakljadu, uz koju ćeš sam dovesti svoju kćerku pod moj krov i — u moje naručje!

XIX.

Obećana bakljada.

Onoga dana nemogaše Kornelija nigdje mira naći misleć amo i tamo, što li bi moglo uzrokom biti, što nije danas dobila Otokarova pisma, koje bi po njihovu dogovoru, danas, upravo danas prispjeti moralo! —

Težke slutnje obletavahu joj dušu cieloga dana — osobito pako u noći, kad se svi k počinku polegoše.

Leže se doduše i ona nebožka, pomoliv se prije bogorodici, — al nemogaše dugo zaspati, pošto joj se je sveudilj činilo, kao da nad njom lebdi grozna nesreća. Kraj toga pako podiže se vani silan vjetar, te kad god bi se prozori potresli, prestravila bi se, misleć, da joj je dragi naglo umro, pa da je došao, da joj se najavi! — Napokon ju prevlada ipak duboki san, te je ovako po prilici dvie ure mirno i čvrsto spavala. Nu najednom stadoše joj preletati dušu grozne utvore, slažuć se sa čudnim vanjskim pojavima i zvucima, što su ih njena ćutila samo na pole kroz san naslućivati mogla. Pričini joj se najprije u snu, kao da je za njom nešto sinulo, i onda da je buknuo silni plamen, koji ju je

gonio prama Orlovhradu odkale se najednom začu tutnjava ljuta boja i okršaja uz zveku bubnjeva i crkvenih zvona.

Stade se trgati i otimati nemilu snu, kad najednom nahrupi u sobu otac na pole obučen, te viknu: — Diži se, zlato moje — obuci se brže — spasi što možeš, propali smo — eno gle požara, koji će za koji čas i kuću nam zahvatiti!

Kornelija skoči iz postelje, te se prestravi, videći s prozora silni plamen, koji se je dizao sa zadnje sgrade pune slamom, a gonjen vjetrom već počeo lizati obližnje hambare. Tik hambara pako dugačka je štala, a kad se ovo upali, propao je i blizu stojeći dvor.

— Žuri se žuri, diete moje, a kad se obućeš, poslati ću ti nekoliko momaka, da bacaju skupocienije stvari dole u dvorište, gdje će ih Fanika sa dvorskim primati i tovariti na hrpu, — ti pako pripazi za toga, da nebi šta izginulo, ja bo moram gledati, nebi li se dole još šta spasiti dalo!

To rekav, odleti barun kao pomaman. Kornelija se brže bolje obuče, poleti u drugu sobu, da staru gluhu tetku probudi, te zače onda pomoću sluga kupiti skupocienije stvari bacajuć ih kroz prozore u dvorište.

U to planuše hambari, a odmah iza toga stade se južni dio štale kaditi i doskora planu i ta sgrada.

Pomoći nebijaše nikakove. Dvie stare štrcaljke, što su ih seljani dovukli bili, bijahu zahrdjane i pokvarene, te ih nebijaše moguće rabiti. A da su i dobre bile, šta bi pomogle kraj tolikoga vjetra, koji je plamen gonio s jedne sgrade na drugu.

— Sidji sada dole diete moje, jer će doskora i kuća planuti! — viknu barun Korneliji, koja se na jednom prozoru pokaza. Ona ga posluša, te sleti niz stube zagledav se časak u silnu svjetinu, koja se je sa svih strana sletila bila, i u veličanstveni požar, s kog je sjala sva okolica.

U to se začu najednom užasan uzklik iz štale, kojoj je već sav krov silnim plamom plamtio. Pogledaše svi onamo, te se prestraviše ugledav tamo grozan prizor. Na jednom prozoru štale iza željezne rešetke ukaza se plamom obasjano čeljade — gorućih lasi i crna obraza.

Sad poleti k prozoru, te pograbi rešetku svim naporom, da ju

satre, sad pako poče skakati kao pomamno i napokon se ne ukaza više.

Bijaše barunov konjušar. Požar ga zateče u tvrdu snu, a u groznoj onoj zabuni nije na njega nitko ni mislio.

— Za mnom tko je junak! — viknu barun u sav glas, te poleti prama štali. Kornelija ga htjede sustaviti, nu on joj se ote, te pograbiv sjekiru posrnu sa još tri momka u štalu, prem je već dim počeo sukljati na otvorena vrata. Prodje nekoliko časova grozne tišine dok se ne začu lupa sjekira na nutarnjim vratima. Doskora zatim pokaza se opet barun sav crn i nemilo ofuren, a za njim momci, noseći onesviještenoga konjušara.

Svjetina udari u veselo klicanje, slaveć barunovo junačtvo i požrtvovanje, Kornelija pako pokleknu, hvaleć bogu, što joj je otca sačuvao. Nu u isti trenutak zamisli ona nesretnu misao. Sjeti se jadna, da je zaboravila gore u jednom ormaru svoj molitvenik, u kom bijahu spravljene lasi pokojne joj majke — uz Otokarovu sliku — i nekoliko njegovih pisama.

Pogleda u otca, koji se je sada bavio oko onesviještenoga momka klečeć kraj njega i polievajuć mu vodom upaljenu rubeninu i lasi, te skoči onda lagano u kuću i poleti uz stube gore, da potraži te svete i mile uspomene.

Nu došav gore i poletiv da će u svoju spavaću sobu, okameni se od užasa, ugledav u sjaju požara staricu tetku kako kleči usred sobe moleć se glasno.

— Jao, za boga, tetko bježite — bježite dole, jer će sada namah i kuća planuti! — viknu djevojka, napinjuć se, nebi li staricu podigla. Nu ova razvali oči u nju strašnim izrazom te uzkliknu pogledav u vis: — Moja molitva prodriet će do neba a plamen će ugasnuti! —

Kornelija se sgrozi, videć, da je jadna starica uslied silnoga straha valjda pamet izgubila. Pograbi se za glavu, te pobježe u treću sobu, da potraži svoj molitvenik.

U to se začu vani gromoviti prasak. Kornelija poleti k prozoru, te opazi, da su se brvna dogorjele štale porušila. Silni plamen udari u vis razasipljuć na sve strane osobito prama kući nebrojene varnice žeravke i ciele komade gorećih ugaraka. Kornelija stade ko pomamna rovati u ormaru med ostavljenim stvarima

tražeć svoj molitvenik. U velikoj hitnji bijaše za sobom ostavila otvorena velika dolnja vrata, te kad se je dogorjeli krov od štale srušio, zanese vjetar nekoliko komada žeravice pod drvene stube. Uslied silnoga propuha planuše naglo a od njih se u brzo upali drven triem i predsoblje.

— Jao, za boga — tko je ostavio vrata otvorena — viknu barun, ugledav, da stube gore. — Nu gdje je Kornelija! — uzkliknu on još glasnije, protrnuv sav.

— Meni se čini kao da sam ju vidjela kako je malo prije odletjela gore!" — pojavi se jedna ženska iz svjetine.

— Jao — jao — zavapi barun držeć se obim rukama za glavu — pomagajte jao — propala je ako se brzo ne pomogne — jer eno već dim i na prozore suklja!

Prisloniše brzo ljestve uz zidine — nu jao! prekratke su za dobri hvat. Videć to barun, zaleti se, da će kroz plamen pokušati, ne bi li spasio svoje diete, kad se najednom začu silni štropot sve bliže i bliže- i u tinji čas dojuri grof Dubna u kočiji, a za njim tri štrcaljke i nekoliko kola punih radnika.

— Jao, pomozite grofe — viknu barun pokazujuć rukom prama prozorom prvoga kata — jao Kornelija je gore.

Grof skoči s kola, dohvati dugo i čvrsto uže, na kom bijaše pri kraju privezan težki željezni čekljun, pograbi ga jakom desnicom i baci ga prama jednomu prozoru. Čekljun sretno zahvati, a grof pokuša, da li će držati, te se pope uz uže kao vjeverica i izčeznu u dimu, koji je sve to jače na prozor sukljao.

Skočiv s prozora u sobu, poleti da potraži sladku djevojku. Nu u sred sobe potepe se na nečije tielo i sruši se preko njega.

— Jao, to je ona jadna! — pomisli on u sebi, te skočiv opet na noge, pograbi tielo jakim rukama i odnese ga k prozoru, al prepoznav u sjaju požara staro bliedo lice Kornelijine tetke, baci ju ljutit o tle, te poleti kao mahnit u drugu a zatim u treću sobu. Našav tamo Korneliju onesviešteni od silnoga dima, pograbi ju čvrsto, natovari ju na ramena i pojuri natrag do prozora, na koji je unišao. Držeć lievom rukom sladki teret — pograbi desnicom uže, spuštajuć se polagano kroz prozor.

— Spašena je! — kliknu on gromkim glasom dole, dižuć djevojku u vis i kazujuć ju svjetini.

— Spašena je! — odazva se ljudsvo urnebeskim klicanjem, a za toga se spusti grof Ivan niz uže dole, te položi djevojku lagano na ledinu.

Barun pokleče kraj nje, te pritiščuć njenu glavu na svoje grudi, viknu glasom zahvalnosti: — Oh, grofe, za ciela života neću vam moći dosta zahvalnim biti, što ste mi spasili sladko moje diete! — Nu gdje je jadna moja sestra? —

Stadoše tražiti i zvati staricu, — nu zaludu. U taj se par začeše rušiti na kući težka brvna silnim praskom, a od tog praska probudi se Kornelija iz nesvjestice. Ugledav otca, zagrli ga oko vrata, te se polagano diže njegovom pripomoći.

Jao, gdje je tetka? — upita sad i ona. — Nije li sišla dole?

— Nitko ju nevidje — odvrati otac muklim glasom.

— Ah, tad je jadna sigurno izgorila! — uzkliknu djevojka kroz plač. — Vidjela sam ju još gore, gdje sred sobe kleči, moleć se na glas bogu i nehoteć se ni maknuti s mjesta!

U to se sruši i tavan gromovitom tutnjavom, uzvitlan ogroman plamen prama nebu, a svietina sklopi ruke, zgražajuć se nad sudbinom jadne starice.

— Užasna vas je nesreća snašla, dragi barune! prihvati u to grof Ivan, kvaseć si oguljene ruke u zdjeli hladne vode, — a neznate li, kako se je vatra porodila?

— A bog bi znao! — odvrati barun slegnuv rameni — valjda uslied nesmotrenosti kojega momka.

— Užasno — užasno! — produlji grof izrazom najiskrenije sućuti. — Pa još za takova vjetra, ta to je moralo samo onako planuti — jer prem sam se na vrat na nos požurio na prvu tutnjavu pušaka, da vam priskočim u pomoć, — to sam žalibože ipak zakasnio, da vam možda barem dvor spasim! Nu ne dangubimo zaludu ovdje. — Vi ste, dragi susjedu, sada bez kuće i kućišta — nezamjerite mi dakle, ako vam ponudim svoje dvore, u kojih ćete mi sa vašom kćerkom i cielom družinom biti mili gosti sve dotle, dok vam se dvor na novo nesagradi. — Hajdemo dakle, noć bo je pred zoru hladna, a ovdje bi se još i prehladiti mogli!

Barunu nepreosta drugo, van poprimiti tu ponudu. Natovariše dakle spašene stvari i družinu na ostala kola, a barun sjede sa Kornelijom u grofovu kočiju, i ciela ta povorka koja krenu tužno

i tiho prama Orlovhradu, obasjana zadnjim plamom požara te naličeć ovako nesretnikom, postradalim u ratu, koji razcviljena srca ostavljaju opustošen svoj zavičaj.

XX.

Dvojben uspjeh.

Poslie one kobne noći nastadoše tužni dani za jadnu Korneliju. Otokaru nebijaše za nju ni traga ni glasa, a uza to je čuvstvom užasa opažavala, da joj se grof Ivan sve to većma približava, nastojeć svakom prigodom, osobito pako kod stola, da što ružnijim klevetami snizi Otokara pred njom i pred njenim otcem. Napokon joj dosadiše te neprestane muke, te za to odluči, učiniti im kraj i potražiti mir u muklih zidinah kojega samostana.

A čemu bi se i mogla nadati na ovom svietu, na kom su joj najsladje nade mladosti sišle u rani grob? — Ta toliko je već puta Otokaru pisala moleć ga i zaklinjajuć, neka ju umiri kojim pismom, a kraj svega toga nedobi ni rieči odgovora! — Dugo se je otimala nemiloj misli, da joj se je iznevjerio. Al napokon ju ta misao prevlada, te joj zače u duši svitati tužno uvjerenje, da on za nju više ni malo nemari, van da je na nju već davno zaboravio u naručju druge, — mili sladki Otokar, za kim je počeznula svom vatrom nedužna srca, — svom silom prve čiste ljubavi! —

Jedne večeri zaplaka pred otcem te ga na koljenih zamoli, neka joj dozvoli poći u samostan milosrdnih sestara u Pragu.

Barun se preseneti, čujuć tu nenadanu molbu. — Naslućujuć joj pravi razlog, stade ju tješiti, predočujuć joj iskreno, da bi ona sama u nesreću posrnula, kad bi pošla za Otokara, koji je već reć bi izgubljen i ostavljen od boga i od ljudi.

— Nisi ti stvorena za samostan, sladko moje diete, — svrši on milujuć ju nježno — van si stvorena, da svojim dobrim srcem usrećiš vriednoga muža — vriednijeg od Otokara! Pa zar bi mogla ostaviti mene pod stare dane sama i bez ikakve pomoći?

— Oh ne, dragi otče — uzkliknu ona, — ostati ću uz tebe — i pokoravati se tvojoj volji — dok mogu! —

Medjutim bijaše grof Ivan nakanio, pokušati, nebi li došao do svog cilja, bojeć se, da mu nebi tko spletkam u trag ušao. Imao je on doduše osim Frana još nekoliko uhoda u gradu K., koji su na tamošnjoj pošti vrebali na svako pismo, što bi došlo od Otokara iz Beča, ili što bi ga predala bud Fanika bud Waclavova majka, stara Hrubikovka. — Al tko mu je mogao jamčiti, da nebi ipak koji list drugim kojim putem svoj cilj našao — osobito kad bi se to spletkarenje na duže vremena protegnuti moralo? — S toga odluči, oživotvoriti svoje osnove čim prije, pa ma kojim sredstvom, a kad ona jednoč njegovom bude, onda neka se slobodno sve saznade.

Odvaži se dakle i ode jedno dopodne k barunu. Ovaj opazi odmah, da će nešto osobita biti, pošto je grof nekako neobično fino i elegantno odjeven bio, i doskora zače ovaj svečanim izrazom pripoviedati, kako se je morao odlučiti da se po drugi put oženi, kako je do sada uzalud tražio vjernu si drugaricu — i kako on to možda nebi ni činio, da ga na to nesili dužnost, pobrinuti se, da mu pleme ne izumre, pošto je Otokar i onako reć bi propao i jednom nogom već u grobu! Na to svrnu finim prelazom na Korneliju, hvaleć i dičeć njenu ljepotu i kriepost, a u tinji čas planu mu srce bujnom i oduševljenom rječitosti, kojom je predočivao začudjenomu starcu neizmjernu svoju ljubav prama njoj, zaklinjuć mu se svim mogućim, da će cieli svoj život posvetiti jedino njoj, da ju čim većma usreći, — te ga napokon formalno zamoli neka mu dade njenu ruku i neka ga tim učini najsretnijim čovjekom.

Barun nebijaše tom molbom nimalo iznenadjen, pošto ju je davno već predvidjao bio. Nu koliko bi joj se radovao, kad bi siguran bio, da bi joj se mogao odazvati bez pogibelji za sreću svoga djeteta, toliko ga je sada mučilo uvjerenje, da mu kći nikada drage volje te ponude prihvatiti neće. S toga se u prvi mah uzbuni te je dulje vremena mučao, gledjuć u pod i gladeć si dugačku, siedu bradu. Napokon pogleda u grofa iskreno i smjelo i odvrati: — Vaša mi je častna ponuda malo uzbunila, jer tako mi boga, neznam, bi li joj se radovao ili žalostio. Al bilo kako mu drago, — nemogu vam dosta zahvaliti na vašem povjerenju, što ga u tom pitanju prama meni gojite, te se uslied toga nadam, da nećete ni vi meni zamjeriti, ako budem i ja s vami iskreno go-

vorio! — Ja sam vam već jednom kazao, da kanim svojoj kćeri prepustiti izbor muža, kad joj dodje vrieme i volja za udaju, te da ju neću nikada siliti, da uzme koga, za kog joj srce nimalo ne mari. S toga mi je veoma težko očitovati vam iskreno, da je malo nade, da ćete uspjeti, jer ste do sada i sami mogli opaziti, da je ona žalibože upravo vami, neznam s kog razloga, veoma malo sklona!

Grof se ljuto namrgodi dočim barun mirno nastavi: — Veoma mi je dakle težko, što vam moram iskreno reći, da vam nemogu ništa stalna obećati prije nego čujem, što ona o tom misli! Nu što se mog upliva tiče, to vam zadajem evo riec, da ću sve moguće pokušati, nebi li joj srce sklonuti mogao, a ako mi to sretno za rukom podje, tada ću vas veselim srcem milim si zetom učiniti! —

Ove rieči umiriše grofa, koji je sam uvidjao, da za danas više tražiti nemože. Ustade dakle, te se razstade sa barunom prividnom prijaznošću.

Poslie toga razgovora ode barun u Kornelijinu sobu, te joj nježnim načinom priobći grofovu namjeru. Nu istom što on progovori, problieđi ona, te pruživ obje ruke daleko preda se i odvrnuv lice izrazom užasa, zavapi proničućim glasom: — Ne — ne nikada, negovori mi ništa o tom, ako nećeš, da me ubiješ!

Tihe suze obliše joj bliedo lice, te zaplaka gorko, a plač joj se doskora pretvori u grčevito jecanje. Za toga je barun sjedio poniknute u oba dlana glave, razmišljajuć amo i tamo, što da sada učini. U to se sjeti svoga obećanja, te ju stade nagovarati, neka dobro promisli što radi, prije nego li od sebe odrine veliku i nenadomjestivu sreću, koja joj se sada toli liepo pruža, — pa neka dobro uvaži, koliki bi probitak iz te sveze proiztekao ne samo za nju i za njega, van s vremenom i za cielu rodbinu — te neka napokon nezaboravi plemenite pomoći i požrtvovanja grofa Ivana, kojim ih je iza one nesreće iz nevolje izbavio, njoj dapače prigodom kobnog onog požara i sam život spasio.

Kornelija ga je sve to mirnije slušala, a napokon ustade, te prekrstiv obje ruke nad grudima, reče svečanim glasom: — Evo me, dragi otče, žrtvuj me slobodno, al pamti, da me nećeš dugo

živu vidjeti, jer će me žudjena smrt doskora osloboditi nesnosnih tih muka!

Čujuć te rieči, protrnu barun od boli. Pritisnu ju onda na svoje grudi, te uzkliknu izrazom uzhita: — Ah, sladko moje diete, tako mi boga, koji mi je razsvietio pamet u ovom trenutku težke kušnje, — neću te više ničemu siliti, što bi moglo pomutiti mir tvoje duše, te ću radje i poginuti, nego da vidim, da se mojom voljom nesretnom postala! Nu šta da počnemo, ako grof — o čem nije dvojiti — na nas zamrzi — ako nam svoju daljnju pripomoć uzkrati? — Morati ćemo prodati naše pusto zemljište za jeftinije novce a kud onda? — Zar da odemo u Hanover, pa da tamo živimo od milosti nadutoga mi zeta?

— Ah, mili otče — uzkliknu Kornelija veselo, — neboj se za našu buduću sudbinu! — Bježimo samo odavle — jer će nam se sreća svuda prije nasmijati, nego li ovdje! A ako nam i nebude od nikuda pripomoći, to ću ja raditi dan i noć, te zaslužiti toliko, koliko nam bude od potrebe za svagdanji život! —

Barun uzdahnu, te poljubiv ju u čelo, reče svečanim glasom: — Neka bude volja tvoja. Bog mi je svjedokom, da bi volio i gladovati, nego li vidjeti te nesretnu sbog mene! — —

Drugoga dana dodje grof Ivan po odgovor. Dočim se je kod jučeranjega posjeta nekako nesigurno ponašao bio, kazivao je danas drzovitu smjelost, kao da o svojoj pobjedi nimalo nedvoji.

Barun se s toga u prvi mah smete, nu odvaživ se brzo, izjavi grofu iskreno, da mu je sav trud bez uspjeha ostao, pošto Kornelija podnipošto neće, da za njega podje.

Grof se niti sada nimalo neuzbuni, van mu dapače iz očiju sinu bljesak djavolske zlobe i radosti. Pogleda baruna posprdnim posmjehom, te upita: — Vi dakle toli malo upliva nad njom imate, da ju nemožete sklonuti na udaju, koja bi od tolike koristi za vas i za vaš vieli rod bila?

Barun porumeni od ljutine, te odvrati razjarenim glasom: — Oprostite gospodine — gdje se radi o sreći dieteta, mora se zapostaviti svaki materijalni probitak!

— A je li to vaša zadnja riec? — upita grof žacavo.

— Jest! — zagrmi barun lupiv rukom o stol — mislim, da sam vam svoje mnienje dosta jasno rekao.

— Eh, pa dobro! — prihvati grof Ivan strašnim pogledom — kad je tako, moram i ja s vami drugačije govoriti!

To izustiv, izpravi se i progovori, naglasujuć oštro svaku pojedinu rieč: — Ja grof Dubna — molim — ne više baruna Botleva, — van — pobjegloga poljskoga urotnika proti ruskoj vladi — grofa Kraszinskoga — neka mi dade — ruku svoje kćerke Kornelije!

Ove rieči djelovahu strašno na jadnoga starca. Sruši se na stolicu, te promuca: — Propali smo — ah, propali smo!

— Niste, dragi prijatelju — prihvati grof Ivan, priskočiv k njemu i podupiruć ga, da se ne sruši. — Nebojte se ničesa — vaše bo tajne nezna nitko do jedinog mene! — Kada vam je ono dvor izgorio, nadjoh slučajno vaš dnevnik, pisan šifriranim pismom. Dugo sam se mučio, da razaberem smisao vaših kvaka, kojim sam istom sinoć pravi ključ našao! — Vaše često dopisivanje sa poljskom emigracijom pako svjedoči, da ste još uviek u savezu sa revolucionarnom strankom! Od vas dakle zavisi sva sreća i vaša i vaše stranke, kojoj bi još mnogo pomoći mogli iz ovog zabitnog kuta, u kom vas nitko ni tražio ni našao nebi! — Dajte mi dakle ruku vaše kćeri, a ja ću vam vratiti vaš dnevnik, — i vaša tajna ostati će i mojom dok sam živ!

— Svladan sam! — huknu starac, koji nebijaše nitko drugi, van grof Kraszinski, slavni poljski rodoljub i borioc za slobodu naroda svoga. —

Diže se sa stolice, te osoviv se ponosito, ošinu grofa Ivana pogledom punim prezira, i produlji: — Moja kći je vaša! — Ona će se žrtvovati za spas domovine, nu pod tim uvjetom, da se neusudite izdati ove tajne dok ste živi, jer bi vam inače moje tane kroz glavu prosviralo! — Sila zakon mienja, tako se i ja moram pokoriti vašoj sili, koju ste si nada mnom stekli, ali ne poštenim, van veoma podlim i sramotnim oružjem!

— Eh, šta ćemo de — u zlo drvo zao klin! — odvrati grof Ivan porumeniv u licu. — Nu meni bi veoma drago bilo, da se ta stvar što prije dokonča. S toga vas molim, da mi priobćite privoljenje vaše kćeri!

To rekav ode u Kornelijinu sobu, te joj priobći u kratko tronutim glasom, što se je dogodilo, razlažuć joj, da tu sada neima drugoga puta, van žrtvovati se za spas domovine!

Čujuć Kornelija, o čem se radi, probliedi i uzdrhta, te sklopiv obje ruke i pogledav prama nebu, sruši se na koljena i zavapi: — Ah, otče nebeski — ti si mi dao sreću — ti si mi ju opet uzeo — slavljeno budi ime tvoje! — Nu smiluj nam se i učini, da nebude uzaludna težka žrtva, što ju žrtvujem za spas nesretne si mile domovine!

Diže se na to, pruži otcu drhćuću ruku, te huknu: — Njegova sam — vodi me k njemu!

Kad ju otac onaku skršenu i bliedu dovede pred grofa Ivana, protrnu ovaj te se učini, kao da je i njegovo kamenito srce počutilo za časak sažaljenje nad nesretnom djevojkom. Al u tinji čas mu opet planu srcem neugasiva požuda i čeznuće za divnom tom mučenicom. Priskoči k njoj — pograbi joj ručicu, te poljubiv ju strastveno, uzkliknu, dignuv desnicu prama nebu: — Oh, andjeoska grofice, kunem vam se živim bogom, da me je na ovaj čin jedino neizmjerna ljubav prama vami nagnala!

— Vaša sam — huknu Kornelija, — vaša sam al — samo pod jednim uvjetom, i ako mi taj uvjet neprihvatite, volim radje i poginuti, nego li vašom postati!

— A koji je to uvjet, liepa grofice? — upita grof Ivan.

— Da mi se pismeno obvežete, da me nećete nikada ničemu siliti, te da ćete vršenje vaših želja uviek prepuštati jedino mojoj slobodnoj volji! — odvrati djevojka odvažno.

Grof Ivan se zabuši. Tisuć misli prosinu mu glavom, goneć jedna drugu munjevitom brzinom. — Šta kani tim? Boraviti možda uza me svoj viek u djevičanskoj čistoći? — Ta to bi liepo bilo po me i po moje osnove, kojim bi onda na uviek odzvonilo! — Ne, to nesmije biti, ako takova šta nakanjuje! — Nu ako neprihvatim taj uvjet — ako se stvar uslied toga razmete — i ako se mojim spletkama u trag udje — vrag nespava — hu, grozno li bi to po mene bilo, jer bih postao predmetom javnoga rugla i prezira — a ona — ona bi se ipak udala za kletog Otokara! — A čim da ju prisilim na bezuvjetnu udaju? — Grožnjom, da ću objelodaniti tajnu njezinog otca? — A šta bi mu to nahudilo — kad je već i onako blizu groba? — Ah bah — neznam šta bi se toliko strašio

toga uvjeta! — Ta šta je slaba ženska u rukuh kriepkoga muža? — Ništa van igračka, kojom možeš uraditi šta hoćeš, ako si samo dosta lukav i odvažan, te ako umiješ pogoditi pravi način postupanja!

Htjede ju zamoliti, neka mu smjer i razlog toga uvjeta pobliže razjasni, kad mu na jednom misli sasma protivnim pravcem udariše. — Ljubim ju neizmjerno — a ona za me nemari, dapače me i mrzi! — Kako bi dakle bilo, da pristanem uz njen uvjet, pa da si postavim najsvetijom zadaćom života, pobuditi u njoj vremenom nagnuće i ljubav prama meni? — Ah, liepe li mi i svete zadaće naprama toli divnomu andjelu, — ah, koli će ju obilato nadariti sladka pobjeda nad njenim odporom! —

Neobičan izraz blaženstva prosu mu se na licu. Drhćuć od oduševljenja pograbi njenu ruku, pritisnu ju na svoje grudi te reče tronutim glasom: — Oh, andjeoska grofice — veselim srcem pristajem uz vaš uvjet, pošto sam već tim dovoljno usrećen, što mi dozvoljujete, da se smijem sunčati u čarobnih tracih vaših očiju! Ah, robovati ću vam za ciela života, dvoriti vas na koljenih, nositi vas na rukuh i vršiti vam svaku želju, nezahtievajuć za to ničesa drugog, van da me samo negonite izpred vašeg andjeoskog lica!

Ove rieči, izrečene glasom oduševljenja i najdubljega čuvstva smetoše za časak i samu Korneliju. Porumeniv u licu i spustiv glavicu odvrati ona tronutim glasom: — Hvala vam gospodine, što ste sa mnom barem u tom pogledu milosrdan? — —

Odmah sutradan dozvaše bilježnika iz grada, koji sastavi pred dva svjedoka ženitbeni ugovor, uvrstiv u nj poznati nam uvjet, koji je Korneliji ostavljao pravo za vrieme cieloga braka, potražiti razstavu odmah, čim bi ju suprug htjeo silom prisiliti na nešto, što bi proti njenoj volji bilo.

Poslie nekoliko dana proslaviše zaruke u krugu nekolicine susjeda bez osobite buke i sjaja.

Nu tim sjajniji bijahu sjajniji bijahu svatovi. Orlovhrad bijaše krasno iskićen, a prostorije mu jedva dosizahu za slne goste, što no se sabrahu sa svih strana na sjajni taj pir.

Medjutim je Otokar cielo to vrieme o Korneliji po prilici isto mislio, što i ona o njemu, to jest da je ona s njime samo pustu

šalu zbijala, da je njeno nagnuće prama njemu bilo samo mimogredno, te da je na njega već davno zaboravila, pošto već toli dugo od nje nikkova glasa ne dobi. Ovakove misli razcviliše ga nemilo, te je jedva čekao, da dodju praznici, gdje bi imao povoda, doći na Orlovhrad i osvjedočiti se sam o uzroku njenoga mučanja.

Nu u tom mu stiže ko grom iz vedra neba stričevo pismo, kojim ga ovaj u svoje svatove pozivlje. Tomu pismu bijaše priloženo trideset liepih hiljadarka, a glasilo je ovako:

Dragi Otokare!

Javljam ti, da sam se nedavno zaručio sa krasnom baronesom Kornelijom Botlevovom, te da ću se s njom vjenčati dne 30. srpnja ove godine. Uvjeren, da će taj dogadjaj i tebe obradovati, pozivljem te, da se požuriš u moje svatove, pa da povedeš sa sobom prijatelja, koliko god ti drago! U tu svrhu šaljem ti evo ovu malenkost od 30.000 for.

Pročitav to kobno pismo, probliedi jadan — zahvati nekoliko puti obim rukama u prazan zrak — te klonu u naručje priskočivšega Waclava.

Dugo se neču od njega ništa van težko i muklo jecanje. Najednom ga spopade ljuta bjesnoća. Oči mu zablistaše užasnim plamom. Izpruživ obje šake preda se, škrinu zubmi te viknu: — Proklet bio Ivane Dubna, proklet ti i ona, koja ti se je prodala, krenuv zadanom mi vjerom!

Zače bježati po sobi gore dole. Najednom stade te uzkliknu: — Za me nema više obstanka u ovom kraju. Dragi Waclave — evo ti pet tisuća forinti. Tim novcem možeš ovdje preživjeti dok položiš rigoroza, a kraj toga možeš ponešto barem pomagati mojim štićenikom. — Ja pako bježim u daleki sviet, da negazim više ovu zemlju, na kojoj sam doživio toli nemilu sudbinu! — Kamo ću krenuti, toga ni sam neznam! — Nebudi u brizi zbog mene, i nesustavljaj me, jer mi je nakana stalna i neuzkolebiva! — Možda ću u daleku svietu naći lieka za težku si ranu! — Ako ga nadjem — ako se opet smirim, vratit ću se natrag, te ćemo opet biti stari nerazdruživi prijatelji.

Zalud je Waclav nastojao, da ga odvrati od te zdvojene na-

kane, jer istoga još dana odjuri Otokar zapadnim vlakom u daleki sviet.

Došav u Hamburg odputova brodom put sjeverne Amerike.

Medjutim je grof Ivan doskora morao uviditi, da se je ljuto prevario, kad je, podpisujuć ženitbeni ugovor, uzgojio u sebi nadu, da će mu vremenom za rukom poći, steći si ljubav svoje supruge. Kornelija bo nepopusti ni za dlaku od utanačenih uvjeta, ponašajuć se prama njemu vazda jednako hladnom uljudnošću, i nemareć ni malo za njegova svagdanja očitovanja ljubavi.

S početka je on mirno i krotko podnosio te Tantalove muke, čineć sve moguće, da njezin odpor svlada najnježnijom ljubavlju. Nu videć da mu to ne pomaže, i nemoguć si više strasti suspregnuti, zače ju moliti i zaklinjati, neka se za boga okani te svoje protunaravne odluke, koja bi mu još i pamet smesti mogla. Ali takove molbe ostadoše bez uspjeha neganuv ju ni malo, te bi mu svaki put smjerno odvratila, da još za sad nećuti u sebi čuvstva, koje bi ju moglo sklonuti, da inače radi.

Vremenom mu to dosadi, te se zače ljuto kajati, što je pristao uz toli bezuman uvjet.

— Oh, ludjače, ludjače — govorio bi on sam sebi — alaj te je ta Vestalska djevica ljuto nasadila! — Pred svietom si joj zakonitim suprugom — u istinu pako ništa drugo van kukavnim robom!

Ovako prodje i jesen. Jedne večeri ostavi ga sva strpljivost te navali kao biesan u njenu sobu, baciv o zemlju podvornika, koji ga je htjeo sustaviti. Spaziv ga ona, premjeri ga ljutim pogledom i upita: — A tko vam je dopustio unići u moju sobu, neupitav se prije da li mi je to pravo ili ne?

Neodvrativ ništa, poleti on k njoj plamtećih očiju, kao da će ju zagrliti, nu ona skoči na stranu, te potegnu zvonilo, a odmah na to uleti u sobu podvornik češuć si oguljen lakat, a za njim Fanika i još dva druga podvornika.

— Van, proklete kuje! — zagrmi Ivan, pomodriv sav u licu — ja sam i ovdje gospodar!

Nu gle — služinčad se nemače s mjesta, van si dapače stadoše zasukivati rukave, kao da kane pograbiti i van baciti, čim bi tomu dobili nalog od ljubljene si gospodarice.

Spaziv to Ivan, navali na nje kao biesan, nu u to ciknu Kornelija: — Neludujte grofe — van pazite što radite! — Vi ste oskvrnuli moje pravo — krenuli zadanom riečju, i prekršili naš ugovor! — Izgubite se izpred mojih očiju, ako nećete da odmah sutra razstavu zatražim.

Ove rieči djelovahu čudno na Ivana. Strese se sav, pokunji se i odvuče se iz sobe, neusudjujuć se protusloviti ni jedno riečju.

Njezina prietnja prestraši ga nemilo, predočujuć mu veliku sramotu i ruglo, koje bi ga snašlo, kad bi ona zbilja zatražila razstavu, i kad bi se pročule potankosti ciele te stvari.

Od one večeri nevidiše se više tjedana, živuć svako za se. Nu doskora se dogodi nešto, što ih je barem na kratki čas opet sbližilo. — Dan prije badnjaka godine 1847. spopade grofa Kraszinskoga krvotok, a liečnici izjaviše odmah, da tu spasa nema. Kornelija bijaše baš u obližnjem nekom selu, kamo se je odvezla k bolestnoj nekoj ubogoj ženi.

Videć grof Kraszinski, da mu je zadnja ura blizu, dade odmah zovnuti svoga zeta, da se s njim na samu još prije smrti porazgovori.

Čudnim strahom stupi grof Ivan u njegovu sobu, te protrnu, spaziv prodirući pogled, kojim ga je umirući starac motrio.

— Grofe Dubna — huknu Kraszinski slabim glasom — grofe Dubna, meni kazuje neki nutarnji glas, da je od vas poteklo sve ono zlo, što smo ga ovdje doživili!

Grof Ivan trznu se, kao da je uvriedjen i kao da hoće nešto da odvrati. — Nu Kraszinski mahnu rukom, te nastavi: — Neću da iztražujem na vratih vječnosti, da li je taj glas istinit ili ne, jer sve da i znadem, da je istinit, nebi vas niti prokleti mogao, pošto mi je nesretno moje diete uz vas prikovano nerazriešivom svezom! — Nu slušajte šta velim! — Ako je taj moj nutarnji glas zbilja istinit, — a vi za boga nastojte, da vaše griehe okajete, pomiriv se sa nećakom i sa cielim čovječanstvom i tvoreć dobro gdje možete!

Grof Dubna, prevladan silnim utiskom onog trenutka protrnu i probliedi, te se sruši na koljena uz bolestnikovu postelju, krijuć si lice obim rukama.

Videć to Kraszinski, nastavi izrazom najveće tuge: — Ja vam opraštam, moleć Boga da vam i on oprosti!

U to uleti u sobu Kornelija sva razplakana, te pokleknuv kraj postelje zavapi proničućim glasom: — Oh, otče, sladki otce — neostavljaj me samu u mom jadu!

Bolestnik joj položi ruku na glavu te šapnu: — Neboj se — diete — moje — božji blagoslov — štititi će te svuda! — Doći će za te vrieme — gdje će ti — iza jada — osvanuti nova sreća! — Oh, koliko bi mi laglje bilo umrieti, da mi je i Agniszka ovdje! — Ah pomiri se s njom Kornelijo, — što je bilo prošlo je, te se neda više promieniti! — Ja pako — ja joj sve opraštam!

Protegnu se i zaklopi oči, te se je činilo, kao da je već izdahnuo. Nu u to opet progovori slabim glasom: — Moja pisma — pošaljite — sva — knezu — Czar — to — ri —

Nedovrši, što htjede reći. jer ga spopade drhtavica, a nekoliko časova iza toga izdahnu u naručju razcviljene si kćeri.

Trećega dana pokopaše ga u grobnici obitelji Dubna velikim sjajem i uz učestvovanje mnogobrojnoga plemstva i naroda.

Jedva što su se za njim vrata grobnice zatvorila, stade se Ivan sasvim drugačije ponašati prama Korneliji. — Nije ju više molio ni sliio, da mu po volji radi, van je usuprot prama njoj neko posprdno dapače prezrno nehajstvo pokazivao, a k:aj toga letao za liepimi djevojkami iz obližnjih sela, utvarajuć si, da će tim u njoj pobuditi ljubomornost.

Nu ovo njegovo ponašanje, umjesto da je Korneliju raztužilo, činilo ju je sve to zadovoljnijom i mirnijom, pošto je sada većom slobodom mogla posvećivati sav svoj rad i mar podupiranju nevoljnika, a tužne si misli obraćati svetoj uspomeni svojih roditelja. Videć to njen suprug razjari se još većma, te odputova doskora u Mletke, da tamo poklade probavi, nerekav joj ni s Bogom. U Mletcih mu se dopade bučan život, te za to ostade tamo do konca ožujka 1848.

Vrativ se opet na Orlovhrad, uklanjao se je prvo vrieme svojoj suprugi nekim prkositim ponosom, al kad opazi, da ona ni za to ni malo nemari, van da se pram njemu ponaša dosadanjom hladnom uljudnošću, zače opet iz svih sila nastojati oko toga, nebi li

ju dobrim sklonuo na to, da se ona nemila točka ženitbenog ugovora ukine.

Al mu se i ovaj put sav trud izjalovi. Stade s toga razmišljati, nebi li bolje po njega bilo, da sam razstavu zaište te da se s drugom oženi. Nu od toga ga i sada odvraćao strah, da se nebi na njegovu sramotu jednom doznao pravi uzrok razstave.

Ove neprestane nutarnje borbe i muke učiniše ga još bjesnijim, a osim toga ga stade od neko doba i griešna savjest sve većma i većma moriti.

U to planu buna godine 1848. i careve vojske pohitiše što brže na razna bojišta.

Videć grof Ivan sveobće te ratne priprave, nakani odmah, opasati još jednom bojni mač, nebi li možda u krvavoj borbi zaboravio na svoju nesreću u ljubavi i ugušio nemili glas savjesti.

Prijavi se ratnomu ministarstvu i doskora mu stiže dekret, kojm bje imenovan zapovjednikom neke pješačke pukovnije, s nalogom, da joj se odmah na čelo postaviti imade.

Razstav se veoma hladno sa Kornelijom odputi se prama ugarskoj medji, gdje bijaše zbor, kojemu je pripadala njegova pukovnija.

XXI.

Izpovjed.

Poslie Ivanovog odlazka zavlada blaženi mir cielim Orlovhradom i dalekom mu okolicom, a družina i kmetovi odahnuše čisto pod blagom rukom andjeoske grofice Kornelije, koja je za toga sve većma širila djelokrug svoga milosrdja, vozajuć se sa Fanikom od jedne sirotinje do druge i ostavljajuć svagdje iza sebe pomoć, spas i utjehu.

Jedno popodne mjeseca lipnja spremala se je opet na svoj svagdanji put, kad na jednom uleti Fanika u sobu blieda i zaplašena. Razvali u nju liepe svoje crne oči izrazom straha, te huknu: — Svjetla grofice — lanjski naš listonoša, stari Fran, leži na umoru, te je poručio, neka za boga odmah k njemu dodjete, pošto vam ima očitovati važnu neku tajnu!

— Pa šta si se tako uplašila diete moje? — upita Kornelija blagim posmjehom.

— Jao, čini mi se, kao da moraju strašne stvari biti, što ih on vami izpoviediti kani.

— Spremna sam! — reče Kornelija ozbiljno — poruči našemu liečniku, neka i on s nami podje, možda se Franu dade još pomoći!

Fanika odleti i za nekoliko časova kašnje odjuri sve troje u kočiji prama gradu K.

Na početku grada stajaše mala drvena kućica prnjava krova. Pred tom kućicom stade kočija i njih troje unidje u malu nizku i sparnu sobicu, u kojoj je ležao na kukavnoj slamnjači stari Fran blied i suh kao okostnica.

Čim spazi liečnika, pruži obje ruke preda se te viknu užasnim glasom: — Bježi liečniče — nema meni spasa — netražim ja lieka tielu, van griešnoj si duši, koja će za koji čas uzletiti pred vječno sudište!

Liečnik pogleda u groficu, a ona mu nešto prišapnu, na što on izidje iz sobe.

— Frane, zašto mi niste prije poručili, da ste oboljeli i da ste pali u toliku nevolju? — upita ga Kornelija izrazom sažaljenja.

Bolestnik se diže polagano te odvrati gorkim posmjehom: — Oh, svietla grofice — čuti ćete odmah, zašto sam se bojao vaše pomoći kao vrag tamnjana.

Na to joj zače sad slabim, sad proničućim glasom, uzdišuć, plačuć i lamajuć rukama izpovjedati, kako je onog kobnog jutra došlo ono Otokarovo pismo u ruke grofa Ivana — kako ga je ovaj zlatom namamio da mu izdaje sva pisma, što bi si pisali Otokar, Kornelija, Fanika, Waclav i mati mu — i kako je on sam jednom iz ljubopitnosti otvorio jedno Otokarovo pismo, te tako razabrao cielu tu spletku.

Stade malko u pripoviedanju, te dahnuv nekoliko puti, nastavi opet: — Kad sam začuo, da vas grof Ivan hoće da uzme, shvatio sam odmah uzrok te spletke. Htjedoh odmah vami i vašemu pokojnomu otcu odkriti cielu stvar — al bijaše žalibože već prekasno! — Vi bijaste već zaručena, a kraj toga podje grofu Ivanu opet za rukom, ušutkati probudjelu mi savjest suhim zlatom! —

Pokloni mi 100 cekina, a ja se umirih, misleći, da je za vas bolje, udati se za gospodara tolikoga bogatstva, nego li za nećaka mu, koji bi il ikad, il nikad gospodarstvo nastupiti mogao. Al kad sam vidio i čuo, da vas je ta udaja nesretnom učinila, stade me griešna savjest moriti, a griehom stečeno zlato poče me peći poput paklenoga ognja. Ostavih službu, u kojoj sam si dušu obteretio tolikim griehom, te se podadoh pijanstvu, nebi li pićem udavio u srcu nemilog tog crva. Tako poraztepoh malo po malo sve te griešne novce, te mi neostade napokon ništa do ove poderane kolibe!

Starac umuknu te se zagleda u Korneliju izrazom straha i sdvajanja, dočim je ona sva skršena na kukavnoj klupi sjedila, plačuć gorko, i krijuć si lice rubcem.

Izpovjed umirućeg griešnika otvorila joj je sad istom pravi vidik u grozan ponor, u kojem bje strovaljena sladka nada prve joj ljubavi gadnom prevarom kletog joj supruga!

Do nje bijahu doduše od neko doba dopirali kojekakvi glasovi o Otokaru, budeć u njoj sve to jače uvjerenje, da nije on bio onako zločest i opak, kako su ga razvikali bili a nutarnji neki glas govorio joj je neprestano, da ju je on vjerno ljubio sve do onda, kadno pobježe u daleki sviet! Al s druge strane bijaše nekoliko pitanja, na koja si nemogaše dosada odgovoriti. Zašto joj nije nikada više pisao? — Pa zašto nije ni pobratim mu Waclav svojoj materi pisao?

Na ta pitanja bijaše joj sada grozan odgovor izpovjed umirućega griešnika?

— A imate li još ono Otokarovo pismo, što ste ga sami pročitali? — upita ona kroz plač.

— Imam! — odvrati starac okrenuv se na slamnjači i dohvativ smotan jedan list. — Evo vam ga svietla grofice — već sam ga unapried za vas pripravio.

Kornelija pograbi drhćućim rukama pruženo joj pismo, te ga zače naglo čitati, bliedeć sve to većma, dočim se je u njenom srcu budila sve to ljuća bol, kad je na niemoj artiji razabirala mrtva crna slova, a iz slova sladke nježne rieči, pune najiskrenije i najvjernije ljubavi, kojimi ju je on — ah — mili Otokar molio i

zaklinjao, neka mu se za boga smiluje, te barem sa nekoliko samo rieči priobći uzrok njezinog dugog mučanja!

Pročitav to pismo do kraja vrisnu jadna proničućim glasom, te zagrabiv obim rukama u prazan zrak uzkoleba se i klonu u naručje priskočivše Fanike. Ova ciknu od straha, a na to unidje liečnik, te joj pomože držati onesviešćenu, kušajuć kojekakva sredstva, da ju opet probudi.

Videći to Fran, zače se na slamnjači previjati vičuć užasnim glasom: — Jao, jao — budite ju — budite — jer evo me već davi smrt — a — ona mi — još nije oprostila!

Njegov vapaj probudi Korneliju iz nesvjestice. Dižuć se polagano, pruži obje ruke nad njim te reče: — Ja ti opraštam Frane — neka ti i Bog oprosti!

Ove rieči djelovahu na umirućega kao kakovo čudo. Lice mu se razvedri, a oči mu se zagledaše prama nebu izrazom blažena mira. Sklopi ruke, i stresav se još jednom, nemače se više. Bijaše mrtav.

Kornelija protrnu te huknu: — Bježimo s ovoga mjesta užasa — hu — bježimo kući!

Izidjoše van i nadjoše na hodniku staricu, Franovu sestru. Kornelija joj pruži brže bolje nekoliko cekina i reče: — Eno vam izdahnu brat. Uzmite ovo za njegov pogreb!

To rekav odjuri sa liečnikom i sa Fanikom, a brzi konji odnesoše ih naglo prama Orlovhradu.

Za ciela puta neprogovori Kornelija ni rieči, kazujuć neku muklu odvažnost, a došav kući, reče Faniki: — Draga, otidji odmah sa gospodinom liečnikom k staroj Hrubikovoj, pa vidi, da li joj je bolje!

Fanika oklievaše časak, te odvrati otežuć glasom: — Svietla grofice, nebi li mogao gospodin liečnik sam otići — a ja da ostanem uz Vas? — Ta i onako joj je bolje, od kako je gospodin Waclav prispio!

— Šta, zar je njezin sin ovdje? — Pa kad je došao? — upita Kornelija.

— Jučer do podne, odvrati Fanika. Kornelija se zamisli, te prihvati: — Tim bolje, draga, što je on došao, al kraj svega toga želim ipak čim prije čuti, kako joj je! — S toga hajd odmah k

njoj, a sbog mene ne budi nimalo u brigi, jer mi je srce otvrdnulo već za svaku bol!

Ovim riečima ponešto umirena poleti Fanika iz sobe, da čim prije nalogu grofice zadovolji.

Kornelija pako stupi brzo k prozoru i videć, kako se je Fanika sa liečnikom izgubila iza šikarja velikoga vrta, pograbi brzo artije i pero, te napisav nekoliko redaka poleti onda dolje u vrt, i naperi prama ribnjaku, koracajuć sad naglo, sad polagano i obziruć se sveudilj, da ju nebi tkogod ugledao.

Došav k ribnjaku, zakorači na kameniti rub, te se zagleda časak u bistru vodu. Prekrsti onda obje ruke preko grudi, pogleda prama nebu, te zavapi: — Ah, oprosti mi Otokare, što sam ti se iznevjerila, povjerovav većma tvojim neprijateljem, nego li mojemu srcu, koje te još i sada ljubi! S Bogom svietu — ah a ti, o bože, primi milostivo dušu moju!

Izustiv to — nagnu se preko ruba i sruši se u mirnu vodu. Talasi se sklopiše nad njom, al za časak ju digoše opet na površinu. Pokaza se od nje sad ruka, sad glava, al napokon opet sva potonu.

U to skoči s lieve strane visok i kriepak mladić u vodu te odpliva odmah onamo, gdje je jadnica čas prije utonula. Zaroniv za njom u vodu pokaza se opet na površini, držeć nesretnicu nad vodom, i ploveć zadnjim naporom svojih sila prama mramornim stubama. Doploviv sretno do stubah, natovari ju na ramena, te se uzpe sretno na suho, poniknuv nekoliko puta iz svega grla vrtlarevo ime.

Taj mladić bijaše Waclav. Dobiv viest, da mu je majka opet obolila, bijaše on jučer iz Beča doputovao, te probdi cielu noć kraj njezine postelje, dvoreć ju i njegujuć najnježnijom djetinjskom brižljivošću. Ostav i preko dana uz nju, umiri se on istom onda, kada mu liečnik izjavi, da je svaka pogibelj minula, a kad je bolestnica pred večer opet zaspala, nemogaše on više izdurati u sparnoj sobi, te podje u vrt, da se malo razbistri. Šečuć se polagano, krenu nehotice prama Orlovhradu. Nemogaše si ni sam protumačiti, što li ga neprestano vuče prama ponosnim tim dvorovom, u kojih boravi »nova grofica« a uz nju ohola joj »dvorkinja« koje su obje gadnom nevjerom otrovale i njemu i Otokaru sav

dalnji život. Zadubljen u svakojake turobne misli dodje on napokon do blizu ribnjaka, te opazi iz daleka groficu Korneliju, kako prama vodi koraca. Htjede već natrag, da se s njom nesusretne kad najednom još u pravi čas opazi, kako se ona sprema, da će u vodu skočiti. Poleti onda što je brže mogao, a kad se ona u vodu sruši, skoči odmah za njom i spasi ju sretno.

Na njegovu viku dotrča doskora vrtlar, a malo kašnje Fanika sa liečnikom. Ugledav taj prizor, udari djevojka u gorki plač. Al kad liečnik onesviešćenu pregleda i reče, da će se doskora opet probuditi, nemogaše si Fanika uzpregnuti prevelike radosti, te ogrli Waclava oko vrata i uzkliknu oduševljeno: — Oh, dok sam živa, neću vam pane Waclave zaboraviti, da ste mi spasili andjeosku moju gospodricu! — Ah, zahtievajte od mene sada što vam drago — sve ću vam učiniti i žrtvovati, pa makar i isti život svoj — jer da nije bilo vas i vašega junačtva — bila bi ona mrtva — a doskora bi i mene crna zemlja krila.

Waclav se namrgodi, nevjerujuć pravo tomu oduševljenju te reče ozbiljno: — Drugi put o tom — liepa gospodično — sad pako nek nam bude prvom brigom, dopremiti groficu u grad i učiniti shodno, da nebi jadna obolila!

Za toga dojuri kočija iz grada, a nekoliko časova kašnje probudi se Kornelija iz nesvjestice.

Zagleda se ko začudjena u prisutne i spaziv Waclava svega mokra, nasmjehnu se tužno te reče: Vi ste dakle moj spasitelj? — Ah, zašto me nepustite dole? Oh, koli je liepo počivati na dnu vode! Vidila sam tamo sjajne dvore od čista stakla, koje se cakli u tisuću boja; a na zlatnom priestolu sjedi vodena vila, divna andjeoska lica, grleć njega — njega — ah miloga Otokara!

Nazočni protrnu, videći, da jadnica u groznici mahnita. Digoše ju u kola i odvezoše polagano u grad, a kad ju položiše u krevet, spopade ju ljuta vrućica.

Nu na sreću pogodi liečnik odmah, da je uzrok bolesti većma uzrujanost, nego li možda prehlada u vodi, te ju je prama tomu i liečio, imajuć u svom nastojanju dva prerevna pomoćnika: Waclava i Faniku, koji se kod njene postelje zamienjivahu dan i noć, bdijuć nad njom i dvoreć ju požrtvovnom brižljivošću.

Trećega dana ostavi Korneliju opasna vrućica, a za desetak

dana bijaše se već toliko oporavila, da je mogla hodati po vrtu držeć se pod rukom Faniki i Waclavu. Ovaj je svojim ponašanjem najvećma k tomu doprineo bio, da je grofičina bolest toli brzo minula. Njemu bo bijaše Fanika odmah odkrila sve spletke, koje su Korneliju učinile Ivanovom žrtvom i koje su ujedno uzrokom bile, što nije Fanika nijednog njegovog pisma primila. Čuvši to Vaclav i razabrav pravu istinu, sgrozi se najprije nad tolikim zločinama kletoga grofa Ivana, a onda pobiešni od gnjeva, proklinjuć ga i zaklinjuć se, da će svog nesretnog pobratima Otokara ljuto osvetiti! Groficu Korneliju pako stade sažaljivati i ponašati se prama njoj neizmjernom nježnošću, koja joj je većma pomagala nego li sva lječila, tješeć ju i bodreć ugodnim uvjerenjem da bar Otokarov pobratim o njenoj nedužnosti ni malo više nedvoji!

Kao grofičin spasitelj imao je on sada neko pravo, zalaziti češće u grofovski grad, a služeć se tim pravom što obilnije, našao bi si u svako doba dana povoda doći i prigledati, nebi li možda ili grofica, ili Fanika njegove pomoći uztrebovala.

Odmah prigodom svog prvog sastanka sa Fanikom opazi on, da se ona još većma nego li prije u Beču za njega zanima, te se sjeti liepih onih dana, kad joj je u Beču udvarao, i doskora mu srce iznova planu burnim plamom ljubavi. Neimajuć još dovoljne odvažnosti, odkriti joj tu ljubav, nasladjivao se je maštom, gradeć kule po zraku o budućoj sreći uz ljubljenu djevojku. Nu te sanjarije poremeti mu doskora nemila sbiljnost, sjetiv ga, da su liepi dani njegovog boravka na Orlovhradu jur na izmaku.

Njegova bo majka bijaše opet ozdravila. Nije dakle imao više razloga, ostati još dulje na Orlovhradu, van bi usuprot morao pohititi u Beč, pošto su mu rigorosa pred vrati bila.

Osim toga bijaše grofica nakanila, slušajuć savjet svojih liečnika, poći još ovoga ljeta u morsku kupelj Ostende, da se tamo sasma okriepi i razbistri. Fanika pako morala bi s njom, i tako mu neostade drugo, van očitovati joj se čim prije.

Odvaživ se brzo, dočeka ju jedne krasne večeri u vrtu i odvede ju do osamljene klupe, okružene sa svih strana gustim šikarjem, te joj tamo očitova svoja čuvstva najprije zapinjuć, a onda sve to riečitijom vatrom. U mjesto odgovora zaplaka ona od sreće

i klonu mu licem na grudi. Dugo ju je on ovako zagrljenu držao, i cielivajuć joj ustne i rosno od suza lice.

U to zašušti nešto u grmu, akad se obrnuše, ugledaše groficu Korneliju, koja ih je blagim posmjehom motrila.

— To je liepo, djeco moja! — uzkliknu ona veselo, lupiv dlan o dlan. — Predvidila sam ja, da će do toga doći te mi je drago, što se nisam prevarila.

To rekav pristupi k njima, te prisiliv ih, da sjednu do nje na klupu, zače govor o njihovoj budućnosti o liepom ladanjskom životu, i kako bi joj drago bilo, kad bi Waclav mogao i htjeo kod njih na Orlovhradu ostati, te prihvati napokon nekim uzhitom:

— Možete si dakle sami predočiti, dragi pane Waclave, koji bi nam težko bilo razstati se s mojom milom Fanikom, koju ljubim kao da mi je rodjena sestra, kad sam s njom zajedno odrasla i preživjela sve zgode i nezgode svoje prošlosti!

Waclav ju pogleda izrazom udivljenja.

— Vi se tome čudite, pane Waclave? — Nije li vam dakle poznata prošlost vaše sudjenice? — upita Kornelija i obrnu se odmah k Faniki te uzkliknu: — Ta zar mu nisi još ništa o svom porieklu pripoviedala?

Fanika se smete te odvrati gledjuć k zemlji: — Nisam, jer se ne uzdah odati tajnu, kojom bi se ujedno i tajna slavne tvoje rodbine odkriti mogla.

Kornelija bijaše ugodno iznenadjena. Zagrli Faniku i reče: Oh draga, sada vidim, koliko li si vjerna mojemu rodu! Nu Waclav je sada tvoj, te mu možeš slobodno sve pripovjedati pošto sam uvjerena, da nas neće nikomu izdati.

Na to se obrnu prama njemu, te reče umiljatim posmjehom: — Nemogu dosta pohvaliti vašu plemenitost, što ste ju obljubili, ni nepitajuć za njeno porieklo. Tim će vam draže biti, kad čujete, da je i ona gospodskog i slavnog roda! Njen otac bijaše poljski plemić i osobiti prijatelj moga otca, te poginu kao kapetan u krvavi bitci kod Prage, ostaviv Faniku malu u koljevci.

Waclav bijaše sav smeten. Gledao je sad jednu sad drugu izrazom najvećega udivljenja. Napokon progovori izrazom smetenosti: — Svietla grofice, vaša plemenita dobrota prama nam obojim i nenadani utisak vaših zadnjih rieči preletaju me poput

sladka ugodna sna, navještajuć mi sretnu budućnost. Nu kraj sve moje svete želje, da vam se cielim životom zahvalnim ukažem, preslab mi je ipak um, a da može uviditi nečin. kojim bi se oživotvorenje mojeg čeznuća moglo prilagoditi smjeru vaše dobrostive i plemenite želje! — Ja sam bo pravnik, te neznam, bi li mi moguće bilo, u tom zvanju naći ovdje ili barem u blizini mojem strukovnom naobraženju primjerenu službu!

Kornelija se nasmjehnu, te odvrati veselo: — Evo već sada govori, kao kakav odvjetnik! — Nu mislila sam ja i na to, dragi moj pane Waclave, te sam se pobrinula zato, da nebude ni s te strane zaprieka! — Naš stari upravitelj Slaby rekao mi je neki dan, da je već za službovanje onemogao, te da bi mu drago bilo kad bi mu se ja za vremena pobrinula za nasljednika. — Ako vam se dakle dopada ladanjski život, a vi ostanite kod nas, vježbajte se uz njega u gospodarstvu, pa za godinu dana možete stupiti na njegovo mjesto. Godišnja je plaća 2000 for., a osim toga stan i drva sa pravom na primjerenu mirovinu.

Waclav bijaše sav presenećen, neznajući u prvi mah, što da odgovori. Fanika pako uzdrhta od radosti, te mu namignu, neka tu ponudu prihvati. Nu on uzdahnu te upita: — A šta će tomu reći svietli grof Ivan, kad se kući povrati?

— To je moja briga, dragi Waclave! — odvrati Kornelija ozbiljno — ja vam zadajem poštenu rieč, da ćete u toj službi moći ostati, dak vas bude volja! — Razumjeva se pako samo po sebi, da nećete za vrieme vašega vježbanja u gospodarstu bez podpore biti, jer ćete imati godišnjih tisuć forinti, dok god tu službu stalno neprimite! Prihvaćate li dakle sada tu ponudu?

Waclav pogleda Faniku, a ona ga pograbi za ruku, te zaplakav od radosti, klonu zajedno s njime pred Kornelijom n koljena, hvaleć joj na tolikoj milosti i natapajuć joj ruke suzami najiskrenije zahvalnosti.

Kornelija ustade naglo sa klupe, bojeć se, da nebi i nju suze prevladale, te reče tronutim glasom: Bog blagoslovio vašu ljubav djeco i uzdržao vam sreću ovoga trenutka čistu i nepomućenu za ciela života.

To rekav, privuče Faniku k sebi, ogrli ju te reče: — A sad djeco moja ostavite me samu, te se prošećite po vrtu i od volje

se izbrbljajte, jer će te sa za koji dan na neko vrieme opet razstati morat. — Sutra pako prionuti ćemo svi oko posla i spremati se na put, tako da iza nedjelje u Ostende odputovati mogu!

Zaručeni poljubiše grofici ruku, te odoše laganim korakom iz šikare, držeć se rukom za ruku.

Kornelija gledala je još nekoliko časova za njimi kroz šikaru, a kad izčezoše, sjede opet na klupu, te uzdahnu: — Ah, bože, zašto nisi i meni takovu sreću u ljubavi dosudio!

XXII.

Dani blaženstva.

Dva tjedna bijahu jur minula, od kako je grofica Kornelija sa Fanikom u Ostende prispjela, i još nebijaše opaziti ni na jednoj ni na drugoj, da bi ih mnogobrojni gosti, utisci divne okolice, zdravi zrak i čarobni pojavi sinjega mora, ma i malo samo razvedrili i razbistril bili.

Korneliju bijaše odmah s početka spopala neka mukla tuga, kojoj se nemogaše ni u najveselijem družtvu oteti. S toga bi najvolјela sjediti sama gdjegod daleko od kupelji na klisurastoj obali, pa gledati u zelenkaste vale veličanstvenoga oceana, koji joj odnese nesudjenog dragog u daleki strani sviet!

Jedno sparno popodne odšeta se opet prama sjevernoj strani obale, gdje se počimahu dizati strme klisurine. Fanika ju odprati do najmilijega joj mjesta, do male neke čistine, koju su s obih strana kružile ogromne pećine, izmed kojih se je otvarao prekrasan vidik na morsku pučinu. — Videći, da je Kornelija danas osobito tužna htjede uz nju da ostane. Nu grofica ju zamoli blagim posmjehom, neka ju pusti samu, da se može zadubiti u božanstvene ideje velikoga Mickievića, pa neka po prilici dvie ure kašnje po nju dodje.

Težkim srcem posluhnu Fanika te ode opet prama kupelji.

Kornelija sjede na velik gladak kamen, otvori prekrasno uvezani svezak Mickievićevih pjesama, te zače na pol glasa čitati liepu baladu »Čzati«. Dočitav ju, okrenu se nehotice prama moru,

i neka neodoliva sila odvuče ju bliže k obali. Nasloni se o pećinu, a kad se zagleda u zelenkaste morske talasiće, spopade ju opet stara bol i izvabi joj na bliedo lice obilne suze. Plač joj postajao sve to glasniji, i napokon zavapi jadna prama moru: — Oh, nesmiljeni vi varavi vali — smilujte mi se biednoj, te mi recite — nevidjeste li nigdje mojeg milog sladkog Otokara? — Ili ste ga možda progutali, te sada jadan počiva na hladnom vam dnu? — Oh, Otokare — Otokare — ako si prešao u drugi sviet — jesi li me prokleo u zadnjoj svojoj uri? — Ah, ta zašto bi me prokleo — kad sam nedužna — nedužna kao rodjeno istom djetešce!

Sakri si lice u oba dlana, te zače još ljuće plakati trzajuć se od silne boli. U to se oglasiše koraci za njom. Obazre se naglo i — za malo joj ne puče srce s nenadanoga čuvstva. — Pred njom bo se ukaza — Otokar s njenim Mickievićem u ruci, stojeć nepomično kao da je okamenjen, blied i propao u licu, kao da je ustao iz groba.

— Otokare! — ciknu ona proničućim glasom, te se sruši raskriljenih ruku u njegov naručaj.

Videć Otokar, da se je jadna onesviestila, pograbi ju jakim rukama te ju odnese na čistinu i položi na mehki pjesak, podupiruć joj rukom klonulu glavu. Za nekoliko časova pogleda ona opet te ugledav njega nasmjehnu mu se sladko i progovori: — Dakle sam sbilja umrla, te sam već u raju nebeskom, kad si ti uza me, mili Otokare?

Mladić protrnu pomisliv, da je možda pamet izgubila.

— Ne, draga Kornelijo — odvrati on jedva dišuć — mi živimo još na ovom svietu! — Ja sam ti se prije dva tjedna vratio iz Amerike, nemoguć više odoljeti silnomu čeznuću, koje me je neprestano vuklo prama Orlovhradu, da te još jednom vidim, a onda da umrem. Nu sastav se sa Waclavom, doznadoh od njega sve spletke kletog tvog supruga, pa dočuh da si u Ostende odputovala, pohitih odmah ovamo!

— Ne, ne dragi Otokare — prihvati ona naglo, zaklopiv oči i smiešeć se sladko — ti me varaš — — mi smo u sred raja — u sred raja!

Otokar se uzbuni neznajuć što da s njome začme ovdje daleko od svake pomoći. Na sreću se začuše nedaleko glasovi. — Poleti

na kraj čistine, i spaziv dva ribara doviknu im, te odnese njihovom pomoću onesviešćenu, stupajuć najvećom opreznošću niz strme klisure. Iz daleka već opazi ih Fanika, koja bijaše krenula, da će po groficu, te ciknuv od straha, poleti im u susret plačuć i naričuć.

— Odvedite nas do njenog stana, pa pošaljite odmah po najboljega liečnika! — doviknu joj Otokar iz daleka. — Nu neplačite toliko, jer će sviet misliti, da se je bog zna što dogodilo!

Idući polagano donesoše ju do njenog stana, te ju položiše na postelju, a odmah na to sleti se oko kuće silna svietina, pitajuć i nagadjajuć što li se je liepoj »nujnoj grofici« dogodilo.

U to stupi liečnik u sobu. Stade ju najprije pozorno motriti, te videć, da u vrućici jedino s Otokarom i o njem govori, smijuć nu se sladko stišćuć i ljubeć mu ruke i lice, pogodi odmah pravi uzrok njene bolesti.

Zovnuv ga na stranu reče mu osbiljno: — Nezamjerite mi, al vas moram zamoliti, da mi iskreno kažete, da li vas grofica ljubi?

— Ljubi!

— A niste se već dugo vidjeli?

— Preko godinu dana.

— Pa se danas iznenada sastadoste?

— Tako je!

— Hvala vam! — Sad bo znam, da je uzrok njene vrućice jedino prenapetost živaca uslied nenadanog vidjenja. Tu pako nema drugoga lieka, van da ostanete uz nju, pa da s njom što nježnije postupate! Vi ste uzrok što je tako naglo obolila, te ćete ju vi jedini brzo opet izliečiti, ako uradite, kako sam vam kazao!

Otokar bijaše tom diagnozom zadovoljan, te uvidi za nekoliko dana, da se liečnik nije prevario.

Kornelija izgubi vrućicu, prestade mahnitati i videć Otokara uviek uza se, oporavi se opet iza kratkoga vremena.

Videć Otokar, koliko ga ona ljubi i predočujuć si koliko li je jadna prepatila osobito iza one kobne izpoviedi staroga Frana, poćuti u srcu neizmjernu bol, pošto je sad istom mogao pravo razabrati svu nesreću, što im je obojima proiztekla iz spletaka kletog joj supruga. S toga i probaviše prve dane poslie njihovog sastanka u neprestanoj tugi uzdišuć i plačuć, kao da im je obo-

jima mrieti. Nu doskora minu i ta bura, a neizmjerna ljubav razprši sve te oblake, boli i zdvojenja, i netom im zasja čisto sunašce blaženstva i sreće. Zaboraviv sve pretrpljene jade življahu jedino sadanjemu trenutku nadjene sreće, nemisleći više na prošlost ni na budućnost.

Jedno krasno predvečerje počivahu med pećinami na istom onom mjestu, na kom se bijahu opet snašli. On sjedjaše naslanjajuć se ledji o pećinu, a ona ga grlila lievom rukom klonuv glavicom na njegove grudi.

Dugo se držahu ovako zagrljeni, mučeć i gledajuć u neizmjerni ocean, občarani divnom ljepotom sunca, koje se je u zapadu sve niže spuštalo, kao da u more tone, rumeneć mu neprevidivu površinu preliepim si grimiznim svietlom.

Najednom zaplaka Kornelija i uzdahnu: — Ah, Otokare eno gle! onako će i sunce našeg kratkog blaženstva zaći, i ukazati nam se opet ili ikad ili nikad više!

— Neće tako brzo zaći ako Bog da — prihvati na to Otokar — jer si sada moja, i sve sile ovog svieta ne mogu te meni više oteti!

Kornelija ga pogleda izrazom začudjenja te upita: — A zar si zaboravio, da sam zakonitom suprugom tvoga strica?

— Ta valjda nekaniš i dulje ostati uz tu neman — viknu Otokar.

— Nekanim, van ću potražiti razstavu, čim se on iz rata povrati! — Nu šta će nam to pomoći, kad se nemožemo uzeti, pošto je bračna sveza nerazriešiva?

— Ah bah! — viknu Otokar mahnuv rukom, — ta se zaprieka dade lahko obići, ako poprimimo drugu koju vjeru na pr. protestansku, koja je u tom pogledu mnogo slobodumnija od naše katoličke vjere!

Obće je poznato, kolikom gorljivošću poljski narod, osobito pako ženski mu spol prianja uz katoličku svoju vjeru i kako će u najviše slučajeva radje najljuću nevolju dapače i smrt pretrpiti nego li se odmetnuti od vjere svojih otcaa.

Tako je isto i Kornelija bila gorljivom sljedbenicom svoje vjere, koja joj je u svakoj nevolji pružala najsigurniju utjehu i utočište.

S toga ju i presenetiše Otokarove rieči, kojih u prvi mah pravo niti pojmiti nemogaše.

Pogledav ga tužno, odvrati tronutim glasom: — Ah, nisam se nadala, da bi ti mogao o meni pomisliti, da bi se ja ikada htjela odmetnuti od svete vjere mojih otaca.

Otokar se nemilo uzbuni te ju uze grliti i miriti razlažuć joj svom riečitošću, da nije grieh, kad si čovjek sam pomogne ondje, gdje prestaje božja i ljudska pravica!

Nu njegove rieči nenadjoše žudjenog odziva, a ona napokon uzdahnu, te reče uz tužni posmjeh: — Zahtievaj od mene što ti drago, nu nespominji mi nikada više, da se na drugu koju vjeru prekrstim!

Ovaj mali oblačić minu u brzo sa vedrog neba njihove sreće. Prepustiše sudbini svu svoju budućnost, nemareć za sav ostali sviet. Nu doskora morade Kornelija uviditi, da je moć ljubavi jača nego li sve moralne nakane, pa da čovjek zadav si pretežku zadaću, uklanjajuć se jednomu zlu, lahko u drugo još teže upadne, koje s početka pravo ni razabrati ne mogaše.

Nu bili joj to itko mogao zamjeriti? — Bili ju itko mogao kuditi sbog toga, što je u takovih časovih rajskoga milinja sasma zaboravila na nemilog si supruga, pa prigrlila i dušom i tielom jedinog si vjerenika Otokara? — Doista ne, — jer bi na njenom mjestu svatko isto tako uzradio bio.

Nu ti dani blaženstva prolazili su nemilom brzinom jedan za drugim te se čisto presenetiše, kad se gosti začeše razilaziti, te kad se sjetiše, da je sezona jur na izmaku. S toga i oni doskora otidjoše, te se odputiše u Normandiju, da tamo u ladanjskoj samoći još nekoliko tjedana zajedno prožive. Ovdje ih stiže jedno Waclavovo pismo pisano Korneliji, koje ih brzo sjeti, da im se je doskora razstati. Tim pismom javi joj Waclav, da se je obći nemir sve dalje počeo širiti, da je u gradu K. već buknula graja, te da se je bojati, da bi i oko Orlovhrada nastali izgredi, ako se nebi grofica doskora povratila, jer da za njom već uzdišu i kmetovi i družina. — A bilo bi još bolje — završi Waclav u tom pismu, — kad bi i svietli grof Otokar, nemareć za javno mnienje, takodjer na Orlovhrad došao!

Ovaj dodatak uzbuni Otokara još većma. Htiede silom da se

zajedno sa Kornelijom na Orlovhrad povrati, te je ona imala posla, dok ga je od te nakane odvratila, predočujuć mu, kako li bi sviet na njih oboje graknuo, kad bi se zajedno kući povratili.

Tužnim srcem spremiše se još iste večeri na put i odputovaše drugoga dana. Otokar ju odprati do austrijske medje, dogovoriv se s njom putem, da će prezimovati u Parizu, a ona da će mjeseca siečnja dojduće godine k njemu na nekoliko tjedana doći, da u Parizu poklade probavi, ako se nebi donle grof Ivan povratio.

Razstanak bijaše im težak, kao da se na uviek diele, tako da se ni Fanika nemogaše suzam oteti kraj sve svoje radosti, koja bi ju spopala, kad bi si pomislila, da će skoro opet vidjeti svoga miloga Waclava.

Koncem mjeseca rujna g. 1848., prisje Kornelija sa Fanikom na Orlovhrad.

Waclav bijaše dobro pogodio, da će se mir i red opet povratiti, čim se Kornelija pojavi, jer ju družina i kmetovi najiskrenijom ljubavlju, privrženošću i oduševljenjem dočekaše, bacajuć joj vience u kola, sipljuć cvieće pred konje i kličuć od iskrene radosti.

Dočim su u obližnjih mjestih zulum i svakojaki izgredi bili na dnevnom redu, ostade oko Orlovhrada sve tiho i mirno pod blagim upravljanjem »andjeoske grofice«.

Ovako prodje Božić i Nova godina te se približi vrieme, kad no bi Kornelija morala u Pariz, kako je Otokaru obećala bila. Nu kad god bi na taj put pomislila, strašilo bi ju neko nepoznato jošte čuvstvo. Od neko doba opažavala je ona na sebi, da svakim danom nekako punijom postaje, te uvidi napokon užasom, da je jadna zanosila.

— Ah, nesretniče, šta učini samnom! — pisala je ona odmah Otokaru. — Šta me sada drugo čeka na tom svietu, van ruglo i sramota, kojoj se jedino smrću ukloniti mogu?

Nu Otokar ne bijaše istoga mnienja. — Učini da se Waclav i Fanika što prije vjenčaju — odvrati on odmah — pa dodji čim brže ovamo, gdje ćemo nastojati, da njihovom pomoću predusretnemo mogućim posliedicam te neprilike. Rat će još bog zna kako dugo trajati, te se za to Ivan ne može doskora povratiti. Donle pako biti će opet sve u prijašnjem redu!

Ona ga posluša i njenim posredovanjem pospješi Waclav svoje vjenčanje sa Fanikom. Poslie njihovog pira priobći im Kornelija svoju tajnu, moleć ih kroz plač, neka joj pomognu u toj nevolji.

— Sad je na vas došao red, djeco moja — završi ona — da dokažete vaše prijateljstvo prama nami! — Idem sutra u Pariz. Čim vas pako odanle pozovem, dodjite odmah, nečaseć nimalo! Tamo ćemo već daljnje utanačiti i dogovoriti! Evo vami Waclave ova putnica, na ime Waclav Dubski. Čuvajte ju dobro, jer vam može biti potrebnom u mogućoj kakovoj neprilici!

Sutradan odputovala Kornelija težkim srcem prama Parizu, a tamo ju primi Otokar blaženim čuvstvom u svoj stan, gdje mu je u skromnoj zabitnosti koncem mjeseca travnja godine 1849. žensko diete porodila, kojemu dadoše na krštenju ime Emica.

Na Otokarov poziv pojuri Waclav sa Fanikom odmah u Pariz i tamo bude dokončano, da će on uzeti diete pod svoje i odputovati s njim u koju daleku pokrajinu pa ostati ondje sve donle, dok ne dodje vrieme, kad bi se Emica opet svojim roditeljem povratiti mogla.

Tako i bijaše. Waclav odputova sa svojom novom obitelju najprije u Mletke, a tamo mu doskora podje za rukom, dobiti upraviteljstvo nad imanjem gospodje Kneževićeve u Slavoniji.

XXIII.

Zaslužen konac.

Careve vojske bijahu na obih bojištih pobiedile, a kad se rat dovrši, vrati se grof Ivan Dubna pun slave i časti u Orlovhrad. Srtao je on kao biesan u boj, kao da si želi da se sa smrću ogrli. Uslied te njegove biesne hrabrosti sticala si je njegova pukovnija u svakoj bitci po jedan struk lovorike u vienac svoje slave, nu tolikim gubitkom, da ih se je jedva polovica živih kući povratila.

Za toliko junačtvo bude grof Ivan imenovan generalom i dobi nekoliko sjajnih redova.

Kornelija protrnu od straha, kad joj dojaviše, kako on sve to biesnijim biva, čim se većma Orlovhradu približuje, pošto se je

jadna pobojala, da nije Ivan možda putem slučajno saznao za njen grieh, što ga je s Otokarom počinila bila. Tim većma joj odlahnu, kad on prispi, nejaviv joj se ni osobno ni pismeno, te zabraniv dapače svojim slugam, spomenuti njeno ime. To ju opet umiri i ohrabri, i odmah drugoga dana priobći mu ona kratkim pismom, kako je njegovoj prevari u trag ušla, i kako se uslied toga samo po sebi razumjeva, da ona dulje uz njega ostati ne može, van da je nakanila potražiti sudbenu razstavu.

Još istoga dana dobi ona njegov odgovor, koji ju u velike iznenadi. — Mi smo oboje jedno drugo prevarili — završi on u tom pismu, — s toga su nam računi prilično jednaki. Nu da nebude više blebetanja, nego li je od potrebe, uzimljem si čast umoliti Vas, da kod suda drugu koju stvar, na pr. moje dokazano brakolomstvo uzrokom razstave označiti blagoizvolite.

U znak moje unapredne zahvalnosti pako, prepuštam Vam svoju kuću u K., vilu Karlinovo i godišnjih 10.000 for. rente.

Poslie dozvoljene razstave preseli se Kornelija u svoju kuću u K. Grof Ivan pako podade se doskora piću i svim mogućim drugim opačinama, sabrav oko sebe čitav harem lahkoumnih djevojaka, koje su s njim slavile bučne orgije na mirnom i neporočnom dosad Orlovhradu.

Jednoga dana saznade on, da se je Otokar iz Amerike povratio, pa da boravi u Parizu. Čujuć tu viest, bijaše mu, kao da mu je duši odlahnulo, te kao da ga vuče neka težnja, da se s nećakom pomiri. Nu doskora prevlada u njem opet stara mržnja te ga je jedino misao na javno mnienje sklonula na to, da mu je prepustio dohodak imanja u Moravskoj, ali jedino pod tim uvjetom, da mu nikada pred oči ne dolazi.

Ovako prodje nekoliko godina, a tečajem toga vremena znala je Kornelija svakoga drugoga ljeta naći sgodu, da se sa milim Otokarom sad u ovoj, sad u onoj kupelji ili pako u kojem velikom gradu sastane. K ovakovim sastankom pako dolazila bi i Fanika sa malom Emicom, a poslie njene smrti njezin suprug Waclav, te bi sretni roditelji ginuli od milinja, videći kako im mila kćerka napreduje i raste pod zdravim podnebljem liepe naše Slavonije.

Medjutim divljao je grof Ivan sve većma i postajao sve to okrutnijim tako, da ga se je bojala sva okolica kao kakova stra-

šila. Po ciele dane znao bi on ili jašiti na biesnu konju rušeći sve, što bi pred njega došlo ili pako goniti hajku sa silnim psima preko usjeva svojih negdašnjih kmetova, nemareć mnogo zato, kad bi psi koje čeljade ugrizli ili koje diete razderali. S tog je staro i mlado pred njim štrepilo kao pred kakovom nemani, a matere bi plašile neposlušnu si djecu grozeć im se, da će ih odnieti »biesni grof«.

Jedne večeri godine 1855. vraćao se je sa lova prama Orlovhradu. Idué kroz omorik susretne na razkrižju liepu dievojku seljanku, koja se je vraćala iz grada, noseć ljekove za bolestnu si majku. Kad ga ona pred sobom ugleda, ciknu od straha, prekrsti se i zače bježati.

Ivan pobiesni te nadraži za njom svoje ogromne psine. Ovi zalajaše od veselja, te se pružiše za njom i dostignuv ju u nekoliko skokova srušiše ju te ju začeše ugrizati i trgati oštrim zubima, kao da će ju raznieti.

Videć to Ivan, pristupi polagano, smijuć se zlobno, te odagna pse, zagledav se djavolskom nasladom u jadnu nesretnicu, s koje su cieli komadi odkinuta mesa kroz poderanu odjeću provirivali.

U to diže nesretnica krvlju oblivenu glavu te razvaliv u njega oči, progovori hripajuć: — Nedužna umirem za jadnu si majku, koju htjedoh spasiti. I ona će sada za mnom u grob! — S toga bio proklet biesni grofe do groba i poslie groba, te kud hodio i gdjegod stajao svuda te progonila moja nedužna krv!

Glava joj klonu na rosnu od njene krvi travu, uzdrhta sva, izpruži se još jednom i izdahnu.

Grof Ivan nehotice protrnu, raztjera pse, koji joj počeše lizati krv te pohiti kući, kao da ga sablasti gone.

Iste noći, kad no je sve već pozaspalo bilo, začu se najednom grozovita vika iz njegove spavaonice.

Prvi podvornik, spavajući u predsoblju skoči i poleti da će na vrata grofove sobe, nu kad ih otvori, okameni se od užasa, ugledav grozan prizor koji mu se sada ukaza. Sve svieće i svjetiljke bijahu upaljene, a po sobi letao je grof Ivan dvocievkom puškom u ruci. Skačuć od jednoga kuta do drugoga, obazirao se je sad ovamo, sad onamo izrazom užasa u licu, mašuć kundakom oko

sebe i ričuć neprestano: — U pomoć, u pomoć slobodite me od tih sablasti!

Podvornik zakoračiv već jednom nogom u sobu htjede da izmače, nu na nesreću ga Ivan ugleda te naperi za njim pušku i izpali. Nesreanik pogodjen u ledja, sruši se, i izdahnu za nekoliko trenutaka.

Na to doleti na svoju nesreću stari upravitelj puškom u ruci, da obrani gospodara. Nu zla mu bijaše plaća, jer istom što se pokaza u predsoblju, izpali Ivan u njega drugu ciev, i jadan starac sruši se, prostrieljen kroz prsa na pod.

— Razbojnici — razbojnici! — zaori sada Ivan u sav glas — nisu to dusi ni sablasti, kad ih pušćano tane srušiti može — van to su razbojnici! — u pomoć, u pomoć!

Na tu groznu buku i viku doleti sva družina i opazi užasom, da je grof Ivan poludio. Ugledav ih on toliko na okupu, skoči u predsoblje, mašuć kundakom oko sebe. Družina stane bježati, kao da se je pomamila od straha, a on za njimi u skok dugačkim hodnikom, te zahvati još dvojicu kundakom po glavi, ali potepav se o tielo jednoga od tih nesretnika, sruši se na tle Tu priliku upotriebi šumar, jaka ljudeskara, te mu brzo na ledja pokleče, obuhvativ ga i držeć jakim rukama. Na to priskočiše i drugi, te svezav ga čvrsto, zatvoriše ga u neku komoru, a drugoga dana odvezoše ga u zemaljsku ludnicu u Prag. Tamošnji liečnici izjaviše odmah, da mu je bolest neizlječiva, al da može kraj svoje jake naravi još dugo vremena živjeti.

Nekoliko tjedana iza toga pozva sudbena oblast grofa Otokara, da kao jedini mužki član obitelji nastupi skrbničtvo i upraviteljstvo nad cielim imetkom.

Došav na Orlovhrad, htjede Otokar silom, da se i Kornelija k njemu preseli. Nu ona se je ustručavala pristati na to, predočujuć mu koliki li bi jezici na nju graknuli, kad bi ga ona poslušala, te bi mu svaki put odvratila:

— Budi ti na Orlovhradu, a ja ću ovdje ostati, te se možemo i ovako češće vidjeti i sastajati!

Štujuć njezinu volju, popusti Otokar, te tako življahu raztavljeni, al ipak blizu jedno drugomu, pošto ju je Otokar svakog božjega dana u K. pohadjao.

Sretan i miran život tekao im je poput bistra i tiha potočića, nepomućen nikada bujicom strasti. Viečnim pako predmetom najmilijega razgovora bijaše im kćerka Emica, za kojom bi uviek uzdisali, žalosteć se, što im još nebijaše moguće, uzeti ju k sebi i ponositi se s njom pred cielim svietom. Nu kad bi ju svakedruge godine svaki put u drugom gradu vidili i motrili kako liepo uspieva i raste, bili bi ovakovi dani, dani najsvetije i najčišće sreće.

Kad su ju zadnji put ovako vidili, bijaše se ona, kao prekonoći, razpupala čarobnom djevičanskom ljepotom, te im je za to jedva moguće bilo suspregnuti si preveliko milinje, i za malo što neodaše da su joj roditelji.

Vrativ se taj put opet na Orlovhrad uzeše nagadjati, koga li će junaka usrećiti to njihovo sladko andjeosko čedo. Ali u tom im se mnienja doskora razidjoše. Kornelija bi uviek govorila, kako će Emici posve prepustiti izbor vjerenika, pa makar si ga ona upravo iz neplemićkoga striša izabrala, samo ako bi inače dobar, pošten i plemenit značaj bio. — Otokar pako protuslovio bi joj u tom svaki put, tvrdeć da se Emica mora udati jedino za člana koje od najslavnijih i najuglednijih obitelji českoga plemstva.

Ovakove prepirke imale su doduše u sebi uviek više šale nego li istine, ali se doskora pokaza, da se Otokar u tome pitanju ni malo ne šali.

Bivši još mladićem i odvisnim od strica si Ivana, gojio je on u sebi uznosite nazore o ravnopravnosti svih striša, a boraveć neko vrieme u Americi, postade tamo dapače čitavim demokratom.

Nu vrativ se opet u svoj zavičaj, te obćeć neprestano na najvišim plemstvom, zaboravi on vremenom svoje slobodoumne nazore, i postade malo po malo pravi ponosni aristokrat, te ostade u njem jedino nepromienjeno dosadanje čoviekoljublje i milosrdje prama ubogim.

S toga se on ne malo uzbuni i uznemiri, dobiv iznenada mjeseca travnja 1865. od Waclava iz Slavonije pismo u kom ovaj javi, da se je Emica svim srcem zaljubila u poručnika Ivana Kneževića, sina gospodje Kneževićeve, te da se je s njim na brzu ruku već i zaručila.

Čujuć ujedno, da je Knežević neplemić, odluči Otokar odmah učiniti sve moguće, da se zaruke čim prije razvrgnu, prem ga je Kornelija molila i zaklinjala, neka se okani takovih taštih predsuda, kojih vriednost podpuno izčezava naprama sreći njihovoga djeteta.

Prepiruć se radi toga često sa Kornelijom, morade Otokar napokon popustiti i obećati, da zaručene odmah sasvim razstaviti neće, van da će im vjenčanje na dvie godine odgoditi, a tečajem toga vremena da će malo po malo nastojati, da tu svezu osujeti, pošto je i sam uvidjao, da bi nagao konac Emičine ljubavi po nju opasnim postati mogao. Oboje si mišljahu pri tom sasma protivno: Kornelija, da će joj on za toga vremena ipak popustiti i blagosloviti izbor kćeri, Otokar pako, da će medjutim naći sgode i vremena, da razmena tu svezu na uviek polaganim nu sigurnim načinom.

U to mu stiže početkom listopada godine 1865. iz Praga brzojavna viest, da je grof Ivan u ludnici preminuo. Odredi odmah brzojavnim putem, da se stričeva lješina pomaže i na Orlovhrad dopremi. Waclavu pako naloži, da najkašnje za osam dana s Emicom u Monakov dodje, te da tamo čeka, dok god on sa Kornelijom onamo ne prispije.

Pokopav grofa Ivana što sajnije u grobnici svojih predja, odputi se Otokar sa Kornelijom u Monakov. Nadjoše tamo sladku Emicu sa Waclavom nujnu doduše, nu inače podpuno zdravu, te se malo nepomamiše od silne radosti, jagmeć se za njom, koji li će ju prije i čvršće na svoje grudi pritisnuti. Emica si nemogaše u prvi mah protumačiti toliku radost i toli nježno milovanje tih osoba, koje su joj se nekako poznate vidile. Nu kad joj raztumačiše, da su njeni pravi roditelji, zaplaka ona od radosti te zače grliti i cjelivati sad jedno, sad drugo. Motreći Waclav taj ganutljivi prizor, pogleda suznim okom u vis, te uzdahnu u sebi: — Ah, dao Bog, da joj se otac okani svojih predsuda, pa da ju pusti, neka nebožka cilj svoje ljubavi sretno postigne!

Neko vrieme ostadoše svi u Monakovu, te se onda vratiše na Orlovhrad, a nekoliko dana kasnije sjedini Orlovhradski župnik

Otokara i Korneliju obredom braka u najvećoj tišini u malenom krugu najpouzdanijih Otokarovih prijatelja.

XXIV.

B i e g.

Veličanstvena ljepota Orlovhrada, silno bogatstvo, obilje i sjaj, a uza sve to nježno milovanje i ljubav nadjenih roditelja iznenadiše Emicu toliko, da je s početka malo vremena imala misliti na dosadanji svoj zavičaj, na gospodju Kneževićku, dapače i na miloga si zaručnika Ivana Kneževića. Nu kad minu prva sila ovih utisaka, zače si ona predočivati, koli bi to sve još mnogo ljepše bilo, kad bi on uz nju bio i s njom to silno i sjajno obilje uživao.

Ove misli uzbudiše u njoj doskora uvjerenje, da ju mili roditelji za stalno iznenaditi kane, pa da će za to pred nju dovesti na jednom sladkoga joj zaručnika Ivana, da ju svojom učini i pred oltar odvede.

Ali u tom se nebožka ljuto prevari, Cekala je ona na to i čekala i napokon joj je čekanje dodijalo. S toga nakani pisati sama Ivanu, neka odmah dodje, misleć si u svojoj nevinosti, da će roditelji odmah na sve privoliti, kad budu vidjeli, kako je Ivan pristao, liep i dobar mladić.

Jedno popodne ode ona u knjižnicu, da će mu tamo pisati. Nu jedva što bijaše s pismom na pole gotova, oglasiše joj se roditelji u lievoj sobi. Sakriv brže bolje pismo, pero i mastilo, zavuče se za jedan veliki ormar sa knjigami, nehoteć da ju ovdje zateku.

U to unidje njen otac, a za njim odmah majka, moleć ga plačnim glasom, neka odustane od svoje nakane. Nu on joj odvrati razjarenim glasom: — Ne govori mi više o tom, ako me iole ljubiš, jer ja: grof Otokar Dubna, kojega su predji u križarskih ratovi vojevali, neću nikada dopustiti, da mi se diete uda za toga nesretnoga Kneževića, komu je pradjed bio možda kakov Trenkov pandur i palikuća! — Ne, nikada — jer bi ju volio i mrtvu vidjeti,

nego li takova šta doživjeti, gdje sam uvjeren, da će se za njom pojagmiti sinovi najvišega plemstva! — Može mu ona pisati, koliko joj drago, ali on neće lje njezinih pisama čitati!

Više ne mogaše Emica čuti, jer joj roditelji na desna vrata u drugu sobu otidjoše.

Izišav opet iz svoga skrovišta blieda, razplakana i drhćuć na cielom tielu, za malo se nesruši od silne boli, te za to sjede na divan i zače tiho plakati. Nemilo uvjerenje, da joj otac neće nikada dozvoliti da se uda za Ivana, razcvili ju toliko, da je u prvi mah nakanila, skončati si mlad život.

Nu malo po malo zametnu se u njoj nova osnova, te si pomisli: — Kako bi bilo, da k njemu u Beč pobjegnem?

Ova misao dozori u njoj do stalne nakane umiriv ju sasvim. Otare si suze s očiju, te čineć kao da je vesela i objestna poleti laganim skokom u vrt i došav do ribnjaka sjede u mali čamac te odtisnuv se od bajera zače pjevati liepim glasom Preradovićevu piesmu:

Plovi, plovi moja ladjo
U koj goder kraj. —

Njeni roditelji, došav malo kašnje za njom da se prošeću, radovahu se, što je tako vesela i dobre volje niti nesluteć, da ta koprena prividnog veselja krije pod sobom silan bukteći ognjomet boli i tuge.

Prirodjena ženskomu spolu domišljatost kazivala joj je dobro, da bi joj utonula na uviek sva nada vidjeti dragoga, kad bi se njena nakana ili odkrila ili osujetila, pa za to nakani, pripravljati se za svoj bieg što većom opreznošću.

Iz zemljovida učila je pojedine željezničke pruge i postaje do Beča, a iz najnovijeg Baedeckera crpila je barem površno poznavanje ogromne priestolnice. Stvoriv si ovako osnovu biega, zače onda misliti, koga bi si za saveznika odabrala, i u tom ju posluži dobra sreća. Odabrala si jednu od svojih dvorkinja, mladu zanešenu djevojku, koja ju je ljubila i obožavala kao kakav nebeski stvor.

Ova joj pribavi iz grada K. prikladno mužko odielo i ine potrebne stvari, te dobavi kola, koja bi ju dopremila do prve željezničke postaje, i nekako oko konca mjeseca studena bijaše već

sve pripravljeno na osnovni bieg. Iste noći leže se ona i dvorkinja rano na počinak, nu samo pod izliku, jer čim na Orlovhradu sve pozaspa, digoše se opet obadvie te se uzvrtiše, da zadnje pripreme za bieg dovrše. Pomoću dvorkinje preobrazi se Emica toli vješto, da ju nebi nitko prepoznati mogao, te da si je morao svatko misliti, da je sbilja mladić — i to veoma krasan mladić. Svoju dugu zlatnu kosu omota si ona što čvršće u tankih pletenicah oko glave, sakriv ih pod mužkom vlasuljom dugih tamnih pramova. Na gornje ustne priliepi si male tamne brčiće, a da što muževnije izgledje potamni si boju lica, vrata i ruku orahovim sokom.

Oko druge ure po ponoći šušnu ona sa dvorkinjom na mala sjeverna vrata u dvorište. Vani bijaše tamna oblačna noć. Mlado joj nedužno srce uzdrhta u prvi mah od straha, te već zače okljevati bi li nebi li dalje. Nu sladka misao, da će kroz crnu tu tminu dospjeti do svjetla žudjene sreće, te da će gledati u poštene oči miloga si Ivana, ohrabri ju brzo. Uhvativ se dvorkinji pod ruku, pohiti laganim skokom do razkrižja kraj omorika.

— Jao, draga Sofo, pazi da se stvar neodkrije! — šapnu joj ona putem.

— Nebojte se svietla grofice — od mene neće nitko ni rieči saznati, pa makar me živu pekli! — A kočijaš, koji će vas do zore prebaciti do kolodvora, nije nitko drugi, van preobučen moj ljubovnik, te će i on, već meni za volju, čuvati tu tajnu!

Na razkrižju stajahu već kola sa dva vatrena konja. Emica sjede u kola, uze prtljagu, poljubi još jednom dvorkinju, i u tinji čas potegnuše vatreni konji i kola odjuriše s njom u tamnu noć.

Jutarnjim vlakom prispi Emica sretno u Beč. Bijaše dobro, što si je u zadnjem času zapalila cigaretu, i metnula na nos modre naočale, jer joj se je činilo, kao da mnogobrojni policiste na kolodvoru svakoj djevojci i svakomu dječaku u lice zaviruju.

Uze si fijaker i dveze se u svratište Munsch, te se tamo upisa u knjigu stranjskih imenom Josip Müller, trgovački putnik iz Frankfurta. Na to se spremi i očisti na brzu ruku te se odputi odmah drhćuć od radosti najprije u konjaničku kasarnu, da Ivana potraži. Nu osim nekoliko ulana i husara, koji su čistili štale i dvorište, ne bijaše nikog drugog u kasarni, jer su ostali konjanici

kod muštre bili. Nerazumeć poljski ni magjarski, ode opet dalje, te odluči čekati u Daumovoj kavani, o kojoj je putem čula, da se tamo obično konjanički častnici sastaju.

Dugo je tamo čekala, sjedeć kod prozora te bi joj srce svaki put silno uzdrhtalo, kad god bi na ulici ugledala kojega častnika, misleći da je Ivan. Napokon nahrupi oko jedanaest sati mala četa ulanskih i husarskih častnika u kavanu, vičuć smijuć se i zvekečuć sabljami.

Jedva dišuć zače ih ona motriti jednoga za drugim, ali Ivana nebijaše. Častnici zaokupiše nekoliko stolova, a jedan izmed njih pristupi k njezinom stolu kao da novine traži. Tu priliku upotriebi ona i ohrabriv se, diže se, pozdravi častnika i zamoli ga uljudno: — Gospodine poručniče, nebi li mi znali kazati, gdje bi se ja mogao sastati s poručnikom vaše pukovnije Ivanom Kneževićem?

Častnik odzdravi prijazno i odvrati: — Dragi moj gospodine, nema vam Kneževića u Beču — jer je prije desetak dana odputovao na dopust ako se ne varam, k svojoj majci u Slavoniju!

Emici se smrači pred očima. Stegnu ju nešto oko srca, te se nasloni o stol da ne padne.

— A hoće li dugo tamo ostati? — upita ona dalje, bojeć se, da nebi častnik spazio njenu smetenost.

— Toga vam bogme neznam; nu ako vam je stalo saznati to, a vi se izvolite obratiti na njegovoga najboljega prijatelja poručnika Lobinskoga, koga ćete sada naći u njegovom stanu na Parkringu broj 85 u prvom katu.

— Hvala vam liepa! — huknu Emica te izidje nesigurnim korakom iz kavane.

— Liep li bi nam to bio drug, da hoće medju nas! — Ta sve bi djevojke za njim poludjele! — reče poručnik vrativ se k svojim, i gledajuć za Emicom. Ona pako krenu kroz carev grad na Burgring, a odavle prama Alsergrundu, idući bez pravoga cilja i neznajuć ni sama, kamo ju noge nose.

Nije ona marila, što je snieg začeo padati, niti je vidila, kako se prolazeći čude, što neće, da si kišobran razapne, pošto joj je svu dušu u onom trenutku zapremala jedino misao na miloga Ivana. Nu kako da ga nadje? — Da otidje za njim u Slavoniju,

brzo bi ju od njega opet razstavili, a da mu piše ili brzojavi, mogla bi na se svrnuti pozornost redarstva, koje je zastalno na nju već posvuda vrebalo! — U to joj pade na um Lobinski, te već zače razmišljati, nebi li najbolje bilo, da njega potraži, i da njegovu pripomoć zamoli. Nu bojazan, da to možda Ivanu nebi pravo bilo, odvrati ju od te misli. Stade već zdvajati, što da uradi u tom neizmjernom gradu, neznajuć za nikoju poznatu obitelj, kojoj bi se u slučaju nužde uteći mogla, te ju već zače hladan znoj probijati s nekog straha, koji ju je tim većma morio što joj se učini, kao da ju nešto u grudima steže, te kao da ju tjelesne sile ostavljuju.

U to joj se lice najednom razvedri. Stade časak, te pomisli u sebi: — Oh, ta kako se nisam odmah sjetila, da je tu negdje blizu baronesa Paulina Weberova, zaručnica Ivanovog pobratima Lobinskoga! Ta ona će me za stalno primiti, kao da sam joj rodjena sestra, te ću kod nje najbolje i najsigurnije utočište imati, dok ne nadjm sladkog svog Ivaaa!

Nadahnuta novom nadom zače si dozivati u pamet sva ona Ivanova pisma, u kojih je on Paulinu Weberovu i njene obiteljske odnošaje spominjao, te sjetiv se napokon, da joj majka u Dornbachu vilu imade, poleti veselo do nekog fijakera, i upita kočijaša: Molim vas prijatelju, neznate li vi, gdje je Dornbach?

A kako nebi znao? — nasmjehnu se kočijaš.

— Pa znate li gdje je vila barunice Weberove?

— Znam i to. — Medju vilom baruna Ronberta i posjedom gospodina Fichtenberga.

— A vi molim vas vozite me tamo! — Dobiti ćete 10 for. ako čim prije onamo prispijete!

To rekav, skoči Emica u kočiju, a kočijaš potjera konje u skok prama Dornbachu.

Kad bijahu pred vilom barunice Weberove, plati Emica kočijašu obećanu svotu, te poleti nekim pouzdanjem, da će u kuću. U cielom dvorištu ne bijaše ni duše vidjeti, a i sva kuća izgledala je nekako pusta i prazna. Htjede unutra, nu vrata bijahu zaključana. Pograbi zvonilo, te pozvoni, a odmah na otvoriše se vrata, a iz nutra izviri prestrašeno lice stare ženske. Bijaše Betika.

— Koga tražite? — upita ona mrko, držeć vrata, da ih odmah opet pritvoriti može.

— Milostivu gospoju barunicu Weberovu, ili bolje rekuć njezinu kćerku baronesu Paulinu! — odvrati Emica smjelo.

— Nema ih u Dornbachu! — viknu Betika, te htjede vrata opet zatvoriti. Nu u to ubzkliknu Emica, zalomiv rukama: — Oh bože, ta zar su se svi razbjegli? — Pa kamo su otišle? — Hoće li se doskora opet povratiti?

Služavka premjeri Emicu pogledom sumnje, okliévajuć, bili nebili istinu rekla. Napokon odvrati zlovoljno: Gospoja barunica otišla je nekamo u Njemačku, a baronesa Paulina je kod tetke Serafine u Lincu! — Nu oprostite, mladi gospodine, moram u kuću da družini ručak spremim! Oh, da gospoja barunica saznade, da sam se s vami o baronesi razgovarala — hu, naopako po me, jer vam se mladi ljudi radi Pauline ovuda roje kao pčele pa mi se je barunica za to zagrozila da bi me odmah protjerala, kad bi se ja usudila primiti za Paulinu ma od ikoga kakovo pismo, ili kakovu god poruku. Nemojte me dakle gospodine u napast zavadjati, ako ste možda i vi radi toga ovamo došli, jer sam ja još kod roditelja pokojnoga baruna služila, pa bih rada u ovoj službi i umrieti. Ako ste se dakle možda i vi u našu baronesu zagledali, a vi se vratite, odkale ste došli, jer bi vam i onako sav trud badava bio. Ako li joj pako šta poštena izručiti imate, što i drugi čuti smiju, a vi izvolite u Linc, ako mislite, da će vas tetka pred nju pustiti!

Emici bijaše kao da će pamet izgubiti. Učini joj se u prvi mah, kao da se je sav sviet proti njoj urotio, da ju kazni za to, što je od roditelja pobjegla, da proti otčevoj volji uzradi. Zače joj se smrkavati pred očima, te ju spopade slaboća, kao da će se onesviestiti. Nu neizmjerna ljubav i čeznuće za dragim prevlada u njoj brzo nad svakim drugim čuvstvom. Sabrav sve svoje sile, namrgodi se, te upita: — Pa gdje stanuje tetka Serafina?

— U manastirskoj ulici br. 270! — odvrati Betika, a Emica si zabilježi broj u svoju bilježku, te ode iz dvorišta, koračajuć zadnjim naporom sila, što je brže mogla.

Sjetiv se, da joj je Knežević u svojih pismih često puta spominjao, kako baronesa Paulina jedva čeka, da se s njome upozna,

odluči, potražiti ju u Lincu nadajuć se za stalno, da će kod nje ne samo žudjeno utočište naći, van da će joj ona još i pomoći, da se što prije sa milim Ivanom sastane.

S toga se vrati omnibusom u grad, i okriepiv se u hotelu Munsch jelom i pilom, plati svoj račun, te odvezav se k zapadnom kolodvoru, odjuri sliedećim brzovlakom u Linc.

Prispiev onamo kasno u noći, leže se k počinku, te se probudi okriepljena i nekako ohrabrena istom u 8 sati u jutro. Nemogav svladati svoje nestrpljivosti, ode već u 9 sati, da Paulinu potraži. Našav traženu kuću, pope se u prvi kat, te nadje nju i tetku Serafinu u prvoj sobi, spremne, da će u crkvu poći.

Tetka Serafina razvali oči u pridošlicu čudnim izrazom lica, po kom se nemogaše pravo razabrati, da li se drzovitosti, ili pako ljepoti smjelog tog mladića većma divi.

Nu u to zalomi pridošlica rukama, te zavapi plačnim glasom: — Milostiva gospo — i vi baroneso Paulino, — ak iole milosrdja u srcu imate, a vi se smilujte nesretnoj djevojci, — smilujte se ubogoj progonjenoj zaručnici poručnika Ivana Kneževića, vjernog pobratima poručnika Kazimira Lobinskoga, koja je došla, da u vas utčište nadje, dok ju njen zaručnik u svoju zaštitu ne uzme!

— Oh, pa gdje je za boga Kneževićeva zaručnica? — viknu Paulina veselo.

— Ja sam njegova zaručnica, te me je prieka nužda prisilila, da ovo odielo obučem! — huknu Emica, sakriv si lice u oba dlana.

— Za boga miloga — u mužko preobučena djevojka! — uzkliknu tetka Serafina, prekrstiv se naglo, i zalomiv rukama. Paulina pako priskoči k pridošlici, te pograbiv ju za ruku, upita veselo: — Vi ste dakle gospodična Emica Dubskova? — Oh, budite uvjerena, da sam si već od davna želila, da Vas upoznam! — Nu zašto ste se morali preobući, gospodična Dubskova?

Ja nisam više Dubskova pastorka, van sam grofica Dubna, kći grofa Otokara i Kornelije Dubna, koji su mi pravi roditelji! — odvrati Emica plaho.

Serafina se zapanji, kao da je kakovo čudo ugledala, dočim se Paulina u Emicu zagleda, kao da ju pravo ne razumije. Videć to ova, pristupi k Serafini te reče: — Ne sudite me prestrogo, milostiva, jer kad čujete, zašto sam ovako uradila, za stalno ćete blažije o meni misliti, samo ako iole milosrdja u sebi imate. Ako me dakle izvolite poslušati, iskreno ću vam cielu stvar pripovjediti ali prije nego što počmem, ipak bih se usudila zamoliti, da izvolite shodno učiniti, da nas nitko zateći i smesti ne može.

— Eh, to se dade lahko učiniti! — odvrati Serafina. — Izvolite ovamo u posjetnu sobu, te ćemo se tamo zaključati, da nas nitko ne buni.

To rekav, podje Serafina naprvo, a obe djevojke za njom, a kad bijahu sve tri u posjetnoj sobi, zaključa tetka vrata, na što im Emica u kratko sve one dogodjaje izpovjedi, koji ju sklonuše da pobjegne od svojih grofovskih roditelja, pa da ljubljenog si zaručnika potraži.

U toj kratkoj pripoviesti bijaše nešto, što je tetku Serafinu sasma presenetilo. Gledala je ona neprestano u Emicu snebivajuć se od čuda, a kad ova dovrši, zalomi ona rukama i uzkliknu: — O, Isuse, ma tko bi si to mogao i u snu pomisliti. — da —

U to uzkliknu Paulina veselim uzhitom: — Oh, koli sam sretna, što ste uza me, draga Emice, te što ćemo ako Bog da zajedno naše svatove proslaviti moći! — Nu pokažite mi, kakovu to vlasulju imate, pa odkale vam ti brčići?

Emica snimi smijuć se vlasulju sa glave, te pokaza, kako si je bujnu svoju kosu pod njom skrivala, a onda raztumači sve ostale pojedinosti svoje metamorfoze.

Čavrljajuć ovako uz neprestane šale dogovoriše se, kako će Ivana pozvati, neka se čim prije vrati, a donle da će Emica kod Pauline ostati ako tetka dozvoli, jer da će za stalno i majci drago biti, što je Paulina Emicu u svoju zaštitu uzela

Dok su nje dvie ovako čavrljale, bijaše se tetka Serafina zadubila u ozbiljne misli, boreć se sama sobom, bi li Emici na njenom putu dalje pomagala ili pako, da li bi obznanila njene roditelje, da je kod nje. — Napokon prevlada u njoj čuvstvo sažaljenja. Pograbiv Emicu za ruku, reče: — Draga moja grofice — ne preostaje vam drugo, van pišite čim prije vašemu Ivanu da ste ovdje, te pričekajte kod nas u sadanjoj vašoj metamorfozi, dok on po vas ne dodje! Žuriti će se on sigurno ovamo, kad čuje, da ste ovdje, a onda se možete odmah dati vjenčati i vjenčani doći

na Orlovhrad, pošto sam uvjerena, da će vam roditelji rado oprostiti, kad uvide, da ne smiju ljudi razvezivati ono, što je Bog na nebu svezao!

Djevojke stadoše grliti i ljubiti joj ruke i lice, hvaleć joj na plemenitoj njenoj dobroti.

Tetka se prepusti neko vrieme njihovom grlenju i cjelivanju, ali doskora opet nastavi ozbiljnim licem: — Ne radujte se prerano, djeco moja — još nismo kod cilja, a nemožemo biti dosta oprezne, da nam se u zadnjem času možda sve osnove ne pokvare. Redarstvo je sigurno već ubavješćeno o Emičinom biegu, s toga moramo pametno raditi, da joj nitko u trag ne udje te nam valja prije svega dokončati, da li bi probitačno bilo, da ona ovdje kod nas ostane, ili pako, da ju gdje drugdje sakrijemo. Po mom mnienju bilo bi opasno, da ona ovdje ostane, jer bi odmah cielo naše susjedstvo govorilo o našem liepom gostu, pitajuć, tko je i odkuda je. Pošto je pako neobhodno potrebno, da ona u svojoj sadanjoj metamorfozi ostane, to mislim, da će najbolje biti, da još danas sve tri u Dornbach odputujemo, pa da tamo na zaselku ostanemo, dok Knežević ne dodje. Tamo će Emica još najsigurnija biti, pošto su sad svi drugi zaselci pusti, te se ne trebamo bojati, da bi nas tamo tko od naših znanaca smesti mogao!

Djevojke prihvatiše veselo taj predlog, a osobito mu se je radovala Paulina, nadajuć se, da će joj možda sada, poslie toli dugog vremena, moguće biti, sastati se opet sa Kazimirom na zaselku, s kojim bijaše skopčana za nju toli sladka uspomena. Sjeti se ona doduše odmah majčine zabrane, da se ne smije sa Kazimirom za njenoga odsuća ni dopisivati ni sastajati. Nu ona nesretna tri mjeseca bijahu jur skoro na domaku, te nebi dakle bila baš tolika griehota, da se opet na koji čas sastane sa sladkim Kazimirom, koji bi po majčinom obećanju i onako za kratko vrieme njezinim zaručnikom i suprugom postati imao.

Spremiv se brže bolje na put, i odaslav Betiki brzojavku, neka dvie sobe priredi i ugrije, odputova Serafina sa Paulinom i Emicom sliedećim brzovlakom u Beč, te prispi s njima nekako oko osam sati u večer u Dornbach, gdje ih na zaselku stara Betika dočeka, čudeć se njihovom dolazku. Nu kad ugleda onog mladog gospodina sa kojim se je jučer razgovarala, te kad joj rekoše, da

će i on na zaselku prenoćiti i neko vrieme boraviti, namrgodi se ona ljuto, te je ciele one večeri svoj posao nekako mrko i ljutito obavljala, kimljuć glavom, i mrmljajuć kroz zube: — A — a — to ne valja! — To nije čist posao! — Pa da iznenada barunica dodje ili da Lobinski dočuje, što se ovdje radi, -- o Isuse, čudne li komedije. — Nu šta me briga — što su si nadrobile, to će morati i pojesti, a ja ostajem što jesam, pa nikomu ništa!

XXV.

Kobne posljedice.

Kad je baronesa Paulina sa tetkom Serafinom i preobučenom Emicom u Beč prispjela bila, bijaše na zapadnom kolodvoru nadporučnik Vasiljević, čekajuć nekoga prijatelja, koji je istim brzovlakom iz St. Pöltena doći imao.

Dok mu je prijatelj svoju prtljagu preuzimao, šetao se je Vasiljević gore dole, te se nemalo začudi ugledav najednom medju nadošavšim putnicima baronesu Paulinu Weberovu kraj nepoznatog mu krasnog mladića, s kojim se je baš živahno razgovarala. Nu još većma se začudi Vasiljević, kad opazi, kako mu se ona sladko smije, i kako mu umiljato u lice gleda, nemareć za tetku Serafinu, koja je za njom klapala, kao da ništa ne vidi ni ne čuje.

A kada sjedoše u fijaker, najprvo Serafina sa Paulinom, a njim nasuprot neznani liepi stranac, opazi Vasiljević dapače, kako mu je Paulina ruku stisnula, nasmjehnuv mu se toli sladko, kao da ga hoće da poljubi.

Vasiljević nebijaše baš osobiti prijatelj poručniku Lobinskomu, pošto si je vazda utvarao, da ovaj pod njim ruje u nakani, da sam pukovnijskim pobočnikom postane.

S toga je nekom zlobnom radošću jedva izčekivao, da mu može priobćiti, što je na kolodvoru vidio, i sastav se snjime kod večere u Kumerovoj gostioni, prećeravajuć pojedine potankosti svakojakim njedljivim primjedbama.

U prvi mah planu Lobinski, mislić da je to zla šala, nu kad

mu se Vasiljević svojim poštenjem zavjeri, da istinu govori, stegnu ga nešto u grudima, kao da će izdahnuti.

Spopade ga silna ljubomornost, koja ga je morila tim većma, što si nemogaše protumačiti, kako bi to moguće bilo, da je Paulina u Dornbach došla, a da ga prije niti jednom riečju o tom obznanila nije. — A tko bi mogao biti taj liepi putni drug? — Osim Artura nema više braće ni mužke rodbine. Mora da je dakle stran čovjek. — Hm, hm — pa veli, da mu se je smiješkala, i da mu je dapače i ruku stiskala!

Moreć se ovakovim mislima, namrgodi se Lobinski napokon te odvrati Vasiljeviću ljutitim glasom: — Sutra ću se osvjedočiti, što je to bilo, pa za to izvolite svoje neslane primjedbe za se pridržati. Nu ako te baš raduje, zadirkivati u me, a ti mi izvoli reći, koga hoćeš da ti svjedoči.

— Ma šta ti je za Boga — ma ti si sbilja kao barut! — prihvati Vasiljević nemilo prestrašen, pošto je Lobinski kao pravi umjetnik u mačevanju i sgadjanju poznat bio. Izpričavajuć i razjasnjujuć svoje rieči umiri ga nekako, te se sjede s njime k ostalim častnikom, koji su već počeli naslućivati, da se je medju njima nešto osobita dogoditi moralo.

Drugoga dana bijaše na nesreću poslie vježbe predsťava kod novog divizionera, te tako Lobinskomu istom poslie poldana moguće bilo, učiniti što je nakanio.

Vrativ se odmah poslie obieda kući, dade osedlati svoga Rolanda i odjaši naglim skokom prama Dornbachu. Blizu baruničinog zaselka stade korakom jašiti, da može bolje motriti, što se tu radi. Jašeć izpod prozora još polaganije i gledajuć neprestano gore, strese se najednom i probljediv sav, ugledav na jednom prozoru iza stakla Paulinu, kako se sa preliepim nekim nepoznatim mladićem razgovara.

Nu dodje još i gore. Lobinskov konj zače hrzati, a Paulina pogleda na cestu i ugledav Lobinskoga pobježe sa mladićem s prozora.

Spaziv to Lobinski podbode nedužnoga konja, koji se prope visoko u zrak, odjuriv biesnim skokom.

Dojašiv do crkve, trgnu konja i pojuri natrag, odlučiv niti ne pogledati više prama zaselku. Nu neka neodoliva sila izvabi mu

pogled prama njezinim prozorom, i u isti mah obustavi opet konja, trgnuv ga uzdami toli silno, da se malo ne prebaci, pošto mu se bijaše pričinilo, kao da mu je Paulina s prozora rukom mahnula, neka stane. Pogleda još bolje i opazi sada gdje mu ona domiguje, neka dodje k vrtu.

— Kakve su to komedije! — pomisli on u sebi, podbode konja i krenu uzkom stazom prama sjevernoj strani vrta.

Jedva što je nekoliko časova ovdje čekao doleti stara Betika, te pruživ mu kroz ogradu mali listić, izgubi se opet u magli, koja se poče spuštati, navieštujuć večernje sumračje.

Kazimir otvori naglo pisamce olovkom pisano, te pročita sliedeće:

Mili moj!

Ne ljuti se na me! — Dogodilo bo se je nešto nenadana u našem krugu, ali što? — toga ti za sada još nesmijem kazati. Nu za nekoliko dana biti će ti sve jasno te ćeš se i ti riešenju te zagonetke veoma radovati!

Cielo to vrieme ostat ćemo ovdje, nu ako me ljubiš, a ti nedolazi ovamo dok te god sama nepozovem.

Strpi se dakle, dragi Kazimire! Još koji dan i ti ćeš razumjeti, zašto sam to od tebe zahtjevala!

Tvoja vierna Paulina.

Čudnovato! — pomisli Kazimir u sebi, i razdera pisamce na male komadiće. — Ja se svemu tomu nemogu dosta načuditi, te mi se sve nekako čini, kao da je to tajinstveno ponašanje u savezu sa zabranom njezine matere i s dolazkom toga mladića lih lagani početak njene nevjere! — Hoće, da me se malo po malo mentuje, bojeć se valjda, da mi se nebi srce razpuklo od boli! — Ha, ha! radi diko, što ti je drago, a ja ću si već dosta utjehe kod drugih djevojaka naći!

Uzdahnuv duboko, krenu polagano prama glavnoj cesti. Zadubljen u tužne misli ne bijaše niti opazio, kako se je po prilici deset koraka daleko od staze za borov grm sakrio njegov stari takmac Fichtenberg, koji ga je već na cesti opazio bio, došuljav se za njim, da vidi što će to biti. Stupiv iza grma i gledjuć za Kazimirom, nasmija se zlobno: — Ha, ha, liepe li mi komedije! — Jedan ljubovnik sjedi kod nje u kući, a drugi obilazi oko kuće

kao lisac oko kokošinjca. Jednoga miluje i grli, a drugoga odpravlja pismom! Ha, ha! — Nu šta će tomu reći Lobinski? Hoće li se dati tako lahko odpraviti? Neće li prije satrti tog nježnog mladića? — A tko je taj novi Seladon? — Oh, moram prodrieti u tu zanimivu tajnu, pa makar me stalo Bog zna koliko truda!

Uzidje polagano na glavnu cestu, obziruć se svejednako prama Paulininim prozorima, te se izgubi u drugoj ulici.

Medjutim se spusti večernje sumračje. Gore u zaselku gorile su već svieće. Kod stola sjedila je tetka Serafina čitajuć kroz velike naočale iz pobožne neke knjige, dočim se je Emica dogovarala sa Paulinom, kako bi pisala Kneževiću. Najednom uzdahnu:

Ah, bojim se, da me nije možda Lobinski večeras prepoznao, te da me nebi nehotice izdao. — A osim toga moglo bi mi i redarstvo u trag ući, ako bi on češće ovamo zalazio, budeć pozornost tvojih susjeda.

— Ne boj se toga, — prem bi za mene bolje bilo, da te je prepoznao! — odvrati Paulina uzdahnuv duboko.

— A zašto to? — začudi se Emica. — Ta zar se sbilja bojiš, da on nebi možda i ljubomornim postao?

— Ta nisi li opazila, da je on već sada ljubomoran? — prihvati Paulina nasmjehnuv se tužno. — Oh, da znaš, da mi je veoma težko bilo zamoliti ga, neka ovamo ne dolazi!

Emica ju zagrli, te prihvati: — Draga Paulino — ta gdje bi on proti tebi posumnjati mogao! — A osim toga neće sve to dugo trajati, najviše šest dana, dok Ivan dodje, a onda će se Lobinski tim većma radovati, kad ga najednom uspjeh naših osnova iznenadi!

— Neka bude volja tvoja. Rado ću patiti, samo da svoj cilj sretno postigneš! — uzdahnu Paulina, poljubiv svoju prijateljicu.

U to se oglasi tetka, pogledav ih izpod naočala: — A šta je djeco sa pismom za Kneževića? — Ta zar ga još niste dovršile.

— Jesam mu ja napisala tri arka, — odvrati Emica, — al sad vidim, da sam se badava mučila, jer bi nam pismo sve osnove pokvariti moglo, da slučajno u tudje ruke dospije!

Začeše iz nova viećati, kako će to pismo napisati, a da ga

nebi nitko drugi osim Ivana razumjeti mogao, te ga napokon ovako složiše:

Gospodine!

Što vam je nestalo u Slavoniji, naći ćete ovdje, ako čim brže ovamo dodjete. Baronesa Paulina.

Prvu izreku napisa Emica, drugu pako Paulina, da Knežević još laglje smisao tih rieči pogoditi može. Dok su to pismo napisale i zapečatile, bijaše već šest sati.

— Joj što ćemo sad — reče Emica — već je šest sati — te neće moći više danas otići, — a bilo bi dobro, da ga preporučimo.

— Neboj se, draga grofice — oglasi se tetka Serafina, — ako ga date baciti još danas u listovnicu, to će sutra rano otići, a najbolje bi bilo, da ga bez poštarine odpremite, jer će onda isto tako sigurno doći, kao da je preporučeno!

Taj predlog bude prihvaćen. Paulina zovnu staru Betiku, te joj predade pismo, neka ga odmah u listovnicu baci. Služavka ode odmah zaogrnuta u veliki rubac i oboružana velikim kišobranom, pošto je vani počela kiša padati.

Na ulici se samo gdje gdje vidjevalo po koje čeljade bježeć naglo, da se ugne zlu vremenu.

Blizu pošte spazi Betika u slabom svietlu udaleko svietiljke neko čeljade, koje se je činilo, kao da slabo mari za zlo vrieme, budući je bez kišobrana koracalo polagano, kao da je topla i vedra ljetna noć. Bijaše to Fichtenberg, koji je, nemoguć nigdje mira naći, obilazio amo i tamo, snujuć, kako bi se riešio jednoga i drugoga takmaca.

Nemalo se začudi, opaziv i prepoznav Betiku u istom trenutku, kad je bacila pismo u listovnicu odjuriv opet prama zaselku.

— Mora da je važno pismo, što ga je ta vieštica u listovnicu bacila! — pomisli si on, idući polagano prama pošti. — Oh, kako bi ga se mogao dočepati! — Hm — kako bi bilo, da odkinem cielu škrinju?

Zače ogledavati listovnicu, te se trznu od veselja, ugledav, kako izmed mjedenih pločica proviruje jedva vidiv okrajak lista, što ga Betika u naglosti nije sasvim unutra turila.

— Evo ga! — viknu on veselo i pograbi oprezno jednom ru-

kom list, odrivavajuć drugom polagano mjedene pločice. Izvadiv ga sretno, pobježe veselo kući, i zapaliv svieću uze ga čitati drhčuć od ljubopitnosti. Nu pročitav ga, namrgodi se, pošto mu je smisao onih nekoliko rieči sasma nejasan bio.

— Do djavla! — pomisli on u sebi. — Toliko se mučim, a stvar je toli blizu! — Ta ona je valjda toga poručnika Kneževića već od prije potajno ljubila, pa pošto ga je valjda kakova draga u Slavoniji ostavila na cjedilu, to bi ona sada rad, da i njega u svoje mreže ulovi! — Nu što će to reći? Sada istom vidim, da su to pismo dvie ženske ruke pisale!

Zače razglabati pojedine izreke. — »Što vam je nestalo u Slavoniji« — pisala je jedna ruka, ostalo pako druga. — »Što« — je objekt — a Knežević je subjekt! Dao bi svoju glavu za to, da je objekt sam prvu izreku napisao! — Nu tko je taj objekt? — Stara vieštica Serafina sigurno ne, a isto tako ni Paulina, jer je ona drugo pisala; čini se dakle kao da je taj objekt htjeo doglasiti subjektu, da boravi u Dornbachu tim, što je sam prvu izreku napisao! — —

— A ha, — pomisli on veselo. — Sad mi istom sviće pred očima! Taj objekt nije nitko drugi, van onaj tobožnji Josip Müller, za kog bi dao glavu, da je preobučena djevojka! — Ha, ha, — sad istom počimlje stvar zanimivom postajati! — Nu čekajte djeco, pomrsit ću vam račune, da ćete se načekati na toga Kneževića! — Odmah sutra udesiti ću sve tako, da će se sva vaša pisma sticati u mojih ruku! — Hvala Bogu, novcem se sve učiniti dade! — Lobinski će morati i nadalje misliti, da je preobučena djevojka sbilja mužka glava i još k tomu Paulinin zaručnik, te ću se već za to pobrinuti, da mi bude moguće, predočiti mu njezinu nevjeru toli jasno, da o njoj ni malo dvojiti neće, a kad mi za rukom podje, onda sam na konju, jer sam unapried uvjeren, da će on u svojoj naglosti pobiesniti i počiniti kakovu budalaštinu, koja će mi pomoći do žudjenoga cilja!

Najednom mu se lice namrgodi. Zamisli se duboko te napokon uzdahnu: — Oh, gadno li je to sredstvo, kog se moram latiti, da mi se oživotvori najsladji i nasvetiji san moga života! — Nu šta da počmem, kad ju toliko ljubim, da bi mogao prije umrieti, nego li si nju iz srca izčupati? Oh, Paulino, da znaš koliko za

tobom ginem, kako te obožavam — uvidila bi, da te ne može nitko većma ljubiti nego li ja!

Drugoga dana u jutro, još prije nego što je Fichtenberg svoju spletku započeo, stiže Paulini iz Beča kratko pismo od Kazimira, u kom ju ozbiljno zamoli, neka mu razjasni uzrok njenog čudnovatog ponašanja, i neka mu iskreno priobći, tko li je onaj neznani mladić, što no sada s njom pod jednim krovom živi.

Paulina se nemilo prestraši, te mu razloži dugim pismom cielu stvar, kako je Emica preobučena u mužko pobjegla od kuće da potraži Ivana, kako je kod nje utočište tražila i našla, kako su pisale po Ivana, i kako ju Emica naputila, neka tu stvar nikomu dapače ni Lobinskomu neodkrije, dok se Ivan ne vrati.

To pismo odpremi ona odmah na poštu pošto je Janko u grad otišao bio. Nu to pismo, koje bi Lobinskoga sigurno umirilo, ne dodje u njegove ruke, pošto je već Fichtenberg na pošti našao nekoga dnevničara, koji mu se obveza za dobre novce, izručivati mu sva pisma pod naznačenim napisi. Saznav dakle iz tog Paulininog pisma svu tajnu, skakao je Fichtenberg po sobi radujuć se, što je još u pravo vrieme tu spletku zametnuo.

Medjutim prodje tjedan dana, a Kneževića ne bijaše iz Slavonije. Djevojke, a osobito Emica, uzbrinuše se radi toga nemilo, te mu još jedno preporučeno pismo odaslaše.

Isto tako je i Lobinski uzalud čekao na odgovor od Pauline, te mu je uslied toga u duši sve to većma svitalo gorko uvjerenje, da na sbilja kani iznevjeriti mu se sasvim.

To uvjerenje učini mu sav život odurnim. Bijaše pako odviše ohol, a da bi se sam osobno išao osvjedočiti, što je u stvari, te za to odluči nedodijavati joj više ni malo, van mirno izčekivati, što li će se iz toga svega izleći.

Nu nesreća htjede, te se doskora sastade sa Fichtenbergom, a ovaj uguši u njem zadnju iskru nade i ljubavi. Lobinski bijaše baš u slavjanskoj kavani gdje se prepusti tihoj boli sjedeć kod prozora, i gledjuć tužno u prolazeću svjetinu.

Najednom prodje Fichtenberg i ugledav ga kod prozora unidje odmah u kavanu i sjede se uz njega.

— Kako vas Bog pomaže, dragi gospodine poručniče? — upita ga naglo. — Pa gdje ste za Boga, ta nisam vas već pol

godine vidio! — Odkad vas nema kod Šperla, sve je tamo opustilo, a liepe nimfe spustile glave, tužeć se svakomu, da bez vas nema života!

Lobinski se namrgodi u znak, da mu baš nije najugodnije, što se je s Fichtenbergom sastao. Nu iz uljudnosti odgovarao mu je ipak, prem kratko i napokon ga upita, imali šta nova u Dornbachu.

Ah — ima vam tamo i te kako zanimivih novosti! — uzklikna Fichtenberg kao da je to pitanje jedva dočekao. – Ma niste li još ništa čuli? — Ta moja liepa susjeda baronesa Weberova udaje se za nekog Josipa Müllera, sina neizmjerno bogata bankira u Frankfurtu. Ta to vam je cieli roman! Müller putuje u poslovih svoga otca, te ju je neki dan slučajno ugledao u Lincu i zaljubio se u nju toli silno, da ju je odmah i zaprosio i to ne bez uspjeha, jer sam čuo, da je i mati već odgovorila iz Njemačke, da nema ništa proti tomu, samo neka čekaju s vjenčanjem dok se ona vrati.

Čujuć ove rieči Lobinski, probliedi sav, a mozak mu se zavrti, te mu se učini, kao da se ciela kavana oko njega okreće. Što mu je do sada svitalo u srcu u slici tamne i neizvjestne slutnje, stajalo je sada pred njim kao strašna nemila istina.

— A ljubi li ga ona? — upita on jedva dišuć.

— Eh, i te kako!

— Nu ako ju on prevari i na cjedilu ostavi — a to joj se lahko može dogoditi, pošto je on još reć bi dječak, a kraj toga neizmjerno bogat, kud će ona onda?

— Ha, ha, nasmija se Fichtenberg — kud drugamo nego u naručje drugog kojeg ljubovnika! — sve su vam ženske u tom podpuno jednake. Svimi vlada najprostija sebičnost, jer ono što one prodaju pod imenom čiste i vjerne ljubavi nije vam ništa drugo, van umjetnom krinkom prikrivena težnja, da se obskrbe i da se dočepaju neodvisnog i udobnog obstanka! S toga im je svejedno, ulovile one ili ovoga ili onoga na svoju udicu, samo ako je dosta bogat, da im može do sita zadovoljiti težnji za raskošjem i nakitom! — Nu oprostite — eno vidim nekog znanca, s kojim imam nešto govoriti! Sluga ponizan, dok se opet vidimo!

To rekav, odjuri Fichtenberg iz kavane.

Dugo je još Lobinski sjedio kod istoga prozora nepomično i mirno, ka da se je okamenio, gledajuć neprestano kroz staklo i nemareć za prolazeću svjetinu, koja je bježala amo tamo, žureć se da izmakne izpod ružne bljuzgavice.

Mislio je amo tamo, neznajuć sam što misli, te mu se je činilo, kao da mu je netko izvadio i srce i mozak tako, da više ništa ni ćutiti ni misliti ne može. Vani se već poče smrkavati te s toga začeše u kavani nažigati plin. Jedan konobar dodje k njegovom stolu i spusti zastor na prozor. Lobinski se brecnu, kao da se je toga prestrašio, te skoči i odjuri iz kavane.

Za najveće bljuzgavice naperi pješice prama Dornbachu. Vukla ga onamo neka čudna sila, koju si ni sam protumačiti nemogše.

Putem mu zaokupi dušu neizmjerna bol, a razdražena mašta stade mu predočivati rajsko milinje, što ga je uživao u zagrljaju nevjerne drage, i što će ga sada drugi na njegovom mjestu uživati. Nu ta bol trajala je sam kratko vrieme, pretvoriv se doskora u bjesnilo, a napokon u muklo mrtvilo.

Sav prokisnut i zablaćen dodje u Dornbach. Na ulici ne bijaše vidjeti ni duše, pošto se je sve od zla vremena u toplih soba kod kuće ili u gostionah posakrivalo.

Polaganim korakom sidje on prama baruničinom zaselku. Prozori južnoga pročelja bijahu sasvim tamni, nu za to bijaše iztočni dio kuće razsvietljen. Ne znajuć sam što radi, zagleda se u razsvietljene prozore, nasloniv se o visoku jelu, što je blizu kuće stajala.

Najednom se zagleda u drvo, o koje se je naslanjao, te uzpevse gore, pogleda s vrha kroz prozor, na kom ne bijaše nikakova zastora.

Kad razabra kroz stakla prizor, koji se je u sobi u onaj čas sbivao, udari mu sva krv u glavu, te se je jedva mogao držati, da ne padne. Ugleda Paulinu, kako sama kod stola sjedi sa sretnim njegovim takmacem, — sa preliepim onim mladićem, kog je neki dan s njome na prozoru ugledao. Njena glava bijaše naslonjena na njegove grudi, a on ju milovao i ljubio u čelo i brisao joj suze s očiju.

— Oh, zašto ne ponesoh revolver sa sobom! — huknu Lo-

binski tresuć se od boli i bjesnila! — Uh, da mogu sada medju nje skočiti, da ih oboje presječem jednim udarcem sablje svoje! Nu osramotio bi si tim samo pošten svoj mač, okaljav ga gnjusnom krvlju klete nevjernice! S toga je najbolje, pustiti ju neka radi što joj drago i utamaniti njenu uspomenu prezirom i zaboravi.

To rekav, škrinu zubmi, te spustiv se niz drvo, podje tromim korakom put Beča.

Drugoga dana predade odmah molbenicu, kojom zamoli tromjesečni dopust u Slavoniju.

XXVI.

Nedužna žrtva.

Pomoću svojih pouzdanika, doznade Fichtenberg doskora, da je Lobinski unišao u zamke njegovih spletaka, te da kani na dulje vremena odputovati u Slavoniju k pobratimu si Kneževiću. Usljed toga odluči odmah, odstranici Emicu iz Dornbacha, bojeć se, da joj nebi vremenom ipak za rukom pošlo obznaniti Ivana, ili dapače upravo k njemu u Slavoniju pobjeći.

S toga odpremi grofu Otokaru Dubni sliedeću brzojavku bez podpisa: — Vaša kći Emica, preobučena u mužko, boravi na zaselku barunice Veberove u Dornbachu.

Drugoga dana pred večer stade najednom neka kočija pred zaselkom i iz nje izidje jedan povjerenik bečke policije, a za njim dva gospodina odlična obličja i kretanja.

Bijahu to grof Otokar i Waclav. Povjerenik ih odvede gore, i kad ih Emica iznenada ugleda, uzkliknu u sav glas: — Ah, moj otac! — i sruši se na koljena, krijuć si lice obim rukama.

Dugo ju je Otokar motrio strogim pogledom, stojeć pred njom prekrštenih ruku. Napokon reče: — Ustaj i obuci se u odielo, koje se dolikuje tvomu spolu, pa onda hajd sa mnom kući! — Ljuto si povriedila čast našega roda, a kraj toga nisi ni marila za našu tugu i žalost, kojom smo te već kao mrtvu oplakivali! S toga se ne nadaj, da ćemo ti ovaj lahkoumni čin toli skoro zaboraviti i oprostiti!

Čujuć Emica nemile te rieči, ustade i reče, uzdahnuv duboko: — Evo me, otče — radi sa mnom što ti drago — ali ti velim samo toliko, da si mi ovim nemilim časom zametnuo u srcu klicu smrti, koja će me doskora mojih muka osloboditi.

To rekav, ode u drugu sobu, da se preobuče. Paulina zaplaka gorko, te se sruši na stolicu, krijuć si lice u rubac. Tetka Serafina pako stade se krstiti i letiti po sobi lamajuć rukama. Isti Waclav bijaše do suza ganut. Najednom prionu sve troje ko na dogovor moliti i zaklinjati Otokara, neka se za boga okani te nemile strogosti, s koje bi mu diete napokon još i poginuti moglo Nu on se ne dade nikako omekšati, te se najednom otrese: — Nemiješajte se u poslove, koji na vas ne spadaju! Znam ja dobro što radim, te ću moći i pred Bogom i pred svietom odgovarati za svoje čine!

— Osobito se vi nejavljajte — viknu on najednom tetki Serafini, premjeriv ju ljutim pogledom i zagroziv joj se rukom, — mislim bo, da je jedva Bogu drago, kad tko djeci pomaže, da grieše proti svojim roditeljem!

Tetka Serafina htjede nešto ljutita da odvrati, nu u to stupi u sobu Emica preobučena opet u žensko odielo i zagrli plačuć Paulinu, da se snjome oprosti. Kad pristupi i k tetki Serafini, da će joj ruku poljubiti, zaplaka i ova, te ju ogrli i reče: — Neboj se diete, Bog će učiniti, te ćeš se sretno vilja svoje ljubavi dočepati!

— Hajdmo! — zagrmi u to Otokar ljutitim glasom, i cielo družtvo krenu niz stube u dvorište. Digoše Emicu na pole onesvieštenu u kola, a za njom sjedoše Otokar i Waclav i u tinji čas ih nestade na cesti prama kolodvoru.

Paulina se nemogaše još dugo plaču oteti, te je tetka Serafina imala posla oko nje, da ju utieši i umiri. Nenadani ovaj dogodjaj bijaše ju sasvim poništio tim većma, što se je u njoj doskora počela buditi misao, da se je možda Ivan Emici sbilja iznevjerio, te da je sam obznanio njenog otca, kamo je pobjegla, da je se laglje mentuje. Ova misao neprestano ju je morila i strašila, te legav se k počinku, zavapi kroz plač: — Ah, jadna Emice, Bog te sačuvao te misli, jer bi ti ona doskora izkopala rani grob! — —

Istoga dana oko podne dobi Lobinski traženi dopust, te nakani odmah u večer odputovati, pošto ga je neka čudna sila ne-

prestano gonila, da čim brže pobjegne iz grada, u kom je u toli kratko vrieme toliko boli doživio.

S toga se javi kod pukovnika i kod zapovjednika svoje eskadrone, te se zače spremati na put. Kuba pomagao mu je nekako tromo i tužno, uzdišuć svaki čas i gledajuć strašljivo u svoga gospodina, pošto mu je ovaj već rekao, da će ga u Beču ostaviti. Napokon zajeca, kao da će zaplakati.

— Što ti je momče? — upita Lobinski.

— Ah, panje — zavapi Kuba — već od više dana vidim na vama, da vas je morala snaći velika nesreća, te se bojim, da se nebi možda sami još u veću strovalili! S toga vas molim i zaklinjem, dopustite mi, da i ja s vami podjem.

To rekav, pokleče momak vinuv mu se rukom oko koljena.

Lobinski bijaše duboko ganut. Povukav ga k sebi i potreptav ga po plećih reče tronutim glasom: — Dragi Kuba, vidim koliko me ljubiš i koliko si mi vjeran, s toga ću za te, dok sam živ, sve moguće činiti! Nu — sa mnom ne možeš u Slavoniju, jer ćeš morati paziti na stan i na konje. A za me se neboj ni malo! Nisam ja diete niti razmažena djevojka, da bi kakovu budalaštinu počinio.

— Dakle ćete se opet ovamo povratiti? — upita momak veselo.

— Možda! — odvrati Kazimir. — Nu ako se i ne vratim, te ako bi uslied toga možda i od vojske izstupio, to ti dajem evo poštenu rieč, da ću te od vojničtva odkupiti i povesti sa sobom, kud god me noge nosile budu! Jesi li dakle tim zadovoljan?

— Ah, jesam panje — oh, hvala vam na vašoj dobroti! — viknu momak vinuv mu se opet oko koljena. Nu najednom se namrgodi, a oči mu sjevnuše divljim plamom. Stisnu obje ogromne šake, te spruživ ih prama zapadu poviknu muklim glasom: — Oh, da se mogu samo za časak dočepati njezina vrata, ma nebi više niti jedan trenutak trovala sviet svojim dhom!

— A koga to misliš?

— Nju — Paulinu — koja vam je otrovala dobro vaše srce gadnom svojom nevjerom. Ta znam ja šta je ona učinila, pošto mi je neki dan momak gospodina Fichtenberga sve potanko izpripoviedio!

Lobinski se namrgodi te prihvati: — Mnogo znaš momče, mnogo više nego je meni drago. Nu kad već sve znaš, a ti ne kazuj nikomu ni rieči o tom, jer bi mi se tim za uviek zamjerio! — Nju pako pusti u miru. — Neka radi šta joj je drago, dok ju sudbina ne satre! — Sutra ćeš u jutro odnieti i predati joj u ruke jedno pismo, pa onda se više za nju ni malo ne brini!

To rekav ugleda Lobinski slučajno njenu fotografiju vrh pisaćeg stola. Poleti kao biesan, pograbi ju, slomi okvir, te razderav sliku u više komada, razbaca ih po sobi.

— Hajde sada Kubo, spremi prtljagu na hrpu, pa se pobrini, da mi fijaker u pravo vrieme dodje.

Momak ode, a Lobinski sjede te napisa Paulini sliedeće pismo:

Baroneso!

Manjkaju mi rieči, kojimi bi vam mogao opisati, koliko se kajem i stidim, što sam se ma i časak samo u Vašu vjernost pouzdao.

Ja znam, da vam je to svejedno, li vas ja proklinjao ili blagosivao — te da ćete me još povrh toga i izsmjehavati. Nu kraj svega toga ne mogu si srcu odoliti, a da vam ne kažem prije svog odlazka, da se ljuto varate, ako mislite, da ste me svojim ponašanjem samo malo raztužila! — Bože sačuvaj! jer ste mi vi bila ono isto što i druge djevojke moga poznanstva, t jest pukom ugodnom igračkom od danas do sutra, jedino s tom razlikom, da ste me vi najdulje od sviju ostalih zabavljala! Hvaleć vam i na dalje dobru sreću u ljubavi i mnogo ljubovnika, ostajem preziruć vas Kazimir Lobinski.

Dovršiv to pismo, zače ga čitati jedan put, dva put i bog zna koliko puta, a čim ga je češće čitao, tim ga je sve žešća bol spopadala. Bijaše ga već više put pograbio, da će ga razderati, ali se uviek opet drugačije domislio. Nu najednom mu se lice namrgodi kazujuć odlučnu ozbiljnost.

— Ne zaslužuje ona drugo od mene, a bila bi i sramota za me, da se prama njoj slabim ukažem! — pomisli on u sebi, te zapečati pismo. U to unidje Kuba i upita, u koje bi doba imao doći fijaker?

— U sedam sati, jer bih rada na kolodvoru na samu večerati.

Evo ti ovo pismo, metni ga na stol i odnesi ga sutra u jutro u Dornbach, — ali sam glavom, te ga predaj upravo njoj u ruke!

Točno u sedam sati dodjoše kola. Kuba natovari prtljagu i sjede do kočijaša. Na to sjede i Lobinski i fijaker odjuri k južnomu kolodvoru.

Odilazeć poslie večere k vlaku, reče momku. — Čuješ Kubo, pazi mi na konje, drži stan u redu i ne zaboravi na pismo!

Nekoliko časova iza toga pozvoni zvono treć! put i vlak odjuri s njim u tamnu noć.

Drugoga dana u jutro odjaši Kuba u Dornbach. Bijaše nedjelja. Iz okolice vrvili seljaci i seljanke nakićeni i odjeveni svečanim odielom, da podju k službi božjoj. U isti čas, kad je Kuba skrenuo s ceste da će k zaselku, izidje mu na susret stara Betika noseć u ruci veliki molitvenik i čislo. Ugledav momka stade ko začudjena te razvali oči u njega.

— Šta si zinula u me? — viknu joj on ljutito. — Je li baronesa kod kuće?

— Jest! — odvrati stara, te prekrstiv se ko u čudu, odšulja se dalje.

— Do djavla — viknu Kuba jašeć dalje — zlo je to znamenje što sam upravo tu staru vješticu na ulazu susreo!

Dojašiv u dvorište, priveza konja o neki stup, te poleti gore u kuću. Paulina bijaše ga već ugledala sa prozora te mu poletila u susret veselim licem, nadajući se ugodnoj viesti od milog Kazimira. Nu kad joj momak predade pismo odjuri odmah, kao da ga sablasti gone, prosinu joj, dušom grozna neizvjestna slutnja. Drhćuć od strana otvori pismo i pročitav ga, nasloni se o stienu da se ne sruši.

Nekoliko časova stajala je ovako nepomično gledjuć preda se. Najednom joj se pokaza na licu mrka odvažnost. Sakri pismo u njedra te se obazre, da li ju tko vidi. Nu gore ne bijaše ni duše, pošto je tetka Serafina već u crkvu otišla bila. Unišav odvažno u svoju sobu, uze škrljak na glavu i molitvenih u ruku, te se odputi polaganim korakom, kano da će i ona u crkvu

Nu izašav na cestu, skrenu na lievo prama Beču. Putem ju dostiže jedan omnibus. Sjede unj i došav u Beč odputi se konja-

ničku kasarnu, te saznav tamo, gdje je Lobinskov stan, odputi se odmah prama Prakringu.

— Ta nije moguće, da je on ozbiljno mislio, pišuć mi ovo kobno pismo! — pomisli ona putem, nasmjehnuv se tužno. — Ta valjda si je dopustio krupnu šalu, da vidi, što li ću ja na to učiniti! — Nu ako je istina, što mi je pisao — ako sam mu već dosadila, ako je navlaš mučao na sva moja pisma, te možda u preobučenoj Emici tražio uzrok, da me se mentuje — kud onda? — Jao, bježite mi iz glave, grozne vi misli!

Poleti jadna toli naglo, da su se prolazeći ljudi za njom obzirali. Našav kuću u kojoj bijaše stan obih prijatelja, poleti naglo niz stube te pokuca na vrata od predsoblja.

— Napried! — zagrmi iz nutra gromki glas. Drhćuć stupi nesretnica unutra, te ugleda Kubu u zakutku.

— Dragi Kuba — je li gospodin poručnik kod kuće? — pita ona drhtavim glasom.

Momak skoči kao biesan i presječe ju ljutitim pogledom. Nu najednom se nasmija: — Ha, ha, vi pitate, kao da neznate, da je on bobjegao u daleki sviet, samo da vas više nikada ne vidi! — Mora da ste velika i prefrigana lija!

Djevojka se sgrozi, i razvaliv u njega oči izrazom straha i užasa, zavapi: — Oh, za Boga miloga, ma šta se je dogodilo? Ta zar su se sve sile urotile proti mene jadnoj da me u sdvojenje strovale? — Ta šta sam ja skrivila! — Oh, dragi Kubo, zaklinjem vas živim Bogom. — Razjasnite mi tu groznu zagonetku — kažite mi, zašto je gospodin poručnik pobjegao, zašto se je na me razljutio?

Momak se nasmija pakostno. — Ta ne ljuti se on na vas, samo neće da vas vidi!

— A zašto?

— He, — zašto! — valjda ste mu već dosadila!

Paulina probliedi još većma, a na licu joj se pokaza čudan posmjeh, neobičan i strašan, kao što ga je često vidjeti na licu poludjelih ljudi! — Sklopi obje ruke i huknu dva tri put: — Dosadila — dosadila — dosadila!

— Kvar što niste glumicom postala! — nasmija se Kuba posprdno.

Nu ona ga neču. Strižuć očima desno i lievo ugleda najednom na podu komade svoje razderane slike što ih je momak iz sobe izmeo bio. Diže ih nekoliko sa zemlje i stade ih motriti još vistrašnijim pogledom.

— Istina je, da sam mu dosadila! — huknu ona tada, obrnuv se k vratima. Nu na pragu okrenu se još jednom i reče vinuv očima prama nebu: — Kubo — ako li se igdje sastaneš sa svojim gospodinom, a ti mu reci, da sam ga ljubila i da sam mu bila vierna sve do zadnje ure svoje!

To rekav, pritvori za sobom vrata i ode polaganim korakom iz kuće. Prošav polagano Park i Opernringom krenu prama Volksgartenu, nemareć za sitni oštri snieg, što joj ga je sipao hladan sjever u zažareno lice. Cielim tim putem ne dopustiše joj oči niti jedne suze, koja bi joj ljutu bol olakšala, van sjevahu plamom ludila. Došav u Volksgarten, skrenu nehotice k onomu mjestu, gdjeno je prošloga proljeća prvi put ugledala milog si Kazimira.

Vrt bijaše pust i prazan, a drveće puno mraza i sniega. Kad i kad samo projuri koje čeljade, da si put prikrati.

— Ovdje sam te prvi put vidila — sladki Kazimrie! — šaptne ona blaženim posmjehom sklopiv ruke. — Nu gdje si mi danas, mili moj — zašto te neima ovdje? — Ah, zima je, zima — a onda — onda je bilo proljeće —, liepo, vedro rajsko proljeće!

Najednom se nasmija: — Ha, ha, i u mom srcu nastala ciča zima, — a ta zima furi me, boli me — hu, grozno — užasno! S toga bježi Paulino, bježi — da utečeš nemiloj toj zimi!

Poleti jadna naglim korakom iz vrta i krenu kroz Alservorstadt i Lichtenthal prama Dunavu. Došav do obale, pogleda još jednom prama nebu, poljubi u zlatnom medaljonu skrivenu Lobinskovu sliku, klonu onda licem obje dlani, te se strmoglavi s visoke obale u ledene vale.

XXVII.

Prekasno!

Kraj sela Gorczkova nedaleko od gradića Novog Sandeca širilo se je uz obalu potoka Kamenice imanje Kazimirovog otca,

gospodina Karla Lobinskoga. Bijaše krasan posjed od kojih 800 rali većim dielom plodnih oranica i livada i isto toliko dobre i neopustošene jošte šume. Gospodski dvor, bieleć se sa male visočine usred svagda zelena ruba bujnih omorika, caklio se je uviek uslied čistoće i točnoga reda, koji je ovdje svagda vladao u liepoj oprjeci naprama dvorovom mnogih drugih ladanjskih plemića.

Tim uzornim redom, skopčanim s neumornom marljivošću i vještinom u gospodarstvu, bijaše si gospodin Karlo Lobinski već od davna stekao znamenit glas, te bi iz daleka i iz bliza upravo hodočastili k njemu vlastelini i manji posjednici, — napredni, da se okoriste, nasljedujuć mu primjer, nemarni pako, da na svoje oči vide toga tobož glasovitoga muža, smatrajuć ga nekakovim šenutim čudakovićem za to, što nije bio nemaran, lahkouman i zadužen kao oni.

Bijaše on još podpuno zdrav i kriepak muž kojih petdeset godina, visoka i krupna stasa, orijaških pleća, debele glave, obrijane brade i dugih žutih brkova. Na zdravom mu okruglom i rumenom licu lebdio je uviek izraz mrke ozbiljnosti, koji bi se dapače kadkada i izrazom tuge i tajne neke boli i muke smatrati mogao.

U svom obćenju sa radnici i prostim narodom bijaše strog, kad god se je ticalo reda, al kraj toga veoma pravedan i čovjekoljuban, te su mnogi seljaci jedino njemu imali zahvaliti, što su se oteli pandžam židovskih lihvara, izamakav ovako njegovom pomoću sigurnoj propasti. S toga bijaše već odavna ljubimcem cieļe okolice, te bi ga seljaci obožavali kao kakovo nadnaravno biće, koje je sam Bog poslao medju nje, da ih izvuče iz tmina neznanja i gluposti, i da ih spasi iz nevolje i biede.

Jedno po podne početkom mjeseca prosinca 1865. stajao je on kod prozora pušeć iz dugačke lule i gledajuć kako vani ljuti sjever sitnim, gustim sniegom vije. Na jednom mu se učini, kao da na cesti iz daleka vidi trojku, koja se dvoru sve bliže primiče. Metnu brzo očale na oči i spazi sada, da se nije prevario, jer u tinji čas dojuri trojka skokom i stane pred dvorom.

— Ej Bazylu otvori der vrata od dvorišta! — viknu on kozaku, izišav na hodnik.

Kozak poleti niz stube, i za nekoliko časova uleti trojka u dvorište, a iz nje se izmota u najfinije zimsko odielo obučena gospodja.

— Je li gospodin Lobinski kod kuće? — upita ona poljskim jezikom.

— Jest! — odvrati kozak, snimiv konfederatsku s glave, i poljubiv joj rukav.

Bijaše barunica Weberova. Lobinski se ne malo začudi, spaziv ju iznenada, nemoguć si protumačiti što li je tu tudju gospodju u to ružno zimsko doba i još k tomu samu u njegov dvor dovelo. — Ali kad mu se ona predstavi, priskoči on veselo k njoj i poljubiv joj ruku uzkliknu: — Ah, to mi je veoma drago što mi je u dio pala čast, da vas visokorodjena barunice primim u svoje dvore, pa da vas osobno upoznam, budući sam vas dosad smo iz pisma moga sina Kazimira poznavao.

— I to ne baš s najbolje strane — šta ne? — našali se barunica, te produlji:

Nu zbog toga sam baš došla ovamo, da tu stvar glede naše djece zajednički uredimo. — Zapala me je ovelika baština, koju mi htjedoše preoteti moji rodjaci u Njemačkoj i Poljskoj! S toga ih moradoh obići, da se s njimi poravnam, pa vraćajući se kroz Galiciju, nemogoh si srcu odoljeti, a da se ne svrnem k budućemu svekru moga djeteta!

Oh, to mi je drago — to je liepo — oh, hvala vam liepa! — zapenta Lobinski, klanjajuć joj se duboko, te se ušeprtli oko nje, pomažuć joj odložiti putno odielo, i uzleti se onda po kući vičuć i nalažuć družini, neka priredi sve potrebno, da se »jejmosć baronowa« što sjajnije ukonačiti i podvoriti uzmogne.

Za pol sata bijahu za barunicu priredjene dvie krasne sobe, urešene najljepšim slikama, a uredjene najfinijim posobljem. U svakoj bijaše ogromna peć od criepa u kojoj je praskao čestit oganj.

Dvie liepe crnooke djevojke Goralke dugih pletenica uzvrtiše se oko nje, da joj pomognu spremiti i prirediti prtljagu i presvući se u drugo odielo. Za nekoliko časova bijaše gotova. Obukav

skupocienu haljinu od najfinijega baršuna, izvezenu pravom samurovinom, stupi ona u salon, gdje je već čekao Lobinski jareć na širokom stolu velik samovar.

— Žalibože nemam u kući ženskoga čeljadeta, koje bi dostojno bilo podvoriti vas milostiva gospo barunice onako, kako bi se pristojalo, te moram dakle sam tu ulogu preuzeti! — reče on nakloniv se duboko, te produlji osobitim posmjehom: — Nu udovac i udovica nisu se još nikada svadili, pa s toga se nadam, da ćemo se i mi dobro slagati!

Kad su se pred njima pušile čaše pune miomirisna čaja, zametnuše razgovor o svojoj djeci. Barunica zače nabrajati, što li će sve dati Paulini u ime miraza, Lobinski pako, što će sve od svoga imetka odstupiti Kazimiru, da mladenci što bolje i sretnije živjeti mogu.

Za toga razgovora motrila je ona oštro svaki izraz njegovog lica, te najednom iznenada prihvati: — Oprostite gospodine — čim vas dulje motrim, tim mi se sve većma čini, kao da vam Kazimir ni malo ne naliči!

Ove rieči smetoše ga nemilo. Na licu mu se pokaza izraz neprilike, nemira i straha. Spaziv to barunica, uzdrhta, te htjede nešto upitati, ali u to on zapenta gledajuć u zemlju: — A gdje ste se vi barunice naučili govoriti toli liepim poljskim jezikom?

— A kako nebi znala poljski, kad sam rodjena Poljakinja!

— Vi, rodjena Poljakinja? — Gle — tomu se nebi ni u snu nadao, pošto sam do sada mislio, da ste rodjena bečanka! — A odakle ste rodom ako smijem pitati?

— Iz Varšave!

— Iz Varšave? — Oh, tamo sam i ja dobro poznat! A nebi li smio znati, koje ste obitelji?

— Kći sam grofa Kraszinskoga.

— Kraszinskoga? — a krstno vam je ime?

— Agniszka! — huknu barunica jedva dišuć.

Čuvši to ime, trgnu se Lobinski, te probliedi kao mrtvac, gledajuć razvaljenih očiju u barunicu, koja je sve većma bliediti počela. — Osovi se onda, drhčuć kao šiba, te upita muklim glasom: — A kad ste se udala?

— Prvi put godine 1843.

— A imadoste li naskoro djece?

— Imadoh — mužko čedo — al je jadno doskora groznom smrću poginulo: — izjedoše ga vuci ujedno s dojkinjom.

Zadnje ove rieči djelovahu užasno na Lobinskoga. Sruši se na stolicu, te spusti glavu i ruke jedva dišuć i nemoguć ni slovca progovoriti.

Nu i s barunicom se bijaše u tinji čas sbila strašna promjena. Sve to većim nemirom slušala je ona i odgovarala na Lobinskova pitanja, a kad na njemu opazi djelovanje zadnjih si rieči, zaplamtiše joj oči, a na licu joj se pojavi čudna smjesa straha, užasa, sdvojenja, nade, radosti i čeznuća. Skoči onda sa stolice, te srušiv se pred njim na koljena, uzkliknu proničućim glasom: — Ah, ne mučite me više, van mi recite istinu: — recite, da nije Kazimir vaš sin, van da je moje milo sladko izgubljeno diete! Oh, slutila sam ja to od prvoga trenutka, te ne bijaše puki slučaj, što mu lice naliči muža moje prve i jedine ljubavi!

Lobinski mučaše još sveudilj, nemoguć od silne uzrujanosti ni rieči prosboriti.

U to mu ona obuhvati koljena, te zavapi: — Govorite za boga! — Govorite, jer će nas oboje satrti srdžba božja, ako budemo pustili da se brat i sestra još dulje griešnom za njih ljubavlju ljube!

Ove rieči oživješe ga opet. Ustade i razvali u nju oči kao da se je probudio iz ružna sna, te progovori drhtavim glasom: — Oprostite, — nu moram vas još nešto upitati. Je li vaše izgubljeno diete imalo od vas kakovu uspomenu uza se?

— Ah, jest, jest — viknu ona radostno — nosilo je oko vrata izpod košuljice mali zlatni medaljon, na kom bijaše na prednjoj strani naslikana na modrom polju biela i rumena ruža, a izpod nje urezano moje ime: »Agniska hrabina Kraszinskiewa«.

Lobinski ustade i podje polagano k jednomu ormaru, te izvadi malu kutijicu.

— Evo vam ga! — reče tronutim glasom. — Poručnik Kazimir Lobinski rodjeni vam je sin!

Barunica pogleda u vis izrazom blaženstva, sklopi ruke, te uzkliknu: — Oh, hvala ti o Bože, što si mi dopustio, te sam još u pravo vrieme našla čedo moje prve i jedine ljubavi!

Raznolika burna čuvstva, što ih obuzeše u onom trenutku, ne

dadoše im dugo zametnuti novi razgovor. Sjedjahu neko vrieme, gledajuć nepomično preda se, ona izrazom sladkoga blaženstva, radujuć se prvom trenutku, u kom će nadjenoga si sina ogrliti moći, on pako skršen i poništen, predočujuć si u duši posliedice te kobne ure.

Barunica Weberova, — koju je liepa čitateljica već za stalno prepoznala kao Hrabinskovu Agniszku — prekinu prva to mučanje, te upita: — Bi li mogla još danas odpremiti brzojavku u Linc?

— Bi — odvrati Lobinski — dati ću vam momka neka se na trojki odveze u grad.

— Oh, hvala vam na vašoj dobroti! — Ah, moram ih čim prije o tom obznaniti. — Djeca bo se neizmjerno ljube ni ne sluteć da su si brat i sestra!

Sjede se odmah, napisa brzojavku i predade ju momku, koga je Lobinski u sobu zovnuo.

Kad je vidjela kroz prozor kako momak na trojki ravnom cestom prama gradu juri, odlahnu joj oko srca, te sjednuv se opet, zače Lobinskomu u kratko ali iskreno pripoviedati sve dogodjaje, koji su se ticali Kazimira, gdje ga je porodila i kako je onog nesretnog dana ujedno s dojkinjom nestao.

— Oh, ne možete si predočiti čuvstvo, što ga počutih u onom trenutku, kad sam ga prvi put ugledala! — reče ona dovršiv svoju pripoviest. — Učini mi se kao da vidim Hrabinskoga, muža svoje prve ljubavi, koga sam toliko ljubila, i komu sam se ipak, — Bog mi oprosti — dva puta iznevjerila, dočim mi je neki nutarnji glas neprestano govorio: — Ovo je tvoj izgubljeni sin — nisu njega vuci pojeli — živ je i stoji ti evo pred očima!

Taj glas pako zaori u meni još jače, kad opazih užasom, da se je zaljubio u Paulinu, — u rodjenu si sestru! — Videć, da se kane zbilja uzeti, tražila sam kojekakve razloge, s kojih bi se stvar otegnuti mogla. Ali kad opazih, da su spremni učiniti sve moguće, da do svoga cilja dodju, ne mogoh već odoljeti tomu glasu, te se odputih u Varšavu i u Torczyn, nebi li ipak našla trag izgubljenoga si djeteta. Ali sve moje dugotrajne potrage ostadoše mi tamo bez uspjeha. Wandina rodjakinja davno je već mrtva, a ostali ljudi u selu ne znadoše mi ništa reći, van staru stvar, kako

su vuci požderali Wandu, a uz nju po svoj prilici i ono diete što ga je sa sobom poniela bila. Al sva ta bezuspješnost mojih potraga ne bijaše ipak kadra ugušiti u meni nutarnji taj glas, koji mi je kzivao, da mi prvi sinak još uviek živi!

Boraveć njeko vrieme u Waršavi i Torczynu — vidila sam onaj vrt u kom sam se s Hrabinskim sastajala i malu onu kućicu, u kojoj sam čedo porodila — i u meni se zače novom silom buditi uspomena na sladke dane prve moje ljubavi — a doskora zatim ljuto kajanje i čeznuće za Hrabinskim, prem me je do sada uviek spopadao nemili strah, kad god bi si predočivala, kako li bi mi bilo pri duši, da se gdje na ovom svietu još prije smrti s njim sastanem! — U svom sdvojenju utvarah si, da on, ako je igdje živ, za naše diete znati mora, te odputovah dapače i u Petrograd, nebi li mu našla trag — al sve bijaše zalud! — Neznadoše bo o njem nigdje više reći, van da je poslie smrti svoga otca baštinu nastupio, te da se je, prodav sav imetak u Rusiji, opet bog zna kamo u inozemstvo odputio. — Neki mi dapače rekoše, da je poginuo u madjarskom ratu u Paskiewićevom sboru. — Videć dakle, da bi mi tamo sav daljnji trud bezuspješan bio, nakanih, otići upravo k vami i pokušati, nebi li kod vas sretnijom bila — i evo, hvala Bogu, nisam zalud ovamo došla!

Neko vrieme umuknuše oboje. Napokon upita Lobinski: — A jeste li prije kad pokušali, nebi li saznali, gdje živi Hrabinski — muž vaše prve ljubavi?

— Rekoh vam već, da sam se uviek bojala ma i pomisliti samo na njega i na onaj trenutak, kad bi se opet gdjegod u svietu sastali!

Lobinski se zamisli, kimnu onda glavom te reče: — Hm — hm — čudnovato! — A niste li nikad čuli, da se podpukovnik baš Kazimirove pukovnije zove, ako se ne varam, upravo istim imenom — Hrabinski?

— A kako mu je krstno ime? — upita Agniszka jedva dišuć.

— Sad ćemo vidjeti! — odvrati Lobinski te donese imenik svih častnika i našav dotičnu stranu reče: — Stanislav!

— Stanislav! — uzkliknu ona zalomiv rukama — Stanislav — Staš — ah, ako ne ima u Austriji imenjaka, onda je on i nitko

drugi — a ja jadna nisam ni slutila, da nas je sudbina toli blizu jedno drugomu dovela!

Prevlada ju težka bol, te zaplaka, spustiv si lice u oba dlana. Najednom opet skoči te upita: — Bi li još večeras mogla uhvatiti vlak, koji polazi put Beča?

— Nebi — van istom sutra u jutro! — odvrati Lobinski.

— Oh, Bože, — nedaj da bude prekasno! — uzdahnu ona, pogledav prama nebu i sjede opet, zadubiv se u svakojake misli.

Napokon progovori Lobinski: — Morali ste se negdje doskora iza Padovskove smrti udati za baruna Webera, kad imate od njega odraslu već djecu!

— Pripoviedila sam vam već, kako smo zapleteni mojom krivnjom u novu urotu proti ruskoj vladi morali naglo pobjeći iz domovine! Pokojni naš otac primi krivo ime barun Botlev i nastani se s nami u Beču, kupiv si liepu kuću spašenim ostatkom našega imetka. Malo vremena iza toga upoznadoh se u nekom družtvu sa hanoveranskim satnikom barunom Weberom, koji je onda u Beču kod svoje rodbine boravio. Odmah kod prvog našeg sastanka zaljubi se on u me i zaprosi doskora moju ruku. Bijaše još mlad i liep, a kraj toga i bogat, te s toga navališe na me i otac i sestra moja Kornelija, neka ga čim prije uzmem! — Opiruć im se neko vrieme, progledala sam ih doskora, uvidiv na svoju žalost, da im nije baš toliko do moje sreće koliko jedino do toga, da me se čim prije mentuju.

Ne mogahu mi zaboraviti ni oprostiti, što sam ja početnikom njihove zadnje nesreće i uzrokom njihovog biega iz nesretne nam domovine bila. Kraj toga pako nisam se nikada mogla slagati sa svojom sestrom Kornelijom. Ja ju nemogoh obljubiti s toga, što mi se je činila nekako mlitavom i nehajnom, kad god se je radilo o spasu nesretne nam domovine, kao da ni nije prava Poljakinja. Ona pako mrzila me je očito, a kad jednom slučajno saznade grieh moje prve ljubavi, poče me i prezirati, te mi jednom u svadji dapače u oči reče, da se stidi, što sam joj sestrom! — Videći dakle, da i otac i ona jedva čekaju, da im iz kuće odem, učinih im po volji, te se udadoh na vrat na nos odmah koncem poklada godine 1847. za baruna Webera i odputovah s njim u Hanover.

Kad puče krimski rat, predje on u austrijsku vojsku i ostade u austrijskoj službi sve do svoje smrti, te kad je lani uslied rana zadobivenih u dankom ratu u Beču preminuo, preselih se s Paulinom i tetkom Serafinom sasvim u Linc i Dornbach.

Skoro poslie moje udaje za baruna Webera, udade se i sestra Kornelija za veoma bogatoga grofa Dubnu u Českoj, a iste još godine preminu nam otac na zetovom gradu. Kornelija živi od onda u najvećem sjaju, nemareć ni malo za me, pošto mi je zadnji put pisala kad nam je otac umro! — Nu sad vas molim, da mi izvolite razjasniti, kako ste došli do mog izgubljenog djeteta!

Lobinski se namrgodi. Vidilo mu se je na licu, koliko mu je težko, izpovjediti grieh, što mu je savjest toli dugo teretila. Uzdahnuv napokon duboko, nasmjehnu se tužno i zače: — Pred vami i pred Bogom ne mogu kriti te tajne, koja mi je dosad dušu i odviše izmučila! — Tko se nije stidio počiniti grieh, još se manje smije stiditi, priznati ga onomu, komu je namienjen bio. — Ali vas unapred molim, ne sudite prestrogo o meni, te uvažite i to, da vam nebi sin danas živio, da me nije slučaj učinio spasiteljem njegovog života! — Bijaše vam to nekako početkom godine 1843., kad mi je umro otac, ostaviv mi ovo imanje liepo i plodovito, ali zaduženo preko polvice vriednosti, pošto je i on ogromne novce žalibože zalud žrtvovao za spas nesretne nam domovine! S početka mi se nekako pravo ne dade latiti se gospodarstva, te s toga odlučih, ogledati se malo po svietu, da si umnožim znanje, a kraj toga da si ponešto razbistrim raztuženu dušu. Podjoh najprije u Varšavu, gdje mi je pokojni otac imao mnogo prijatelja ostaviv svojim djelima za domovinu liepu i dičnu uspomenu. Svuda me liepo primiše, otimljuć se čisto za mnom i tako se upoznadoh doskora sa mnogim obiteljima najvišjega plemstva. Medju ovima bijaše i obitelj neizmjerno bogatoga grofa Rykfielda. Bijaše on od starina norvežkoga poriekla. Njegova kuća, jedna od najsjajnijih Waršavskih palača naličila je dvoru kojega vladara, toliko je u njoj vrvilo najodličnijega plemstva onoga vremena otimljuć se za njegovim prijateljstvom. Nu odmah kod prvoga moga posjeta opazih, da je u njegovoj palači još nešto, što tolike štovatelje k njemu privlači. Bila je to njegova jedinica Aurora, djevojka divne ljepote! — Kad ju prvi put ugle-

dah, učini mi se, kao da sam uvirio u raj, u koji se ne može unići za živa tiela! — Doskora mi za njom počeznu mlado srce svim žarom prve ljubavi, nu kad se pravo upoznadoh s ponosnim i nadutim joj otcem, koji je vriednost svakoga si gosta ocienjivao jedino po starosti i ugledu plemićkoga mu grba, moradoh klonuti duhom i ugušiti u sebi nadu, da bi mi ikada moguće bilo, steći si ju pravim putem.

S toga nakanih, izgubiti se čim prije iz Waršave nebi li si bolno srce daleko od nje izliečio. Nu opaziv još u pravi čas, da se ona za me sve većma zanima, ohrabrih se opet, te joj odkrih svoju ljubav prigodom jednoga plesa. Oh, ne možete si predočiti ono čuvstvo blaženstva, što ga poćutih u onom trenutku, kad mi ona reče, da me ljubi od prvoga časa našega poznanstva, te da je pripravna postati mojom!

Opojen prevelikom nenađanom srećom, odoh odmah drugoga dana k njenomu otcu i zaprosih ju. Nu ovaj, razabrav smjer mojih rieči udari najprije u grohotan smieh, a onda me ironično upita, zašto li se neotimljem za rukom careve kćeri!

Pobiesniv radi tog porugljivog ponašanja nadutog nadriplemića, suspregoh se na svoju sreću još u zadnjem času te izletih iz sobe sav poništen, kad mi najednom na hodniku doleti u susret Aurora. koja je iz druge sobe čula, kako sam kod njezinog otca prošao.

— Prenaglio si se, dragi moj! — šaptnu mi ona — nu bilo kako mu drago, ja sam tvoja, te ćemo u drugom kojem kraju tražiti utočište našoj ljubavi i sreći!

Doskora poslie toga dogovorismo se, da ćemo pobjeći u Genf u Švicarskoj, najprije ja, a onda ona dva tjedna poslie mene. Tako i učinismo.

Našav se sretno u Genfu, dadosmo se u potaji vjenčati, te obznanismo o tom odmah njezinoga otca, moleć ga i zaklinjuć, neka nam oprosti! Al mjesto oproštenja stiže nam doskora od njega pismo, u kom nas oboje prokle, što smo ga toli nemilo prevarili!

Tužnim srcem i prevarenih nada vratismo se ovamo na moje imanje, te moradosmo oboje čestito prionuti uz posao, samo da se prehraniti možemo.

U toj pako nevolji pokaza se istom plemeniti značaj moje pokojnice i neizmjerna joj ljubav prama meni. Prem je bila navikla sjajnu i udobnu življenju, prionu ona ipak neumornom radinošću uz posao, kao da nije nikada inače živila. Njen primjer pako ohrabri i mene i družinu, te kad dodje jesen opazih veseljem, da nam trud nije ostao bez uspjeha. Jošte iste godine izplatih dobar dio dugova, te sam onda mirnom dušom i punih hambara izčekivao zimu.

Treći dan Božića iste godine rodi mi Aurora mužko čedo, te mu dadosmo na krštenju ime Kazimir. — Do toga dogadjaja ne dobismo nikakova glasa od njezinoga otca, prem smo više puta pokušali, nebi li mu srce omekšati mogli. Nu kad mu priobćismo, da je Aurora porodila sina, stiže nam od njega doskora pismo sa doznačnicom na 5000 rubalja. Tim pismom pokloni on ujedno našemu djetetu oveliko imanje Porotin u Ukrajni i glavnicu od 100.000 rubalja, uloženu u Waršavskoj banki tim, da možemo dohodak imanja i glavnice uživati do Kazimirove punodobnosti, al da bi dužni bili povratiti oba ta dara, kad bi nam diete umrlo još prije svoje punodobnosti.

Vidilo se je dakle iz toga, da nam još nije sasvim oprostio, tim manje, što ne bijaše u cielom tom pismu ni jedne rieči iz koje bi mogli razabrati, da bi mu možda drago bilo viditi uza se nas i diete naše. Uslied toga se Aurora nemilo razplaka i raztuži. — Nu nekoliko dana poslie toga utješi ju drugo otčevo pismo. Ne mogaše on valjda više odoljeti čeznuću za Aurorom i djetetom, te nas za to pozva, neka dodjemo k njemu skupa sa djetetom odmah čim bi se Aurora od poroda oporavila. Uslied toga navali ona na me, da odmah na put krenemo, prem je istom mjesec dana minulo, od kako je porodila bila. Dugo joj se opirah, nehoteć pristati na to, bojeć se, da se nebi za dugoga puta u zimsko doba razbolila. Al napokon joj nemogoh više odoljeti, te mi ne preosta drugo, van popustiti njenim molbam. Odputismo se dakle nekako koncem siečnja sa djetetom i dojkinjom prama Waršavi. S početka se je činilo, kao da će nam vrieme za putovanje povoljno biti. Zima bijaše slaba, snieg prestade padati, a kraj toga zače duvati jugovina. Nu kad bijsmo polovicu puta pre-

bacili, okrenu najednom sjever i donese silnu vijavicu. Zima postajala sve to ljućom, a snieg se sve više i više tovario.

Bijaše nekako oko 10. veljače, kad smo bili samo nekoliko milja od Waršave.

U Torczynu moradosmo oko poldana mienjati konje i kočijaša.

Na našu nesreću držali su plemići baš u onoj okolici veliku hajku na vukove, te se zato u tom mjestancu sabra sila pijana svieta. Novi naš kočijaš umieša se m dju svietinu, nemareć mnogo za nas, van pijuć sa svojim znancima. Kad se napokon oko četvrte ure odvezosmo, — opazih užasom, da je on pijan kao čep. Gdje god bi putem došli do koje židovske krčme, stao bi on, nemareć za nas, te bi svagdje našao kojekakvih znanaca, s kojimi bi po koju čašu vudke popio. Napokon se opi tako, da je doskora počeo driemati. U to se bijaše već i zamračilo, te mi neostade drugo, van primiti sam uzde u šake. Doskora nas obastre gusta noćna tmina, u kojoj se je samo vidjelo desno i lievo neizmjerna ravnica pokrivena debelim sniegom.

Na jednom mi se učini, kao da smo sašli s pravoga puta, a kad se predamnom pokaza gusta šuma, bijaše mi jasno, da smo zabasali.

Kamo sada? — pomislih si — u noćno doba — bez puta i kraj tolike vijavice?

U to se začu jauk zamnom u zatvorenih kolih.

— Šta je za Boga? — upitah kroz prozor.

— Ah, jao mene jadne — ubogo naše diete dobiva zahlipe! — Zaplaka Aurora. — Skinuh svietiljku s kola, te posvietiv unutra, vidih žalostan, kako mi se jadno čedo sa smrću bori. — Aurora i dojkinja stadoše kušati sva moguća sredstva naše putne ljekarne, nu sve bijaše zaludu. Diete dahnu još dva tri put i napokon izdahnu!

Jao — one smetnje, što onda nastade, neću nikada zaboraviti! U kolih jauk i vrisak žena, vani pako ljuti sjever i vijavica, a kočijaš kao mrtav na boku — puta neznamo — a kraj toga se začu iz daleka urlikanje gladnih vukova. — Jao, kud ćemo sada? — zavapih u svom zdvojenju.

U to se oglasi dojkinja Jadviga: — Gospodine — neostaje drugo, van da podjete sniegom, pa da potražite cestu!

Poletih pred konje, te stadoh kao biesan razgrtati snieg desno i lievo rukama i nogama.

Po prilici tri sto koraka desno od naših kola poćutih pod nogama tvrdu cestu. Evo je — uzkliknuh — spašeni smo! Poletih onda nekoliko koraka nadjenom cestom, kad se najednom potepoh na neku sniegom na pole pokrivenu hrpu. Digav se naglo, oćutih izpod sebe nešto mehkoga, kao da je nječije tielo. Obazrieh se te sagnuv se nad tom hrpom, razabrah, da je tielo krupne neke na seljačku obučene žene. Popipah joj bilo i oko srca, te se osvjedočih, da nekako doskora ovdje pala, te umrla od kapi, prenapiv se valjda vudke iz velike boce, koja je uz nju prazna ležala.

Već htjedoh opet otići, kad mi se najednom učini, kao da se je na mrtvoj ženi oglasio slabašan vrisak djeteta, a kad ju začeh opet pregledavati, nadjoh joj na desnih grudi dobro zamotano i desnom joj rukom zagrljeno živo dječešce. Izmotah ga polagano iz zagrljaja mrtve žene, a u to zače diete vriskati u sav glas. Digoh ga, te pritisnuv ga na svoje grudi, poletih do kola i uzkliknuh: — Auroro — Bog nam je uzeo naše diete nu u istom nam je trenutku opet drugo darovao.

Na to joj pripoviedih u kratko, kako sam ga našao a za toga ga ona izmota iz vlažnoga rubca rubca te ga zače zamatati u suho i toplo ruho.

— Je li mužko ili žensko? — upitah ju.

Mužko! — odvrati ona a dojkinja na to prihvati: — Čini se, kao da je jednake dobe sa pokojnim Kazimirom, ako nije malo mladje.

Ove rieči pobudiše u meni griešnu misao. — Kako bi bilo Auroro — rekoh — da ga uzmemo kao svoje u mjesto našega Kazimira i da kažemo da je naše diete? — Tko će moći slutiti, da nije naše? — Pomisli samo na dar tvoga otca, o kom sada nebi više ni govora bilo, da dodjemo k njemu bez našega Kazimira! — — A nije li to moguće, da nam dalnji brak bez djece ostane?

Aurora se zamisli. — A što da uradimo sa našim mrtvim čedom?

Ponieti ćemo ga do prvog sela i pokopati ga tamo kao da je Jadvigino diete!

— Al ako se stvar saznade? — upita ona opet.

— Neboj se toga! — odvratih — tko nas ovdje vidi i čuje? Kočijaš spava kao da je mrtav, a Jadviga nas ne će nikomu odati! — Je li de Jadvigo?

— Jest panje — dok sam živa, neće nitko od mene ni rieči o tom čuti, što sam danas ovdje čula i vidila — tako mi Bog pomogao! — odvrati dojkinja.

Aurora pritisnu nadjeno diete na svoje grudi i uzkliknu: — Hodi dakle nevini ti crvče — hodi k meni i budi mi slabom utjehom i naknadom sladkog mog djeteta, koje mi oteše angjeli nebeski, zavideć mi blaženstvu, preranomu u toj dolini suza! Oh, Karlo, Karlo — kamo sreće — da sam te poslušala — pa da smo kod kuće ostali! — Nu onda bi ti nedužni crvče morao poginuti umjesto njega! Ah, Bog zna ne roni li već tvoja majka iste suze kao i ja — i neće li za tobom kukati za ciela si vieka! Oh, Karlo neka bude i ta tvoja volja — neka nam bude ovo diete kao da je naše rodjeno — al samo pod tim uvjetom, da mu potražimo prave roditelje, pa ako ih igdje žive nadjemo, da im ga povratimo, čim nam Bog bude darovao drugo koje diete.

— Amen! — rekoh na to, te htjedoh s kolima dalje, nu u to viknu Aurora: — Ah, jao Karlo — možda ta nesretnica u sniegu nije mrtva, — možda je samo premrzla, te bi joj se još pomoći dalo!

Neće ti ta više oživjeti — odvratih na to — sigurno je mrtva od kapi, koja ju je morala negdje doskora zahvatiti, jer da je premrzla, to bi i diete uz nju moralo premrznuti! — Al da se sasma umiriš, idem, da ju još jednom pregledjem.

Poletih na to do mrtve žene, i uzeh ju drmati i trti, pipati joj bilo i oko srca, al zaludu, bijaše bo već sva ukočena, nekazujuć više ni najslabiji znak života.

— Mrtva je! — rekoh, vrativ se kolima. — Hajdemo dakle dalje, jer bi i mi od zime postradati mogli!

Za toga se bijaše ponešto razvedrilo, i tek što smo se od

prilike pol ure nadjenom cestom dalje vozili, ukaza nam se iz daleka svjetlo iz nekoliko kuća i doskora bijasmo u selu Grodzisku. Kod žida dobismo kukavan konak te stadosmo pregledati nadjeno diete. Tom prigodom nadjosmo mu oko vrata ovaj medaljon. Aurora se začudi, čitajuć na njemu vaše ime, pošto vas je po glasu poznavala, i znala, da u ono doba nebijaste još udata.

— Valjda je dar od njene ruke! — reče ona te spraviv medaljon uze militi i grliti dietešce, pošto joj se je smijalo kao da mu je ona rodjena majka.

Drugoga dana zakopasmo naše mrtvo čedo na katoličkom groblju, te krenusmo dalje put Waršave. Aurorin otac primi nas veoma ljubezno, te se činilo, kao da nam je sve oprostio. Osobito se je radovao svojemu tobožnjemu unučetu, te bi ga po ciele ure njihao na koljenih i milio i grlio, niti ne sluteć, da je to bog zna čije diete.

Ostadosmo tri mjeseca u Waršavi, a kad se spremismo na put, da ćemo opet kući, održa tast zadanu rieč, izručiv nam izpravu glede obih darova.

Vrativ se opet na ovo imanje, živismo sretno i zadovoljno uživajuć u našem posinku, te obljubiv ga vremenom kao da nam je rodjeno diete, tim većma, što nam je brak u buduće sbilja bez djece ostao. Nu svu našu bračnu sreću mutila je uviek misao, da će možda ipak jednom kucnuti sat, kog će se odkriti ta tajna, kog će stupiti pravi njegovi roditelji pred nas i pozvati nas na odgovornost, zašto nismo nastojali, da ih još u pravo vrieme nadjemo i da im ga povratimo! Oh. ova je misao osobito mene do sada nemilo mučila, jer sam ja osnovao to djelo i okaljao se njim pukoj sebičnosti za volju! I evo taj kobni trenutak osvanu danas, te kraj sve svoje sramote hvalim Bogu, što nije po nas sve prekasno osvanuo.

Završiv ovako Lobinski umukne neki čas, al se najednom opet prenu te prihvati: Ah, sbilja — dobro da sam se sjetio — od kako ga nadjosmo, morila nas je uviek briga, je li kršten ili ne! — Recite mi dakle za boga, jeste li ga vi još dali krstiti, i koje je ime dobio na krštenju?

— Jest, kršten je, — još za mog boravljenja u Torczynu, te je dobio imena Stanko i Sigmund! — odvrati Agniszka.

Oh, hvala Bogu! — uzdahnu Lobinski — možete si bo predstaviti, koliko bi veća bila moja neprilika, kad bi ga sada naknadno još i krstiti morali!

— A što se je dogodlo sa vašom suprugom Aurorom? — upita sada Agniszka.

— Oh, ne pitajte me — odvrati on izrazom boli — ne otvarajte mi ljutu i neizliečivu ranu srca moga — te mi dopustite, da vam samo u kratko rečem, da je jadna poginula godine 1858. srušiv se s kolą, pred kojimi se bijahu konji poplašili!

U to pokuca netko na vrata i u sobu stupi neki župnik crvena okrugla lica debela nosa i ogromna trbuha, noseć u ruci nekoliko bečkih i lavovskih novina.

— Oh, dobro došao Tomasze! — viknu Lobinski sileć se na prijaznost, te predstavi goste jedno drugomu.

Župnik metnu novine na stol, izvadi iz velike burmutnice prstovjet burmuta i srknu ga u debeli nos, gledajuć sveudilj u Agniszku začudjena lica. Na to joj se nakloni te reče obrnuv se k Lobinskomu: — Bio sam na pošti u Novom Sandecu, te sam uzeo i tvoje novine i donio ti ih evo uz put, da tom prigodom vidim, šta mi radiš!

— Pa šta ima novoga? — upita Lobinski, ne znajuć pravo, kakav bi razgovor zametnuo.

— Ništa nova u politici — odvrati župnik — nu u Beču imati će nekoliko dana o čem govoriti, pošto je opet jedna djevojka skočila u Dunav radi nekoga poručnika!

Agniszka uzdrhta i probliedi, čujuć ove rieči. — A gdje to stoji gospodine župniče? — Molim vas pokažite mi dotične novine! — zamoli ona jedva dišuć!

Župnik stade prevrtati bečki Fremdenblatt te našav dotičnu novicu, pruži joj novine preko stola.

Ona ih pograbi, te uze čitati razvaljenih očiju bliedeć sve većma. Najednom ciknu proničućim glasom, skoči u vis, i klonu onesviešćena na tle.

Novica što ju je pročitala bila, glasila je ovako:

»Jučer pade opet nedužna jedna žrtva vojničke bezdušnosti. Baronesa Paulina Weber jedna od najdražestnijih ljepotica naše priestolnice skonča si jučer oko pol dana mlad svoj život, skočiv

u Dunav, kamo ju je nagnalo bezdušno ponašanje nekog ulanskog poručnika Kazimira Lobinskoga, u kog se je jadna na svoju nesreću svom dušom zaljubila bila. — U njenih njedrih nadjoše njegovo pismo, kojim joj je odkazao ljubav veoma tvrdim i uvriedljivim riečima. To pismo bijaše valjda i povodom rane joj smrti. — Veli se, da je on dan prije pobjegao u Slavoniju, predvidjajuć valjda posliedice svoje bezdušnosti. — Nu najčudnovatije u toj stvari je to, što nitko nezna, gdje joj sada boravi mati, barunica Weber, koja je još prije tri mjeseca odputovala, nerekav nikomu kud ni kamo«.

XXVIII.

Crna kruglja.

Tužan li to bijaše trenutak, pun jada i boli, u kom se poslie tolikog vremena prvi put opet sastadoše Hrabinski i Agniszka, tužan ne samo za njih oboje, van i za sve njihove prijatelje, koji ih iskreno sažaljivahu radi grozne nesreće, kojom moradoše platiti svoje sjedinjenje.

Pokleknuv pred njim, obuhvativ ona u ljutoj boli njegova koljena, vapeć neprestano: — Ah, ubij me Staše — ubij me, jer nisam vriedna, da me tvoje poštene oči gledju! Ubij me — jer sam ti se iznevjerila — jer sam te prevarila — prevarila za mir i sreću cielog života! — Ah, nevriedna griešnica podala sam se grofu Padovskomu jedino s toga, što sam ga obljubila, zaboraviv i ne misleć više na te! — A kad on poginu u dvoboju, zamrzih dapače na te, uzgojiv silomice u sebi sumnju, da si ti posrednim uzrokom rane mu smrti bio!

Oh, kamo sreće, da sam mogla onda prevladati u sebi griešno to čuvstvo, da sam mogla u srcu uzgojiti nebeski cvietak vjere i uzdanja, bez koga prava ljubav ni obstojati ne može, — ah, bili bi se snašli, te ne bi više ništa mutilo vedro nebo naše sreće i ljubavi! — Nu žalibože bijah preslaba, ne mogoh više skrenuti s puta nevjere — a kod prve sgode pružih opet ruku drugomu mužu, još k tomu tudjincu! — Oh, ubij me, ubij, da ne bi još i tebe i tvoga sina uza me kletva nevjere stigla i satrla!

Hrabinski bijaše kao opojen. Činilo mu se je kao da ga prelieta čudan proćeran san, nadovezan o uspomenu davne prošlosti. Dovede ju k njemu u stan pobratim Hüttenbach razloživ mu u kratko, što se je dogodilo. Gledao je on sad jedno sad drugo razvaljenih očiju, kimljuć glavom, i čudeć se svemu, a kad mu napokon zače svitati pojam o svemu, te kad razabra, da mu živi izgubljeno čedo prve i jedine ljubavi, uzdrhta sav, pokleče kraj Agniszke, pograbi joj glavu u obje ruke zagleda joj se dugo u lice, te uzkliknu proničućim glasom: — Oh, Agniszko, Agniszko, tako li se moradosmo opet naći!

Najednom skoči opet te viknu: — A gdje je moj Kazimir? — Niste li ga još dozvali, da ga zagrlim?

Ja sam ga već jutros pozvao brzojavkom, neka se odmah ovamo vrati! — oglasi se pukovnik Hüttenbach. Brzojavka je za stalno već oko 9 sati u Požegu stigla, a odanle će ju Kazimir najkašnje do poldan dobiti!

— Ah, jao, jao — samo ako ne bude prekasno! — zavapi Agniszka zalomiv rukama. — Artura nije nitko obznanio o Paulininoj smrti — Serafina razbolila se je odmah, te je od onda više mrtva nego li živa, — a drugi nisu na njega ni mislili u onoj groznoj smetnji, te tako je on sigurno svu nesreću saznao iz novina, a u prvom bjesnilu može on pohititi, da se Kazimiru osveti, niti neslućeć — da mu je brat — oh grozne li misli, da se sbilja tako sbude — oh Bože, Bože, sačuvaj nas te nesreće — oh, šta da uradimo — da joj predusretnemo!

Stajahu neko vrieme svi kao izgubljeni, sgražajuć se nad strahotom te nove pogibelji.

U to se oglasi pukovnik: — Možda je Artur još u Insbrucku — pokušajmo dakle, nebi li ga mogli brzojavnim putem ovamo dozvati.

— Jest — jest, pravo veliš — prihvati Hrabinski, — hajdemo odmah na posao, dok nije prekasno.

Uze artije i pero, te napisa brzojavku za Artura, u kojoj mu naloži, neka čim prije u Beč dodje i neka odmah odgovori, kad će odanle odputovati. Podpisa Agniszkino ime i prezime, i odpremi ju odmah po momku.

Odlučiše čekati zajedno na odgovor. Nu prodjoše dvie tri ure,

a odgovora još ne bijaše. Bijahu već blizu sdvojenja, te se na pokon obratiše brzojavkom na zapovjednika Arturove čete u Insbrucku.

Jednu uru kasnije stiže im odgovor, koji ihi još večma prestravi, javljajuć im, da je Artur još preksinoć izčeznuo iz Insbrucka, te da su istom danas na kolodvoru saznali, da je odputovao u Zidani most u Štajerskoj.

— Jao, sigurno će se tamo sa Kazimirom pobiti! Oh, Bože, Bože, što ćemo sada! — uzkliknu Agniszka, zalomiv rukama, te klonu Hrabinskomu na grudi zlačuć i tresuć se od straha i boli.

Jedini pukovnik ne izgubi samosviesti. — Znate šta, dragi moji, — reče — ubavjestit ćemo odmah brzojavnim putem željezničku postaju u Zidanom mostu, da se u tamošnjoj okolici dva častnika — jedan ulan, a drugi lovac — kane pobiti u dvoboju — neka dakle redarstvo nastoji oko toga, da se taj dvoboj osujeti. Mi pako moramo radi veće sigurnosti još večeras tamo odputovati.

Poslušav pukovnika, odpremiše brzojavku u Zidani most. Spremiše se onda brže bolje na put, te odjuriše večernjim vlakom prama jugu.

Medjutim je već Artur Kazimira u Zidanom mostu čekao. Bijaše on sbilja još u Insbrucku najprije iz novina začuo užasnu viest o smrti svoje mile sestrice. Istoga dana pred večer sjedio je on u kavani kod prozora, gledajuć u prolazeći sviet. Svakojake misli uznemirivahu mu dušu. Znao je on već od dulje vremena, da se Paulina i Kazimir ljube, nu znao je i to, da im majka svakojake zaprieke na put stavlja. S toga ju je u više pisama molio i zaklinjao, neka Paulina ne kvari sreće i neka blagoslovi njenu ljubav prama Kazimiru, o kom bijaše stalno osvjedočen, da je čestita i poštena značaja, te da će ju sretnom učiniti. U to mu majka odputova bog zna kamo, rekav da će se istom poslie tri mjeseca opet povratiti. Nu ta tri mjeseca bijahu jur na izmaku, a njoj ne bijaše još ni traga ni glasa. — Što je dakle uzrok svemu tomu? — Zašto nije majka nikomu rekla kamo je odputovala? — Zašto mu nije Paulina ni tetka Serafina već od dulje vremena pisala?

Ove misli uznemirivahu ga sve večma. Htjede im se silom

oteti, te uze jedne bečke novine u ruke. Najednom se strese i problieđi. Lasi mu se naježe a oči razvališe izrazom užasa. Novine mu trtrahu u rukuh, te jedva dišuć i cvokčuć zubima čitao je on i čitao Bog zna koliko put one kobne redke, koji pripoviedahu o samoubojstvu nesretne mu sestrice.

— Oh, Bože, Bože! — zavapi on na pol glasa, taruć si rubcem hladan znoj sa čela — oh, što sam ti skrivio, te si poslao na me toli groznu nesreću i sramotu. Oh, koli se ljuto prevarih u tom kletom bezdušniku.

Na jednom mu zasjaše oči plamom bjesnila. Stisnu obje šake te pomisli u sebi: — Vele o njem, da je pobjegao u Slavoniju. Nu naći ću te kleti skote, pa makar te po cielom svietu tražiti morao!

Skoči i poleti iz kavane kao biesan, te udari prama brzojavnom uredu.

Došav tamo, odpremi pouzdanom nekom prijatelju u Beču sledeću brzojavku: »Propitaj se opreznim načinom, u kojem mjestu Slavonije boravi sada poručnik Lobinski. Odgovori mi odmah, makar i u noći«.

Vraćajuć se od brzojavnoga ureda, skrene u neko skladište gotovog odiela, izabra si civilno odielo, te ode onda u svoj stan, a za njim služnik noseć svežanj sa odielom.

Došav kući, uze zemljovid i vozni nacrt južne željeznice. Stade pomno računati, koliko vremena treba da do Siska dodje. Na jednom mu se razvedri, kao da mu je nešto dobra palo na pamet.

Kako bi bilo, — pomisli on u sebi — da se sastanemo na željezničkoj postaji u Zidanom mostu? — bečki a i sisački vlakovi moraju tamo svaki put čekati skoro četiri sata na tršćanski vlak. Kad bi se dakle tamo sastali, ne bi tim ni malo pozornost na se svratili, pošto ima tamo uviek putnika, koji na odlazak vlaka čekati moraju.

Zače se spremati na put. Bijaše brzo gotov, te se stade nemirno šetati po sobi. Uto unidje momak i pruži mu donešenu brzojavku.

— Ah, hvala Bogu, to je brzo išlo! — viknu on te otvoriv brzojavku pročita iz nje sliedeći odgovor: — Lobiski boravi sada

na imanju gospoje Kneževićeve, zadnja pošta Pleternica brzojavna postaja Požega.

Dobro je! — reče Artur turiv brzojavku u džep. Sjede onda za stol, te napisa Lobinskomu sliedeću brzojavku:

— Paulinin brat rada bi se s tobom porazgovarati. Znaš već o čem. Ako dakle nisi kukavica, a ti dodji u civilnoj opravi odmah k željezničkoj postaji Zidani most, gdje će te on čekati.

Zovnu momka i predade mu tu brzojavku, da ju odmah odpremi. Stade se onda opet šetati gore dole razmišljajuć što da sada radi. — Bi li danas — ili sutra otišao? — pomisli on u sebi. — Ovu brzojavku dobiti će on istom sutra u jutro. — Ako dakle odmah na put podje, to može istom za dva dana doći u Zidani most. Idem dakle odmah večeras. Volim čekati tamo, nego li ovdje! — Još je vremena, te mogu prispjeti k večernjem vlaku.

Presvuće se u civilno odielo i kad momak opet dodje, zapovjedi mu, da jednog fijakera dopremi. Odilazeć na kolodvor reče još momku: — Čuješ delijo, ako bude tko za me pitao, a ti reci, da ne znaš, kud sam otišao. Zasnovao sam nedužnu neku šalu, te ću za dva tri dana opet povratiti!

Vlak već odjuri u noćnu tminu, kad mu najednom pade na um, da nema svjedoka. Nije on mario za to, što se je proti zakonu bez dozvole iz svoje posade udaljio i što je mogao zbog toga i pred vojni sud doći. Glavna mu briga bijaše, naći si svjedoka za nakanjeni dvoboj. — Ne mogaše ciele noći spavati, te je motrio sve svoje suputnike, ne bi li medju njima našao koje čeljade, koje bi mu htjelo biti svjedokom. Nu iz njihova razgovora razabra on, da su sami trgovci putujući u Trst.

Drugoga dana u jutro predje on u druga kola. S njim unidje neki gospodin, na kom se je odmah vidjelo, da je njekadašnji vojnik. Bijaše još mlad čovjek. Artur ga pozdravi uljudno, te opazi kod te prilike, da njegov suputnik nema lieve ruke.

Zametnu s njime razgovor i saznade od njega, da je umirovljeni kapetan, te da je godine 1859. kod Solferina ruku izgubio.

— A kamo putujete? — upita Artur naglo.

— U Zagreb, da pohodim sestru, udatu za nekog častnika Wimpfenove pukovnije.

— Oh, to mi je drago! — uzkliknu Artur, i odkri mu u kratko

nakanu, u kojoj putuje u Zidani most, te ga napokon zamoli, neka mu bude svjedokom.

Kapetan se zamisli, sučuć svoje duge crne brkove. Pogleda ga tužno i reče: — Dragi moj gospodine poručniče, veoma vas sažaljujem, — vaša mi je nesreća već poznata. Čitao sam ju u novinah. Nu vaša stvar je pravedna, s toga ću vam drage volje biti svjedokom, pa makar ja za koji dan i zakasnio!

Artur mu se srdačno unapried zahvali, te bijaše sretan, što ga je slučaj namjerio na prikladnog svjedoka.

U noći dodjoše u Zidani most. Medjutim je i Lobinski već iz nova saznao užasnu viest o Paulininoj smrti, a odmah iza toga stiže mu Arturova brzojavka. Od prvog trenutka, — odkako je odputovao iz Beča, morila ga je neka čudna bol, te ga je nešto neprestano natrag vuklo, pošto mu je uviek neki nutarnji glas kazivao, da je Paulina možda ipak nedužna. Nu kad doznade kobnu tu viest, sruši se, kao da je grom u njega udario. Probudiv se opet iz nesviestice, zače u svom sdvojenju mahnitati, kao da je pamet izgubio, a kad mu se uzrujanost opet ponešto sleže, bijaše mu jasno u duši, da je Paulina bila posve nedužna, te da je poginula jedino radi njegovog nemilog prenaglog ponašanja.

I pobratim mu Knežević bijaše u prvom trenutku toli poništen, da nije mogao prosloviti ni rieči, kojom bi pokušao umiriti nesretnog si prijatelja. Nu kad se opet ponešto sabra, podje mu ipak napokon za rukom utažiti prvo biesnilo Kazimirove boli, dokazujuć mu, da im sada mora prvom brigom biti, umiriti Artura, razloživ mu, da su Paulina i Kazimir postali žrtvom djavolske neke još nepoznate spletke — a onda da valja potražiti kletoga početnika te užasne nesreće.

Istoga još dana spremiše se na put i krenuše preko Nove Gradiške prama Sisku, umiriv svakojakim izlikama Ivanovu majku.

Došav trećega dana oko 3 sata po podne u Zidani most, ugledaše odmah na kolodvoru Artura u civilnoj opravi sa umirovljenim kapetanom. Kazimir se malo ne zaplaka, videć ga, kako je jadan propao i kako ga je užasa bol od malo dana satrla, učiniv od njega živu okostnicu.

— Oh, ne gledaj u me toli mrko, dragi Arture — zavapi Kazimir — nisam ja kriv — van —

— Kašnje o tom — gore u planini — hajd zamnom, ako niste obadvojica sinje kukavice! — otrese se Artur, premjeriv obojicu prezirnim pogledom.

Kazimir zalomi rukama, te pogleda prama nebu izrazom zdvojenja. Nu videć, da je Artur pošao napried sa svojim svjedokom, poleti i on sa Kneževićem za njim ne znajuć ni sam šta radi.

Ne govoreć ni rieči podjoše dva a dva prama spomeniku nadvojvode Ivana, gdje se dvoja kola u pripravi stajala. Putem reče Artur kapetanu: — Dobro je što smo svi u civilnoj odjeći, jer je redarstvo moralo već doznati našu nakanu, kad ih danas toliko na okupu imade!

Sjedoše dva a dva u kola, te krenuše na lievo, vozeć se sniegom obasutom cestom u kršovitu planinu. Put je postajao sve to strmiji i teži, to napokon stadoše za jednom pećinom. Ostaviv kola, rekoše kočijašem, neka tu na njih čekaju, te se odputiše pješice dalje u planinu, izvadiv prije iz jednih kola za dvoboj potrebno oružje.

Za četvrt ure dodjoše do jedne kotline okružene visokim pećinama, koja bijaše kao stvorena za dvoboj. Sjedoše na kamenje, koje je gdjegdje iz sniega provirivalo, da se malo odmore.

Za nekoliko časova diže se prvi Artur te reče: Gospodo, svim vam je poznato, zašto smo ovamo došli. S toga molim gospodu svjedoke, da učine svoju dužnst, da se ta stvar čim brže svrši.

Na to se diže Kazimir, te pošav nekoliko koraka prama Arturu reče: — Dragi Arture, zoveš me na dvoboj ni nepitajuć, jesam li ja pravi krivac te grozne nesreće, koja je i mene jadnoga do groba poništila! Dopusti dakle, da ti stvar razjasnim, pa onda —

— Ne — ni rieči dalje! — zagrmi Artur drhćuć od bjesnila. — Neću da slušam tvojih izmišljotina, kojimi bi se valjda rada ukloniti dvoboju. — Ha, ha, čudna li mi junaka, koji vojuje na slabe djevojke, a kad dodje do mejdana, onda se kazuje kukavicom!

Kazimir probliedi. Bijaše to težka uvreda, tim teža, što je mislio da ju nije zaslužio.

— Ali dragi Arture — prihvati sada Knežević, daj si dokazati, kako je sve to bilo, pa ćeš vidjeti.

— Ne — neću — zagrmi opet Artur — ne govori mi ni rieči više o tom, jer bi si inače morao pomisliti, da si s njim bio u sporazumljenju, da se uništi čast i sreća mojega roda! — Neka mi dapače ta kukavica bude još zahvalan, što ga nalazim vriedna pobiti se samnom u poštenom dvoboju, jer bi mu se bolje pristajalo, da ga čovjek ustrieli na ulici kao kakovo biesno pseto!

To bijaše preveć te i svjedoci uvidiše, da se dvoboj više izbjeći ne može. Razdieliše dakle medju borioce svietlo i zrak, dadoše im sablje u ruke, te se postaviše s desna i s lieva uz njih, da paze na red i pravila dvoboja.

Kapetan dade znak, i u isti čas navali Artur na Kazimira poput biesna lava. Nu ovaj bijaše veliki vještak u mačevanju, te se obrani lahko od njegovih težkih udaraca. Kraj svijuh uvreda bijaše mu ipak nemoguće ubiti ili raniti brata nesretne si drage, te za to odluči, braniti se samo dok ga ne utrudi.

Mogao je on Artura već više puta probosti, pošto je ovaj biesno na njega udarao, ne čuvajuć se potrebnim oprezom. Doskora oslabi Arturu ruka, nu najednom mahnu on strahovitim udarcem prama Kazimirovoj glavi, ali u isti čas pade munjevitom brzinom na desno koljeno i rinu sabljom prama Kazimirovim grudima.

Svjedoci uzkliknuše nehotice, videć, da bi sablja, sgodiv svoj cilj, morala Kazimira probosti kroz i kroz. Nu Kazimir stajao je nepomično na istom mjestu. Bijaše još u pravi čas svojom sabljom Arturovu sablju tolikom snagom zahvatio i odbio, da je daleko u snieg odletila.

Artur se zapjeni od bjesnila te viknu: — Nećemo tako do kraja doći! Latimo se dakle samokresa.

Svjedoci a i Kazimir pokušaše još jednom nebi li ga umirili, nu i taj pokus ostade bezuspješan. Napuniše dakle kubure, te ih predadoše boriocem, postaviv ih na 15 koraka daleko jednoga prama drugomu.

Dadoše na to znak: — jedan, dva, tri! — i oba izpališe u

jedan mah, Kazimir u zrak, a Artur nišaneć mu u glavu. Arturovo tane prožvižda tik Kazimirove glave. Napuniše i izpališe drugi put, neraniv jedan drugoga, te istom treći put odnese Arturovo tane Kazimiru komadić lievoga uha.

Svjedoci odahnuše, misleći da je dvoboj svršen, kad se najednom Artur otrese na svog protivnika škrinuv zubmi: — Vidim, da me čuvaš — nu ljuto se varaš, ako misliš, da ćeš me prevladati svojim tobožnjim velikodušjem. Medju nama dvama nema pomirenja na tom svietu — jedan od nas mora poginuti! Kušali smo već dvie vrsti dvoboja bez uspjeha, ostaje nam dakle još amerikanski dvoboj. Evo ove dvie kruglje, jedna biela druga crna, neka odluče. Tko izvuče crnu, ima se odmah ustrieliti!

Svjedoci protrnuše, videć da je sada užasna katastrofa neizbježiva. Kazimir probliedi kao vosak. Nije se on bojao umrieti. Ne, dapače si je želio, da ga zapane kocka smrti! Nu bojao se je on baš protivnoga, da ne bi možda Artur izvukao crnu kruglju, te svojom smrću još povećao bol razcviljene mu duše.

Začeše opet svi moliti i zaklinjati Artura, neka se okani toga, neka za boga promisli šta radi — nu uzalud.

— Ne dangubimo u ludo, van hajdemo na posao! — viknu on ljutito. Evo u ovom rubcu obadvie su kruglje. Molim dakle gospodu svjedoke neka ga prime u svoje ruke, te neka ponude mom gospodinu protivniku, da prvi povuče!

Svjedoci primiše rubac, držeć ga svaki jednom rukom izmedju obih protivnika. Lobinski turi ruku unutra, te zavapi pogledav prama nebu: — Oh, Bože daj, da povučem crnu, da me minu nesnosne te muke!

Dugo je držao ruku u rubcu, kao da želi crnu kruglju da napipa. Napokon povče naglo i izpruži dlan, na kom je ležala — biela krglja.

Pograbi se obim rukama za glavu, te zavapi: — Oh, prokleta sudbino, zašto li me toli nemilo progoniš! — Oh, Arture, tako ti boga, okani se tog sliepog bjesnila, slušaj mene — slušaj ovu gospodu — još je vrieme, te se može sve na dobro obratiti! — Štedi svoj život za bolje stvari. Ja pako, ja ti rado opraštam težke tvoje uvrede! Ah, da si na mom mjestu bio, i tebi bi se

isto dogodilo! — Oh — nisam ja kriv, van spletke nepoznatog nam još dušmana!

— Ha, ha! — ne troš toliko rieči! — nasmija se Artur, koji je za toga hladnokrvno punio svoju kuburu. — Misliš li, da je meni što stalo do ovog života, odkako si ga ti otrovao, strovaliv mi sestru u rani grob? — Oh, mani se kojih kakovih budalastih izmišljotina, jer me ne možeš osvjedočiti, da nisi tomu kriv! — Ti si ju svojim ponašanjem zamamio, da je jadna počeznula za tobom svim žarom prve ljubavi, a onda si ju ostavio, — toga ne možeš nijekati, — ti si dakle i nitko drugi uzrokom prerane njezine propasti. — Mene će smrt za koji čas s njom sjediniti, nu ti živi još dugo — dugo i bori se dok si živ sa griešnom si savješću i — s mojim prokletstvom!

Viknuv ove zadnje rieči u sav glas, skoči Artur u kraj i izpali si kuburu u čelo, prije nego što su drugi priskočiti mogli.

Kazimir, čuvši prasak puške, klonu u snieg, onesviestiv se od težke boli.

Svjedoci priskočiše k jednom i k drugomu. Artur ležao je mrtav prostrieljena čela, Kazimir pako ne mičuć se, kao da je i on već izdahnuo. Uzeše mu trti sniegom lice i sliepa oka, dok se opet ne probudi.

— Bježmo sad za boga čim brže, jer će vlak odjuriti bez nas! — viknu Knežević.

— A Artur? — upita kapetan.

— Ponieti ćemo ga sa sobom u Beč, da ga nesretna majka pokopati može, pa kud puklo, da puklo! — odvrati Knežević.

Zovnuše kočijaše, te im naprtiše Arturovo mrtvo tielo, da ga snesu do kola niz strmu pećinu. Kazimira pako pograbiše izpod pazuha, te podjoše s njim naprvo noseć ga većma nego li vodeć.

Najednom se Knežević trgnu, zagledav se niz strmi put, koji se je vijugao izmedju pećina.

— Niste li opazili kapetane, kao da se odozdol nekoliko osoba prama nami penje?

— Nisam! — Valjda su lovci ili drvari. Da nam je samo do kola doći, da ga možemo sakriti!

Ponagliše sva trojica niz strmu stazu. Najednom izpade pred njih iza jedne pećine više osoba izmedju kojih odmah prepoznaše

barunicu Weberovu, zaodjevenu u crninu, podpukovnika Hrabinskoga i pukovnika Hüttenbacha.

Kad ih barunica ugleda, poleti uzbrdo naglom brzinom, a Hrabinski i Hüttenbach za njom.

— A gdje je Artur? — viknu ona gledajuć u Kazimira izrazom užasa i straha. Ovaj razvali u nju oči, kano da mu se je kakovo strašilo ukazalo.

— Gdje je Artur za boga! — ponovi ona pograbiv ga za prsa.

— Eno ga! — odvrati Kazimir muklim glasom, kazujuć rukom prama kočijašem, koji u isti čas iza pećine izidjoše, noseć Arturovo mrtvo tielo.

Barunica prope se u vis, pogleda prama nebu, zalomi rukama, te klonu u naručje priskočivšega podpukovnika kliknuv pronićućim glasom: — Ubio si sestru — ubio si i brata svoga!

XXIX.

Tužni svatovi.

Kad je Kazimir užasom razabrao svu strahovitost svoje nesreće, čujuć da je rodjeni sin Hrabinskoga i barunice Weberove, a Artur i Paulina, koje je prem nehotice strovalio u rani grob, da us mu mili brat i sestra, spopade ga u prvi mah neizmjerna bol i očajanje, te se je činilo, kao da će mu se pamet poremetiti. Zače toli strašno biesniti, da su ga već htjeli na savjet liečnika prenieti u ludnicu. Al na sreću nije toga dopustila njegova majka, koju je još i u bjesnilu jedinu slušao, te ga zato zatvoriše ne svezana u sigurnu neku sobu Hrabinskovog stana, gdje ga ona jadna dan i noć dvorila, mirila i njegovala, postupajuć s njim kao sa malim bolestnim djetetom. U prvom bjesnilu spopade ga monomanija, u kojoj je neprestano o tom radio, da si život skonča, a kad god ga u tom zapriečiše, vikao bi neprestano: — Ah, pustite me da umrem — ta nisam ja čovjek — van sam divlje zviere, kad me toliko nesreće utamaniti ne može!

Dugo je još ovako ludio i biesnio, nu napokon ga spasi majčina ljubav i požrtvovanje. Pamet mu se zače vedriti, a bjesnilo

ga ostavi malo po malo, pretvoriv se najprije u muklo mrtvilo i razliv se napokon silnim suzama.

Opaziv to jadna majka, uzdrhta od radosti kraj sve svoje boli videći, da joj je spašen sin prve i jedine ljubavi. Kao što se svačije srce umiri nad gubitkom ljubljenoga predmeta. kad mu se taj gubitak još nečim dražim odmah nadomjesti, tako je i ona groznu bol nad gubitkom svojih blizanaca, jedino kraj nadjenog si sina prve svoje ljubavi preboljeti mogla.

Poslie nekoliko tjedana bijaše Kazimir izvan svake pogibelji, te bi ga pustili svakoga dana, da se prošeće po gradu ili sa otcem ili sa pobratinom Ivanom, koji su pazili na njega kao na oko u glavi.

Pukovnijski drugovi pako i znanci otimali bi se čisto oko njega, da mu pokažu što toplije saučešće i da pokažu, ne bi li ga utješiti mogli.

Nu za njega ne bijaše za sada nigdje utjehe, te bi mu se srce ponešto olakšalo jedino onda, kad bi s otcem ili s majkom otišao na Währing, da se ondje natuguje nad grobovima brata i sestrice.

Napokon se smilova Božja providnost i njegovomu jadu, povrativ mu opet mir i uzbudiv u njegovom srcu neizmjernu ljubav i nježnost prama nadjenim si roditeljima. Ali kraj svega toga ne mogaše mu se više nikada povratiti prijašnja vesela, vedra i objestna ćud.

Kao što i tjelesna rana, ako i zacieli, uviek za sobom ostavi brazgotinu, tako je i u njegovoj prem utaženoj duši ostavio taj grozni udarac sudbine neizbrisive tragove, a ti bijahu: nehajnost za sve ugodnosti ovoga svieta, oduravanje života i neugasiva težnja, da se osveti onomu, koji je svojim spletkama svu tu nesreću prouzročio.

U prvom bjesnilu nije on ni pitao, kako se je sve to dogodilo. Nu zato ga kašnje spopade tim veća težnja za osvetom, kad su Fichtenbergove spletke malo po malo na vidjelo izašle.

Prvi im trag našla je stara Betika sjetiv se odmah, da je Fichtenberg nešto zavirivao one večeri u listovnicu, u koju je bacila prvo ono Emičino pismo, namienjeno poručniku Kneževiću.

Cielu pako spletku odkri doskora iztraga na pošti, prigodom koje onaj nesretni dnevničar skrušeno priznade, kako ga je Fichtenberg podmitio, da mu izručuje sva pisma poznatih nam osoba.

Dočuv to Kazimir, reče svomu pobratimu Ivanu: — Sad je hora, da se osvetim tomu kletomu Mefisti Fichtenbergu!

— A kako ćeš mu se osvetiti, kad ga je nestalo iz Dornbacha! — odvrati Knežević, nasmjehnuv se tužno.

— Nije moguće!

— Jest — jest — otišao je Bog zna kamo, jer kad su ga kod kuće tražili, da i njega preslušaju, čuše od njegove družine, da je odputovao nekamo u inozemstvo, ne rekav nikomu ni kud ni kamo.

Kazimir škrinu zubima te uzkliknu: — Oh, naći ću te ja prokletniče, pa makar te usred pakla tražiti morao!

U to stupi u sobu Kuba, te mu pruži službeno neko pismo. Kazimir ga brzo otvori, i pročitav ga, nasmjehnuv se tužno te reče: — Pozvan sam pred vojni sud radi dvoboja, a tebe zovu da svjedočiš. — Oh, da me hoće odsuditi, da budem streljan, da me minu jednom te nesnosne muke!

Knežević se uzbuni. — Čudnovato, da nije tvojemu otcu bilo moguće izposlovati, da do iztrage ne dodje!

Nisu oni obojica ni slutili, da je Hrabinski sa pukovnikom glede toga već sve moguće mjere pokušao, nu da im je sav trud bezuspješan ostao, pošto je taj slučaj odviše poznat i težak bio, a da se ne bi barem ugledu zakona zadovoljiti moralo.

Nu lahko bijaše predviditi konac te iztrage. Cielo bo obćinstvo priestolnice, još većma pako vojničtvo, dapače i isti sudci zanimahu se za Kazimirovu nesretnu sudbinu tolikim saučešćem, da je svatko kao nedvojbeno očekivao, da će on nevinim proglašen biti.

Tako i bijaše. Svjedoci Knežević i onaj umirovljeni kapetan izkazaše i potvrdiše zakletvom, da je Kazimir biesnim napadanjem Arturovim na dvoboj upravo prisiljen bio. Uslied toga proglasi ga vojni sud nakon kratke razprave podpuno nevinim.

Kad je odilazio iz sudnice, idući sa Kneževićem izpod ruke,

dočeka ga vani silna svjetina, čestitajuć mu i pozdravljajuć ga veselim klicanjem.

Odzdravljajuć tužnim posmjehom na sve strane, protura se on jedva do kočije, u kojoj ga već čekahu majka i otac. Sjede unutra sa Ivanom, a kola odjuriše u Habsburgerstrasse. Kod kuće zagrli Ivan Kazimira, te reče: — Vidiš, dragi Kazimire, kako te je danas svjetina vani dočekala radujuć se iskreno, što si nevinim proglašen! — A bi li se ona tomu radovala, da te ne smatra nedužnim u cieloj toj nesreći? — Sigurno ne! Uvaži dakle taj nepogriješivi glas naroda — promisli, da si bio jedino orudjem nesmiljene kobi, ne pako neposrednim početnikom sve te nesreće! Okani se dakle vjekovitog tugovanja, umiri se, utješi se, razvedri se, te budi opet onakav, kakav si i prije bio! — Ta vidiš, koliko te svi ljubimo, i koliko nastojima, da —

— Oh, ne govori više — zavapi Kazimir klonuv glavom na prijateljeve grudi — ne govori više, jer me boli velika plemenitost duše tvoje! Ah, vidim, da se žrtvuješ meni za volju, da sam na svoje rane zaboravljaš. Oh, Ivane, Ivane — Bog ti naplatio tu tvoju plemenitost, Bog ti dao da Emica doskora tvojom postane!

Stajahu časak gleć jedan drugoga i otimljuć se suzama i težkim uzdisajem.

U to ih ogrliše dvie mehke ruke. Bijaše barunica, koja je polahko unišla u sobu te čula zadnje rieči njihovog razgovora.

— Ne gubite se djeco vjekovitom tugom! — reče ona tronutim glasom gladeć jednog i drugog po licu. — Doći će doskora vrieme, gdje će jednomu i drugomu opet sinuti sunce sreće! — Ti Kazimire naći ćeš si vremenom djevojku, koja će ti vjernom ljubavlju srce izliečiti, — ti pako Ivane dobiti ćeš svoju Emicu — ja ti za to jamčim! — Ja sam joj tetka, ako me sestra Kornelija baš najbolje i ne trpi!

Kazimir ogrli majku, Ivan pako prevladan sladkim utiskom ovih rieči, klonu pred njom na koljena, ljubeć joj ruke, i nemoguć od silne uzrujanosti ni rieči prozboriti. Kazala mu ona prvi put »ti« — smatrala ga dakle rodjakom, i ova sladka misao probudi u njemu novu nadu, da će ipak dobiti ljubljenu si diku, sve ako i je rek bi preko noći postala uzvišenom i svjetlom groficom.

— Razvedrite se djeco — reče opet majka — sutra su svatovi našega prijatelja pukovnika. — I mi smo pozvani! — Radi naše tuge biti će malo gosti, a obaviti će se sve tiho i bez buke i sjaja! — Sakrijte dakle tugu koliko vam je samo moguće, da mladencem veselja još većma ne mutimo!

To rekav, poljubi ona jednog i drugog u čelo i izidje iz sobe.

Sutradan oko 4 sata popoldana sabraše se u vojničkoj župnoj crkvi pukovnikovi svatovi. Bijaše ih malo. Osim Weisove i Hrabinskove obitelji bijahu od stranjskih prisutni samo general Krizmanić kao debeli kum, majori Glodzinski i Hostionski kao stari svati, poručnik Knežević i nadporučnik Vasiljević kao svjedoci.

Odoše dvoje a dvoje k velikom oltaru. Naprvo Julija izpod ruke sa djeverom si bratom Wilimom, a za njom pukovnik izpod ruke sa Glodzinskovom kćerju, djeverušom.

Julija bijaše zaodjevena u krasnu bielu svilenu haljinu izkićenu modrim ljubicama i dragim kamenjem, a na glavi joj se je caklio krasan skupocieni vienac, divna umjetnina od zlata, bisera i dragog kamenja.

Kad se razrediše kod oltara, da će čekati na svećenika, zagleda se ona u Kazimira dugim pogledom punim tuge, boli i gorkog priegaranja.

Ovaj pogled zazebe ga oko srca. Ah, razumio je on dobro taj pogled, kojim mu je njena duša dovikivala: — Oh, Kazimire, Kazimire! zašto me nisi mogao ljubiti? — Sad bi ti uza me ovdje stajao, bili bi oboje sretni, a tvoja sestrica i tvoj brat radovali bi se živi našoj sreći!

Spopade ga ljuta bol, a cielom mu dušom zaori bolan odgovor: — Ah, kamo sreće, da sam te ljubiti mogao! — Morade se prisloniti o stienu da ne padne, a njoj poletiše suze na oči. U to stupi k oltaru vojni superior sa dva vikara zaodjeveni u sjajnu odoru, a za njima dva ulana sa kdionicom i svetom vodom.

Superior obavi obred običnom kod vojničtva brzinom, te ga završi kratkim jezgrovitim govorom, a odmah na to odvezoše se svatovi u pukovnikov stan, gdje ih je sjajna večera čekala.

Nu za ciele gostbe vladao je družtvom ozbiljan dapače turoban mir. Isti pukovnik nije se mogao oteti nekoj turobi i nemiru, te je često motrio svoju vjerenicu zjamišljenim pogledom.

Je li možda i on naslućivao smisao tajnog razgovora izmedju Julijine i Kazimirove duše?

Sam Bog to znade! — —

Mjesec dana kašnje začeše se odnošaji izmedju Austrije i Pruske sve to žešće zapletati, tako da je doskora nestala svaka dvojba, da izmedju obih velevlasti do ljuta okršaja doći mora.

Uslied toga odlučiše Hrabinski i barunica Agniszka vjenčati se čim prije, ne gledeć na svoju žalobu, da nadjenomu si jedincu Kazimiru osiguraju imetak i zakonito ime.

Gospodin Karlo Lobinski bijaše već sudbenim putem doprineo dokaze o Kazimirovom pravom porieklu, te tako ne bijaše ničesa više, što bi moglo priečiti, da se Kazimir naknadnim vjenčanjem naravnih si roditelja zakonitim snom proglasi.

Svoje vjenčanje proslaviše u najvećoj tišini, a svjedočili su im samo pukovnik Hüttenbach i major Hostionski. Poslie vjenčanja sastade se malo družtvo u Hrabinskovom stanu.

Kod večere pokaza se na Kazimiru prvi put sjenka nutarnje radosti. Bijaše neobično razgovetan i toli veseo, da je družtvo čisto odlahnulo, pošto se je sada nadati moglo, da će nesretniku ipak moguće biti preboljeti ljute rane, što mu ih zadade nemila kob.

Majku pako nemogaše to nikako umiriti i utješiti, pošto se je sgražala, kad god bi pomislila, da će joj možda doskora nadjeni sinak morati uz otca poći u krvavi boj! — A kraj toga ju je morila užasna misao, da se on raduje jedino tomu, što će doskora zaoriti bojna trublja i zovnuti ga, da si na bojnom polju junačkom smrću skonča nesnosne muke!

XXX.

U boj!

Nekoliko tjedana kašnje dobiše pukovnije bečke posade nalog, da budu pripravne poći u boj. Od toga časa bijaše se Kazimir sasvim promienio. Činilo se je na njemu, kao da ga je tuga sasvim ostavila i kao da će mu se opet povratiti prijašnja vesela i obiestna ćud.

Pjevajuć cieli dan svakojake bojne pjesme, spremao se je veselo na put. Gladio je svoju sablju, pregledao kubure i milovao svoga konja Rolanda, govoreć mu umiljate rieči, kao čovječjemu stvoru.

Njegov momak Kuba pako ne mogaše u sebi uzbuditi isto veselje, prem je do sada naviknut bio, dielit sa milim si gospodarom i tugu i radost. Nije si nikako mogao protumačiti, da li je dobro ili zlo, što mu se je gospodin toli naglo promienio, te s toga mu počeše svakojake crne brige mučiti poštenu dušu.

Drugoga jutra poslie onoga naloga, bavio se je on neobično dugo sa čišćenjem starina u Kazimirovoj spavaćoj sobi. Bijaše tu ciela sbirka starodavna oružja: mačevi, koplja, buzdovani i arkebuze iz prošlih vjekova tja do srednjega vieka. Zagleda se u ogroman neki mač iz dobe prvih turskih ratova. Pograbi ga jakom desnicom i mahnuv nekoliko puta desno i lievo, poleti u drugu sobu, gdje je Kazimir nešto pisao.

— Gospodine, nešto bi vas molio! — reče gledjuć ogroman mač.

— A šta?

— Da mi dopustite, da ponesem ovaj mač u boj.

— Ha, ha, ha — a šta bi s njim kad ćeš i onako biti kod konja iza bojnoga reda?

— Eh, Bog zna, nebi li i ja mogao doći u sred okršaja, te bi mi dobro služiti mogao, jer je upravo pristao za moju ruku, dočim mi je propisana sablja prelagana i preslaba.

— Al kad ga svejedno ne bi smio opasati, jer je proti propisu! Eh, ne ću ga ja ni opasati, dok ga ne budem uztrebao!

— Eh, pa ga uzmi i radi što ti drago, nu sad me pusti i ne buni me više!

Nekoliko časova kašnje unidje Knežević u sobu.

— Sutra nam je poći u boj! reče on ozbiljnim licem.

Živio! — zagrmi Kazimir, skoči i ogrli pobratima, te zavrti njim okolo sebe toli žestoko, da se ovaj za malo ne sruši.

Razumio je Knežević dobro uzrok i cilj toga veselja, te mu za to uzdrhta srce za ljubljenoga pobratima, kog bi radostno makar i svojim životom, od smrti odkupiti htjeo.

Nasmjehnu se tužno, te htjede nešto da reče, nu u taj par nahrupi u sobu barunica, plačuć i lamajuć rukama.

Poleti Kazimiru, ogrli ga i zavapi kroz plač: — Oh, ostani sinko kod svoje majke, pusti neka idu u boj drugi, koji imadu braće, ti pako jedina utjeho i nado moja, ostaj uz mene jadnu!

Težak li to bijaše bojak, što se zametnu u tom trenutku u Kazimirovom srcu med težnjom za krvavim bojem i djetinjskom nježnom ljubavi. Nu u brzo prevlada u njem muževni ponos i junačtvo, a majčino naricanje i zaklinjanje ostade i morade ostati bez uspjeha.

Sutradan krenu pukovnija uz veselu svirku glasbe prama sjevernom kolodvoru. Ulicom Praterstrasse vrvila je silna svjetina, kličuć od oduševljenja i gurajuć se ovamo i onamo, neki da još jednom kojemu znancu i prijatelju zažele sretan polazak i još sretniji povratak, neki pako, da pokažu svoje oduševljenje, dieleć medju momčad novce, smotke, duhan i kojekakove ine darove.

Na prozorih ulice pako desno i lievo viju se skupocieni sagovi i zastave, a na prozore izviruju najljepše krasotice sve jedna do druge mašuć junakom bielim rubcima i posipljuć ih najljepšim viencima i kitami cvieća.

Pred prvom eskadronom jaši na vatrenom bielcu pukovnik Hüttenbach sa Hrabinskim i pobočnikom Vasiljevićem. Svačije oko zapinje o njega, te se ne može dosta nagledati kršnoga junaka, koji reć bi srasao s konjem predvodi sbor tih gromovitih sjevernih sokolova.

— Živili naši hrabri ulani — živio pukovnik Hüttenbach! — začu se sada nekoliko glasova iz svjetine izazvav u tinji čas urnebesnu gromovitu jeku. Nasta stiska, metež i guranje, jer svatko htjede, da još jednom lice u lice pozdravi mladoga pukovnika, koji si je u kratko vrieme stekao ljubav i privrženost svih onih, koji su ga poznavali.

Spuštajuć sablju desno i lievo, odzdravljajo je on na sve strane toli veselo, ljubezno i prijazno, da nebi nitko ni pomislio, da ostavlja kod kuće mladu ljubljenu ženu, koju bi jedno samo dušmansko tane udovicom učiniti moglo.

Pred desnim krilom druge eskadrone jaši Kazimir, smijuć se

veselo, kao da polazi na kakovu ugodnu zabavu. Njegov konj Roland, kao da ga razumije, hrže veselo, podskakujuć ponosito i propinjuć se kad i kad u vis.

Nekoliko njegovih znanaca protura se do njega te mu stišću ruku iduć uz njegova konja. To opazi i druga svjetina, koja ga je već okom tražila želeć si vidjeti junaka, komu je nesmiljena kob u toli kratko vrieme doniela toliko nesreće i boli.

Nasta šapat u svjetini: To je poručnik Kazimir Hrabinski — to je onaj jadnik, na komu se rek bi obnovila crna kob obitelji Atrida! — i najednom zaori urnebesna vika: — Živio poručnik Kazimir Hrabinski — dao Bog te se vratio medju nas živ i zdrav i ovječan slavom, a težku si bol ostavio i zaboravio na junačkom bojištu!

Nasta opet još silnija stiska tako, da je druga eskadrona nehotice morala zaostati za prvom. Svatko se je otimao, da stisne ruku glasovitomu nesretniku. Djevojke pako na prozorih i balkonih sipahu na njega najkrasnije kitice i vience, koje je on hvatao rukom ili sabljom, zahvaljujuć se na sve strane sladkimi posmjesi. Mnogo liepe ustne uzdahnuše: — Dao Bog, te se sretno povratio! Mnogoj pako dapače srdašce uzdrhta, pobojav se za liepoga junaka, a iz oka ukrade se i nehotice po koja bisersuza žalostnica.

Pobratim mu Knežević, videć sve to, ne mogaše se više suzpregnuti, te dojašiv k njemu, pruži mu desnicu i reče tronutim glasom: — Vidiš li, zlatni moj Kazimire, koliko li te narod ljubi, koliko li te štuje, nije li dakle vriedno već tomu za volju ostaviti se jednom vjekovitoga tugovanja?

Kazimir se nasmjehnu tužno te pozdraviv sabljom još jedan put desno i lievo, odvrati: — Varaš se, dragi Ivane, ako misliš, da je ovo burno klicanje i glasno sažaljivanje moje sudbine, izraz stalnoga čuvstva! Ah, nije ti to ništa drugoga, van mimogredno oduševljenje, koje se kod svih sličnih sgoda pojavljuje, ali samo na neko vrieme, dok još traje sila prvoga utiska. Čovječje srce već je tako stvoreno, da će uviek radje i većom ugodnošću sažaljivati nesretnu kob bližnjega nego li se iskreno radovati njegovoj sreći i zadovoljstvu. — Pamti dakle Ivane, što ti velim: ovi isti ljudi, što me sada tolikom bukom sažaljuju

i slave kao mučenika sudbine, ovi bi isti ljudi, videć me opet zdrava i vesela, — pokazivali prstom na me, te šaptali jedan drugomu: vidiš ga — ovo ti je onaj, koji je ubio rodjenog si brata i sestru, pa gle ga sada, kako je veseo, objestan i gizdav, kao da je tim kakovo slavno djelo počinio! — Nema ti dakle dragi Ivane na ovom svietu lieka za moje rane.

Knežević se raztuži, te se zagleda u nesretnog prijana izrazom najdublje boli. Ne mogaše oprovrći njegovih rieči, te se zamisli, što da mu odvrati, kad se najednom začu pukovnikov glas — Pukovnija pozor — desno gled!

U dva skoka bijaše Knežević na svom mjestu još u pravi čas, te spusti sablju gledajuć desno, gdje se baš proveze nadvojvoda Vilim.

U to dodje pukovnija k sjevernom kolodvoru. Dočim je momčad tovarila prtljagu i konje u dotične vlakove, — razstavljali su se častnici sa svojim suprugama, zaručnicama, rodjaci i prijateljima.

Osbiljan je to i težak trenutak, u kom nam oko možda zadnji put gledje u milo lice ljubljenoga otca, brata, sina, supruga, zaručnika ili prijatelja. Srce nam se u takovom trenutku bezuspješno otimlje strahu, bodreć se utjehom, da svako tane ne sgadja i tješeć se nadom, da će nam se mili junak opet sretno povratiti!

Najljuću bol ćutila je u onom trenutku jadna Agniszka, razstavljajuć se možda na uviek sa ljubljenim mužem i sinom prve i jedine ljubavi, koje je istom prije nekoliko mjeseci poslie toliko vremena našla bila.

Stenjuć od muke, čupajuć si lasi i vapijuć u sav glas, grlila je ona sad jednog, sad drugog, čas proklinjuć sudbinu, čas moleć neka ostanu, čas pako vapijuć Bogu, neka ih oba žive i zdrave sačuva.

Sad pristupi k njima junački pukovnik Hüttenbach vodeć izpod ruke Juliju. Za njima se vuče ciela Weisova obitelj. Svi, dapače i stari Weis plaču kao djeca. — Nu čudnovato! — dočim se Weisovi svi motaju oko pukovnika da ga se u zadnjem trenutku još nagledaju, otimlju se Julijine suzne oči sveudilj za Kazimirom gledajuć u njega izrazom boli i očajanja.

U to zazveči zvono treći i zadnji put. Svi se stresoše kao da čuju grobno zvono.

Još jedan vrući zagrljaj, još jedan dugi cjelov, još jedan uzklik iz bolnih grudi — i evo kobnoga časa, u kom se je možda na uviek razstati.

Agniszka se naslanja o tetku Serafinu. Iz očijuh joj sieva strah i užas. Gledje nepomično u kola prama kojim naperiše otac i sin.

Julija još plače u naručju svog junačkog supruga. Nu u zadnjem trenutku iztrže mu se iz ruku te poletiv za Kazimirom zagrli ga grčevito, poljubi mu ustne dugim cjelovom te šapnu: — Oh, s Bogom dragi, čuvaj si život, jer ako mi ti pogineš, jadna će Julija za tobom u hladni grob!

Sile ju ostaviše. Tielo joj se uzkoleba, te bi se i srušila bila, da ju nije Kazimir uzdržao jakim rukama. Njeni roditelji i pukovnik priskočiše da joj pomognu.

— Valjda se jadna u zadnjem trenutku kaje, što je proti Kazimiru spletkarila! — pomisli si pukovnik, gladeć joj bliedo lice.

U to se ona opet osviesti te huknu: — S Bogom Ferdo — Bog te štitio od svakog zla!

Na to poletiše svi častnici prama vlaku, jer je već bilo skrajnje vrieme, da se u kolih smjeste.

Parostroj zažvižda i vlak se zače kretati. Na prozore izviruju junaci mašuć rukama svojim milim, koji im opet rubci odmahuju neki klečeć na koljenih, neki pako naslonjeni o jače grudi.

Kazimir još dugo gleda onim pravcem, gdje mu oku izčeznu biedna Julija, a dušom mu opet zaori bolan onaj vapaj: — Oh, kamo sreće, da sam te ljubiti mogao!

Vlak je već jurio najvećom brzinom, a on je još uviek virio glavom na otvoren prozor, otimljuć se vrućim suzama, koje su mu sada niz lice kapati počele. Napokon se opet nekako smiri, te sjede uz Ivana, zadubiv se u svakojake turobne misli.

Došav sa svojim sborom u glavni stan, dobi Kazimir nalog, da se imade odmah predstaviti zapovjedniku X. sbora generalu topničtva barunu Gablenzu.

— Oho, što će taj sa mnom! — pomisli on u sebi te stupi

nekim strahom i nemirom pred Gablenza. Ovaj ga zače motriti prijaznim posmjehom te reče:

— Čuo sam koješta dobra o vami, — a kraj toga sam dobar prijan vašemu otcu. S toga sam nakanio, smjestiti vas u štopu, u kom ćete, kao svestrano izobražen mlad častnik sigurno osvjetlati si lice! Naredbu sam već podpisao, te ćete ju još danas dobiti. Stoga uredite vaše stvari tako, da odmah sutra budete u mojoj svojti.

To rekav, nakloni se Gablenz u znak da Kazimir može opet otići, nu u tom opazi kako se je ovaj naglo promienio, kako je uzdrhtao i probliedio gledajuć nepomično u njega.

— Nije li vam možda što pravo? — upita ga general.

Kazimir uzdahnu te odvrati tronutim glasom! — Oh, preuzvišeni gospodine, dozvolite mi, da u najvećoj smjernosti neku milost zamolim!

— Na primjer!

— Da me milostivo odpustite iz vaše svojte, pa da mi dozvolite, da se opet k svojoj pukovniji povratiti smijem!

Gablenz se zapanji čuvši te smjele rieči. Takova šta nije mogao ni u snu slutiti, da će se golobrado momče uklanjati časti, za kojom su se otimali izkusni častnici i sinovi najvišjega plemstva.

Ne znajuć sam, kako bi si to protumačio, otrese se na Kazimira ljutitim glasom: — Ne znate li vi, što je vojnička stega? — Ne znate li vi, da vojnik mora sliepo slušati i vršiti zapovjedi starijih?

— Znam!

— Pa što bi vi uradili, da vam zapovjedim, da ostanete u mojoj svojti?

— Pobjegao bi jednostavno k svojoj pukovniji! odvrati Kazimir odvažno.

Gablenz se okameni. Takova šta nije mu još nijedan poručnik u brk rekao. Presjekav Kazimira sievajućim od ljutine pogledom, pristupi k njemu, te upita muklim glasom: — Odkale vam smjelost za toli nesmotrene rieči? Jeste li poludili? Ta ne znate li, da bi vas mogao sbog toga ustrieliti dati?

— Slobodno — izvolite, preuzvišeni gospodine, samo ako

sam zaslužio, jer bih ja volio i strieljen biti, nego li u prvoj mi vojni gledati iz sigurne daljine, kako mi drugovi pogiblju na bojnom polju!

Gablenz se začudi, te prihvati slegnuv ramenima: Ili ste poludili, ili vam se hoće silom glavu izgubiti!

— Niti jedno, niti drugo! — odvrati Kazimir, te položiv si desnu ruku na grudi, nastavi opet pogledav u generala izrazom najvećega oduševljenja: — Od kako nosim vojničku odoru, bijaše mi jednim ciljem mojih sanjarija red Marije Terezije, koga si u vašoj svojti ne bi mogao nikada zaslužiti!

Ove rieči svladaše generala, koji je biesnu vojničku hrabrost nada sve štovao. Lice mu se razvedri, a plamteće mu oči gledahu u Kazimira izrazom udivljenja i počitanja.

Položi mu desnu ruku na rame te reče: Vidim da ste pravi junak! Oh, kamo sreće, da su svi ostali kao vi! — Vaš me je otac zamolio, da vas primim u svojtu. Ja mu to obećah, ne znajuć ni ne pitajuć, što on namjerava i da li vam je to pravo ili ne! — Nu sad vidim, da će se svami vojska većma okoristiti na bojnom polju, nego li ovdje! — Za to idite, dragi moj Hrabinski — vratite se k pukovniji. Želim vam najbolju sreću, a što se mene tiče, to vas uvjeravam, da ću vam vazda biti iskreni prijatelj i štovatelj vašega junačtva!

To rekav, kimnu Gablenz glavom i mahnu rukom prijaznim posmjehom, a Kazimir se nakloni, te izidje iz sobe.

Kada se je odmah iza toga vratio u tabor, doletiše mu u susret otac i pukovnik.

— No, što ti je rekao Gablenz? — upita otac nestrpljivo.

— Htjeo me je smjestiti u svojoj svojti!

— Pak?

— Zahvalio sam mu se liepo na toj časti, rekav mu, da mi je draže biti kod pukovnije.

Stari se Hrabinski raztuži. Nu samo za časak, jer mu se lice doskora preobrazi izrazom oduševljenog ponosa. Zagrli milog si sina i poljubiv ga u čelo reče: — Znao sam ja unapried, da nećeš inače uraditi, te sam to i tvojoj majci proricao, koja me je na to naputila! — Nu bilo sad kako mu drago, ja se ponosim, što si tako uradio, a za junaka vriedi više otčev ponos, nego li

majčina briga i strah! — Jer tko si je vjerenicom odabrao britku sablju, mora uz nju vjerno i pošteno do kraja uztrajati, pa makar ga ona vodila i u naručje smrti! — Ne tuguj dakle više, dragi Kazimire! Ovaj će ti rat bolnu dušu do kraja izliečiti, samo dao Bog, da mi živ i zdrav ostaneš!

XXXI.

Skupa pobjeda.

Rat bijaše već od nekoliko dana bez formalnog navještaja započeo tim, da su se pruski sborovi malo po malo primicali k našoj vojsci, koja je razcjepkana na više strana Bog zna s kojih razloga bezposlice dangubila, čekajuć dušmane na ravnom polju, umjesto da ih suzbije u nepredobitnih klanjcih českih planina.

Prvo vrieme vladala je svuda neka tajinstvena tišina kao u naravi prije oluje, a za toga prelazile su pruske čete državnu medju na tri strane, napredujuć polagano i najvećim oprezom, misleći, da će za stalno u klanjcih i dolinah do krvava okršaja doći. Nu tim većma ih iznenadi, kad opaziše, da su te gromovite pozicije bez obrane ostavljene.

Hüttenbachova pukovnija, četujuć medju Trutnovom i Eypelom, imala je zadaću obilaziti blizu medje i motriti kretanje druge tako zvane iztočne pruske vojske pod zapovjedničtvom kraljevića Fridrika Wilima, koja bijaše na tri strane naperila, da predje sudetske planine.

Do 26. lipnja obilazili su pojedini odjeli pukovnije izmjenice u manjih četah s jedne strane izmedju Eypela i Nachoda, s druge pako strane tja do Trutnova i Vrhlabja, motreći oštro sve one putove preko državne medje, kojimi bi neprijatelj provaliti imao.

Nu u noći od 26. na 27. lipnja dobi pukovnija nalog, da bude pripravna na boj, pošto se je u Gablenzovom sboru prečuo glas, da pruski general Bonin sa svojim četama preko planina već prelazi, te da kani, na grad Trutnovo naperiti.

Stoga se sve eskadrone Hüttenbachove pukovnije još u noći

sletiše u hrpu, četujuć pod vedrim nebom na ravnom polju nedaleko grada Trutnova.

Već od prve zore vlada u taboru neobična živahnost. Sve se to sprema i raduje, što će se već jednom poslie toli dugog okljevanja sa dušmanom ogledati moći.

Na kraju tabora stoje konji pukovnije, privezani uz kolce, zabijene u zemlju u neprevidivom redu hrzajuć veselo u jutarnji zrak, i udarajuć kopiti nestrpljivo o ledinu.

Još jednom pregledje ih pukovnijski živinar sa cielom četom pukovnijskih kovača, da se osvjedoči, da li su konji dobro podkovani, i da li su za tegobe boja podpuno sposobni. Nedaleko od konja stoji veći dio momčadi, razredjen u više redova u pripravi, da na prvi znak na konje uzjaše.

Častnici bježe amo tamo. Neki pregledju oružje, streljivo i opremu momčadi, drugi opet bave se oko opremnih kola natovarenih sienom i zoblju za konje, i živežom za ljudstvo.

U sredini tabora stoji pukovnikov čador. Častnici i ordonanci ulaze i izlaze, žureć se neobičnom hitnjom.

Nedaleko od pukovnijskog čadora, podignut je drugi malo manji častnički čador, a pred ulazom stoji poručnik Knežević, prekrštenih ruku, motreć nekako tužno i zamišljeno silnu onu vrevu oko sebe. Najednom se zagleda prama zapadu, odkale je mala četica od kakovih 15 momaka prema taboru oštrim kasom jašila. Četicu tu predvodio je neki častnik, a kad se približiše upoznade Knežević, da je to poručnik Bartaković, koji je prije nekoliko dana čak u Langensalzu odaslan bio, da zapovjedniku saveznih četa neku tajnu depešu predade.

Pozdraviv Kneževića, doviknu mu on s konja: — Eto me odmah k tebi, čim pukovniku javim, da sam se vratio!

Knežević se uzradova, što mu se je prijatelj i zemljak sa svog opasnog puta sretno povratio, te zače gore dole hodati, izčekujuć ga nestrpljivo. Napokon izidje Bartaković iz pukovnikovog čadora, te pohiti pram Kneževiću, i uhvativ mu se pod ruku, upita: — Pa šta ima novoga, dragi Ivane? Je li bilo šta okršaja? Čujem, da ćemo se danas sa Boninom ogledati!

— Ta već bi i vrieme bilo! — odvrati Knežević, — jer nam

je upravo već dodijalo, čekati na istom mjestu, umjesto da čim prije na dušmane navalimo.

— Nu sbilja — šta radi naš nesretnik, ubogi Kazimir? — Je li se sasvim smirio? — upita Bartaković naglo.

Knežević uzdahnu, te obazriev se prama čadoru, odvrati na pol glasa: — Eno ga u Hrabinskovom čadoru. Bio se je već sasvim smirio, te smo svi mislili, da mu je duša već sasvim ozdravila. Nu od onog časa, kad no ustrieliše Fichtenberga, spopala ga je opet monomanija!

— Šta — Fichtenberga su ustrielili? — uzkliknu Bartaković.

— Ta zar toga još nisi čuo? — odvrati Knežević, te produlji: — Nu hodi malo dalje, jer bi nas Kazimir iz čadora čuti mogao! — Bilo ti je to prije tri dana, kadno ti naše prednje straže blizu medju još pred zoru uloviše nekakovo sumnjivo čeljade, koje se je izmedju njih prošuljati htjelo, braneć se kao biesno, kad ga naši obkoliše.

Četiri momka dobiše nalog, da ulovljenog do obližnjeg konjaničkog piketa odvedu, odkale bi ga onda konjanici dalje do našeg tabora vodili, i tamo zapovjedniku »na daljnje uredovanje« predati imali.

Uzeše ga u sredinu, te ga odpratiše do Eypela, gdje su naše straže obilazile. Tamo pako preuzeše ga četiri momka Kazimirove švadrone, te ga dovedoše u tabor.

Kad se prijave Kazimiru, odvede ih ovaj zajedno sa ulovljenim pred majora Hostionskoga, a ovaj zapovjedi, da se ulovljeni odmah točno pretraži i presluša.

Svukoše ga svega, pretražujuć mu sve žepove i parajuć mu odielo, ne bi li šta sumnjiva našli. Nu uzalud, jer osim nešto novca i sasma valjane putnice, ne nadjoše ništa, što bi ikakovu sumnju proti ulovljenom opravdati moglo.

Već bijahu svi u neprilici, što da s njim urade, kad najednom Kazimir pristupi, motreć ga oštro, pošto mu se je učinilo, kao da mu je glas tog čeljadeta nekako poznat, kao da ga je već negdje čuo.

Pristupiv još bliže, zače mu motriti lice, te reče: — Meni se čini, kao da ta brada nije prava, i kao da ima vlasulju na glavi.

Ulovljeni uzdrhta, te se pokunji, kao da se boji pogledati Kazimiru u lice. U to ga zače ovaj pipati po licu, te potegnu na jednom, a u ruci mu osta kriva brada, a za njom popusti i vlasulja, izpod koje se pokaza nekoliko pisama.

— Fichtenberg! kliknusmo svi kao u jedan glas, kad ugledasmo pravo lice ulovljenoga. — Konrad Fichtenberg! — riknu Kazimir — Imam li te sada u svojih šaka, pakleni ti stvore?

Oh, hvali Bogu, što nisi vidio onaj prizor, koji je iza toga sliedio! — Kazimir pobiesni, te ga htjede rukama zadaviti, a Fichtenberg, onako svezan, izbieli zube na njega kao ranjen vuk, ritajuć se nogama proti njemu, i napinjuć si zadnje sile, da svoje verige skrši, tako, da su ih naši morali razčupati, jer bi se inače zubima medjusobno izmrcvarili bili.

Medjutm bijaše major Hostinski otvorio i pročitao tajna ona pisma, što no su u Fichtenbergovoj vlasulji sakrivena bila.

Jedno pismo bijaše tajna popratnica, valjana za područje ciele pruske vojske, a ostala pisma bijahu tajni nputci za uhodjenje naše vojske.

Ovim pismima bijaše dakle Fichtenbergovo veleizdajstvo dokazano, te se za to odmah sastade prieki sud, koji ga, nakon kratkog preslušanja, na smrt odsudi.

— A šta je tu hulju sklonulo na to, da uhodom postane? — upita Bartaković, a Knežević nastavi: — Čekaj, odmah ćeš čuti, a kad to čuješ za stalno ga ne ćeš više huljom nazvati! — Kad odnesoše odsudu, da ju pukovnik potvrdi, zamoli Fichtenberg, da mu dozvole nekoliko rieči progovoriti, a kad mu to dozvoliše, zače on bolnim glasom: — Gospodo moja, nemojte za boga misliti, da me je na ovaj čin možda zavela prosta sebičnost ili pohlepa za slavom i odlikovanjem pod tudjom krunom. — Bože sačuvaj, — jer sami znate, da sam bogat, te da bi mogao na svom imanju mirno i bez brige živjeti! Evo vam se dakle u oči svoje smrti kunem, da me je na ovaj moj čin jedino sklonulo oduševljenje za ideju sjedinjene Njemačke i neizmjerna moja nesreća u ljubavi! — Dok sam živ, bijaše mi najsvetijim ciljem mojih nada uzkrsnuće Njemačke pod svetom carskom krunom, te sam si postavio zadaćom, žrtvovati sve svoje sile tomu cilju i što sam mogao, to sam i učinio. Bio sam u savezu sa mnogo

pruskih častnika, koji su preobučeni u našem carstvu uhodili, pripravljajuć osnovu za ovaj rat rek bi pred vašim očima, dočim ste vi u vaših posadah bezbrižno živjeli, niti ne sluteć, da bi ikada medju Pruskom i Austrijom do rata doći moglo.

Dok mi je još sjalo žarko sunce nesretne moje ljubavi, dok je još živjela nesudjena mi dika, — živjela je u meni i nada, da će mi možda ipak jednom za rukom poći, steći si njenu ruku, te postati najsretnijim čovjekom ovoga svieta.

I jedina ta sladka nada sustavljala me je kod kuće, pošto sam već od prije nakanio bio, prodati sav svoj posjed u Austriji, te se sasma u Prusku preseliti. — Al ta sladka nada izginu mi doskora. Stade mi na put onaj prokletnik, otev mi ju rek bi izpred nosa djavolskom svojom prefriganošću. Začeh za to proti njemu spletkariti, ne bi li ih razdvojio, te jednom ipak do žudjenog si cilja došao, nu umjesto toga, polučih baš protivno, pošto ju je on već toliko zamamio bio, da je volila i poginuti, nego li odreći se njega i prigrliti mene, koj sam ju tolko — ah toliko ljubio! — Ne žalim ja dakle umrieti, van me jedino boli to, što mi je sudjeno, da mi zadnju uru truje pogled kletog onog mog takmaca, koji mi je razorio najljepši san života moga. S toga te evo proklinjem u oči moje smrti i kud god hodio.

— Stani za boga — viknu u to Kazimir bolnim glasom — stani za boga i ne proklinji me, jer sam i bez tebe već odviše proklet, kad mi je nesmiljena kob dosudila, da se zaljubim u rodjenu si sestru, kojo smo obojica izkopali rani grob!

Fichtenberg se zapanji, a kad mu razjasnimo, da je Paulina sbilja Kazimirova sestra bila, poletiše mu suze na oči. Oh, dragi brate, što se onda dogodilo, ostati će mi vazda u pameti. Ona bo dva smrtna dušmana, koji su malo prije jedan drugoga zubima raztrgati htjeli, pomiriše se sada, moleć jedan drugoga, neka mu oprosti i grleć se, kao da su rodjena braća.

Ah, gledajuć taj ganutljivi prizor, bilo nam je svim toli težko oko srca, da nam se je činilo, kao da će i nami sad suze na oči briznuti.

Nu dodje još i gorje, jer kad donesoše potvrdjenu odsudu, zače Kazimir moliti, neka Fichtenberga pardoniraju, a kad mu molbe ništa ne pomogoše, pomami se on čisto od silne boli, te

htjede, da ga svojim tielom obrani. Moradoše ga za to na silu od onog nesretnika odkinuti, a kad prasnuše puške u Fichtenberga, klonu Kazimir onesviešten u ruke vjernog svog Kube, koji ga kao malo dietešce u čador njegovog otca odnese.

Od onog nesretnog jutra ne možemo na jadnika dosta paziti, pošto je opet već nekoliko puta pokušao, skončati si život, utvarajuć si neprestance, da će još mnogo svieta sbog njega prije reda poginuti, ako on još dulje živ ostane.

Kadkada je pako sasma miran, te govori s nami, kao da se nije ništa ni dogodilo.

— A šta vele liečnici? — upita Bartaković.

— Kad je počeo biesniti, htjedoše neki, da ga svežu, pa da ga pošalju u koju ludnicu. Nu tomu se je protivio naš štopski liečnik, koji je neprestano tvrdio, da će Kazimir odmah ozdraviti, čim će mu moguće biti, izbiesniti se u krvavom kojem okršaju, dočim bi u ludnici istom pravo poludio.

— A bi li ga ja smio vidjeti?

— Bi, za što ne, danas je baš neobično miran i poslušan! — odvrati Knežević, te podje sa Bartakovićem prama čadoru. Unidjoše obojica unutra tiho i polagano, kao da u crkvu ulaze. U sred čadora ležao je Kazimir izpružen na kabanici, naslanjajuć si glavu o desnu ruku, te gledajuć mrko i plamtećih očiju preda se. Njemu s desna sjedi njegov otac podpukovnik Hrabinski, motreć snuždena lica nesretnog si sina, a lijevo čuči vjerni Kuba, pazeć na svaki mig ljubljenog si gospodina.

Ugledav Bartakovića onako zaprašena i uznojena, diže se Kazimir naglo, te upita:

— No, Bartakoviću, jesi li nam makar ti doneo ikakav glas, da ćemo doskora na dušmana?

— Eh, hoćemo, ako Bog da još danas! — odvrati Bartaković, stisnuv Kazimirovu desnicu.

U to zaori najednom iz daleka tutanj bubnjeva i zvuk trubalja. Skočiše svi, te se zagledaše u Kazimira. Ovaj se diže, prisluškujuć razvaljenih očiju, te se je činilo, kao da ga ta tutnja i zveka novim životom nadahnjuje.

Na jednom zaori iz daleka gruvanje topova i prasak pušaka. Kazimir skoči, protare si rukom lice, kao da se je probudio iz dugoga sna i upita Ivana: — A zašto mi čekamo, gdje se drugi već tuku?

— Sad ćemo odmah i mi! — odvrati ovaj, zagrliv ga i uzdahnuv u sebi: — Hvala ti o bože, spašen je!

U isti par zaoriše trublje i njihove pukovnije. Skočiše svi i poletiše iz čadora. Vani projuri Vasiljević, te im doviknu s konja: — Bonin navalio na Trutnovo. Naši se pješaci već tuku, a sad ćemo i mi na nj!

— Živio! — zaori Kazimir gromkim glasom, i opasa si težku bojnu sablju. U to mu dovede Kuba Rolanda. Uzjaši veselo i zapovjedi momku neka bude u boju blizu iza pukovnije sa druga dva konja, da ih odmah pri ruci ima, ako bi možda Roland poginuo.

Kuba se začeša za uhom i upita: — A ne bi li ja smio u boju uz vas biti, a konje povjeriti Marku?

Kazimir ga pogleda, te sad istom opazi, da si je pripasao umjesto propisane sablje ogromni onaj težki sredovječni mač iz njegove sbirke. Udari s toga u grohotan smijeh te poviknu: — Ta kud ćeš momče s tim ražnjem? — Nu ne buncaj mi više o tom. ta gdje si ti čuo, da momak ide uz svoga gospodina u bojnom redu! To bi bilo proti svakomu propisu, a ne bi toga ni pukovnik dopustio! Ostani dakle na svom mjestu, pa mi pazi na konje!

Htjede već da odjuri, al najednom obustavi konja i reče: — Čuješ Kubo, ako bi ja poginuo, a ti odnesi moje tielo sa bojišta i gledaj, da ga odmah odpremiš mojoj majci, da ga pokopa kraj brata i sestre! — Za te pako sam se već pobrinuo, ako bi me smrt snašla!

To rekav podbode konja prope se s njim nekoliko puta u vis, pa odjuri k svojoj švadroni, koja je već sabrana čekala na daljnju zapovjed. Za nekoliko časova zaoriše trublje i ciela pukovnija krenu skokom prama bojištu, a za njom druga jedna konjanička pukovnija.

Doskora probiše pješačke pukovnije Gablenzova sbora redove pruske vojske.

Neprijatelj stade uz gromovito pucketanje oštraguša malo po malo uzmicati, te pokuša u zadnjem trenutku, ne bi li svojim konjaničtvom pobjedu našim preoteo. Iz daleka pokaza se na-

jednom oblak prašine u kom se blistale silne sablje. Bijahu to pruski draguni, koji su naperili na naše desno krilo. U tom trenutku dobi Hüttenbachova pukovnija nalog, da im poleti u susret i da ih obustavi.

Pukovnik Hüttenbach, jašeć šestdeset koraka pred prvom eskadronom mahnu sabljom prama dragunom i poviknu gromkim glasom: — »Pukovnija u skok!«

Divno li bijaše pogledati, kad se eskadrone ulana ravnom poljanom zaletiše, jašeć vilovitom brzinom proti dragunom! — Nu za nekoliko časova ukaza se grozan prizor. Zemlja se potrese u onom trenutku kad se obje pukovnije za najvećeg biega konja sraziše, kao dva morska tlasa kad se za ljuta vihra sukobe. U prvi mah pade mnogi konj i konjanik ne od dušmanske sablje van zdrobljenih grudi ili rebara ili slomljenih nogu.

Junački Hüttenbach bijaše i u borbi prvi. Zaskoči kao biesan usred dušmana, a njegov pobočnik i još nekoliko ulana za njim. Nu bijaše ih premalo, da prodru gusti red draguna, najednom bijahu obkoljeni, nemoguć se više k svojim povratiti.

Videć to draguni, pojagmiše se, da pukovnika živa ulove. Nu težki udarci njegove sablje i sulice šake ulana ne dadoše im blizu te izprazniše gdjekoje dragunsko sedlo.

Već mu je tekla krv iz više rana, a ulani oko njega padali jedan za drugim, kad najednom zaori za njim gromki glas: — Naprzed chlapci, wybavimy naszego pulkovnika! — a u isti čas zaskoči Kazimir na svom Rolandu sa desetak ulana do blizu pukovnika, siekuć desno i lievo težkimi udarci.

— Živio, moj Kazimire! — poviknu pukovnik veselo i obazrje se prema njemu, nu u zao čas po se, jer u isti par izpali neki dragun svoju kuburu sasvim blizu u njega, a smrtonosno tane prosvira mu kroz glavu.

— Julijo! — viknu on u sav glas i sruši se mrtav s konja. Videć to ulani, udariše u biesnu viku i riku te navališe svom silom na dragune, da si pukovnika osvete, a za njimi pojuriše i ostali drugovi istim bjesnilom, čim opaziše, da im je zapovjednik poginuo.

Toj navali ne mogoše draguni odoljeti, te počeše uzmicati Nu ulani ih ne pustiše ni za jedan hvat izpred svojih sulica i

sabalja, van pojuriše za njimi u potjeru, a daleko pred svimi Kazimir na svom vilovitom Rolandu. Na zažarenom mu licu odrazuje se izraz demoničke naslade, a iz liepih mu očiju sieva plamen neustrašive hrabrosti i bjesnila. Sieče nemilo desno i lievo, a kud mahne, sruši se po jedan dragun razsječene lubanje. Nekoliko konja za njim nastoji njegov pobratim Knežević, da si krvavom svojom sabljom put do njega prokrči. Već je sasma blizu, kad najednom užasom opazi, kako neki dragun sa strane svoju sablju duboko u trbuh Kazimirovog Rolanda zabode. Plemenito zviere klonu k zemlji i izvali se na desnu stranu. Kazimir htjede da se brzo izpod njega izkopa, nu isti čas zahvati ga po glavi i po vratu nekoliko težkih udaraca, od kojih bi mu svaki pojedini smrt zadati morao. Izpruži se jadan krvlju obliven i izdahnu na očigled vjernoga mu pobratima Ivana. Ovaj riknu od težke boli i nasrnu kao biesan na dušmane. Nu neki ogromni dragun mahnu na njega sabljom, da će ga po glavi. Ivan podbode konja, a opaj se prope i težki udarac zgodi mu u mjesto glave lievu ruku, odsjekav mu šaku, koja se objesi niz konja,, držeć još uviek uzdu. U ljutoj boli mahnu Ivan na svoga protivnika, nu u isti čas ubode ga drugi izpod desne pazuhe. Potamni mu pred očima, uzklima se na sedlu i sruši se onesviešten s konja, ni ne čujuć više grozovitu viku, riku, vapaj i pomagaj, što no oko njega u isti mah zaori.

Od nekale bo banu najednom medju dragune na ogromnom vrancu orijaško neko strašno čeljade, zaprašene odore i lica, bez kape, nakostrušenih vlasi i krvavih očiju, rušeć neodolivom silom sve, što bi mu na put stalo i dieleć udarce ogromnim nekim mačem, pod kojim su se dragunske sablje lomile i kršile, kao da su od stakla.

Bijaše Kuba, koji je, nemogav više zaostati iza pukovnije, dojurio usred bojne vreve, da občuva ljubljenog si gospodara. Nu videć, kako mu ovaj upravo na očigled izdahnu pod težkim udarcima dušmanskih sabalja, pobjesni jadan od bežke boli, te ričuć u sav glas zaskoči upravo medju dragune, da ga barem čestito osveti. Kada ovi opaziše, kako se pod njegovim dugim i težkim mačem sve jedan za drugim s konja ruši, spopade ih strava te se razbjegoše pred njim na sve strane kao ovce pred vukom,

dovikujuć jedan drugomu: — Bježi — uteci, spasi se tko može pred tom nemani!

Nu on poteče za njima, sad ovamo sad onamo, te još mnogoga obori s konja težak njegov mač.

Eto ga opet, zastiže jednoga, a ovaj uzdajuć se slabo u svoju sablju naperi i izpali u njega karabin. Nu težko je zgoditi za najžešće trke, te tako promaši njegovo tane i toga orijaša. Kuba već zamahnu da će ga sasjeći, al u to sabra dragun sve svoje sile, te mu baci karabin u glavu. Težki okovani kundak pogodi Kubu u sred čela i stresav mu mozak, sruši ga onesviještenog s konja.

Još neko vrieme trajala je ta hajka, a napokon zaoriše trublje, zovuć ulane natrag, da se opet u red saberu, pošto bi bilo opasno progoniti dalje neprijatelje, jer bi ih možda uzmičuć pješaci ili topovi dočekati i starti mogli.

I ostale čete Gablenzova sbora bijahu prem velikim gubitkom na svih stranah pobiedile, a general Bonin morade uzmaći u kršne pozicije prijašnjega dana.

Još za vrieme boja bijaše Hrabinski namjesto poginuloga pukovnika primio zapovjedničtvo pukovnije, navaljujuć njoj na čelu najbiesnijom hrabrošću na dušmane. Nu prem je svagdje prvi bio, to ga je ipak sreća občuvala za cielog tog groznog okršaja.

Kad se sve eskadrone opet sabraše i pred njim u red postaviše, da ih pregledje, zazebe ga oko srca, kad opazi da je gdjekoja izgubila trećinu, a gdjekoja bogme i polovicu svojih junaka. Kad bi pako pomislio na svoga sina Kazimira, protrnuo bi od straha, pošto mu je neki nutarnji glas neprestano govorio, da je i on poginuo. Nu kao zapovjednik nije mogao pitati najprije za svoga jedinca gdje je toliko drugih junaka poginulo.

S toga suzpregnu očinsku skrb i strah, te se obrnu k pukovniji i prozbori kremenit govor, završiv ga po prilici ovako: — Junaci! — Hvala Bogu i vašemu junačtvu, pobjeda je danas naša, a to je još jedino, što nas može barem ponešto tješiti nad tolikim gubitkom mile naše braće, koja evo oko nas leže hladna i bez života natapajuć svojim junačkom krvlju ovu poljanu! Oh, dao Bog te nikla iz te krvi slava i pobjeda i pratila naše zastave za cieloga rata!

— Živio naš dobri podpukovnik! — uzkliknuše ulani, ali ne dosadanjim gromkim oduševljenjem, van nekako na pol glasa kao prisiljeno. Svakog bo zazebe oko srca, kad pomisli, kolika li će snaći bol jadnog podpukovnika, kad saznade da mu je poginuo mili jedinac, koga je istom prije nekoliko mjeseci našao.

Jedva dišuć s nutarnjega nemira projaši zatim Hrabinski izpred eskadrona, pregledajuć ih redom, ali nevideć ništa, jer su mu oči tražile sveudilj treću eskadronu, u kojoj se je borio Kazimir. Dojašiv do nje i ugledav da ga ne ima na običnom mjestu, problijedi i uzdrhta.

— A gdje je moj sin? — upita on tronutim glasom zapovjednika eskadrone majora Hostionskoga, koji je bez tatarke i zavezane glave na konju sjedio.

Major htjede nešto da odvrati, ali mu rieč u grlu zape.

— Je li barem junački poginuo? — upita Hrabinski dalje drhtavim glasom.

— Oh, gospodine podpukovniče — odvrati major tužno, — a ako je dična slava junačke smrti kadra ublažiti nam bol nad gubitkom ljubljenog kojeg junaka, tada ne može nikoga toliko utjehe zapasti, koliko vas, jer vam je sin poginuo boreć se bezprimjernim junačtvom, kojim će se ponositi ne samo naša pukovnija, van ciela austrijska vojska.

— Oh, nesmiljena sudbino! — uzkliknu Hrabinski, klonuv glavom, a niz bliedo lice oskliznuše mu se dvie suze. Nu u brzo se opet svlada, te uzdahnu: — Oh, ubogi Kazimire, bila ti zemljica lahka! — Gdje je poginulo toliko junaka, ne smijemo se sa svime podati boli nad gubitkom pojedinca, pa makar nam bio i rodjeni jedinac! — Nu gdje mu je pobratim, poručnik Kneževič?

— Vele da je i on poginuo! — odvrati major. Nastojao je neprestano da bude uz njega, a kad opazi, kako se jadan sruši i izdahnu, navali kao biesan na dušmane, da ga osveti, ali u to ga draguni obkoliše i sasjekoše!

— Oh, skupe li pobjede! — uzdahnu Hrabinski. — Nu sad hajdemo u tabor, da uz put težko ranjene poberemo, ne bi li kojega od smrti još spasiti mogli!

Jedna švadrona poskaka na to s konja, da taj posao obavi, ostali pako krenuše polagano preko bojišta natrag, jašeć kraj cielih

hrpa mrtvih i ranjenih knjanika i konja, izmedju kojih su se vijugali cieli potočići krvi, koja je uslied sunčane žege već po mrtvačini zaudarati počela.

Eno Kneževićevog konja! — viknu najednom pobočnik Vasiljević. Hrabinski pogleda i opazi Ivanovog vranca, kako turobno i spuštene glave kraj jedne hrpe mrtvih draguna i ulana stoji.

Tamo mora da je i on! — odvrati Hrabinski naperiv onamo. Tako i bijaše. Na nekom mrtvom dragunu ležao je Knežević blied i nedišuć više, kao da je već izdahnuo.

Iz lievog ramena bez ruke i iz rane izpod pazuhe tekla mu je obilna krv. Hrabinski doviknu odmah pukovnijskoga liečnika, koji je nedaleko povijao ranjenike. Ovaj doleti i pregledav Ivanu rane, reče ozbiljno: — Težko je ranjen, veoma težko! Dvojim, da će živ ostati, jer je već mnogo krvi izgubio.

Povezav mu odmah obje rane, dade ga odnieti u tabor, gdje je već privremeni lazaret za ranjenike priredjen bio.

Hrabinski odjaši dalje s pukovnijom. Po prilici sto koraka naidje na truplo svog ljubljenog jedinca. Ležao je jadan na ledjih izpružen na krvavoj ledini, a desnu mu nogu pritiskao mrtav Roland.

Krvave mu oči razvaljene su prama nebu, dočim mu oko usta još i u smrti lebdi posmjeh blaženog zadovoljstva. Na glavi, licu i vratu zievaju mu duboke krvave rane od težkih udaraca, što no mu skončaše mlad i buran život, a te rane izpustile su mu već svu krv, od koje se eno izpod njega stvorila ciela kaljuža. U grčevito stisnutoj desnici drži još uviek težki krvavi mač, kojim je danas dušmanom toliko kvara i straha zadao i kojemu se na okolo vidi užasan trag na silnih mrtvih dragunih, koji su za njim i oko njega hrpimice razbacani ležali.

Ugledav ga Hrabinski onako krvava i nakažena, ne mogaše si više boli suzpregnuti, te zavapi nekoliko puta bolnim glasom: — Oh, jadna Agniszko — oh, jadni moj sine!

Svi častnici i vojnici ganuti tim prizorom, snimiše čapke s glavah kao u jedan znak, štujuć Hrabinskovu bol i veliko junačtvo mrtvoga mu sina.

Dignite ga i odnesite u tabor, pa ćemo ga još danas poslati jadnoj majci, da ga pokopa uz brata i setru, kako si je uviek

želio! — reče podpukovnik, suzprežuć si suze te produlji: — Naš pako slavni pukovnik rekao mi je još jutros, da ga u slučaju smrti pokopamo u sred ostalih poginulih junaka! Učiniti ćemo mu dakle zadnju želju i pokopati još danas njega i ostale junake!

To rekav podbode konja i odvede pukovniju u tabor.

XXXII.

Nadjen zaručnik.

Tužne li dane bravila Emica na Orlovhradu od onoga časa, kad ju je strogi otac, našav ju u Dornbachu, pod silu opet kući doveo! — Sav ovaj svjet bijaše za nju pust i prazan, a u srcu bijaše obamrielo svako zanimanje za ugodnosti ovoga života.

Nije ona nikada pitala roditelje, kako su oni doznali, da ona u Dornbachu boravi, pošto si je sbilja u prvi mah utvarala, da ju nije nitko drugi izdao nego sam Ivan, koji je već tim pokazao, da mu je ona dosadila, što joj na njena dva pisma ni odgovorio nije. — Al kraj svega toga ne mogaše ona na njega nikako zaboraviti, van je dapače usuprot u svom srcu uzgojila vremenom stanoviti način, kojim bi obožavala sladku uspomenu njegove ljubavi, moleć se Bogu zanj, razgovarajuć se na samu s predmeti, koji su ju na njega sjećali, i mileć i ljubeć njegovu sliku, koju je uviek sakrivenu u njedrih uza se nosila.

Kad bi je pako prevladalo čeznuće za njim, pogledala bi prama nebu i uzdahnula: — Oh, smiri se, jadno moje srce, jer bi to bila prevelika sreća za te, da on tvojim postane — prevelika sreća koju ne bi ni preživjeti moglo!

Još u Dornbachu bijaše ona od Serafine doznala. da joj je majka Kornelija rodjena sestra barunice Agniszke Weberove, da joj je dakle Paulina sestričnom. Kašnje pako, kad se proču grozna nesreća tetke joj Agniszke, doznade i pravi savez te nesreće, razabrav užasom, da je nesretni Kazimir kao prvi sin tetke Agniszke, Paulini i Arturu rodjenim bratom bio.

Predočujuć si svu strahotu te nesreće, prepusti se tihoj boli, oplakujuć ranu smrt biedne Pauline, a kad joj usahnušše prve

á

suze, poče se u njoj buditi uvjerenje, da su one spletke, što no izkopaše Paulini rani grob, za stalno i proti Ivanu i proti njoj samoj naperene bile, — da ju dakle Ivan možda još i sada ljubi, te da je skupa s njome žrtvom onih nemilih spletaka postao.

Nu šta joj je hasnilo, što su ovakove misli u njenom srcu ove nade budile, kad ję unapried predviditi mogla, da njen otac svojim predsudam za volju nikada na to privoliti ne će, da joj se te sladke nade ikada oživotvore! S toga je nebožka sva svoja čuvstva skrivala pod koprenom prividnog mira, nepouzdavajuć se više ni u roditelje svoje, van moleć se Bogu, neka ju što prije k sebi uzme. Podnoseć tiho svoju tajnu bol, kazivala se je pred svakim mirnom i vedrom, uslied čega su si njeni roditelji doskora počeli utvarati, da se je podpuno smirila i da je na Kneževića već sasvim zaboravila.

U to dobi Kornelija od Agniszke pismo, kojim ju je ova zaklinjala, neka se za boga ugleda u njenu nesreću i neka blagoslovi Emičinu ljubav prama Kneževiću, ako ne će da i njoj to jedino diete sidje u rani grob.

Ovo pismo uzbudi u Korneliji sve tužne uspomene nesretnih onih dogodjaja, što no ih je ona i njena rodbina jedino radi Agniszke pretrpiti morala. Novo progonstvo otca, gubitak imetka, užasna smrt jadne tetke na Slavikovu, otčeva bolest i smrt njene silne muke uz kletog Ivana Dubnu, bijahu po njenom uvjerenju jedino nemile posliedice nesmotrene mahnitosti sestre joj Agniszke, kojom je onda silom na svoju ruku novi ustanak pokrenuti htjela.

I Kornelija ljubila je svim žarom srca svoga nesretnu si poljsku domovinu, te bi za nju i svoj život žrtvovala, kad bi to spas roda zahtievao. Nu s druge strane smatrala je ona bezkoristnom mahnitošću, kovati urotu i kušati ustanak u nevrieme, gdje se ubogi narod od kobnih posliedica zadnjeg ustanka još ni oporavio nije, kao što je to onda Agniszka na svoju ruku učinila bila. Ali kraj svega toga ne mogaše se Kornelija oteti uvjerenju da joj ne bi nikada sinulo sunce sretne ljubavi uz sadanjeg joj milog supruga Otokara, da ne bijaše mahnitog biesnog rodoljublja nesretne joj sestre Agniszke.

S toga se doskora u njoj uzbudi čuvstvo tajne zahvalnosti na-

prama setsri si Agniszki, kojemu se odmah pridruži čuvstvo gorkog kajanja, što ju je nekoč progonila radi tajnog onog grieha prve joj ljubavi, gdje je ona sama sa Otokarom isti, a možda još težji grieh počinila bila.

Zače se stiditi sama sebe, što se je nekoč previše pouzdala bila u jakost krieposti svoje, te čitajuć iznova Agniszkino pismo, poćuti u sebi, kako joj se u srcu sve većma budi sestrinjska ljubav, koju je još povećavalo iskreno sažaljenje nad groznom Agniszkinom sudbinom.

Stade onda razmišljati o Emici te se zgrozi, došav do uvjerenja, da bi joj sbilja ljubljeno jedinče s nesretne ljubavi još i poginuti moglo. Bijaše već i ona opazila, da Emica sve većma gine, odkako ju je otac po drugi put kući doveo, da joj lice sve većma bliedi, da joj se tielo suši, da ju dakle kraj sveg prividnog mira tajna neka duboka bol i tuga podgrizivati mora.

Nu kako da sklone Otokara, da pristane na tu udaju, kad si je on utuvio u glavu, da mu se kći mora udati za što uglednijeg plemića? — A osobito sada bijaše težko pokušati, ne bi li mu se odpor svladati dao, pošto je od neko doba začeo na Orlovhrad skoro svakoga dana zalaziti liep, mlad, a kraj toga veoma bogat grof Alfred Kamnitz, za kim je Otokar čisto poludio, odkako je opazio, da se je svom vatrom u Emicu zaljubio prem je mogao odmah uviditi da ona ni malo za njega ne mari.

Snujuć ovako amo tamo, ohrabri se napokon Kornelija te ode u Otokarovu sobu. Sjedeć kod prozora čitao je on baš novine toli pomno, da ju nije ni opazio, dok nije predanj stupila.

Oboje bijahu još uviek liepi i sviežih zdravih lica, te se je zrelija doba pokazivala na njima jedino tim, što su oboje malko okrupnili bili.

Nježnim sladkim riečima zače ona uvadjati smjer svoje molbe, ali kad dodje do glavne stvari, ustade Otokar naglo, namrgodi se i otrese se na nju, neka se za boga okani jednom toli bezumne misli, jer on ne će nikada dopustiti, da se Emica za Kneževića uda.

Na to ju prione miriti, razlažuć joj da je Emičina boliežljivost mimogredna, da će ona u brzo ozdraviti, čim se udade za grofa Alfreda, da ona na Kneževića više i onako ne misli, — te joj

zače onda nabrajati sve Alfredove krieposti i dobre sposobnosti, sjaj njegovog imena, dostojanstvo i ugled njegove rodbine i neizmjerno bogatstvo, a napokon ju ogrli i reče: — Ne boj se, draga Kornelijo, za naše diete! — Ta kakav bi ja otac bio, kad bi ju pustio da pogine!

Njegova riečitost svlada ju i ovaj put, umiriv ju sasvim. Poče si sama utvarati, da je Emica izvan svake pogibelji, da je njeno nagnuće prama Kneževiću bilo samo mimogredno, te da bi uz nju sbilja bolje pristajao grof Alfred, nego li ne plemić Knežević.

Ovako dodje i proljeće, a Emica medjutim poče već i kašljucati. Videć to majka, često bi ju plačuć molila i zaklinjala, neka joj iskreno očituje, što joj je, obećavajuć joj, da će joj svaku želu oživotvoriti. Nu Emica bi vazda istim tužnim posmjehom odgovorila, da je sa svime zdrava i zadovoljna! — Bijaše ona jadna izgubila svako pouzdanje ne samo u strogoga otca nego i u majku, odkako ju onako nemilo prevariše za svu sreću prve joj ljubavi, probudiv ju okrutnom rukom iz najljepšega sna njene mladosti.

Medjutim je grof Alfred sve većma nastojao, ne bi li si stekao njenu ljubav, nu napokon je morao na svoju žalost uviditi, da joj njegova neizmjerna ljubav duševne njene muke jošte povećava.

Jedno po podne oko polovice mjeseca lipnja sjedila je pred dvorom u hladu široke lipe Kornelija sa Emicom, a grof Alfred čitao im je na glas iz Göteovoga djela: »Werterove patnje«. Dočitav neko poglavje, zače on onda Emici razlagati vatrenim riečima, koliko li muka mora pretrpjeti srce onoga, u kom se zametne nesretna ljubav bez nade. Napokon reče, da se ne može dosta načuditi, kako u takvih slučajevih inače mehko djevojačko srce već iz čistog milosrdja ne popousti.

Emica ga pogleda tužnim posmjehom te odvrati: Znam ja grofe, kamo vi smjerate! Nu ne vidite li, da ljubite umiruću djevojku — ili hoćete silom, da postanete doskora mladim udovcem?

Čuvši joj majka ove rieči razplaka se nemilo, a i grof bijaše do suza ganut.

— Ne paraj mi srce ovakovim riečima! — vikne Kornelija i pristupi k Emici, da će ju zagrliti. Nu ova probliedi, te klonu onesviještena u majčino naručje. Kornelija vrisnu od boli i straha te zače dozivati dvorkinje. Ove doletiše sa svih strana, odnesoše

nebožku u njenu sobu i položiše ju na postelju. Za toga izgubi se grof Kamnitz razcviljena srca, a Kornelija dozva odmah kućnoga liečnika.

Dok je ovaj bolestnici pipao bilo i glavu, kvrcao po prsih i prisluškivao kako diše, odkopča joj majka prsluk, da može laglje disati i tom prigodom nadje u njenih njedrih Ivanovu sliku.

— Ah, ne trudite se gospodine doktore, — huknu ona opaziv sliku — uzrok njene bolesti nije u tielu, nego u duši — evo ga — tajna je i nesretna ljubav! — To rekav pobježe iz sobe da potraži Otokara.

Ovaj bijaše već dočuo, što se je sbilo, te poleti, da će k Emici. Nu na hodniku sustavi ga Kornelija, povuče ga u sobu i uzkliknu zalomiv rukama: — Oh, okrutniče, ubio si jedino nam diete! Ah, kamo sreće, da te nisam nikada slušala, van da sam radila kako mi je srce kazivalo i kako hoće sam Bog na nebu! Evo vidiš nesretniče: uviek si me mirio i varao, da je ona zaboravila na Kneževića, a evo gle, sada nadjoh njegovu sliku u njenih njedrih! — Oh, Bože, Bože, zašto si barem mene zasliepio, — oh, smiluj se — odagnaj ranu smrt od njene glave, a ja ti se evo kunem svetom uspomenom mojih roditelja, da ću joj sama potražiti otetog sudjenika i sjediniti ju s njim, pa makar morali nas troje u zabitnom kojem kutu ovoga svieta živjeti od rada naših ruku!

Izrekav ove zadnje rieči, klonu jadna na koljena i udari u gorki plač, krijuć si lice rukama. Za toga stajao je grof Otokar sav zapanjen, blied, drhćuć od presenećenja i nemoguć ni rieč: prsboriti.

Nenadana pogibelj života, u koju, bijaše strovalio ljubljeno svoje jedinče, pobudi u njemu najednom gorko kajanje. U svom sdvojenju pograbi se za glavu, proklinjuć sama sebe i leteć po sobi gore dole, kao da je pamet izgubio.

U to stupi u sobu liečnik, uzrujan i blied. — Šta je za boga — kako joj je? — viknu Otokar poletiv predanj izrazom sdvojenja.

— Poginut će za stalno — odvrati ovaj turobno — ako čim brže ne uklonite uzrok njene boli, koji je vam sigurno bolje poznat nego li meni!

Otokar zalomi rukama, te uzkliknu: — Za boga, što da radim sada, sve da i hoću, da joj po volji učinim, kad je možda prekasno! — Rat je već pred vratima, a evo novine pišu, da su se

pukovnije bečke posade već u Česku odputile. Bog zna, gdje je sada Knežević i hoće li se živ i zdrav iz rata povratiti!

Zače opet bježati gore dole. Za toga se liečnik zamisli, te najednom sustavi Otokara i reče: — Ne gubite se badava, van pokušajte sa mnom zajedno sve ono, što bi ju možda još spasiti moglo! — Poznata je stvar, da nas kadkada umjesto istine i ugodna varka utješiti i izliečiti može. Ako bi dakle taj gospodin Knežević doista već na bojištu bio, onda nam ne preostaje drugo, van da nadjemo koga, koji bi se pod njegovim imenom s potvorenim pismom dopisivao s groficom, jer bi si onda ona utvarala, da su ta pisma zbilja od njegove ruke. Ta varka mogla bi ju još jedino donekle bar utješiti i izliečiti, ali umjesto nje morala bi doskora nastupiti prava istina, jer bi inače sigurno poginula, čim bi doznala, da je i to puka varka bila!

— Nu što će biti za Boga, ako on na primjer u boju pogine? — upita Otokar drhtavim glasom.

Liečnik slegnu rameni i odvrati: — Svietli grofe, onda je po gotovo propala! — Zašto niste prije nastojali, da do te katastrofe ne dodje? — Zašto mi niste odkrili pravu istinu, van ste me pustili, da sam tumarao po mraku, misleć si da joj zbilja ovdašnje podneblje škodi?

— Oh Bože, Bože, — ovaj put mi samo oprosti! — uzkliknu Otokar, te se onda obrati opet k liečniku: — A bili ju smjeli još danas utješiti i reći joj, da može slobodno Kneževića uzeti?

— Bože sačuvaj! — odvrati liečnik — danas bi ju ubilo, što ju za nekoliko dana izliečiti može! — Vi možete slobodno k njoj, ali ne smijete ni časa zaboraviti, da je mir za nju za sada najglavniji liek! — Uzeše se na to dogovarati, kako će tu varku pokušati te se napokon sjediniše u tom, da će se najprije brzojavnim putem propitati u Beču, da li je Knežević još tamo, ili ne, a ako bi već na bojištu bio, da će Emici reći, da je on od neko doba u Krakovu, da će tamo za cielo vrieme rata u posadi biti, pa da mu ona može slobodno pisati. Odgovore na njena pisma imao bi po njihovu naputku spotvarati neki vješti krasopisac u Krakovu. Bojahu se kazati joj možda, da je Knežević ostao u Beču, jer bi ona možebiti ipak kojim god putem mogla doznati, da ga tamo više nema.

Tako i učiniše, a sreća im pomože, da im je donekle sve dobro za rukom pošlo.

Za nekoliko dana bijaše se Emica opet ponešto oporavila, tako, da je mogla dva put na dan s majkom izpod ruke u vrt ići. Ovdje ju jednog jutra pripravi majka nježnim riečima na nenadani ugodni prevrat njene sudbine sudbine, i istom što ona dovrši, eto ti i otca k njim. Gledajuć joj suznim okom u bliedo lišce, pograbi on njene ruke te ju zače blagim riečima moliti, neka mu oprosti dosadanju tvrdokornost, zaklinjuć joj se svečano, da neće ničim više njezinoj volji na put stati.

Bijaše veoma dobro po nju, što ju je liečnik već od nekoliko dana malo po malo više u šali pripratvljao na današnje očitovanje roditelja, te tako joj ne mogaše više naškoditi velika radost onoga dana.

Porumeni nebožka, te zače gledati sad otca sad majku, a napokon zaplaka i vinuv se majci oko vrat uzdhnu. — Oh, dao Bog, da samo nebude prekasno po nas oboje!

— Ne će, diete moje — prihvati majka mileć i ljubeć ju — danas mu možeš odmah pisati, pa ćeš iz njegova odgovora vidjeti, da te on još uvieke ljubi!

— Al se čuje, da će rat za koji dan započeti, te je i on možda već Bog zna gdje sa svojom pukovnijom! — prihvati Emica uzbrinutim izrazom.

— Neboj se toga Emice — odvrati otac. — mi smo se za nj već propitali i dočuli, da će on za vrieme rata ostati u posadi u Krakovu, kamo su ga prije nekoliko tjedana premjestili.

— U Krakovu? — upita Emica izrazom dvojbe, te produlji tužnim posmjehom: Nije li to možda puka varka, kojom me hoćete umiriti na neko vrieme?

— Bože sačuvaj — uzkliknu otac — piši mu samo, pa ćeš vidjeti, da će ti on odgovoriti.

— Oh — idem odmah! — prihvati Emica radostno te poletiv gore u svoju sobu, napisa odmah Ivanu pismo puno sladkih rieči ljubavi, u kom ga je molila i zaklinjala, neka za Boga nastoji da čim prije na Orlovhrad dodje.

To pismo predade majci neka ga ona pročita, te zapečativ ga

onda sama, upita izrazom neke neprilike: — A bi li ja smjela to pismo sama predati na pošti?

— Slobodno, diete moje — možeš se odvesti odmah u grad i tamo ga sama predati! — odvrati majka.

Za nekoliko časova sjedila je Emica s prvom dvorkinjom u kočiji, vozeć se blažena srca prama gradu, da svoje pismo sama preda poštaru, koji je već glede daljnjeg postupka od Otokara tajni naputak dobio bio.

Medjutim bijaše Waclav Hrubik već sastavio odgovor na to pismo hrvatskim jezikom, te ga posla nekomu krasopiscu u Krakov, priloživ mu jedno Kneževićevo pismo, po kom bi imao spotvoriti njegov rukopis.

Koliko li se je Emica radovala, koliko je skakutala od veselja, kad je za nekoliko dana primila odgovor, pun čeznuća i ljubavi, misleći zbilja, da je od Ivana, pošto mu je rukopis toli vješto spotvoren bio, da ga ne bi ni sam od svoga razpoznati mogao!

Njeni roditelji, videći da im je tom varkom ljubljeno jedinče zbilja barem na neko vrieme spašeno, te da se svakim danom sve većma pomaže, pogibahu čisto od sreće i radosti, nu ujedno se zgražahu, kad god bi pomislili, kako li će dugo to sredstvo rabiti moći i što li će biti onda, ako Ivan u ratu pogine.

Nu svemu nemiru i tlapnji, i svim slutnjam i bojaznim učini u brzo kraj sam rat, koji je već prije nekoliko dana na sjeveru buknuo bio, približavajuć se sve većma njihovomu zavičaju.

Dne 22. i 23. lipnja 1866. bijaše I. i III. pruska vojska pod zapovjedničtvom kraljevića Friderika Karla i pješačkoga generala Hervarta Bitenfeldskoga prešla državnu medju na stri strane blizu Citave, i već 26. bijaše ljuta okršaja kod Hodkovice (Liebenau) i Kurje vode (Hühnerwasser), u kom naše čete uzalud nastojahu, da obustave neprijatelja, koji je po glavnoj osnovi imao preći preka Izare pa naperiti na Jičin, da se sjedini sa II. pruskom vojskom. Još iste noći navali pruska divija Horn, da će prieći preko potoka Izare, te potuče hametom našu brigadu Poschacher, koja ju je ondje sustaviti htjela. Tim udarcem bijaše put na Jičin prokrčen.

Emičini roditelji videći, da su Prusi samo nekoliko milja daleko od Orlovhrada, odlučiše, preseliti se za vrieme rata čim prije

u Beč, bojeć se ne sbog sebe nego sbog Emice, da ne bi blizu njih do okršaja došlo. A osim toga čuše pripoviedati, da Prusi prigodom ućerivanja velikih kontribucija veoma surovo postupaju.

Spremiše se dakle brže bolje na put, te se odvezoše dne 29. lipnja željeznicom prama Beču, ponesav sa sobom veći dio dragocjenosti, i povedši uz kućnog liečnika i jedan dio družine, dočim je Waclav Hrubik imao ostati sa radnici i ostalm dielom družine na Orlovhradu, da občuva dvor od moguće navale neprijatelja.

Još prije podne stiže grofovska obitelj u Pardubice. Nu na tamošnjem kolodvoru moradoše nehotice dulje nego obično postajati. Uzrok tomu bijaše, što je malo prije njihova vlaka stigao sa sjevera vojnički dugi vlak pun puncat ranjenika iz obih bitaka kod Trutnova, u kom bi jadnici, ležeć jedan uz drugoga u velikoj sparini za duga puta većim dielom poskapati morali. S toga izjaviše liečnici, da je od prieke nužde, da se uzme potrebit broj kola od osobnog i teretnog vlaka, što bi imao doći iz Praga, u koja bi se onda jedan dio ranjenika premjestiti imao.

Tako i učiniše. Taj pako posao trajao je dulje vremena, te zato podje grofovska obitelj prama gostioni, da se tamo okriepi i odpočine. Prolazeć polagano kroz veliku vrevu težko i lahko ranjenih vojnika, koje su prenašali u druga kola, sgražahu se svi, a sobito ženske, videći tolike jadnike, koji su bliedi i propali, neki bez noge, neki zavezane glave većim dielom mučeć podnosili ljute boli zahman zadobivenih rana.

Emica protrnu od užasa, idué blieda za roditelji, i pritišćuć si rubac na usta. Najednom ugleda slučajno nekoliko ulana Ivanove pukovnije. Stade nehotice i pogledav još bolje, razvali oči i ciknu proničućim glasom: — Ah, Ivane moj! — te poleti prama nosilam, na kojih je ležao ranjeni poručnik Knežević. Pade jadna uz nosila na koljena i zače mu cjelivati bliedo i propalo lice, natapajuć ga vrućim suzama radosti i boli.

Roditelji poletiše za njom, i kad ugledaše ranjenika, obuzeše ih razna čuvstva: neizmjerna radost, što su ga našli živa, i opet strah, da im ne bi možda pred očima izdahnuo, budući se je jadnik odmah onesviestio, ugledav iznenada ljubljenu si diku.

U to priskoči jedan pukovnijski liečnik te viknu zalomiv ru-

kami! — Za Boga, što uradiste gospodično, ta ne znate li, da ste ga možda ubili vašim nenadanim ogrljajem?!

— Je li težko ranjen? — upita Otokar jedva dišuć.

— Jest bogme! — odvrati liečnik — odsječena mu je lieva ruka, a izpod desne pazuhe ima duboku ranu od sablje Rane doduše nisu same po sebi smrtne, nu izgubio je mnogo krvi, pa bi ga mogla vrućica utamaniti! Nu molim, je li gospodična njegova sestra ili — možda zaručnica?

— Ona mu je zaručnica, — ja sam grof Otokar Dubna, a ovo je moja supruga!

Liečnik čuvši te rieči duboko se nakloni te htjede nešto progovoriti, nu u to nastavi Otokar: — A kamo ste nakanili odvesti ranjenike?

— U Beč — jer smo u manjih bitkah žalibože već na svih stranah poraženi, te ne možemo na bojištu nigdje smjestiti stalan lazaret! — Jedva što je prekjučer Gablenz potukao Bonina kod Trutnova, eto jučer na nas kraljevića Augusta Würtenberžkoga, koji nas kod istoga grada hametom porazi!

— I mi idemo u Beč — prihvati Otokar mirno — ako dakle ne imate ništa proti tomu, to ćemo uzeti ranjenika pod našu daljnju skrb! — Mi se vozimo u kolih prvoga razreda, gdje ćemo ga smjestiti kao u sobi, a osim toga imamo uza se evo našeg kućnog liečnika gospodina doktora Wambera.

Pukovnijski se liečnik opet duboko nakloni te odvrati: — Oh, ako ćete biti toli dobrostivi, onda se za njega ne bojim, jer sam osvjedočen, da će mu takova skrb i dvorba većma pomoći nego li ikoja druga!

Za nekoliko časova ležao je Knežević u grofovih kolih, gdje su ga toli nježno i brižljivo smjestili, da je počivao kao na mehkoj postelji.

Za toga dovršiše i pretrpavanje ostalih ranjenika, a parostroj zažvižda i obadva vlaka odjuriše prama Beču.

Knežević bijaše još sveudilj onesviešten. Emica klečala je uz njega kvaseć mu octom čelo i sliepa oka, dočim je vlak najvećom brzinom napred jurio. Najednom on progleda, te se zagleda izrazom začudjenja u nepoznata mu lica. Nu smotriv Emicu, koja ga je gledala sladkim posmjehom, prosu mu se na licu izraz najvećeg blaženstva. Za časak zaklopi oči, kao da hoće, da čim dulje zadrži u duši utisak te sladke prikaze.

— Pospan je jadan od slaboće! — šaptnu Emica. Čujuć njen glas, progleda on opet, pogleda ju veselim začudjenjem i upita: — Ta nisam li ja poginuo?

— Nisi hvala Bogu — prihvati Emica, gladeć ga rukom po licu, — živ si, te ćeš još dugo uza me živjeti na tom svietu, u kom nas ništa više razstaviti ne će!

Ivan se opet nasmjehnu, al u tinji čas zagleda se u nepoznata mu lica izrazom straha buncajuć koješta o andjelu čuvaru i o zlim dusima. Bijaše ga opet vrućica spopala.

Emica zače ljuto plakati, nu liečnik ju umiri rekav joj, da će ranjenik sada doskora mirno i čvrsto zaspati, pa da će ga san najbolje okriepiti.

Razgovarahu se još dugo o njem, kako će ga dvoriti, i kako će ga, čim sasvim ozdravi, vjenčati sa Emicom. Najednom ova upita: — A kako je to, da je on toli naglo iz Krakova na bojište prispio?

— Nije on u Krakovu ni bio — diete moje — odvrati majka nasmjehnuv se. — Morali smo tu varku upotriebiti, da te spasimo, nu hvala Bogu, što se je istina bolje slučila, nego što smo se bojali, te ne ćemo morati više izpravljati varkom ono, što smo našom dosadanjom zaslieplјenošću pokvarili!

XXXIII.

»Pokopajte me uz njega«.

Sutradan prispješe sretno prije podne u Beč. Knežević spavao je mirno za ciela puta, a taj dugi san okriepi ga većma nego li ikoji liek. Na sjevernom kolodvoru sjedoše u dva fijakera, čudeć se tomu, što ih ne dočeka barunica Agniszka, prem su joj jučer brzojavkom obznanili bili, da će ko danas prispjeti.

Kornelija htjede već u prvi mah, da odsjednu u kojem svratištu, misleć, da Agniszka još uviek nema prave volje, da se s njom pomiri. Nu Otokar ju ukori zbog toga te reče: — okani se

već jednom tog sumnjičenja, te učini kraj dugotrajnomu nesporazumljenju, koje se sestram ni najmanje ne dolikuje. Ti si mladja, pa za to moraš prva pružiti ruku pomirenja, sve ako ona još pravo ni neće!

Nu kad dodjoše do baruničinog zaselka u Dornbachu, začuše brzo, zašto ih Agniszka nije dočekala! U dvorištu i pred kućom vrvila je silna svjetina, izlazeć i unilazeć u kuću.

— Za boga da se nije kakova nesreća dogodila! — huknu Kornelija silazeć s kola.

— Šta se je tu dogodilo? — upita grof Otokar nekoga gospodina.

— Poručnik Kazimir Hrabinski, sin barunice Weberove poginuo je u boju, te su mu jučer ovamo dopremili lješinu, koju će danas po podne pokopati! — odvrati gospodin.

— A kako je njegovoj materi — barunici? — upita Kornelija, probliediv i drhćuć sva od straha.

— Čini se, kao da je jadna pamet izgubila — odgovori gospodin — jer odkad je mrtvac u kući, ne jede ona ništa, ne spava, s nikim ne govori, van stoji uviek uz mrtvog sina, milujuć ga i govoreć mu sladke rieči, kao da je živ!

— Oh, jadna sestro! — uzkliknu Kornelija, klonuv licem na Otokareve grudi i udariv u gorki plač.

Ovaj pako uzdahnu: — Oh, užasne li kobi! — Nu šta ćemo? — Promieniti se neda, te nam za to ne ostaje drugo, van da pokušamo, ne bi li nju jadnu zdvojenju oteti mogli!

Za toga izidje iz drugih kola Emica sa liečnikom, a za njimi iznesoše ranjenog Kneževića.

— Šta je to, šta se to govori o mom jadnom Kazimiru? — Jesam li samo sanjao — da je pred mojim očima poginuo? — upita Ivan, razgledajuć se u okolo.

— Njegovo mrtvo tielo dopremljeno je ovamo, te će biti danas pokopano! — oglasi se netko iz svjetine.

— Dakle je ipak poginuo, a nije samo težko ranjen, kako sam se do sad tješio! — uzkliknu ranjenik tronutim glasom, a na oči mu poletiše suze.

Uzpeše se na to gore uz stube, noseć oprezno ranjenika, te priredio za njega brže bolje liepu svietlu sobu sa izgledom u zeleni vrt, položiše ga na divan. Ostaviv kod njega liečnika, odoše onda Otokar, Kornelija i Emica da potraže barunicu.

Unišav na otvorena vrata polagano u srednju sobu, protrnuše svi, ugledav prizor, koji im se ovdje ukaza. U sredini sobe, u kojoj je Kazimir toliko sreće i nesreće doživio uz neznanu si sestricu Paulinu, leži mu sada mrtvo tielo, pruženo na odru u mjedenom liesu, uz koji gori na svakom uglu pa jedan veliki duplir.

S lieve strane uzduž odra na pole sjedi, na pole leži na podu daleko izpruženih nogu orijaški Kuba. Odora mu je još sva zaprašena i krvava, a mjestimice i prosječena. Zavezanu glavu naslanja na odar. Sklopljene mu ruke klonule su u krilo. Oči su mu zklopljene, te bi mislio, da spava, kad mu se ne bi ustne micale, šapčuć skrušenu molitvu za spas duše nesretnog si gospodina. Uza njega je još i sada oko struka opasan dugački onaj mač, kojim je Kazimirovu smrt toli krvavo osvetio.

S desne strane odra pako stoji jadna majka, zaodjevena u crno, razpletenih lasi, blieda i propala. Neizmjerna bol upropastila ju je toliko, da ju je jedva prepoznati. Razvaljene joj oči ne lievaju suzah, van sjevaju plamom ludila. Kadkad se nasmjehne sladko, sagibljuć se nad glavom ljubljenoga mrtvaca i ljubeć mu hladno čelo, a ustne joj šapću:

— Spavaj, spavaj, sinko mili! Majka bdije nad tobom, da te nitko prije reda ne probudi. Ali kad se dosta naspavao budeš, onda poklopi svoga Rolanda, pa hajd sa mnom vilovitom brzinom u daleki kraj — tamo gdje protiču bistri vali svete naše Wisle — tamo gdje se prostiru stepe, natopljene krvlju, prolivenom za spas i slobodu nesretne nam mile domovine! A kad budeš jurio ravnom poljanom, mašuć ljutom karabelom i siekuć dušmane roda našeg, bježati će oni pred tobom kao zli dusi pred ognjevitim mačem arkandjela, a tužna nam domovina — biti će spašena!

— Oh, jadna moja sestro! — proplaka sada Kornelija, pristupiv k Agniszki, da ju ogrli. Nu ova ni ne svrnu pogled smrtvaca van mahnu rukom te šaptnu: — Tiho, tiho — da se ne probudi!

Sestro draga, ta zar me više ne poznaš? — zavapi opet Kornelija.

Agniszka čuvši te rieči strese se sva, razvali oči u Korneliju, kao da gleda u neizmjernu daljinu, da potraži izgubljenu nit pore-

mećenih si misli i prepoznav ju, uzkliknu proničućim glasom: — Ah, Kornelijo! — i klonu na sestrine grudi.

Bijaše spašena. Pogled davno nevidjene sestre iztrže ju silom očajanju, razbistriv joj opet poremećenu već pamet, a težka bol duše provali joj sada cielom poplavom vrućih suza. Zače se grčevito trzati u sestrinom naručju, jacajuć u sav glas, a napokon zavapi:

— Ah, mila sestro, — poslie tolikih godina dosudila nam je nemila kob, da se sastanemo i pomirimo evo nad liesom nesretnog sina moje prve i jedine ljubavi!

— Ah, tješi se, draga Agniszko — uzdahnu Kornelija pritiščuć ju na svoje grudi — tješi se, Bog ti ga je povratio, Bog ti ga je opet uzeo — slavljena budi Božja volja!

To rekav, predstavi joj onda Kornelija svog supruga i kćerku, koji takodjer nastojahu, da ju nad težkim gubitkom po mogućnosti tješe i mire, a onda izidoše svi iz sobe žalosti, da vide, kako je Ivanu.

Izilazeć iz sobe, niti ne smotriše, kako je kraj njih unišla visoka neka gospodja, sva u crnini. Lice joj bijaše zastrto gustom crnom koprenom, izpod koje se je čulo muklo uzdisanje i jecanje. Klonute glave i tresuć se od boli, pristupi ona k odru i sagnuv se nad mrtvacem, zagleda mu se nekoliko časova u bliedo lice. Na to mu pritisnu dugi cjelov na čelo, usta i ruke i izidje opet polaganim korakom iz sobe, svrnuv na se pozornost svih prisutnih, tim većma, što ju nitko prepoznati ne mogaše.

Poslie poldana oko četiri sata krenu sprovod prama groblju Währing, gdje je uz grobove Pauline i Artura čekala već izkopana raka, da primi Kazimirovo mrtvo tielo na vjecni počinak.

Povorka silne svjetine, koja se je sa svih strana natiskivala, da prisustvuje sprovodu glasovitoga nesretnika, pružala se je od Dornbacha tja do groblja i još su sveudilj iz grada hrlile ciele hrpe, da mu zadnju počast izkažu.

Bečani su u obće na glasu sa svoje ljubopitnosti za javne prizore. Nu onoga dana ne bijaše ljubopitnost, van iskreno sveobće sažaljenje sa nesretnom Kazimirovom sudbinom, koje ih izmami u tolikoj množini k njegovomu grobu. Svačije lice bijaše snuždeno i ozbiljno, kao da se tiče vlastita rodjaka ili prijatelja.

Kad je sprovod prspio do groblja, izidjoše rodjaci i silni prijatelji umrloga iz kola, a šest častnika raznih pukovnija primiše lies, te ga odnesoše do izkopanoga groba. Za liesom stupala je jadna majka, vapijuć i tresuć se od boli. Grof Otokar i liečnik držahu ju izpod ruke, noseć ju većma nego li vodeć prama grobu. Uzalud je rodbina nastojala, sklonuti ju na to, da kod kuće ostane, pošto je silom htjela da vidi mjesto u posvećenoj zemlji, u kom će počivati zadnja njena utjeha na tom svietu, pa makar pri tom i sama poginula! — Za njom koracaju plačuć Kornelija i Emica, a za ovima se vuče skršen od tuge i boli vjerni momak Kuba.

Kad vojnički svećenici odpjevaše nad liesom zadnju nadgrobnicu, vrisnu Agniszka te klonu onesviještena od boli. Digoše ju odmah i odnesoše do kola, a na to nasta silna stiska u svjetini, pošto se je svatko otimao, da baci grudicu zemlje na lies.

Naskoro se diže nad njim mali brežuljak, posut viencima i kiticami cvieća, što no ih bacahu djevojke i gospodje sa svih strana, a kad se žamor poneŝto utaži, zače vojnički vikar sloviti krasno nadgrobno slovo, slaveć pokojnikovu junačku kriepost, žaleć tužnu mu sudbinu i tješeć mu rodbinu i prijatelje, te završi po prilici ovako:

— Božjoj se je providnosti svidjelo, odabrati baš njega, da nam na njem pokaže očevidan primjer, koli se ljuto osvećuje nami i našoj djeci kletva nevjere, kad njom proti božjoj volji gasimo sveti plam ljubavi! Nu ista mu se je providnost podjedno smilovala, dopustiv mu, da se brzo ukloni ne zasluženom jadu junačkom i slavnom smrću na bojnom polju. — Kao junaku Akilu, tako dosudi sudba i njemu kratak ali tim dičniji put na polju slave, te će mu se ime i junačtvo spominjati i slaviti, dok je austrijske vojske i austrijskih zastava! — Pošten mu značaj, slava njegovog junačtva i nesretna njegova kob povećavaju još to većma bol nad njegovim gubitkom, te ga s toga oplakuju ne samo razcviljena rodbina i prijatelji, nego i ciela vojska i svatko, koji ga je lično ili po glasu samo poznavao!

Ali kad promislimo, da bi mu cieli ostali život bio pust i mračan, pun tuge i priegora, te da nema ugodnosti na svietu, koja bi ga ikada razvedriti, utješiti i izliečiti mogla, — onda se moramo i

nehotice tješiti mišlju, da je po njega bolje bilo, što je skončao život toli pošteno i dično, žrtvovav ga u junačkom boju za carstvo i za cara svoga!

Tješite se dakle dragi roditelji, rodjaci, bojni druzi i prijatelji njegovi, tješi se narode, — njemu je sada lahko u crnoj zemljici, — njegov duh, očišćen i preobražen nemilim udarcima sudbine uzletio je veselo k nedokučivom uzroku svega svieta i svega obstanka, da u raju nebeskom primi naknadu za pretrpljene ovdje muke! — Slava tebi dakle divni junače — dao Bog te postao duhom čuvarom svim onim, koji ljube, i lebdio nad njimi da u vjeri uztraju — tvoje pako junačtvo našlo da Bog da u spas i slavu carstva našeg tisuće i tisuće vriednih nasljednika — amen!

Duboko ganuta svjetina zače se malo po malo razilaziti. Nu mnogi još ostadoše na groblju motreć još neko vrieme silnim cviećem izkićene grobove u kojih počivahu djeca nesretne Agniszke, te obilazeć onda grobove svojih rodjaka i prijatelja.

Za toga čučala je kod spomenika ožujskih žrtva ona ista u crno zaodjevena i crnom koprenom zastrta ženska, koja se je danas onako tajinstveno kod Kazimirovog odra pojavila bila. Kad opazi, da nema više nikoga na groblju, ustade i podje polagano prama Kazimirovom grobu. Pokleče onda, te klonuv licem u mirisno cvieće, ogrli grobni humak obim rukama. Dugo je ovako ležala stenjuć i roneć tihe suze.

Napokon se osovi, te diže koprenu, a izpod nje se ukaza divno, bliedo Julijino lice. Pogleda još jednom prama nebu, izvadi onda iz žepa malu bočicu sa cijankalijem, izpi ju na dušak, spusti opet brže koprenu preko lica i — izpruži se mrtva na grobu

Nemogav odoljeti groznoj boli bijaše ona došla, da izdahne na grobu muža, uz kog ju je vezao nerazriešivi sveti vez ljubavi, pred kojom izčezavaju svi običaji i ljudski zakoni ovoga svieta kao noćna tmina pred traci žarkoga sunca.

Ovako ju nadjoše sutradan mrtvu i hladnu, a u njenoj ruci listak artije, na kom bijaše olovkom napisano: — »Pokopajte me uz njega!«

XXXIV.

Medjunarodna svatba.

Rat bijaše na sjeveru i na jugu dovršen. Kod Kraljičinog Gradca hametom potučena austrijska sjeverna vojska kušala je uzalud kod Tovačove i Blumenave, da naporom zadnjih sila nestalnu božicu sreće na svoju sranu predobije. Bijaše žalibože prekasno, te tako ne preostade drugo, van sklopiti sa pobjeditelji žudjeni mir predbježno u Nikolsburgu, a zatim trajno u Zlatnom Pragu.

Hrabinski se vrati iz rata promaknut pukovnikom. Tielo mu ostade zdravo i neozledjeno, nu zato mu tim ljuću ranu zadobi duša ranom smrću ljubljenog si jedinca.

Tužan li to bijaše sastanak, kad ga dočeka na kolodvoru razcviljena Agniszka, blieda, propala i skršena! Sjedoše u kola i odvezoše se — ne kući, van na groblje Währing, da se na grobovih svojih milih zajedno izjadikuju.

— A čiji je ovo novi grob uz Kazimira? — upita Hrabinski, otimljuć se suzam.

— Ah, tu ti počiva jadna pukovnikova Julija, koja evo na Kazimirovom grobu izdahnu na dan njegovog pogreba! Učinismo joj zadnju želju, pokopav ju uz njega!

— Ja sam si mislio, da će se takova šta dogoditi, jer ga je jadna odviše ljubila! — Nu sad mi reci, što da uradimo poslie tolikih udaraca nesmiljene kobi? — Hoćemo li ostati ovdje, gdje smo se snašli poslie tolikih godina, ili da se opet vratmo u nesretnu nam poljsku domovinu?

Agniszka se zamisli, te zagrliv supruga odvrati kroz plač: — Ostanimo ovdje, mili Staše — ovdje, gdje smo se snašli, gdje nam je Bog vratio i opet k sebi uzeo ljubljeno naše diete! Ah, skoro će i nama ugasnuti luč života, pa zato ostanimo blizu grobova naših milih, da se onda možemo leći medju nje k vječnomu počinku! — A osim toga će nam se bol bar ponešto ublažiti, kad budemo gledali sreću i blaženstvo naše mile nećakinje Emice!

— Da, sbilja — prihvati on na to — kako je Kneževiću? — Hoće li grof Otokar dopustiti, da se Emica za njega udade?

— Već je s njim zaručena, a on se je već sasvim oporavio pod nježnom si skrbi mile si zaručnice. Jedino ga je neko vrieme peklo, što je bez ruke, jer si je utvarao, da će ga ona onako osakaćena možda manje ljubiti. Nu ona ga kraj svega toga ljubi većma nego li svoj život, te je to neki dan osobitim načinom zasvjedočila! — Začeo ti on opet jadikovati na pole u šali, da će njezina ljubav možda vremenom ohladiti uz kljasta muža, kad ti na jednom ona skoči, te kroz plač poviknu: — Ivane, tako mi Boga, odsjeći ću si sama lievu ruku, da budemo jednaki, ako mi još jednom samo takova šta spomeneš! — — I od toga dana ne spomenu on više odsječene svoje ruke!

— Oh, vjerne li mi ljubavi! — uzdannu Hrabinski. — Dao Bog, da barem njih dvoje sretni ostanu! —Nu hajdemo sada kući, da vidimo, što nam živi rade!

Osvrnuv se još jednim dugim, tužnim pogledom na mile grobove, sidjoše cestom, sjedoše u kola i odvezoše se u Dornbach, gdje ih dočeka Otokarova obitelj i Knežević sa svojom majkom, koja je već od nekoliko dana na zaselku boravila. Nisu oni htjeli buniti im svetu bol sastanka svojom prisutnošću, te tako prirediše kod kuće prikladan doček za junačkog mučenika Hrabinskoga.

Emica i Ivan poletiše mu prvi u susret te poljubiv mu ruku, poklekoše pred njim da ih blagoslovi.

Hrabinski ih ogrli i blagosloviv ih uzdahnu tronutim glasom: — Oh, dao vam Bog toliko sreće i slasti, koliko je meni nesreće i boli dosudio!

Sakupiše se na to i ostali oko njega, natječuć se, da mu što sladjim riečima svoju sućut izjave.

— Oh, hvala ti o Bože — što si mi barem dosudio, da poslie tolikih muka ovako milo utočište nadjem! — uzdahnu on, grleć sad jedno sad drugo, te se onda s njimi odputi gore u kuću.

Nekoliko dana kašnje zamoli on, da ga premjeste u stališ mira, da u tihoj samoći zadnje svoje dane posveti sladkoj uspomeni nekadašnje sreće, i doskora na to stiže mu dekret umirovljenja a s dekretom red Lavoslava u ime nagrade za njegovo junačtvo u zadnjem ratu.

Prodje ovako nekoliko tjedana i Otokarova obitelj zače se spremati na put, da na Orlovhradu Emicu sa Ivanom vjenčaju.

Pozvaše oni i Hrabinskoga i Agniszku, da kod vjenčanja prisustvuju. Nu ovi se nedadoše nikako na to sklonuti, van im odgovoriše tužnim posmjehom: — Ne ćemo, da vam mutimo radosti toga dana, jer bi nas dvoje kod te svečanosti naličilo dviem suhim stablima bez granja i lišća usred bujna cvietnjaka puna najljepših proljetnih ruža! Našim ranam nuždan je mir i samoća, vami se pako sreća na sve strane smije, uživajte ju dakle što bolje možete, jer su dani podpune sreće riedki u čovječjem životu! Moradoše ih dakle ostaviti same u Beču, te odputovaše jedne večeri sa Ivanom i njegovom majkom.

Došav na Orlovhrad, stadoše pripratljati sve potrebno, da se Emičino vjenčanje dne 1. listopada iste godine čim sjajnije proslavi. Kad osvanu taj za mladence toli žudjeni dan, zasja sav Orlovhrad nedoživljenim još sjajem. Sa ponositih mu turnjeva viju se ogromne svilene zastave crvene i biele, kazujuć daleko, da se ovdje slavi veseo i sretan dan. Svi prozori a i zidovi veličanstvenog grada urešeni su silnim kitama, vienci i dugim nizovima najkrasnijeg cvieća, izmedju kojh se i u sunčanih tracih liepo cakle nebrojene staklene svietiljke, opredieljene, da se njimi u večer sav Orlovhrad razsvietli.

Isto tako je i prostor pred palačom urešen vienci, šimširovinom i manjim zastavama, a nad stubama, kojima se silazi u vrt, diže se krsan veličanstven slavoluk od najljepšega cvieća pun malih zastava sa napisom: »Slava mladencem!«

U palači pako ne možeš se nagledati sjaja i bogatstva mnogovrstnoga uresa i posoblja. Uz mramorne stube na dugih hodnicih prostrti su najskupocjeniji sagovi, a na stupovih i stienah opet kud pogledaš najljepše cvieće, izmedju kog proviruju ovdje ondje mramorni kipovi ili krasne uljevne slike. U prostorijah glavnoga sprata pako ne znaš, što da gledaš prije, da li skupocjene sagove, da li zlatom i srebrom okovano posoblje, ili divne umjetnine slikarstva i kiparstva, koje ti se ukazuju kraj stiena, izmedju cielih grmova tropičkog cvieća i bilina, malih vodometa, kristalnih stolova, punih najskupocjenijih dragocjenosti od zlata, srebra i dragog kamenja i izmedju ogromnih mletačkih zrcala.

U tih prostorijah lete i vrve mnogobrojni lakaji u crvenih kaputih izvezenih zlatom i u bielih hlačah i čarapah, čisteć, sprema-

juć i priredjujuć sve potrebno. Glavna dvorana u sredini toga sprata priredjena je za gostbu. Tu se pružaju dugi stolovi, prostrti i urešeni najskupocjenijom srebrninom, a po stienah obješene su po redu uljevne slike svih predja obitelji Dubna, da budu i oni rek bi svjedoci te uzvišene i vesele svečanosti.

Oko devet sati u jutro počeše se sabirati odlični gosti, dovažajuć se sa svih strana u najsjajnijih kočijah. Ali ne bijaše samo plemstvo pozvano, van je dobrostivi gospodar pozvao i prosti narod svih područnih nekada sela, koji eno u dvorištu i vrtu četuje na hiljade, pekuć na ogromnih ražnjevih velike volove, i koturajuć iz pivnica silne sudove vina, pive i rakije.

Oko jedanaest sat krenu kićeni satovi prama gradu, gdje će biti vjenčanje. Prodje preko pol sata, dok se je mogla duga povorka sjajnih kočija pružiti cestom označenim redom. Naprvo se vozi u najsjajnijoj četveroprežnoj kočiji sretna zaručnica Emica sa dva kićena mlada djevera iz najodličnijeg plemstva, a tik za njom u drugoj kočiji njen Ivan sa djeverušami. Pošto joj rodbina još tuguje za Kazimirom, to je zaručnica zaodjevena ne bjelinom, nego sivom svilenom opravom, izkićenom najskupocjenijim dragim kamenjem i biserjem. Zlatni, bujni pramovi na pole su joj omotani oko glave u debelih pletenicah, na pole se pako spuštaju razpleteni niz ledja. Sa glavice joj se slieva duga, fina biela koprena, koja je na tjemenu prikopčana skupocjenim viencem. Divno njeno lice nadahnuto je ružičastim nježnim rumenilom, a iz velikih modrih očiju sieva joj plam neopisivog blaženstva, te ovako nakićena, divna, liepa, sretna i blažena, naliči rek bi proljetnoj zori u trenutku, kad no se gubi u zagrljaju žarkoga sunašca.

U gradskoj župnoj crkvi dočeka svatove Pražki biskup sa mnogobrojnim svećenstvom u sjajnoj misničkoj odori. Obaviv obred vjenčanja najvećim crkvenim sjajem, završi ga krasnim dugim govorom.

Kad se opet vraćahu prama Orlovhradu, naprvo Emica sa svojim suprugom, šaptnu mu ona, proplakav od milinja: — Oh, Ivane moj zlatni, hoćemo li moći živi preživjeti toliku sreću!

Oko tri sata zače objed. U glavnoj dvorani goste se svatovi i plemeniti gosti najfinijim jestvinama. Naskoro začeše pucketati šampanjske boce i oriti se kićene zdravice sretnim mladencima,

koji eno ginu od milinja i sreće, sjedeć jedno uz drugo na pročelju glavnoga stola na zajedničkom širokom priestolju od zlata i grimiza, nad kojim se diže iznad njihovih glava grimizan baldakin sa grbom obitelji Dubna i sa zlatnom grofovskom krunom.

Poslie objeda sidjoše dole, da gledaju, kako se narod veseli u dvorištu oko vodometa i u vrtu na prostranih ledinah, siekuć i jeduć meso silnih pečenih volova, telića, gusaka, uz bieli hljeb i tečne kolače, — pijuć rujno vino i pivo, i pjevajuć vesele pjesme.

Naprvo koraca Emica sa Ivanom izpod ruke, a za njom otac i majka i ostali gosti. Kad prodjoše izpod slavoluka, gruvnuše mužari i zaori urnebesno klicanje: — Slava mladencima, slava svietloj obitelji Dubna!

Emica sieva čisto od radosti, videć toliko veselo ljudstvo, koje se eno šareni po zelenih ledinah i izmedju šikara u najljepšem skladu.

— Oh, hvala ti dragi otče, što si i narod pozvao, da se malo razveseli! — reče ona blaženim izrazom lica, obrnuv se k Otokaru.

— Nisi još svega vidila, diete moje! — odvrati joj otac osobitim posmjehom, te šaptnu nešto Waclavu u uho.

Najednom umuknu svjetina, razdvojiv se prama ribnjaku. I gle, najednom se začu iza grmlja vesela svirka slavonskih dudaša i guslara, a u isti čas razmota se na prostranoj ledini, kao da je iz zemlje niklo, — liepo slavonsko kolo, od kojih petdeset slavonskih mladića i isto toliko djevojaka, zaodjevenih u najčišće, liepo slavonsko narodno odielo i nakićenih smiljem i bosiljkom. — Kolo to predvodi ostar već čovjek osobitim nekim ponosom, te ga sad razmata u slici duge zmije, sad pako slaže u slici karike i zviezde, dočim uz svirku ori zamnjenično pjevanje veselih slavonskih pjesama.

Gosti se čude i dive nevidjenomu jošte plesu, a Emica drhće od radosti.

— Oh, sladki moj Ivane! — uzkliknu ona stišćuć mu rame — veliko li si mi veselje priredio! — Nu reci mi, kako si ih mogao toli brzo obući u slavonsko odielo i naučiti ih plesati liepo naše kolo, a da nisam ništa opazila?

Ivan se nasmjehnu: — Ta nisu ti to preobučeni ljudi, van su

pravi slavonci našega kraja! Ta ne poznaš li eno našeg čestitog kneza Borošića, koji eno kolo vodi, kao da je mladić od dvadeset godina — a eno odmah za njim kršna mu liepa Ankica?

— Ah, — ah! — otegnu Emica i upita veselim začudjenjem: — A tko ih je ovamo dozvao?

— Tvoj dobri otac, odazvav se mojoj molbi, da ne zaboraviš sasvim na svoju dosadanju domovinu, na liepu našu ravnu Slavoniju!

Emica htjede u prvom veselju, da poleti k Borošiću i k njegovoj Anki, nu ovaj naperi u sredinu kola, te ga stade motati u slici klupka, a u to zaori zbr mladića:

Oj divojko dušo moja,
Čim mirišu njedra tvoja,
Ili tunjom il narančom,
Ili smiljem il bosiljem?

A sbor djevojaka odgovori istim napjevom:

Moja njedra ne mirišu,
Niti tunjom nit narančom,
Niti smiljem nit bosiljem,
Nego dušom djevojačkom!

Kolo se opet razmota, a glasba umuknu. Sada poleti Emica k Borošiću i k njegovoj kćeri, te ih pozdravi najsrdačnije, pruživ starcu ruku i ogrliv djevojku, kao da joj je rodjena sestra; plemići pako umješaše se medju Slavonce, da ih pozdrave i da ih radi liepa plesa pohvale.

— Ah, sad da je samo još nekoliko Poljaka, da zaplešu Krakovnjak ili Mazurek, onda bi bile zastupane sve narodnosti naše rodbine! — Uzdahnu Kornelija, pogledav u svoga supruga.

Nu najednom razvali oči u veselom začudjenju, jer se sada iznenada začuše iza šikara mili, sad tugujući, sad veseli zvuci liepog poljskog plesa »mazurek« zvanoga, i u tinji čas provali na čistinu petdeset mazovjeckih mladića i isto toliko djevojaka odjevenih u krasno poljsko narodno odielo plešuć dvoje a dvoje, laganimi skoci i prirodjenom vatrom taj krasni narodni ples. U mladića su kazavajke i konfederatke crvene, u djevojaka pako modre i izvezene bielim krznom, te je uslied toga divno pogledati plesače, kako u liepom skladu tih boja sad u dva reda jedan prama

drugome hrle, sad u slici zviezde plešu, tad pako opet u dva reda, jedan gore, jedan dole, a dvoje a dvoje liepim mazurečkim skokom jure.

U brzo se stvori oko njih ogromni gusti okrug silnih gledaoca, plemići i svatovi — umiešan ovdje ondje medju český puk i medju slavonske goste, koji se svi ne mogu dosta da nadive liepoj glasbi i liepomu plesu, što ga ravna gromkim glasom gorostasni Kuba, stojeć ozbiljna lica u strani zaodjeven liepim mazovjeckim odielom.

— Oh, hvala ti dragi Otokare, što si se i name sjetio! — huknu Kornelija razplakav se od radosti i ganuća. U to prestade mazurek, a česi počeše plesati narodni svoj ples »strašak«. Kad oni dovršiše, uzvrti se najednom stari Borošić, leteć sad medju Čehe sad medju Poljake tumačeć im nešto, mašuć rukama i razredjujuć ih amo tamo. I gle! — najednom se izmota iz silne svietine opet liepo slavonsko kolo u koje se bijahu uhvatili i poljski gosti i silni Česi.

Mota se kolo kao ogromna zmija oko ribnjaka, a predvodi ga opet Borošić, ponosit kao kakav slavodobitnik uz vesele pjesme, koje pjevaju Slavonci porazdieljeni po pet a pet medju ostale plesače. Nu najednom se začu u sredini česka poskočnica, a odmah za njom vesela jedna poljska pjesma i urnebesni uzklici veselog uzhita zaoriše iz tisuć grla plesača i gledaoca, kad opaziše, da i česka i poljska pjesma uz liepo slavonsko kolo pristaje.

Uz obće oduševljenje završi se ovaj zadnji ples, te nasta silni metež u kom su se grlili i ljubili zamjenice Česi, Slavonci i Poljaci, govoreć mile rieči jedan drugomu svaki svojim jezikom. Knez Borošić pako pristupi cifrastim korakom ogromnom čašom vina u ruci k plemićem, te nazdravi oduševljenim riečima liepu zdravicu grofovskoj obitelji i cielomu českomu narodu, a Otokar odzdravi nazdravljajuć slavonskim i poljskim gostom, na što opet zaori urnebesno klicanje, koje se umiri istom onda, kad je Otokar zamolio narod, neka se opočine i neka se opet jelom i pilom okriepi.

U to se bijaše smrklo i na jednom zasja cieli Orlovhrad, vodomet, vrt i ribnjak u raznobojnom svietlu tisuća svietiljaka i lampiona. Mladenci i ostali svatovi i odlični gosti odputiše se opet

gore u palaču, gdje ih je čekala sjajna večera, a poslie večere još sjajnija plesna zabava.

Sad, kad je narod sam sebi i slobodnoj si volji prepušten bio, zače istom u vrtu pravi život. Zamjenice plesahu, pjevahu i igrahu se poljski, češki i slavonski mladići i djevojke, dočim su stariji izmedju njih sjedili uz mnogobrojne vatre, pijuć rujno vince i pripoviedajuć jedan drugomu o vilah o svojih običajih, razumeć se u sva tri svoja jezika.

Dole u vrtu, daleko iza ribnjaka dogara vatra, uz koju su pekli vola, a uz nju sjedi sam samcat stari knez Borošić. Prolazeć ovuda, htjeo si je žeravicom pripaliti ugasnulu lulu, pa se sjeo uz vatru, izgubiv se u razne ozbiljne misli. Iz daleka dojekuje kroz tihu večer slavonska pjesma:

Haj, haj, haj, mili Bože daj
Il' djevojku ili raj!
Šta će meni raj pomoći,
Kad ja ljubim liepe oči!

Nu starac ne mari za pjevanje, van nekako ljutito razgrće štapom oganj, gledajuć nepomično u sjevajuće varnice. Na jednom mu se spusti na rame težka neka ruka i kad se on brecnu i obazrije, spazi iza sebe gorostasnog Kubu još uviek u mazovjeckom odielu.

— Idi vraže k vragu — viknu starac, digav lulu, što mu je od presenećenja iz ruku izpala bila. — Koliko se uplaših! — Šta makar nisi prije viknuo »brdo!« — Nu što te je dognalo ovamo?

— Starosto — tvoja kći Anka veoma je liepa djevojka! — izusti Kuba mirno.

— Ma boga ti! — Pa onda? — Šta hoćeš time da rečeš? — upita starac osobitim posmjehom.

— Da bi ona, postav mojom ženom, još ljepša bila! — odvrati Kuba!

— Eh, boga mi, ti mnogo ne prebireš! — prihvati starac. — A valaj si i delija, kakvoga sam si uviek za Anku želio! — Nu kamo bi ju ti odveo, kad nemaš ni kuće ni kućišta, a još si k tomu carski vojnik?

— Biti će skoro i kuće i kućišta — odvrati Kuba. — Pokojni moj dobri gospodin — Bog mu dao duši lahko — ostavio mi je

oporukom dvie tisuće forinti i nalog, kog ću slušati dok sam živ — da ostanem kod njegovog pobratima gospodina Kneževića. Ovaj pak obećao mi je, da će mi kupiti kuću i zemljište u vašem selu u Slavoniji i da će me odkupiti od vojničtva.

— Ma što mi to govoriš momče! — uzkliknu Borošić veselim začudjenjem. — A on — a gdje će on onda živjeti sa svojom majkom, kad kani tebe — svog slugu, nastaniti u Slavoniji?

— Živjeti će i ovdje i ondje! — Čuo sam ih, kako su se razgovarali, da će mladenci živjeti polovicu godine ovdje kod grofičinih roditelja, a drugu polovicu kod njegove majke u Slavoniji, da bude i jednomu i drugomu pravo!

— Oh, Bog iz tebe progovorio delijo! — uzkliknu starac, ogrliv orijaškoga momka. — Ja sam baš tolič ovdje razmišljao, kako će mi biti tužno, kad mi ne bude ni njega ni dobre mu majke u mom komšiluku.

— Hoćete li mi dakle sada dati vašu Anku? — upita Kuba nestrpljivo.

— Da, sbilja! — prihvati starac. — Nu šta ona veli? — Hoće li te ona?

— Ja sam s njom već na čistu, jer mi je rekla, da je moja, ako vi ništa proti tomu nemate!

— Eh, delijo, daj mi ruku — evo ti moje rieči, Anka je tvoja!

Lupiše desnicom o desnicu i podjoše onda šumom onamo, odkud se je caklio još uviek razsvietljeni Orlovhrad. Prolazeć kraj ribnjaka, stadoše obojica, zagledav se u čaroban prizor. U malom čamcu sjedili Emica i Ivan zagrljeni i rek bi izgubljeni jedno u drugo.

Vesla im počivaju u čamcu, koji se, prepušten mirnoj vodi, ni s mjesta ne miče. Ivan sjedi na zadnjem kraju čuna, a ona mu sjela na krilo, te ga ogrlila oko vrata, gledajuć mu u lice izrazom blaženstva i milinja.

Oba muža na bajeru snimiše kape s glave, te sklopiše ruke, zagledav se nekoliko časova suznih očiju u taj prizor.

Oh, blagoslovio ih svemogući Bog i dao im da ostanu za ciela života sretni i blaženi, kao u ovom svetom trenutku! — uzdahnu

Borošić, te namignu Kubi i oba se izgubiše, u mraku šume iduć polagano i tiho, da sretnih mladenaca ne uzbune

---

Konac.

Ne može se pravo reći, da li je bio slučaj ili proračunana namjera, da je Emica sa suprugom si Ivanom boravila kod njegove majke u Slavoniji baš u ono doba godine 1867., kad je nadošlo vrieme prvoga joj poroda. Kad mu donesoše prvo to uzdarje njene ljubavi: zdravo i kriepko mužko čedo, bijaše sav smeten od radosti, te posla Kubu odmah u Požegu, da preda brzojavku, kojom javlja Emičinim roditeljima taj sretni dogodjaj.

Štujuć svetu uspomenu nesretnoga si pobratima, dade djetetu na krštenju njegovo ime Kazimir. Na taj dan bijaše veselja i odviše. Bilo tu pozvano množtvo susjednih vlastelina, razne gospode iz Požege i nekoliko častnika gradiške pukovnije. Nu bila su pozvana i dva gosta, koji su, prem seljačkoga roda, ipak medju ostalom gospodom sjedili, a ti bijahu Ivanov vriedni špan Kuba i tast mu Borošić.

Kraj sve radosti nije se mogao stari knez nikako pravo razigrati, prem ga je ljubezni kuće domaćina svim mogućim na veselje bodrio. Uzrok tomu bijaše, što je starac prije tri mjeseca, kad mu se je Anka udavala za Kubu, toliko toga pio, toliko pjevao i plesao, da je najednom kao mrtav pao i jedva se izvukao iz težke bolesti, što ga je uslied toga snašla. Zato se bijaše još za svoje bolesti svečano zavjetovao svetoj Bogorodici, da ne će rakije više ni okusiti, a vina samo po mjericu na dan piti, — da ne će više nikada zapjevati, van u slavu božju, a plesati — ni da sam car zapovjedi! — Bilo ga je dakle kod te gostbe jedino stid, a drugo opet strah, da ga ne bi gosti i domaćina na grieh namamili.

Poslie podne, kad su se najbolje veselili, stadoše pred dvorom najednom liepa kola, a iz njih izidje — grof Otokar i Kornelija, pobudiv u kući tim burnije veselje, što se nitko nije nadao, da će oni iz toli dalekoga kraja doći, da krštenju djeteta prisustvuju.

Emica je na sreću sama dojila diete, i tako joj ne naškodi ništa nenadana ta silna radost. Otokar i Kornelija pako pomladiše se čisto od milinja, ljubeć i mileć liepo svoje unuče i tetošeć oko njega, neznajuć, čim da mu najvećma ugode!

Ostadoše mjesec dana kod Ivanove majke, uživajuć u blaženoj sreći ljubljene si kćeri.

Zadnjih dana njihovog boravka kod Kneževićevih zače grof Otokar svog zeta nagovarati, neka zamoli baruniju na temelju reda željezne krune, što ga bijaše dobio u ime nagrade za veliko svoje junačtvo na bojnom polju.

Iz početka opirao se je tomu Ivan, pošto se je takova šta protivilo njegovim filozofskim nazorom, te zato zamoli grofa Otokara, neka od svoje namisli odustane, jer da je po njegovom mnienju nasljedno plemstvo zastarjela inštitucija, koja u današnjem vieku slobode i ravnopravnosti svih stališa više nikakvog smisla ne ima.

Nu grof Otokar ne htjede od svoje nakane pod nipošto odustati, pošto je osim toga namjeravao posiniti Kneževića, da uz svoje ime rabi i njegovo, koje bi radi pomanjkanja mužke djece inače nestati moralo, te je već bilo blizu, da će se obojica radi toga baš ljudski posvaditi. Nu kad se napokon u tu prepirku upletoše i Emica i Ivanova majka, moleć ga neka popusti, ne mogaše Ivan više odolieti, te napisa i predade Otokaru molbenicu, kojom je molio, da mu se podieli barunski naslov.

Drugoga dana odputova Otokar s Kornelijom, a mjesec dana kašnje stiže Ivanu barunska povelja.

Medjutim prodje šest mjeseci, kojih su po utanačenom dogovoru mogli boraviti u Slavoniji. Stadoše se spremati na put, da drugu polovicu godine s djetetom na Orlovhradu probave. U to im stiže iz Beča nekoliko dana prije utanačenoga odlazka brzojavom tužna viest, da je jadna tetka Agniszka na smrt oboljela, pa da bi rada još prije smrti viditi ih sve oko sebe sabrane. — Pohitiše dakle sa Ivanovom majkom i djetetom što brže mogoše preko Novegradiške i Kutine do Siska, a odavle željeznicom u Beč. Prispjev u Dornbach, nadjoše tamo već i Emičine roditelje, ali tetka Agniszka ležala je već mrtva i izpružena na odru u istoj sobi, u kojoj je prije poldruge godine nesretni Kazimir ležao.

Razplakaše se svi nad jadnom pokojnicom, koja bijaše preslaba, a da na dulje vremena preboli zadnji udarac nesmiljene kobi. Nu, kad ugledaše Hrabinskoga, kako čući u kutu sav skršen, suha i blieda lica, propalih očiju i posiedjelih lasi, te kako ga previjaju grčevi srca, — spopade ih još veća bol, jer im bijaše jasno, da će i on jadan skoro za njom poći!

I ne prevariše se. Jedva što su najvećim sjajem nju pokopali bili, oboli i on i trećega dana nadjoše ga mrtva u postelji. Položiše i njega uz ostale na groblju Währing, te se onda odputiše tužna srca na Orlovhrad.

Od onoga dan sastadoše se još jednom Otokar i Kornelija sa Emicom i Ivanom i njegovom majkom u Beču za vrieme svjetske izložbe g. 1873. Mali Kazimir bio je već krasan diečačić, te se je osobitim ponosom bavio oko mladjega brata Otokara, koji je istom prohodao bio, ljuteć se nemalo, da se još ne može razgovarati s malom sestricom, koju je dojkinja na rukah nosila.

Kad su se u rotundi nagledali raznih izloženih umjetnina, odputiše se jedno po podne svi zajedno s djecom na groblje Währing, da pohode grobove svojih milih nesretnih rodjaka

Snadje ih sve neka čudna sveta tuga, kad se zagledaše u mramorne spomenike, pod kojimi počivaju članovi nesretne te obitelji smireni u vječnom počinku! — Dugi niz tih grobova započimlje barun Weber, a do njega leže s desna Paulina, Artur, Kazimir, Julija, Agniszka i Hrabinski. Grobni brežuljci, pokriti mramornim pločama, obsadjeni su najkrasnijim sviećem i okruženi svi željeznom, pozlačenom ogradom, oko koje sevije bujna raznocvjetna slakovina. Nad svakim se grobom diže krasan mramorni spomenik, najkrasniji pako nad Kazimirom. Izklesan je od najfinijeg bielog kararskog mramora, a predočuje Kazimira, izpružena sa sabljom u desnici, — i njegovu sestricu Paulinu u slici božice slave, kako se nad njegovom glavom diže rek bi leteć u vis, i pružajuć mu lievom rukom vienac slave, a desnom pokazujuć prama nebu.

— Vidiš sinko — ovdje ti počiva tvoj ujak Kazimir, o kom si toliko već čuo! — reče Ivan, uzev starijeg si sinčića za ruku i pokazav mu Kazimirov grob.

Dječak se zagleda razvaljenih očiju u spomenik, i najednom gorko zaplaka.

— Što plačeš — što ti je na jednom! — upita ga Ivan uzbrinutim licem.

— Pusti ga — reče Emica — ne vidiš li, da za njim tuguje!

Nu dječak se još gorje razplaka, i kad ga otac opet upita, zašto toliko plaće, odvrati jecajuć: — Jer ću i ja — rano umrieti, — kad se zovem — Kazimir!

Svi se nehotice nasmjehnuše. Ivan ga ogrli i poljubiv ga reče: — Ne boj se, sladki moj sine — živjeti ćeš ti dugo i biti ćeš sretan, jer nad tobom lebdi i bdije blagoslov vjerne ljubavi, — njega pako jadnog — satrla je prem ne dužnog, ne smiljena kletva nevjere!

Hrvatska kazalištna biblioteka.

Broj		Kruna
1.	**Bračna bura.** Šala u jednom činu	—.60
2.	**Mir ili okove.** Vesela igra u jednom činu	—.60
3.	**Za zastorom.** Vesela igra u jednom činu	—.60
4.	**Ljubi slobodu.** Vesela igra u jednom činu	—.60
5.	**Trideset.** Vesela igra u jednom činu	—.60
6.	**Miš.** Vesela igra u jednom činu	—.60
7.	**Četiri šaljive igre.** U sred noći. **Ustaške** nevolje. Hvala Bogu stol je prostrt. Bračna ponuda **dra. Praktičevića**	—.60
8.	**On je gluh.** Šala u jednom činu	—.60
9.	**Jedna čaša čaja.** Vesela igra u jednom činu	—.60
10.	**Recept proti punicama.** Vesela igra u jednom činu	—.60
11.	**Nikola Šubić Zrinjski.** Glazbena tragedija	—.60
12.	**Doktor Müller.** Lakrdija u jednom činu	—.60
13.	**Požar u djevojačkoj školi**	—.60
14.	**Monsieur Herkules.** Lakrdija u jednom činu	—.60
15.	**Bengalski tigar.** Vesela igra u jednom činu	—.60
16.	**Urarov šešir.** Vesela igra u jednom činu	—.60
17.	**U kućnoj haljini.** Brbljanje u jednom činu	—.60
18.	**U vlastitoj zamci.** Lakrdija u jednom činu	—.60
19.	**Prvi objed.** Vesela igra u jednom činu	—.60
20.	**Sredstvo proti kućnom prijatelju**	—.60
21.	**Novi Romeo.** Lakrdija u jednom činu	—.60
22.	**Opasan posjet.** Lakrdija u jednom činu	—.60
23.	**Ja ću pozvati majora.** Vesela igra u jednom činu	—.60
24.	**Čitanje kod kućne čuvarice.** Lakrdija u jednom činu	—.60
25.	**Njegova Otilija.** Vesela igra u jednom činu	—.60
26.	**Drašestan suprug.** Lakrdija u jednom činu	—.60
27.	**Seljaci u gradu.** Izvorna šaljiva igra u dva čina	—.60
28.	**Laža i paralaža.** Vesela igra u jednom činu	—.60
29.	**On nije ljubomoran.** Vesela igra u jednom činu	—.60
30.	**Veteranac.** Slika iz života u jednom činu	—.60
31.	**Amanda.** Vesela igra u jednom činu	—.60
32.	**Bez brkova.** Vesela igra u jednom činu	—.60
33.	**Pet solo-scena.** Za diletante. Sastavio Gjuro Prejac, redatelj kr. zem. hrvatskog kazališta	—.60
34.	**Nemam vremena.** Šala u jednom činu	—.60
35.	**Put kroz prozor.** Šala u jednom činu	—.60
36.	**U čekaonici prvoga razreda**	—.60
37.	**Prvi ples.** Šala u 1 činu	—.60
38.	**Graničari.** Izvorni hrvatski narodni igrokaz s pjevanjem i plesom u 3 čina od J. Freudenreicha.	1.20

